Роксоляна ОЛІЩУК
Інеса ЧАКАЛ

КУРС ДАВНЬОГРЕЦЬКОЇ МОВИ

(З ЕЛЕМЕНТАМИ НОВОЗАВІТНОГО РОЗМОВНОГО КОЙНЕ)

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Роксоляна ОЛІЩУК, Інеса ЧАКАЛ

КУРС ДАВНЬОГРЕЦЬКОЇ МОВИ

(З ЕЛЕМЕНТАМИ НОВОЗАВІТНОГО РОЗМОВНОГО КОЙНЕ)

Навчальний посібник для студентів-богословів

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2025

УДК 811.124’02 (075.8)
О-24

Друкується за ухвалою Вченої ради
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 7 від 23.06.2025 р.)

Рецензенти:

Лучканин С.М., д.філол.н., доцент, професор кафедри загального мовознавства, класичної філології та неоелліністики Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Івашків-Ващук О.В., к.ф.н., доцентка кафедри філології Гуманітарного факультету Українського католицького університету.

Оліщук Р.Л., Чакал І.С.

О 24 Курс давньогрецької мови (з елементами новозавітного розмовного койне) : навч. посібник для студентів-богословів. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2025. 244 с.

ISBN 978-617-8703-05-9

У навчальному посібнику подано основи граматики давньогрецької мови, які укладено здебільшого у формі схем та таблиць, виокремлено найважливіші граматичні особливості і відмінності новозавітного розмовного койне. Посібник містить різнопланові тренувальні вправи з фонетики, морфології та синтаксису давньогрецької мови, навчальні адаптовані й оригінальні речення для перекладу з Нового Завіту. Кожна запропонована тема супроводжується словником. У посібнику вміщено також 50 біблійних висловів з перекладом українською й латинською мовами та вказівкою на джерело.

Посібник призначений для студентів богословських закладів, для гуманітарних факультетів і широкого кола зацікавлених.

УДК 811.124’02 (075.8)

ISBN 978-617-8703-05-9

© Чернівецький національний університет,
імені Юрія Федьковича, 2025
© Оліщук Р.Л., 2025
© Чакал І.С., 2025

ЗМІСТ

Вступні зауваги 6

Заняття 1. Вступ до історії давньогрецької мови та її значення для богослов'я 7

Новий Завіт – священна книга християнства 11

Заняття 2. Фонетика. Грецький алфавіт. Правила вимови і наголошення 14

Заняття 3. Морфологія. Дієслово. Теперішній час активного стану (дійсний, наказовий способи, інфінітив, дієприкметник). Praesens activi (Indicativus, Imperativus, Infinitivus, Participium). Дієслово εἰμί (*бути*) у praesens indicativi, imperativi, infinitivi et participii. Особові займенники. Pronomina personalia. Питальні займенники. Pronomina interrogativa 22

Заняття 4. Іменник. Граматичні категорії іменника. Таблиця відмінкових закінчень іменників I-III відмін. Артикль. Іменники першої відміни жіночого і чоловічого родів. 29

Заняття 5. Іменники другої відміни. Відмінювання іменника ὁ Ἰησοῦς, οῦ (*Ісус*). Прийменники. Praepositiones 37

Заняття 6. Прикметник. Прикметники першої-другої відміни на -ος, -η, -ον, -ος, -α, -ον та -ος, -ον. Прикметники I-II відміни з формами III відміни: μέγας, μεγάλη, μέγα (*великий*) та πολύς, πολλή, πολύ (*багаточисельний*). Присвійні займенники. Pronomina possesiva. Відносні займенники. Pronomina relativa. 46

Заняття 7. Теперішній час медіального і пасивного станів (дійсний, наказовий способи, інфінітив, дієприкметник). Praesens medii et passivi (Indicativus, Imperativus, Infinitivus, Participium). Вказівні займенники. Pronomina demonstrativa. 56

Заняття 8. Минулий час недоконаного виду дійсного способу активного і медіально-пасивного станів (imperfectum indicativi activi et medii / passivi). Авгмент. Відмінювання дієслова εἰμί (*бути*) в imperfectum indicativi 65

Заняття 9. Третя відміна. Declinatio tertia. Іменники та прикметники третьої відміни (основи на сонанти -λ, -*ν,* -ρ, губні -β, -π, -φ, гортанні -γ, -κ, -χ, зубні -δ, -τ, -θ). 75

Заняття 10. Майбутній час перший (I) активного і медіального станів (дійсний спосіб, інфінітив, дієприкметник). Verba pura et muta. Відмінювання дієслів у futurum I activi et medii (Indicativus, Infinitivus, Participium). Відмінювання дієслова εἰμί (*бути*) у futurum I. Контраговані форми майбутнього часу (verba liquida). 85

Заняття 11. Аорист перший (I) активного і медіального станів (дійсний, наказовий способи, інфінітив, дієприкметник). Verba pura et muta. Відмінювання дієслів у Aoristus I activi et medii (Indicativus, Imperativus, Infinitivus, Participium). Аорист I активного і медіального станів (verba liquida). Зворотні займенники. Pronomina reflexiva. 95

Заняття 12. Аорист перший (I) пасивного стану (дійсний, наказовий способи, інфінітив, дієприкметник). Відмінювання дієслів в aoristus I passivi (Indicativus, Imperativus, Infinitivus, Participium). Verba pura, muta et liquida. Майбутній перший (I) пасивного стану (дійсний спосіб, інфінітив, дієприкметник). Futurum I passivi (Indicativus, Infinitivus, Participium). ... 105

Заняття 13. Іменники та прикметники третьої відміни з різними основами. Іменники з основами на -ρ (πατήρ, μήτηρ, θυγάτηρ). Іменники з основами на -εσ (γένος) та -οσ (αἰδώς). Прикметники на -ης, -ες (εὐγενής, εὐγενές). Іменники з основами на -υ, -ω (ἰχθύς, ἥρως). Іменники з основами на дифтонги (-ου-/-ο-, -αυ-/-α-, -ευ-/-ε-). Прикметники на -υς, -εια, -υ (ἡδύς, ἡδεῖα, ἡδύ). Іменники з основами на -ι/-ε, -υ/-ε (πόλις, ἄστυ). Особливості відмінювання деяких іменників III відміни (substantiva anomala): іменники ἀνήρ, γυνή, κυών, γόνυ, οὖς, ὕδωρ, ὄναρ 115

Заняття 14. Ступені порівняння прикметників. Comparativus (вищий ступінь порівняння) н а -τερος, -εστερος, -ιων. Superlativus (найвищий ступінь порівняння) на -τατος, -εστατος, -ιστος. Суплетивні ступені порівняння. Ступені порівняння прислівників. 126

Заняття 15. Числівник. Numerale. Кількісні числівники. Відмінювання εἷς, μία, ἕν (один, одна, одне), δύο (два), τρεῖς, τρία (три) і τέτταρες, τέτταρα (чотири). Порядкові числівники. Числівникові прислівники. 136

Заняття 16. Умовний і бажальний способи дієслів. Вживання умовного способу (coniunctivus). Відмінювання дієслів у praesens coniunctivi activi et medii / passivi. Відмінювання дієслова εἰμί (*бути*) у praesens coniunctivi. Відмінювання дієслів у aoristus I coniunctivi activi et medii. Вживання бажального способу (optativus). Відмінювання дієслів у praesens optativi activi et medii / passivi. Відмінювання дієслова εἰμί (*бути*) у praesens optativi. Відмінювання дієслів у aoristus I optativi activi et medii. Відмінювання дієслів у futurum I optativi activi, medii et passivi 147

Заняття 17. Контраговані дієслова. Відмінювання дієслів на -άω, -έω, -όω у praesens activi et medii / passivi (Indicativus, Coniunctivus, Optativus, Imperativus, Infinitivus, Participium) та imperfectum activi et medii / passivi (Indicativus). Особливості дієслів на -άω..... 159

Заняття 18. Сильні часи. Aoristus II activi et medii (Indicativus, Coniunctivus, Optativus, Imperativus, Infinitivus, Participium). Aoristus II passivi (Indicativus, Coniunctivus, Optativus, Imperativus, Infinitivus, Participium). Futurum II passivi (Indicativus, Optativus, Infinitivus, Participium)..... 172

Заняття 19. Перфект і плюсквамперфект активного і медіально-пасивного станів. Perfectum I et Perfectum II indicativi, coniunctivi, optativi, imperativi, infinitivi, participii activi et medii / passivi. Plusquamperfectum I et Plusquamperfectum II indicativi activi et medii / passivi. 184

Заняття 20. Дієслова II (атематичної) дієвідміни. Відмінювання дієслова δίδωμι (давати), τίθημι (класти), ἵημι (посилати), ἵστημι (ставити) у praesens, imperfectum, aoristus, futurum, perfectum та plusquamperfectum..... 197

Біблеїзми 221

Давньогрецько-український словник..... 227

ВСТУПНІ ЗАУВАГИ

Вивчення давньогрецької мови відіграє надзвичайно важливу роль, адже вона є невід'ємною складовою професійної підготовки студента-богослова. Це мова, яка відігравала важливу роль в інтелектуальному житті східної цивілізації, а що найважливіше – це одна із сакральних мов християнства, мова Біблії, мова Нового Завіту.

Новий Завіт був написаний *койне* («спільною» мовою греків, яка виникла в основному на ґрунті класичної грецької, «простонародним» діалектом), щоб якомога більше людей могли її зрозуміти. Койне спілкувалися ассирійці та єгиптяни, євреї та карфагеняни, римляни та греки, іншими словами кажучи, вона відігравала ту роль, яку сьогодні відіграє, наприклад, англійська мова.

Оскільки Новий Завіт написаний розмовним койне, то в запропонованому граматичному матеріалі кожної лекції, окрім граматики класичної грецької мови, будуть подані також найважливіші особливості новозавітного койне.

Цей посібник є результатом багатьох років викладання давньогрецької мови для студентів-богословів Українського католицького університету та Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Він розроблений таким чином, щоб матеріал можна було охопити протягом одного семестру (60 годин аудиторних та 60 годин самостійної роботи). Матеріал посібника з фонетики, морфології і окремих елементів синтаксису розподілений на 20 лекцій. Граматика подається стисло, здебільшого у формі схем і таблиць. До кожної лекції у посібнику підібрані вправи на відмінювання і на переклад богословського змісту речень адаптованих та оригінальних із Нового Завіту[1]. У кінці кожної лекції подається словник, до якого включені усі лексеми, які в ній вживаються. 50 біблійних висловів з відповідниками в латинській та українській мовах стануть цінним джерелом для осмислення і глибшого розуміння біблійної мудрості, написаної мовою оригіналу та в перекладах. Завершує це видання давньогрецько-український словник, що налічує понад 500 лексем.

Цей посібник призначений для тих, хто хотів би вивчити давньогрецьку мову настільки, щоб мати можливість читати Слово Боже в оригіналі. Тим більше, що в самому Святому Письмі сказано, що слова, перекладені іншою мовою, не мають такої ж самої сили[2].

[1] За виданням: Nestle-Aland Novum Testamentum Graece et Latine. Deutsche Bibelgesellschaft, 1999. 890 p. https://verbodivino.es/hojear/4858/novum-testamentum-graece-et-latine.pdf

[2] Див. «Книга Премудрості Ісуса, Сина Сираха», Пролог: 21-22.

ВСТУП ДО ІСТОРІЇ ДАВНЬОГРЕЦЬКОЇ МОВИ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ БОГОСЛОВ'Я

- Загальні відомості про історію давньогрецької мови.
- Періодизація грецької мови.
- Грецькі діалекти (дорійський, еолійський, іонійський, аттичний).
- Койне – мова Нового Завіту.
- Καινὴ Διαθήκη. Новий Завіт – священна книга християнства.

Давньогрецька мова (ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα або ἡ Ἑλληνικὴ φωνή) – мова індоєвропейської сім'ї, «пращур» сучасної грецької мови, поширена на території грецької ойкумени (Балканський півострів, острови Егейського моря, західне узбережжя Малої Азії та численні колонії) в епоху з кінця II тисячоліття до н.е. до V ст. н.е.

В історії грецької мови прийнято розрізняти три великі ***етапи розвитку***:

1) давньогрецький (XIV ст. до н.е. – IV ст. н.е.);

2) середньогрецький, або візантійський (IV – XV ст. н.е.);

3) новогрецький (з XV ст. до сучасності).

Пропонуємо більш розгорнуту **періодизацію розвитку грецької мови**:

1. *Мікенська мова* (XV–IX ст. до н.е.).

Цей період представлений двома системами письма: 1) *Лінійне письмо А*, яке використовувала мінойська цивілізація, ще досі не дешифроване, та 2) *Лінійне письмо Б*, дешифроване в 50-х рр. XX ст. англійськими вченими архітектором **Майклом Джорджем Френсісом Вентрісом** (*Michael George Francis Ventris*, 1922 – 1956) та фізиком, лауреатом Нобелівської премії 1935 року за відкриття нейтрона, **Сером Джеймсом Чедвіком** (*Sir James Chadwick*, 1891 – 1974). Новаторський підхід **Вентріса** під час дешифрування критського письма полягав у відмові від порівняльного методу (знаки критського письма не мали аналогів серед писемностей того часу) і застосуванні математичних і логіко-комбінаторних методів.

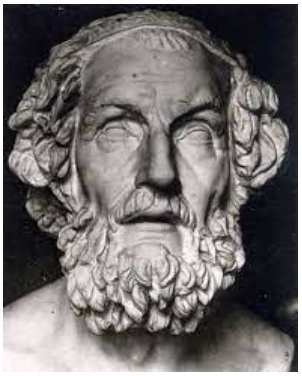

Літературним джерелом про цю епоху служать поеми **Гомера** (Ὅμηρος) «Іліада» та «Одіссея» (прибл. VIII-VII ст. до н. е.), які вважаються найдавнішими писемними пам'ятками давньогрецької літератури. Обидві поеми належать до жанру героїчного епосу, де поряд з відомими історичними постатями змальовано легендарних і міфологічних героїв. Шанобливе ставлення до богів,

любов та повага до батьків, захист вітчизни — ось основні заповіді греків, відтворені у поемах Гомера.

2. *Полідіалектна мова передполісної і полісної Греції* (VIII – кін. IV ст. до н.е.).

У цьому періоді особливо виокремлюється ***мова класичної Греції (V-IV ст. до н.е.)***. Це час розквіту грецької драми, відомої за творами трагіків *Есхіла* (525-456), *Софокла* (бл. 496-406), *Еврипіда* (бл. 480-406) та комедіографа *Аристофана* (бл. 446-388); історичної прози представленої іменами *Геродота* (484-425), *Фукідіда* (465-399) і *Ксенофонта* (бл. 426-354); ораторської прози – *Лісій* (435-380), *Демосфен* (384-322), *Ісократ* (436-338).

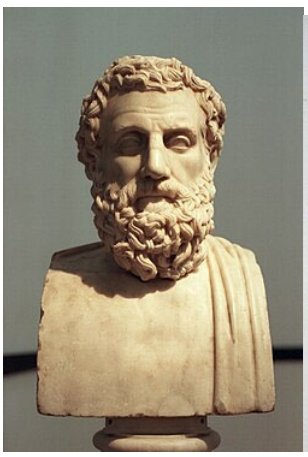
Αἰσχύλος

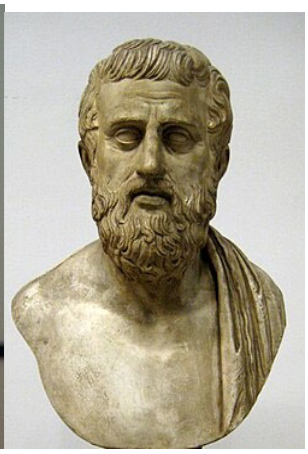
Σοφόκλης

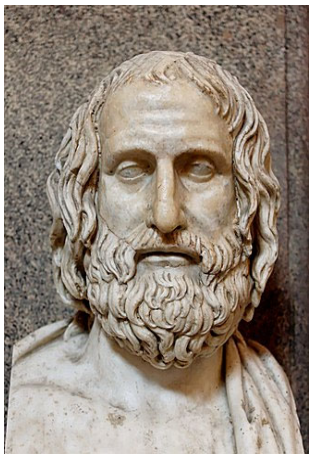
Εὐριπίδης

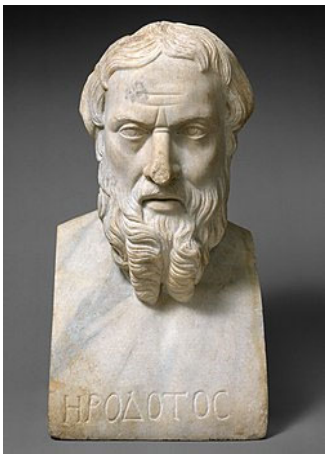

Ἡρόδοτος

3. *Мова епохи еллінізму* (III-I ст. до н.е.).

До цього періоду відноситься подальше формування грецької мови (поч. IV-III ст. до н.е.); серед представників цього періоду автор гімнів, епіграм, трагедій, комедій – *Каллімах* (бл. 310-245), автор епічної поезії – *Аполлоній Родоський* (бл. 295-215), творець жанру ідилії – *Феокріт* (бл.305-240).

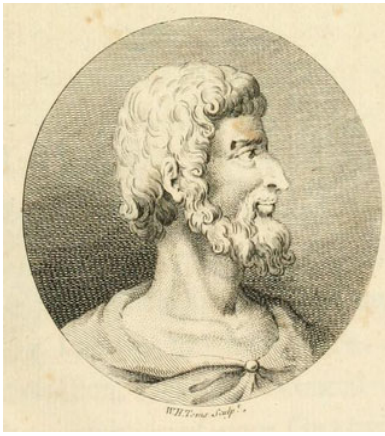
Καλλίμαχος

Θεόκριτος

4. *Мова елліністично-римського періоду* (I ст. – IV ст. н.е.).

Відомими представниками цього періоду були історики *Йосиф Флавій* (бл. 37 – бл. 100), *Плутарх* (40-120), історик *Павсаній* (II ст.), історик та географ *Арріан* (90-150), сатирик *Лукіан із Самосати* (120-180), християнський теолог, філософ, учений *Оріген* (бл. 185-284), історик філософії *Діоген Лаертський* (III ст.).

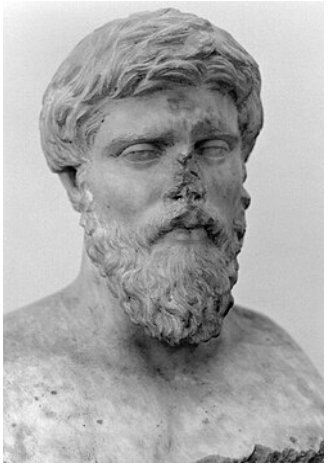

Πλούταρχος

Λουκιανὸς ὁ Σαμοσατεύς

Διογένης ὁ Λαέρτιος

5. *Середньогрецька мова Візантії* (IV-XV ст. н.е.).

У цей період виникає богословська література: *Василій Кесарійський* (бл. 330-379), *Григорій (Богослов) Назіанзин* (330-390), *Григорій Ниський, Іван Антиохій (Златоуст)* (бл. 347-407).

***Три святителі*:**

Μέγας Βασίλειος / Василій Великий (Кесарійський), Γρηγόριος ὁ Θεολόγος / Григорій Богослов (Назіанзин), Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος / Іван Златоуст (Антиохій).

6. *Новогрецька мова* (з XVI ст. – до наших днів).

Цей період представляє ціла плеяда письменників, які зробили значний внесок у розвиток новогрецької літератури, кожен у своєму жанрі та стилі. Головними темами творчості поета *Андреаса Кальвоса* (1792–1869) – боротьба за свободу та патріотизм. *Діонісіос Соломос* (1798–1857) – засновник новогрецької поезії, автор «Гімну свободи», що став національним гімном Греції. Твори письменника, драматурга та філософа *Нікоса*

Казандзакіса (1883–1957) «Грек Зорба», «Остання спокуса Христа», глибоко філософські, часто з елементами духовного пошуку. *Костас Варналіс* (1884–1974) – поет і прозаїк, відомий сатиричними творами, що критикують соціальні та політичні проблеми.

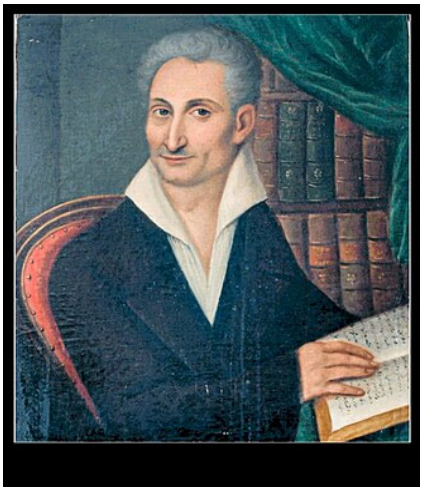

Ανδρέας Κάλβος

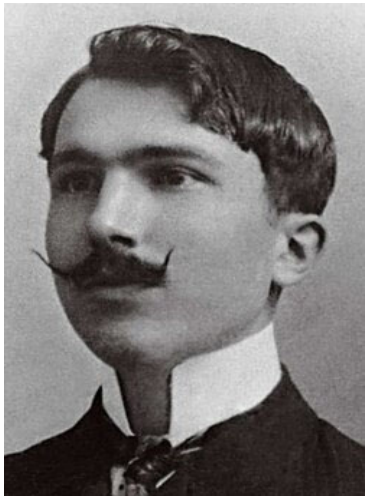

Νίκος Καζαντζάκης

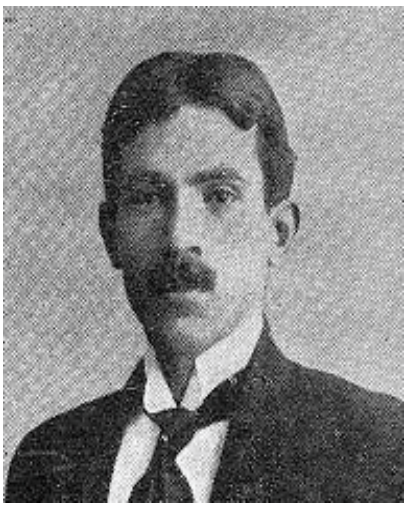

Κώστας Βάρναλης

На кожному етапі розвитку грецької мови існували істотно різні **діалекти**.

За свідченнями самих грецьких письменників греки поділялись на три племені: *іонійців* (Ἴωνες), *дорійців* (Δωριεῖς) та *еолійців* (Ἀεολεῖς), але грецьку мову вони поділяли на 4 діалекти: *іонійський, аттичний, дорійський, еолійський*.

1. **Іонійський діалект** був поширений на західному узбережжі Малої Азії, Аттиці, Евбеї, Кікладах та іонійських колоніях. Відомий в трьох його різновидах:

а) *давньоіонійський або епічний* представлено творами *Гомера* та *Гесіода* (VIII-VII ст. до н.е.) та їх послідовників;

б) *новоіонійський*: *Фалес* (624-546), *Геродот* (484-424), *Гіпократ* (460-370) та його послідовники, *Геракліт* (554-483), *Мімнерм* (VI ст. до н.е.), *Анакреонт* (VI ст. до н.е.);

в) ***аттичний діалект***, який виник вже на базі іонійського та дорійського і став основним грецьким діалектом. Ним розмовляли жителі Аттики і її головного міста Афін. Цим діалектом написана величезна кількість творів давньої грецької літератури, що дійшли до нас. Аттичний діалект епохи розквіту аттичної літератури, тобто V-IV ст. до н.е. прийнято вивчати у вищих навчальних закладах.

2. **Дорійський діалект**: локалізувався на південно-західному узбережжі Малої Азії, півдні Пелопонесу, о. Егіна, островах південної частини Егейського моря – Кріт, Родос, Кос, Мелос, Тера, колоніях на півдні Італії та Сицилії). Цим діалектом писав свої твори *Піндар* (522-442), *Алкман* (VII-VI ст. до н.е.), *Стесіхор* (VII ст. до н.е.), *Івік* (VI ст. до н.е.), *Бакхілід* (505-450), *Феокріт* (III ст. до н.е.), *Архімед* (III ст. до н.е.) та ін.

3. **Еолійський діалект** був поширений на північно-західному узбережжі Малої Азії, у Фессалії, Беотії, на острові Лесбос. Це мова відомого поета *Алкея* (VI ст. до н.е.) та лесбійської поетеси *Сапфо* (VI ст. до н.е.).

Економічна, політична і літературна перевага Афін стала причиною того, що аттичний діалект поступово витіснив всі інші. Проте внаслідок цього він і сам дещо змінився і втратив свою чистоту, прийнявши деякі елементи з інших діалектів. Так поступово виформувалася мова, якою почали говорити всі греки і яка внаслідок цього отримала назву **«спільної» (κοινή)** або **«спільного» наріччя (ἡ κοινή διάλεκτος)**. Часом її зародження можна вважати приблизно III ст. до н.е. „Спільна" мова греків, яка виникла в основному на ґрунті класичної грецької мови, також поступово змінювалася, до VI ст. н.е. вона настільки видозмінилася і стала відрізнятися від давньогрецької мови, що на цій стадії свого розвитку отримала в науці назву „візантійської" або „середньовічної грецької" мови. На койне написані твори Нового Завіту, а також патристична література (твори Івана Златоуста, Василя Великого, Орігена, Ієроніма etc.).

Καινὴ Διαθήκη. Новий Завіт – священна книга християнства

Новозавітний корпус сформувався до 140 року, але його канонізація відбулася пізніше.

Новий Завіт містить 27 книг, текст яких є спільним для всіх християн. До його складу входять **чотири Євангелія** – від Матвія, Марка, Луки та Іоана, що описують прихід Спасителя Ісуса Христа, його земне життя, смерть і воскресіння. Окрім них, у Новому Завіті містяться «**Діяння»**, «**Послання апостолів»** та «**Одкровення Івана Богослова (Апокаліпсис)»**. У цих книгах розповідається про поширення християнства, пояснюється віровчення та містяться пророцтва щодо Страшного суду й кінця світу.

Біблійні рукописи. Існує приблизно *5800 грецьких рукописів Нового Завіту*. Крім того, є 10 000 латинських рукописів і 9300 рукописів іншими мовами.

Автографи Нового Завіту, рукописи, написані оригінальними авторами, недоступні, але були виявлені рукописи, які датуються ще II століттям.

Ранні рукописи були написані на *пергаменті* (письмовий матеріал, виготовлений зі шкіри тварин (може бути ягня, коза, олень або корова) або *папірусі* (рослина очерету, що росте на берегах Нілу). Існує 1276 новозавітних папірусів, найбільш ранніх копій частин Нового Завіту.

Формати раннього Святого Письма.

- *Сувій* – згорнутий шматок папірусу або пергаменту. Усі оригінальні писання були написані на сувоях.
- *Кодекс* – книга, складена з паперу, пергаменту або папірусу, з переплетеним одним кінцем.
- *Палімпсест* – сторінка рукопису, яку змивали, щоб її можна було використати повторно.

Найдавніші рукописи грецького оригіналу Нового Завіту

Крім пергаменту і папірусу, грецький текст Нового Завіту дійшов до нас у пізніших кодексах (*Codex*) – давніх книгах із сторінками, виготовленими зі шкіри або пергаменту.

Ватиканський кодекс / Codex Vaticanus (IV ст.) – один із найперших повних рукописів Біблії. Він містить грецький переклад Єврейських Писань (Септуагінта або LXX), а також Грецькі Християнські Писання, Новий Завіт. Вчені припускають, що рукопис був написаний в Єгипті, можливо, одна з 50 повних Біблій, написаних на замовлення Костянтина Великого. Написаний на пергаменті або телячій шкірі, кодекс зберігається у бібліотеці Ватикану принаймні з 1475 року.

Найдавніші папіруси, які містять текст новозавітних Євангелій

Назва папірусу	Збережені фрагменти з Біблії
Папірус 67 (P. Barselona 1), 125–150 рр. н.е.	Від Матвія, 3:9, 15; 5:20-22, 25-28
Папірус 103 (P.Oxy 4403), 175–200 рр. н.е.	Від Матвія, 13:55-57; 14:3-5
Папірус 64 (P.Magdalen 17), 125–150 рр. н.е.	Від Матвія, 26:7–8, 10, 14–15, 22–23
Папірус 4 (P.Paris 1120), 125–150 рр. н.е.	Від Луки, 1:58-59; 1:62-2:1; 2:6-7

Зареєстровані папіруси Нового Завіту:

- **Оксіринхські папіруси** – велика група рукописів, виявлена археологами біля Оксіринха в Єгипті.

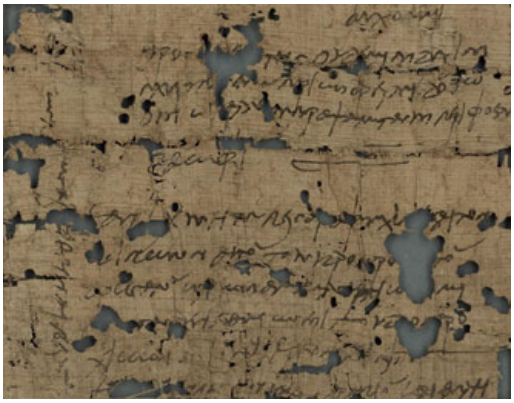

- **Бодмерські папіруси** (названі на честь Мартіна Бодмера, який їх придбав) – це група з 22-х папірусів, знайдених в Єгипті в 1952 році.

- **Папіруси Честера Бітті** – 11 ранніх рукописів Біблії, виконаних на папірусі: сім папірусів містять уривки зі Старого Завіту, три – уривки з Нового Завіту.

Поділ Нового Завіту на вірші відбувся лише у XV столітті. Спочатку, у 1448 році, рабин Натан здійснив поділ на вірші єврейського Старого Завіту. Пізніше, у 1551 році, французький друкар Робер Етьєн (Стефанус) видав у Парижі грецький текст Нового Завіту, структурований за віршами. Загальна кількість віршів у Біблії становить 31173. Таким чином, тільки в другій половині XVI століття вона набула свого сучасного вигляду.

ФОНЕТИКА

ГРЕЦЬКИЙ АЛФАВІТ. ПРАВИЛА ВИМОВИ І НАГОЛОШЕННЯ

- Фінікійське письмо як одна з перших систем фонетичного письма.
- Грецький алфавіт. Вимова голосних, приголосних та дифтонгів.
- Придих. Наголос.
- Основні розділові знаки.

Грецький алфавіт запозичений у фінікійців у IX ст. до н. е.

ФІНІКІЙСЬКЕ ПИСЬМО

(XV ст. до н. е.)

Фінікійська писемність – одна з перших зафіксованих в історії людства систем фонетичного письма, що стала родоначальницею більшості сучасних алфавітних систем письма. Для запису слів використовувалися тільки приголосні звуки, а значення голосних залишалося на розсуд читача. Напрям запису – справа наліво.

Існували різновиди грецького алфавіту:

- **східногрецький (мілетський)**

ним користувалися у Візантії, його ж використали як основу Кирило та Мефодій при створенні слов'янської азбуки; з 403 року до н. е. став офіційним у Афінах, а відтак згодом і у всій Греції;

- **західногрецький (халкідський)**

поширений на Пелопонесі, в Беотії, Локриді, Евбеї, Фесалії, в Південній Італії та на острові Сицилія; саме на його основі був згодом утворений латинський алфавіт, який запозичили мови Західної Європи.

ГРЕЦЬКИЙ АЛФАВІТ

ЛІТЕРА	НАЗВА	ВИМОВА	ПРИКЛАДИ
Α α	**ἄλφα**	**[а]**	ἄνθρωπος [а́нтхропос] – людина, ἄρτος [а́ртос] – хліб
Β β	**βῆτα**	**[б]**	βίβλος [бі́бльос] – книга, βίος [бі́ос] – життя
Γ γ	**γάμμα**	**[ґ]** **[н]** перед γ, κ, χ, ξ	γραφή [ґрафе́] – писання, γένεσις [ґе́несіс] – початок ἄγγελος [а́нґельос] – вісник, σάλπιγξ [са́льпінкс] – труба, сурма
Δ δ	**δέλτα**	**[д]**	δόμος [до́мос] – дім, δέκα [де́ка] – десять
Ε ε	**ἒψιλόν**	**[е] (короткий)**	ἐντολή [ентолє́] – заповідь, Ἑλλάς [гелля́с] – Греція, Еллада
Ζ ζ	**ζῆτα**	**[дз]**	ζωή [дзое́] – життя, ζέφυρος [дзе́фюрос] – зефір (зх. вітер)
Η η	**ἦτα**	**[е] (довгий)**	ποτήριον [потє́ріон] – невелика чаша для пиття, ἥλιος [ге́ліос] – сонце
Θ θ	**θῆτα**	**[тх]**	θάλασσα [тха́лясса] – море, θάνατος [тха́натос] – смерть
Ι ι	**ἰῶτα**	**[і]**	ἱερός [гієро́с] – священний, святий, ἰχθύς [іхтхю́с] – риба
Κ κ	**κάππα**	**[к]**	κωμή [коме́] – село, καλός [кальо́с] – гарний, прекрасний
Λ λ	**λάμβδα**	**[л’]** **(напівм’який)**	λύπη [лю́пе] – печаль, λόγος [льо́ґос] – слово
Μ μ	**μῦ**	**[м]**	μύθος [мю́тхос] – розповідь, міф, μορφή [морфе́] – вигляд, образ

Ν ν	**νῦ**	**[н]**	νεφέλη [нефе́лє] – хмара, νύξ [нюкс] – ніч
Ξ ξ	**ξῖ**	**[кс]**	δόξα [до́кса] – слава, ξενία [ксенія] – гостинність
Ο ο	**ὄμικρόν**	**[о] (короткий)**	ὁμολογία [гомольогія] – згода, ὄνος [о́нос] – осел, ослиця
Π π	**πῖ**	**[п]**	πόλις [по́ліс] – місто, παραβολή [параболє́] – притча
Ρ ρ	**ῥῶ**	**[р]**	ῥίζα [рі́дза] – корінь, ῥόδον [ро́дон] – троянда
Σ σ,ς	**σίγμα**	**[с]**	σοφία [софія] – мудрість, κόσμος [ко́смос] – світ, Всесвіт
Τ τ	**ταῦ**	**[т]**	τράπεζα [тра́педза] – стіл, τάλαντος [та́лянтос] – талант (міра ваги)
Υ υ	**ὗψιλόν**	**нім. [ü]** або **фр. [u];** приблизно відповідає **укр. [ю]**	υἱος [г**ю**йо́с] – син, πρύμνα [пр**ю**мна] – корма
Φ φ	**φῖ**	**[ф]**	φωνή [фоне́] – звук, голос, φιλοσοφία [фільософія] – любов до мудрості, наук, філософія
Χ χ	**χῖ**	**[х]**	χρόνος [хро́нос] – час, χεῖμα [хе́йма] – зима
Ψ ψ	**ψῖ**	**[пс]**	ψυχή [псюхе́] – душа, ψεῦδος [псе́удос] – неправда, вигадка
Ω ω	**ὦμέγα**	**[о] (довгий)**	χώρα [хо́ра] – країна, ὥρα [го́ра] – пора року

ДИФТОНГИ (Diphtongi)

Дифтонг (δίφθογγος, δί-φθογγον від δίς (δῐ-) – «двічі», «дворазово» і φθόγγος – «голос», «звук», тобто «з двома звуками» або «з двома тонами») – це поєднання двох голосних, складотворчого і нескладотворчого, в одному складі.

У грецькій мові є дифтонги власні і невласні.

1. **Власні дифтонги** – це короткі голосні **α, ε, ο** у сполученні з нескладотворчим **ι** або **υ**.

αι [ай] παῖς [пайс] – дитина

ει [ей] χείρ [хейр] – рука

οι [ой] κοινός [койнóс] – спільний

αυ [ау] καῦμα [кáума] – жар

ευ [еу] λευκός [лєукóс] – білий

ου [у] δοῦλος [дульос] – раб

Власні дифтонги з першим компонентом довгим зустрічаються рідко.

ηυ [ею] ηὔξηκα [éюксека] – я збільшив

υι [юй] μυῖα [мю´йа] – муха

2. **Невласні дифтонги** – це довгі голосні **α, η, ω** у сполученні з **ι**, що не вимовляється. При малих буквах ця ι пишеться під голосним і називається *jota subscriptum*: **ᾳ, ῃ, ῳ**. При великих літерах вона пишеться з правого боку і називається *jota adscriptum*: **Αι, Ηι, Ωι**.

ПРИДИХ (Spiritus)

Голосні і дифтонги, які стоять на початку слова, завжди мають придих – слабкий або сильний.

Слабкий придих – spiritus lenis (’) – не вимовляється.

Сильний придих – spiritus asper (‘) – вимовляється як лат. звук «h» чи укр. «г».

Якщо слово починається з одного голосного звука, то знак придиху ставиться над буквою, що його позначає, якщо це мала буква (ἀ, ἁ), або вгорі перед буквою, якщо це буква велика (Ἀ, Ἁ).

Якщо на початку слова стоїть дифтонг, придих ставиться над другим компонентом дифтонга, незалежно від того, з якої букви пишеться його перший компонент – з великої чи малої (αὐ, αὑ, Αὐ, Αὑ).

Приголосний звук ρ, якщо він стоїть на початку слова, завжди має spiritus asper, який не вимовляється: ῥήτορ (*промовець*).

НАГОЛОС (Accentus)

У давньогрецькій мові був музичний (тонічний) наголос, що визначав висоту голосового тону. З часом наголос почав вказувати на інтенсивність голосу при вимові слова, тобто з музичного перетворився на динамічний, що вказує на збільшення напруги і посилення видиху на одному із складів слова.

У переважній більшості випадків наголос потрібний для правильної вимови, але в окремих випадках наголос може диференціювати також значення різних слів, що мають однаковий правопис (напр., τίς – *хто*? і τις – *хтось*).

У грецькій мові є три види наголосу: *гострий* (*accentus acutus*)*; тупий* (*accentus gravis*)*; протяжний* (*accentus circumflexus*).

Гострий (΄) – *accentus acutus* – може падати на голосний одного з трьох останніх складів: σπ**ή**λαιον (*печера*), φι**ά**λη (*чаша*), ψαλμ**ό**ς (*псалом*), ἀρχ**ή** (*початок*), παροιμ**ί**α (*прислів'я*).

На третій з кінця слова склад *acutus* ставиться, коли останній склад короткий: **ἄ**νθρωπος (*людина*). Якщо ж останній склад подовжується, то наголос переходить на другий з кінця слова склад: ἀνθρ**ώ**που (*людини*).

Протяжний (˜) – *accentus circumflexus* – ставиться лише на довгих складах (першому або другому від кінця слова): Γολγοθ**ᾶ** (*Голгофа*), ὀρθ**ῶ**ς (*правильно*), Πιλ**ᾶ**τος (*Пілат*). На другий з кінця слова склад *circumflexus* падає, коли перший з кінця слова склад є короткий: κτ**ῆ**μα (*майно*).

Тупий, слабкий, важкий (`) – *accentus gravis* – може стояти лише на останньому складі замість гострого у словосполученні чи реченні: μ**ὴ** κρίνετε – *не судіть*; ὀφθαλμ**ὸ**ν ἀντ**ὶ** ὀφθαλμοῦ – *око за око*. Перед будь-яким пунктуаційним знаком гострий наголос (acutus) не переходить у тупий (gravis).

Склади можуть бути ***довгими*** та ***короткими*** (за природою або положенням).

Склад вважається *довгим за природою*, коли він містить довгий голосний (ᾱ, ῑ, ῡ, η, ω) або дифтонг: οἶκος (*дім*), κρίνω (*судити*), а *довгим за положенням*, – якщо після голосного цього складу йде дві або більше приголосних чи подвійні приголосні (ζ, ξ, ψ): ἐχθρός (*ворожий*), τράπεζα (*стіл*).

Склад вважається *коротким за природою*, коли він містить в собі короткий голосний (ᾰ, ῐ, ῠ, ε, ο), а *за положенням*, – якщо за голосним звуком цього складу йде ще один голосний (а дві голосні, які стоять поряд, взаємоскорочуються): θάνᾰτος (*смерть*), ἕτερος (*інший*).

У вимові види наголосів не відрізняються. На письмі наголос ставиться над голосними або дифтонгами. Наголос над дифтонгами пишеться завжди над другим компонентом, що утворює дифтонг. Якщо придих і наголос збігаються в одному складі, то спочатку завжди пишеться придих, а потім наголос: **ἅ, ἄ, αἵ, αἴ**. Винятком є circumflexus, який ставиться над знаком придиху: **ἇ, ἆ**.

У слові наголос відносно рухомий. Якщо у процесі формоутворення коротке закінчення змінюється на довге, то *гострий наголос* з третього складу від кінця переміщується на другий склад, а *протяжний наголос* змінюється на гострий.

Енклітики (encliticae) – слова, які втрачають свій наголос, утворюючи єдине акцентуаційне ціле з попереднім словом:

- непрямі відмінки особових займенників ἐγώ (*я*) та σύ (*ти*): μοῦ, μοῖ, μέ, σοῦ, σοῖ, σέ;
- відмінкові форми неозначених займенників τις, τι (*хтось, щось*): τινά, τινός, τινί etc.;
- двоскладові особові форми у praesens indicativi activi від дієслова εἰμί (*я є*) та φημί (*я кажу*);
- прислівники πού (*де, куди*), ποί (*куди*), ποθέν (*звідки*), ποτέ (*колись*), πώς, πῄ (*як-небудь*);
- частки γε, τε, τοι, νυν, περ, πω.

Проклітики – слова, які втрачають свій наголос, утворюючи єдине акцентуаційне ціле з наступним словом (всього 10 слів): запер. частка οὐ (*не*); прийменники εἰς (*в, на*), ἐκ (*з, від*), ἐν (*в*); форми артикля ὁ, ἡ, οἱ, αἱ; сполучники εἰ (*якщо*), ὡς (*як, наче*).

ОСНОВНІ РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ

крапка (.)	λόγος.
кома (,)	λόγος,
двокрапка і крапка з комою (·)	λόγος·
знак питання (;)	λόγος;

У грецькій мові немає розділового знаку для введення прямої мови (укр. лапки **„...”**), а також відсутній знак оклику (укр. **!**).

ФОНЕТИЧНІ ВПРАВИ

І. Вивчіть алфавіт напам'ять і виконайте завдання:

А) Поставте біля поданої літери попередню в алфавіті:
...ζ, ...ξ, ...υ, ...π, ...μ, ...θ,

...Z, ...Ξ, ...Y, ...Π, ...M, ...Θ,

*Із дописаних літер складіть грецьке слово «**заповідь**»*: _____.

В) Поставте біля поданої літери наступну в алфавіті:
ο..., ξ..., κ..., θ..., σ..., ζ..., ρ...,

Ο..., Ξ..., Κ..., Θ..., Σ..., Z..., Ρ...,

*Із дописаних літер має утворитися грецьке слово «**громадянин**»*: _____.

С) Поставте з обох боків літери попередню і наступну в алфавіті:
...β..., ...ρ..., ...υ..., ...λ..., ...ψ..., ...η...,

ІІ. Прочитайте:

А) ОКРЕМІ СЛОВА:

- ✓ εὐαγγέλιον, βιβλίον, προφήτης, χριστιανός, ἀπόστολος, ψαλμός, ἄγγελος, συναγωγή, καθολικός, ἀποκάλυψις, κατηχισμός, βαπτιστής, εἰκών;
- ✓ Αἴγυπτος, Νεῖλος, Ἰορδάνης, Τροία, Εὐρώπη, Πειραιεύς, Ῥώμη, Ἀσία, Γερμανία, Ἰταλία, Βοιωτία, Ἰσραὴλ, Ἀττική, Κόρινθος, Θρᾴκη, Ἑλλάς, Ἰσθμός, Λυδία;
- ✓ σχολή, ἀριστοκρατία, ἄγκυρα, ῥεῦμα, πολιτικός, δημοκρατία, μόναρχος, τύραννος, τέχνη, μηχανή, ἀρχιτέκτων, γυμνάσιον, στάδιον, φιλόσοφος, παράλληλος, κύλινδρος, ἱππόδρομος, ὥρα, ὠκεανός, ἠχώ, χαρακτήρ, μονόμαχος;
- ✓ ποίησις, ἔπος, λύρα, δρᾶμα, τραγῳδία, κωμῳδία, θέατρον, σκηνή, χορός, μουσική, ὕμνος, στροφή, ῥυθμός, μελῳδία, διάλεκτος;
- ✓ Ἰωάννης, Φίλιππος, Θεόφιλος, Ἰησοῦς, Μάρθα, Ἠλίας, Χριστός, Μαθθαίος, Φῆλιξ, Παῦλος, Πέτρος, Μαρία, Σίμων, Μάρκος, Λουκᾶς, Ἀνδρέας, Στέφανος;
- ✓ ἱστορία, γεωγραφία, μαθηματική, ἀριθμητική, γεωμετρία, φυσική, γραμματική, φιλοσοφία, ἀστρονομία, θεολογία, βιβλιοθήκη.

В) БІБЛЕЇЗМИ:

1. **Ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 22:21) – *Віддайте Кесареві Кесарове, а Богові – Боже*.
2. **Εἰρήνη ὑμῖν** (ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ, 24:36) – *Мир вам*!
3. **Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος** (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 1:1) – *На початку було Слово*.
4. **Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 5:3) – *Блаженні вбогі духом*.
5. **Ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ** (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 1:29) – *Агнець Божий*.
6. **Ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 5:38) – *Око за око, зуб за зуб*.
7. **Στέφανον ἐξ ἀκανθῶν** (ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ, 15:17) – *Вінок з тернин (терновий вінок)*.
8. **Τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα** (ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ, 6:2) – *Шануй батька і матір*.
9. **Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής** (ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ, 14:38) – *Бадьорий дух, але тіло немічне*.
10. **Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ** (ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ, 3:4) – *Голос волаючого в пустелі*.

Заняття 3

МОРФОЛОГІЯ
ДІЄСЛОВО. VERBUM

- Граматичні категорії дієслова.
- Теперішній час активного стану (дійсний, умовний способи, інфінітив, дієприкметник). Praesens activi (Indicativus, Imperativus, Infinitivus, Participium).
- Дієслово εἰμί (*бути*) в Praesens activi (Indicativus, Imperativus, Infinitivus, Participium).
- Pronomina interrogativa. Питальні займенники.
- Pronomina personalia. Особові займенники.

Хоча першими систематизували граматичну термінологію саме давні греки, у мовознавстві традиційно застосовуються латинські граматичні терміни.

Граматичні категорії дієслова:

1. **ЧИСЛО** (numerus)	- однина (**singularis**) - множина (**pluralis**)
2. **ОСОБА** (persona)	- перша (**prima**) - друга (**secunda**) - третя (**tertia**)
3. **ЧАС** (tempus)	*Головні часи*: - теперішній час (**praesens**) - майбутній час (**futurum I, futurum III**) - минулий час (результат існує і тепер) (**perfectum**) *Історичні часи*: - минулий недоконаного виду (**imperfectum**) - минулий доконаного виду, аорист (**aoristus I**) - давноминулий час (**plusquamperfectum**) Для деяких форм дієслова є сильні часи: **aoristus II, futurum II; perfectum II**
4. **СПОСІБ** (modus)	- *індикатив* (**indicativus**) – дійсний спосіб - *кон'юнктив* (**coniunctivus**) – означає можливу дію, заохочення - *оптатив* (**optativus**) – вживається для вираження побажання, наміру - *імператив* (**imperativus**) – наказовий спосіб

5. **СТАН** (genus)	- *активний* (**activum**) - *медіальний* (**medium**) - *пасивний* (**passivum**)
6. **НЕОСОБОВІ ДІЄСЛІВНІ ФОРМИ** (verba infinita)	- інфінітив (**infinitivus**) - дієприкметник (**participium**) - дієслівний прикметник (**adiectivum verbale**)
7. **ДІЄВІДМІНА** (coniugatio)	***I дієвідміна*** (переважна більшість дієслів) у 1-й особі однини теперішнього часу дійсного способу активного стану закінчення **-ω**: παιδεύ**ω** – *виховувати* У межах I дієвідміни виділяють 8 класів дієслів ***II дієвідміна*** (незначна група дієслів) у 1-й особі однини теперішнього часу дійсного способу активного стану закінчення **-μι**: δίδω**μι** – *давати* У межах II дієвідміни виділяють 2 класи.

ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС АКТИВНОГО СТАНУ (ДІЙСНИЙ, НАКАЗОВИЙ СПОСОБИ, ІНФІНІТИВ, ДІЄПРИКМЕТНИК). PRAESENS ACTIVI (INDICATIVUS, IMPERATIVUS, INFINITIVUS, PARTICIPIUM)

Теперішній час (презенс) виражає дію, що відбувається у момент мовлення, чи постійну, регулярну дію, або сучасний стан.

Форми ***теперішнього часу активного стану*** *дійсного, наказового способів, інфінітива* та *дієприкметника (indicativus, imperativus, infinitivus, participium)* утворюються від *презентної основи* шляхом приєднання особових закінчень[3] активного стану головних часів. При цьому використовуються з'єднувальні голосні (інтерфікси) **-ε- / -ο-**[4].

Презентна основа (словникова форма дієслова без закінчення -ω)
+
інтерфікси -ε-/-ο- (перед приголосним звуком закінчення)
+
особові закінчення

[3] Термін «***закінчення***» використане у широкому значенні і охоплює *власне особові закінчення дієслова, показник інфінітива* і *практичні закінчення дієприкметників*.
[4] Інтерфікс **-ο-** ставиться лише перед літерами **μ, ν**, а перед іншими приголосними закінчень – інтерфікс **-ε-**.

ОСОБОВІ ЗАКІНЧЕННЯ PRAESENS ACTIVI (INDICATIVUS, IMPERATIVUS, INFINITIVUS, PARTICIPIUM)

Indicativus (дійсний спосіб)		
Singularis		*Pluralis*
1.	**-ω**	**-ο-μεν**
2.	**-εις**	**-ε-τε**
3.	**-ει**	**-ουσι(ν)**[5]
Imperativus (наказовий спосіб)		
Singularis		*Pluralis*
2.	**-ε**	**-ε-τε**
3.	**-έ-τω**	**-ό-ντων / -έ-τωσαν**[6]
Participium (дієприкметник)		***Infinitivus (інфінітив)***
*Masculinum (**m**)*: **-ων**, *gen.* **-οντος** *Femininum (**f**)*: **-ουσα,** *gen.* **-ούσης** *Neutrum (**n**)*: **-ον,** *gen.* **-οντος**		-ειν

ЗРАЗОК ВІДМІНЮВАННЯ ДІЄСЛОВА παιδεύω (виховувати) У PRAESENS ACTIVI (INDICATIVUS, IMPERATIVUS, INFINITIVUS, PARTICIPIUM)

Indicativus		
Singularis		
1.	παιδεύ-**ω**	*я виховую*
2.	παιδεύ-**εις**	*ти виховуєш*
3.	παιδεύ-**ει**	*він (вона, воно) виховує*
Pluralis		
1.	παιδεύ-**ο-μεν**	*ми виховуємо*
2.	παιδεύ-**ε-τε**	*ви виховуєте*
3.	παιδεύ-**ουσι(ν)**	*вони виховують*
Imperativus		
Singularis		
2.	παίδευ-**ε**	*ти виховуй!*
3.	παιδευ-**έ-τω**	*нехай він (вона, воно) виховує!*
Pluralis		
2.	παιδεύ-**ε-τε**	*ви виховуйте!*
3.	παιδευ-**ό-ντων**	*нехай вони виховують!*

[5] У 3 особі множини **-ν** вживається у випадку, якщо після слова стоїть інше слово з початковим голосним звуком або розділовий знак.

[6] Форми імператива на -έ-τωσαν вживаються в койне.

Infinitivus		
	παιδεύ-**ειν**	*виховувати*
Participium		
m	παιδεύ-**ων** (*gen*. παιδεύ-**οντος**)	*виховуючий*
f	παιδεύ-**ουσα** (*gen*. παιδευ-**ούσης**)	*виховуюча*
n	παιδεῦ-**ον** (*gen*. παιδεύ-**οντος**)	*виховуюче*

Форми *imperativus* та *infinitivus praesentis* означають не час, а дію чи стан недоконаного виду.

Імператив для вираження заборони має заперечну частку **μή,** напр.: μὴ λέγε (*не кажи*).

ВІДМІНЮВАННЯ ДІЄСЛОВА εἰμί (*бути)* У PRAESENS INDICATIVI, IMPERATIVI, INFINITIVI, PARTICIPII

PRAESENS				
	Indicativus		***Imperativus***	
Singularis				
1.	**εἰμί**	*я є*	–	
2.	**εἶ**	*ти є*	**ἴσθι**	*будь!*
3.	**ἐστί(ν)**	*він (вона, воно) є*	**ἔστω**	*нехай він (вона, воно) буде!*
Pluralis				
1.	**ἐσμέν**	*ми є*	–	
2.	**ἐστέ**	*ви є*	**ἔστε**	*будьте!*
3.	**εἰσί(ν)**	*вони є*	**ἔστων**	*нехай вони будуть!*
Infinitivus			**εἶναι**	*бути*
Participium			*m*	**ὤν**, ὄντος
			f	**οὖσα**, οὔσης
			n	**ὄν**, ὄντος

ОСОБОВІ ЗАЙМЕННИКИ. PRONOMINA PERSONALIA

Casus	*Singularis*		*Pluralis*	
N.	**ἐγώ я**	**σύ ти**	**ἡμεῖς ми**	**ὑμεῖς ви**
G.	ἐμοῦ / μου *мене*	σοῦ / σου *тебе*	ἡμῶν *нас*	ὑμῶν *вас*
D.	ἐμοί / μοι *мені*	σοί / σοι *тобі*	ἡμῖν *нам*	ὑμῖν *вам*
Acc.	ἐμέ / με *мене*	σέ / σε *тебе*	ἡμᾶς *нас*	ὑμᾶς *вас*

ПИТАЛЬНІ ЗАЙМЕННИКИ. PRONOMINA INTERROGATIVA

τίς; τί – хто? що?

Casus	*Singularis*		*Pluralis*	
	m, f	***n***	***m, f***	***n***
N.	**τίς** *хто?*	**τί** *що?*	τίνες	τίνα
G.	τίνος (τοῦ)	τίνος (τοῦ)	τίνων	τίνων
D.	τίνι (τῷ)	τίνι (τῷ)	τίσι(ν)	τίσι(ν)
Acc.	τίνα	τί	τίνας	τίνα

ВПРАВИ

І. Провідміняйте в *praesens indicativi activi* і утворіть форми *imperativus* та *infinitivus praesentis activi* від дієслів:

persona	***Praesens indicatīvi actīvi***	
Singulāris		
1.	**γράφω** (я пишу)	**χαίρω** (я радію)
2.		
3.		
Plurālis		
1.		
2.		
3.		

persona	***Imperativus praesentis***	
Singulāris		
2.		
3.		
Plurālis		
2.		
3.		

Infinitivus praesentis	

II. Визначте форми дієслів та перекладіть їх:

γράφ**ειν** .....

πιστεύ**ουσι** .....

ἀναγιγνώσκ**ετε** (2) .....

πράττ**ε** .....

χαίρ**ομεν** .....

μανθάν**ετε** (2) .....

φέρ**εις** .....

λέγ**ει** .....

μὴ πιν**έτω** .....

ἐσθί**ειν** .....

μὴ τρεφ**όντων** .....

III. Змініть число поданих дієслів, зберігаючи особу:

Plurālis / Множина	*Singulāris / Однина*
βαδίζ**ουσι**	
φεύγ**ομεν**	
	λέγ**ε**
	πιστεύ**εις**
γράφ**ετε**	
	μὴ φερ**έτω**
	ἐσθί**ει**
μὴ πιν**όντων**	

IV. Прочитайте, перекладіть речення і проаналізуйте форми:

1. Χαῖρε. Χαίρετε. .....
2. Μὴ πιστεύετε. .....
3. Μὴ κωλύετε. .....
4. Διὰ τί λύετε; .....
5. Πόθεν με γινώσκεις[7]; .....

[7] **γινώσκω** – так звучить це дієслово у новозавітному койне; у класичній грецькій мові це дієслово має форму γιγνώσκω.

6. Καθὼς ἀκούω κρίνω. .....
7. Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν; .....
8. Πιστεύεις τοῦτο; .....
9. Ἑλληνιστί γινώσκεις; .....
10. Καὶ νῦν τί μέλλεις; .....
11. Τί θέλετε; .....
12. Οὕτως γράφω. .....
13. Παράγγελλε καὶ δίδασκε. .....
14. Ποῖ φεύγεις; .....
15. Ἀεὶ μανθάνετε σπουδαίως. .....

СЛОВНИК

ἀεί завжди
ἀκούω чути, слухати
ἀναγιγνώσκω читати
βαδίζω йти
γινώσκω дізнаватись, пізнавати
γράφω писати
διά *(gen., acc.)* через, внаслідок, із-за
διὰ τί чому?
διδάσκω вчити, навчати
ἐγώ я
(ἐ)θέλω хотіти
Ἑλληνιστί по-грецьки
ἐσθίω їсти
ἔχω мати
καί і
καθώς наскільки, оскільки
κρίνω судити
κωλύω (*acc*.) заважати, перешкоджати
λέγω говорити
λύω звільняти; дозволяти
μανθάνω вчитися
μέλλω мати намір, задумувати
μή не
νῦν тепер, зараз
οὕτως так, таким чином
παιδεύω виховувати
παραγγέλλω наказувати, веліти
πίνω пити
πιστεύω вірити
πόθεν звідки?
ποῖ куди?
πράττω робити
σπουδαίως старанно
τί що
τοῦτο це
τρέφω годувати
τρέχω бігти
ὑμεῖς ви
ὑπάγω йти геть, відходити
φέρω нести
φεύγω втікати, уникати
χαίρω радіти

ІМЕННИК. NOMEN SUBSTANTIVUM

- Граматичні категорії іменника.
- Таблиця відмінкових закінчень іменників I-III відмін.
- Артикль.
- Declinatio prima. Перша відміна. Загальна характеристика іменників жіночого і чоловічого родів.
- Відмінювання іменників жіночого роду на -*α purum* et *impurum*.
- Відмінювання іменників жіночого роду на -η.
- Відмінювання іменників чоловічого роду на -ης, -ου та -ας, -ου.

Граматичні категорії іменника:

1. **Рід** (genus)	- чоловічий (**masculinum**) - жіночий (**femininum**) - середній (neutrum)
2. **Число** (numerus)	- однина (**singularis**) - множина (**pluralis**) - двоїна (**dualis**)
3. **Відмінок** (casus)	- **nominativus** (**N.**) – називний - **genetivus** (**G.**) – родовий - **dativus** (**D.**) – давальний - **accusativus** (**Acc.**) – знахідний - **vocativus** (**V.**) – кличний

4. **Відміна** (declinatio)

Іменники поділяються на III відміни, залежно від кінцевого звука їхньої основи.

Таблиця відмінкових закінчень іменників I-III відмін

	Відміна	**I**		**II**		**III**	
	Рід	***f***	***m***	***m,f***	***n***	***m,f***	***n***
Singularis	N.	-η / -α	-ης / -ας	-ος	-ον	різні	
	G.	-ης / -ας	-ου	-ου		-ος (-ους,-ως,-ας)	
	D.	-ῃ / -ᾳ		-ῳ		-ι (-ει)	
	Acc.	-ην /-αν		-ον	=N.	-α, -ν	=N.
	V.	-η / -α	=N.	-ε	=N.	різні	=N.

Pluralis	N.	-αι	-αι	-οι	-α	-ες (-εις, -ης)	-α (-η)
	G.	-ων	-ων	-ων		-ων	
	D.	-αις (αισι(ν)		-οις (οισι(ν)		-σι(ν)	
	Acc.	-ας		-ους	-α	-ας (-εις)	=N.
	V.	=N.	=N.	=N.	=N.	=N.	=N.

Dualis[8]	N., Acc., V.	-α	-ω	-ε
	G.,D.	-αιν	-οιν	-οιν

5. Артикль (articulus) – ставиться при іменниках. Він має рід, число і відмінюється за відмінками.

Відмінки	**Singularis**			**Pluralis**		
	m	**f**	**n**	**m**	**f**	**n**
N.	**ὁ**	**ἡ**	**τό**	οἱ	αἱ	τά
G.	τοῦ	τῆς	τοῦ	τῶν	τῶν	τῶν
D.	τῷ	τῇ	τῷ	τοῖς	ταῖς	τοῖς
Acc.	τόν	τήν	τό	τούς	τάς	τά
V.	ὦ	ὦ	ὦ	ὦ	ὦ	ὦ

Dualis	N., Acc., V.	τώ
	G., D.	τοῖν

Первісно артикль мав значення вказівного займенника[9]. У період койне артикль зберіг це значення у стійких виразах, таких як ὁ μέν… ὁ δέ (*один… другий*) та τὸ μέν… τὸ δέ (*то… то*).

Артикль використовується для позначення предмета, що вже відомий або визначений у контексті, надаючи йому значення «*цей*», «*той*» або «*відомий*».

При власних назвах, а також у позначенні абстрактних понять артикль може бути опущеним: (ὁ) Στέφανος (*Стефан*), (ἡ) ἁμαρτία (*гріх*) etc.

Крім того, артикль не завжди є обов'язковим у стійких давньогрецьких конструкціях, прислів'ях, а також при іменній частині присудка: ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας (ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ, 2:14) – *на землі мир і в людях благовоління*; Ὁ ὕπνος τοῦ θανάτου ἀδελφός ἐστιν – *сон – це брат смерті*.

У новозавітному койне *Vocativus* (клична форма) іменників вживається без артикля ὦ.

[8] У розмовному новозавітному койне двоїна вже не вживається.
[9] У творах Гомера він переважно використовується саме у функції вказівного займенника.

Використовуючи артикль, різні граматичні класи слів можуть набувати функцій іменника: **τὰ** ἀγαθά (*блага*) утворено від прикметника ἀγαθός (*добрий*); **οἱ** ἐμοί (*мої рідні*) – від займенника ἐμός (*мій*), **οἱ** δώδεκα (*дванадцять апостолів*) – від числівника δώδεκα (*дванадцять*) та ін.

Словникова форма давньогрецького іменника містить:

- *Називний відмінок однини* іменника (nominativus singularis) – повна форма слова;
- *Родовий відмінок однини* (genetivus singularis) – закінчення або кінцеві звуки основи разом із закінченням;
- *Артикль*, що вказує на рід іменника.

E.g.: προσευχή, ῆς ἡ – молитва, ἄνθρωπος, ου ὁ – людина, ψεῦδος, ους τό – обман.

ПЕРША ВІДМІНА. DECLINATIO PRIMA. ІМЕННИКИ ЖІНОЧОГО І ЧОЛОВІЧОГО РОДІВ

Перша відміна охоплює іменники переважно жіночого роду та деякі іменники чоловічого роду на позначення чоловічих професій, соціального статусу чи етнічної приналежності.

Іменники жіночого роду закінчуються у називному відмінку на **-α** або **-η**.

Розрізняють дві групи іменників жіночого роду з основою на **-α**:

1) **-α *purum*** **«чиста»**: при відмінюванні іменники зберігають **-α** у всіх відмінках (після **ρ, ε, ι**),
2) **-α *impurum*** **«нечиста»**: при відмінюванні іменники у родовому та давальному відмінках однини змінюють **-ᾰ** на **-ῃ**.

Зразок відмінювання іменників жіночого роду на *-α* purum et impurum

ἡ χώρα, ας (країна), **ἡ ἀγορά, ᾶς** (ринок), **ἡ θάλασσα, ης** (море)

Casus	*Singularis*			
		α *purum*		**α** *impurum*
N.	ἡ	**χώρ-α**	**ἀγορ-ά**	**θάλασσ-α**
G.	τῆς	χώρ-**ας**	ἀγορ-**ᾶς**	θαλάσσ-**ης**
D.	τῇ	χώρ**ᾳ**	ἀγορ**ᾷ**	θαλάσσ-**ῃ**
Acc.	τὴν	χώρ**αν**	ἀγορ**άν**	θάλασσ**αν**
V.	ὦ	χώρ**α**	ἀγορ**ά**	θάλασσ**α**
	Pluralis			
N.	αἱ	χῶρ**αι**	ἀγορ**αί**	θάλασσ**αι**
G.	τῶν	χωρ**ῶν**	ἀγορ**ῶν**	θαλασσ**ῶν**

D.	ταῖς	χώρ**αις**	ἀγορ**αῖς**	θαλάσσ**αις**
Acc.	τὰς	χώρ**ας**	ἀγορ**άς**	θαλάσσ**ας**
V.	ὦ	χῶρ**αι**	ἀγορ**αί**	θάλασσ**αι**

Зразок відмінювання іменників жіночого роду на -η

ἡ ἀρχή, ῆς (влада), **ἡ ἀγάπη, ης** (любов)

Casus	*Singularis*		
N.	ἡ	**ἀρχ-ή**	ἀγάπ-**η**
G.	τῆς	ἀρχ-**ῆς**	ἀγάπ-**ης**
D.	τῇ	ἀρχ**ῇ**	ἀγάπ**ῃ**
Acc.	τὴν	ἀρχ**ήν**	ἀγάπ**ην**
V.	ὦ	ἀρχ**ή**	ἀγάπ**η**
	Pluralis		
N.	αἱ	ἀρχ**αί**	ἀγάπ**αι**
G.	τῶν	ἀρχ**ῶν**	ἀγάπ**ῶν**
D.	ταῖς	ἀρχ**αῖς**	ἀγάπ**αις**
Acc.	τὰς	ἀρχ**άς**	ἀγάπ**ᾶς**
V.	ὦ	ἀρχ**αί**	ἀγάπ**αι**

Зразок відмінювання іменників чоловічого роду на -ης, -ου та -ας, -ου

ὁ νεανί<u>α</u>ς, ου (юнак), **ὁ πολίτης, ου** (громадянин), **ὁ δικαστής, οῦ** (суддя)

Casus	*Singularis*			
N.	ὁ	**νεανί-ας**	**πολίτ-ης**	**δικαστ-ής**
G.	τοῦ	νεανί-**ου**	πολίτ-**ου**	δικαστ-**οῦ**
D.	τῷ	νεανί**ᾳ**	πολίτ**ῃ**	δικαστ**ῇ**
Acc.	τὸν	νεανί**αν**	πολίτ**ην**	δικαστ**ήν**
V.	ὦ	νεανί**α**	πολῖτα[10]	δικαστ**ά**
	Pluralis			
N.	οἱ	νεανί**αι**	πολῖτ**αι**	δικαστ**αῖ**
G.	τῶν	νεανι**ῶν**	πολιτ**ῶν**	δικαστ**ῶν**
D.	τοῖς	νεανί**αις**	πολίτ**αις**	δικαστ**αῖς**
Acc.	τοὺς	νεανί**ας**	πολίτ**ας**	δικαστ**άς**
V.	ὦ	νεανί**αι**	πολῖτ**αι**	δικαστ**αί**

[10] Зверніть увагу, що іменники чоловічого роду на -**της** мають у Voc. sing. закінчення ***-α*** коротке.

ВПРАВИ

І. Провідміняйте іменники в однині і множині:

Singularis		*Pluralis*
N.	ἡ ἐντολ**ή** (*заповідь*)	
G.	τῆς ἐντολ**ῆς**	
D.		
Acc.		
V.		

Singularis		*Pluralis*
N.	ὁ μαθητ**ής** (*учень*)	
G.	τοῦ μαθητ**οῦ**	
D.		
Acc.		
V.		

Singularis		*Pluralis*
N.	ἡ ἁμαρτί**α** (*гріх*)	
G.	τῆς ἁμαρτί**ας**	
D.		
Acc.		
V.		

Singularis		*Pluralis*
N.	ὁ κλέπτ**ης** (*злодій*)	
G.	τοῦ κλέπτ**ου**	
D.		
Acc.		
V.		

Singularis		*Pluralis*
N.	ἡ δόξ**α** (*слава*)	
G.	τῆς δόξ**ης**	
D.		
Acc.		
V.		

II. Визначте форми іменників та перекладіть:

Іменники	*Відмінок, число*	*Переклад*
τῆς ἀληθεί**ας**		
τῷ νεανί**ᾳ**		
αἱ ψυχ**αί**		
τοῦ ποιητ**οῦ**		
τῇ ὥρ**ᾳ**		
τοῖς δικαστ**αῖς**		
τὴν βασίλει**αν**		
ὦ μαθητ**αί**		
τοὺς προφήτ**ας**		
ταῖς οἰκί**αις**		
ὦ σοφί**α**		
τὰς θύρ**ας**		

III. Змініть число іменників:

τοὺς μαθητ**άς** _____

τῇ γλώσσ**ῃ** _____

ὦ προφῆτ**α** _____

ταῖς τράπεζ**αις** _____

τοῦ νεανί**ου** _____

τὴν ἐκκλησί**αν** _____

τοῖς ναύτ**αις** _____

τῷ ὑποκριτ**ῇ** _____

τῶν ποιητ**ῶν** _____

IV. Прочитайте, проаналізуйте форми та перекладіть:

1. Ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν μαρτυρίαν.

.....

2. Βλέπομεν· ἡ ἁμαρτία ὑμῶν μένει.

.....

3. Ἐγώ εἰμι ἡ θύρα.

.....

4. Οὐχὶ δώδεκα ὧραι εἰσιν τῆς ἡμέρας;

.....

5. Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε πίπτει.

.....

6. Πάντες γὰρ ὡς προφήτην ἔχουσιν τὸν Ἰωάννην.

.....

7. Τί με πειράζετε, ὑποκριταί;

.....

8. Λέγουσιν οἱ μαθηταί αὐτοῦ, ... παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις.

.....

СЛОВНИК

ἀγάπη, ης ἡ любов
ἀγορά, ᾶς ἡ ринок
ἀλήθεια, ας ἡ істина, правда
ἁμαρτία, ας ἡ гріх
ἀρχή, ῆς ἡ влада
αὐτοῦ (*gen*. від αὐτός він) його
βασιλεία, ας ἡ царська влада, царство
βλέπω дивитися, бачити
γάρ адже, бо, тому що
γλῶσσα, ας ἡ мова, язик, плем'я, народ
δέ а, проте, же, однак, з іншого боку
δικαστής, οῦ ὁ суддя
δόξα, ης ἡ слава
δώδεκα дванадцять
ἐγώ я
εἰμί бути
ἐκκλησία, ας ἡ церква
ἐντολή, ῆς ἡ заповідь
ἔχω мати
ἡμέρα, ας ἡ день
θάλασσα, ης ἡ море
θύρα, ας ἡ двері
Ἰωάννης, ου ὁ Йоан, Іван
κλέπτης, ου ὁ злодій
λέγω говорити
μαρτυρία, ας ἡ свідчення, свідоцтво
μένω залишатися

ναύτης, ου ὁ моряк
νεανίας, ου ὁ юнак
οἰκία, ας ἡ дім, житло
οὐδεμία (*жін. р.*) ніхто, ніщо, ніяка, жодна
οὐδέποτε ніколи
οὐ (οὐκ, οὐχ(ί)) не
πάντες (nom. pl. від πᾶς) всі
παροιμία, ας ἡ прислів'я, приказка, притча
πειράζω випробовувати; спокушати
πίπτω падати; гинути
ποιητής, οῦ ὁ творець, автор, поет
πολίτης, ου ὁ громадянин
προφήτης, ου ὁ пророк
σοφία, ας ἡ мудрість
τίς, τί хто? що?
τράπεζα, ης ἡ стіл, обід
ὑμεῖς ви
ὑποκριτής, οῦ ὁ актор; лицемір
ὥρα, ας ἡ година
ὡς як, наче

ІМЕННИКИ ДРУГОЇ ВІДМІНИ.
SUBSTANTIVA SECUNDAE DECLINATIONIS

- Відмінювання іменників чоловічого роду із закінченням -ος, -ου.
- Відмінювання іменників жіночого роду із закінченням -ος, -ου.
- Відмінювання іменників середнього роду із закінченням -ον, -ου.
- Відмінювання Іменника ὁ Ἰησοῦς, οῦ (*Iсус*).
- Прийменники. Praepositiones.

Друга відміна охоплює іменники чоловічого й середнього родів та низку іменників жіночого роду (назви дерев, рослин, елементів, порід, країн, міст, островів півостровів тощо). Іменники чоловічого і жіночого родів мають у називному відмінку закінчення **-ος**, іменники середнього роду – **-ον,** а в родовому відмінку однини усі вони закінчуються на **-ου.**

Зразок відмінювання іменників чоловічого роду із закінченням -ος, -ου

ὁ ὀφθαλμός, οῦ (око), **ὁ λόγος, ου** (слово), **ὁ ἄνθρωπος, ου** (людина)

Casus	*Singularis*			
N.	**ὁ**	**ὀφθαλμ-ός**	**λόγ-ος**	**ἄνθρωπ-ος**
G.	τοῦ	ὀφθαλμ-**οῦ**	λόγ-**ου**	ἀνθρώπ-**ου**
D.	τῷ	ὀφθαλμ-**ῷ**	λόγ-**ῳ**	ἀνθρώπ-**ῳ**
Acc.	τὸν	ὀφθαλμ-**όν**	λόγ-**ον**	ἄνθρωπ-**ον**
V.	ὦ	ὀφθαλμ-**έ**	λόγ-**ε**	ἄνθρωπ-**ε**
	Pluralis			
N.	οἱ	ὀφθαλμ-**οί**	λόγ-**οι**	ἄνθρωπ-**οι**
G.	τῶν	ὀφθαλμ-**ῶν**	λόγ-**ων**	ἀνθρώπ-**ων**
D.	τοῖς	ὀφθαλμ-**οῖς**	λόγ-**οις**	ἀνθρώπ-**οις**
Acc.	τοὺς	ὀφθαλμ-**ούς**	λόγ-**ους**	ἀνθρώπ-**ους**
V.	ὦ	ὀφθαλμ-**οί**	λόγ-**οι**	ἄνθρωπ-**οι**

Зразок відмінювання іменників жіночого роду із закінченням -ος, -ου

ἡ ὁδός, οῦ (шлях), **ἡ νῆσος, ου** (острів), **ἡ ἄμπελος, ου** (лоза, виноград)

Casus	*Singularis*			
N.	**ἡ**	**ὁδ-ός**	**νῆσ-ος**	**ἄμπελ-ος**
G.	τῆς	ὁδ-**οῦ**	νήσ-**ου**	ἀμπέλ-**ου**
D.	τῇ	ὁδ-**ῷ**	νήσ-**ῳ**	ἀμπέλ-**ῳ**
Acc.	τὴν	ὁδ-**όν**	νῆσ-**ον**	ἄμπελ-**ον**
V.	ὦ	ὁδ-**έ**	νῆσ-**ε**	ἄμπελ-**ε**
	Pluralis			
N.	αἱ	ὁδ-**οί**	νῆσ-**οι**	ἄμπελ-**οι**
G.	τῶν	ὁδ-**ῶν**	νήσ-**ων**	ἀμπέλ-**ων**
D.	ταῖς	ὁδ-**οῖς**	νήσ-**οις**	ἀμπέλ-**οις**
Acc.	τὰς	ὁδ-**ούς**	νήσ-**ους**	ἀμπέλ-**ους**
V.	ὦ	ὁδ-**οί**	νῆσ**οι**	ἄμπελ-**οι**

Зверніть увагу, що іменники жіночого роду другої відміни відмінюються так само, як і іменники чоловічого роду.

Зразок відмінювання іменників середнього роду із закінченням -ον, -ου

τὸ δένδρον, ου (дерево), **τὸ ἱερόν, οῦ** (храм), **τὸ ζῷον, ου** (істота, тварина)

Casus	*Singularis*			
N.	**τὸ**	**δένδρον**	**ἱερ-όν**	**ζῷ-ον**
G.	τοῦ	δένδρ-**ου**	ἱερ-**οῦ**	ζῴ-**ου**
D.	τῷ	δένδρ-**ῳ**	ἱερ-**ῷ**	ζῴ-**ῳ**
Acc.	τὸ	δένδρ-**ον**	ἱερ-**όν**	ζῷ-**ον**
V.	ὦ	δένδρ-**ον**	ἱερ-**όν**	ζῷ-**ον**
	Pluralis			
N.	τὰ	δένδρ-**α**	ἱερ-**ά**	ζῷ-**α**
G.	τῶν	δένδρ-**ων**	ἱερ-**ῶν**	ζῴ-**ων**
D.	τοῖς	δένδρ-**οις**	ἱερ-**οῖς**	ζῴ-**οις**
Acc.	τὰ	δένδρ-**α**	ἱερ-**ά**	ζῷ-**α**
V.	ὦ	δένδρ-**α**	ἱερ-**ά**	ζῷ-**α**

ВІДМІНЮВАННЯ ІМЕННИКА ὁ Ἰησοῦς, οῦ (Ісус)

Casus	*Singularis*	
N.	**ὁ**	**Ἰησοῦς**
G.	τοῦ	Ἰησοῦ
D.	τῷ	Ἰησοῦ
Acc.	τὸν	Ἰησοῦν
V.	ὦ	Ἰησοῦ

ПРИЙМЕННИК. PRAEPOSITIO

Залежно від сполучуваності з відмінками прийменники (praepositiōnes) поділяються на три групи:

1) прийменники, які поєднуються **з одним відмінком** – genetīvus, datīvus або accusatīvus:

Прийменник	**genetīvus**	**datīvus**	**accusatīvus**
ἀντί (ἀντ', ἀνθ')	замість, за, натомість	---	---
ἀπό (ἀπ', ἀφ')	з, від, після	---	---
ἐκ (ἐξ)	з, від	---	---
πρό	перед, попереду	---	---
ἐν	---	в, на (*де?*), серед, поміж	---
σύν	---	разом з, згідно із	---
εἰς	---	---	в, до, задля, для

2) прийменники, які поєднуються **з двома відмінками** – genetīvus і accusatīvus:

Прийменник	**genetīvus**	**datīvus**	**accusatīvus**
διά (δι')	протягом, через, крізь	---	через, крізь
κατά (κατ', καθ')	проти	---	в (*куди?*), на, по
μετά (μετ', μεθ')	серед, разом з	---	за, після
ὑπέρ	над, зверху, за, заради	---	через, за

3) прийменники, які поєднуються з трьома відмінками – genetīvus, datīvus і accusatīvus:

Прийменник	**genetīvus**	**datīvus**	**accusatīvus**
ἀμφί	навколо, по, біля	навколо, по, біля	навколо, по, біля

ἀνά	вгору, нагору на *(куди?)*	вгорі, нагорі на *(де?)*	вгору, нагору на *(куди?)*
ἐπί (ἐπ', ἐφ')	під час, при, на *(де? куди?)*	на чолі	під час, при, на *(де? куди?)*
παρά (παρ')	від	поруч, біля	до
περί	про, за, навколо	про, за, навколо	навколо, поруч
πρός	від	до, на *(куди?)*	до, на *(куди?)*
ὑπό (ὑπ', ὑφ')	з, з-під,	під *(де?)*	під *(куди?)*

Прийменники **ἕνεκα** і **χάριν** (для, заради, із-за), що керують родовим відмінком, ставляться після іменника, до якого відносяться:

τοῦ μισθοῦ ἕνεκα – заради винагороди

Українському прийменнику ***в (у)***, що позначає напрямок (*куди?*), відповідає давньогрецький прийменник **εἰς + accusatīvus**; прийменнику ***в (у)***, що позначає місце (*де?*), відповідає давньогрецький прийменник **ἐν + datīvus**:

у ліс (*знах. в.*) – εἰς τὴν ὕλην (*acc.*); в лісі (*місц. в.*) – ἐν τῇ ὕλῃ (*dat.*).

Сполучуваність прийменника з тим чи іншим відмінком вказується в словнику.

NB! У новозавітному койне прийменник **εἰς + accusatīvus** може виконувати функцію давального відмінка, відповідаючи на питання *де?*, напр.:

Διδάσκει **εἰς** σχολήν – *Він вчиться у школі*.

Можливе також зрідка вживання прийменника ἐν замість εἰς (що відповідає на питання *куди*?), як-от:

Ὁ Ἡρῴδης τὸν Ἰωάννην **ἐν** φυλακῇ ἀπέθετο – *Ірод посадив Івана у в'язницю*.

ВПРАВИ

І. Провідміняйте іменники в однині і множині:

Singularis		*Pluralis*
N.	ὁ διδάσκαλ**ος** (*вчитель*)	
G.	τοῦ διδασκάλ**ου**	
D.		
Acc.		
V.		

Singularis		*Pluralis*
N.	ἡ ἔρημ**ος** (*пустеля*)	
G.	τῆς ἐρήμ**ου**	
D.		
Acc.		
V.		

Singularis		*Pluralis*
N.	τὸ τέκν**ον** (*дитина*)	
G.	τοῦ τέκν**ου**	
D.		
Acc.		
V.		

Singularis		*Pluralis*
N.	ὁ ἀδελφ**ός** (*брат*)	
G.	τοῦ ἀδελφ**οῦ**	
D.		
Acc.		
V.		

II. Утворіть *Nominativus* і *Genetivus singularis* від наведених іменників:

Іменники	*Nominativus singularis*	*Genetivus singularis*
τοὺς καρπ**οὺς** (m)		
τῶν ἀγρ**ῶν** (m)		
τὰ τέκν**α** (n)		
τῶν ἀνθρώπ**ων** (m)		
τὸν οἶκ**ον** (m)		

τῇ νήσ**ῳ** (f)		
τοῖς λαχάν**οις** (n)		
τὰ δένδρ**α** (n)		

III. Поставте іменник, поданий у дужках, у відповідному відмінку. Перекладіть речення:

1. Αἱ βίβλοι _____ (ὁ νέος) παιδεύουσι.

.....

2. Ὁ κῆπος ἔχει τὰ δένδρα καὶ _____ (τὸ φυτόν).

.....

3. Ἀκούω τὸν τοῦ _____ (ὁ φίλος) λόγον.

.....

4. Ὁ ὕπνος _____ (ὁ θάνατος) ἀδελφός ἐστιν.

.....

IV. Змініть число іменників, зберігаючи відмінкову форму. Перекладіть, звертаючи увагу на керування прийменників:

ἐκ τῆς θαλάσσ**ης** _____

ὑπὲρ τὸν κύρι**ον** _____

ἐπὶ τῆς γ**ῆς** _____

ἐν ταῖς ἡμέρ**αις** _____

πρὸ τοῦ ἱερ**οῦ** _____

εἰς τὴν ἀρετ**ήν** _____

σὺν τοῖς ἀγγέλ**οις** _____

παρὰ τοῦ ἀνθρώπ**ου** _____

V. З'єднай логічно і граматично правильно дієслово з іменником, щоб утворилося речення:

ἀκούω	τῷ Θεῷ
λέγω	τὴν φωνὴν
βλέπω	τὸν ἄνθρωπων
πιστεύω	τὸν λόγον

VI. Прочитайте та перекладіть:

1. Ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν.

.....

2. Σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις;

.....

3. Λέγει ὁ Ἰησοῦς, Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή.

.....

4. Τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε.

.....

5. Ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν.

.....

6. Ἐν τῷ Ἰησοῦ ὁ Θεὸς ἄνθρωπός ἐστιν.

.....

Ὁ ἄγγελος καὶ ὁ ἄνθρωπος

Ἄνθρωπός τις ἐστὶν ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ὁ ἄγγελος ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγει· Ἄνθρωπε, πιστεύεις εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου;

.....

.....

Ὁ ἄνθρωπος· Καὶ τίς ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου;

.....

Ὁ ἄγγελος· Ἰησοῦς, ὁ Κύριος τοῦ κόσμου, αὐτός ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου καὶ ὁ

Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

.....

Ὁ ἄνθρωπος· Ποῦ ἐστιν Ἰησοῦς, ὁ Κύριος τοῦ κόσμου;

.....

Ὁ ἄγγελος· Αὐτὸς οὐκ ἔστιν ἐν τῷ κόσμῳ, αὐτός ἐστιν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

.....

Ὁ ἄνθρωπος· Ἄγγελε, τί λέγει ὁ Ἰησοῦς τοῖς ἀνθρώποις;

.....

Ὁ ἄγγελος· ὁ Κύριος λέγει τοῖς ἀνθρώποις τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ.

.....

Ὁ ἄνθρωπος· Καὶ σὺ λέγεις τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ.

.....

Ὁ ἄγγελος· Ἐγὼ λέγω τοὺς λόγους τοὺς ἁγίους (*acc. pl. прикм.*). Ὁ Ἰησοῦς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐστιν καὶ αὐτὸς ἔχει τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ.

.....

.....

Ὁ ἄνθρωπος· Πιστεύω εἰς τοὺς λόγους τοῦ ἀγγέλου καὶ πιστεύω τῷ Ἰησοῦ.

.....

СЛОВНИК

ἀγάπη, ης ἡ любов
ἄγγελος, ου ὁ вісник, ангел
ἅγιος 3 священний, святий
ἀγρός, οῦ ὁ поле
ἀδελφός, οῦ ὁ брат
ἀκούω чути, слухати (+*acc.* коли йдеться про *те, що* чують; + *gen.* коли йдеться про *того, кого* чують)
ἀλήθεια, ας ἡ істина, правда
ἄνθρωπος, ου ὁ людина
ἀποτίθημι відкидати; кидати, саджати (у в'язницю)
ἀρετή, ῆς ἡ доброчесність, хоробрість, мужність
αὐτός, ή, ό сам, він
βίβλος, ου ἡ книга
βλέπω дивитися, бачити
γῆ, ῆς ἡ земля
γινώσκω дізнаватись, пізнавати
δένδρον, ου τό дерево
διδάσκαλος, ου ὁ вчитель
εἰμί бути
εἰς (*acc.*) в, на, до, приблизно, біля
ἐκ *(gen.)* з, від
ἐν *(dat.)* в, на
ἔρημος, ου ἡ пустеля
ἔχω мати

ζωή, ῆς ἡ життя
ἡμέρα, ας ἡ день
Ἡρῴδης, ου ὁ Ірод
θάλασσα, ης ἡ море
θάνατος, ου ὁ смерть
Θεός, οῦ ὁ Бог
ἱερόν, οῦ τό святиня, храм
Ἰησοῦς, οῦ ὁ Ісус
Ἰσραὴλ ὁ Ізраїль
Ἰωάννης, ου ὁ Йоан, Іван
καρπός, οῦ ὁ плід
κατά *(acc.)* за, з, від, згідно; *(gen.)* вниз, по, проти
κῆπος, ου ὁ сад
κόσμος, ου ὁ світ, всесвіт
κύριος, ου ὁ господар, пан
Κύριος, ου ὁ Господь
λάχανον, ου τό городні овочі, зелень
λέγω говорити, називати
λόγος, ου ὁ слово
νέος, ου ὁ юнак
νῆσος, ου ἡ острів
ὁδός, οῦ ἡ дорога, шлях
οἶκος, ου ὁ дім, житло
ὅτι що, так як, тому що
οὐ (οὐκ, οὐχ) не
οὐρανός, οῦ ὁ небо
παιδεύω виховувати
πιστεύω вірити, вірувати
ποῦ де?
πρόσωπον, ου τό обличчя
σύ ти
ταῦτα (*pl*. від οὗτος, αὕτη, τοῦτο) це
τέκνον, ου τό дитина
τίς, τί хто? що?
τις, τι хтось, щось
υἱός, οῦ ὁ син
ὕπνος, ου ὁ сон
φίλος, ου ὁ друг
φυλακή, ῆς ἡ в'язниця, темниця
φυτόν, οῦ τό рослина
φωνή, ῆς ἡ звук, голос

VII. Перекладіть грецькою мовою:

1. Ісус є Богом і людиною (*Nom*.).

……..

2. Я вірю в Бога.

……..

СЛОВНИК

Бог Θεός, οῦ ὁ
бути εἰμί
в εἰς (*acc*.)
вірити πιστεύω
і καί
Ісус Ἰησοῦς, οῦ ὁ
людина ἄνθρωπος, ου ὁ

Заняття 6

ПРИКМЕТНИК. NOMEN ADIECTIVUM

- Граматичні категорії прикметника.
- Adiectiva I-II declinationis. Прикметники I-II відміни.
- Відмінювання прикметників на -ος, -η, -ον.
- Відмінювання прикметників на -ος, -α, -ον.
- Відмінювання прикметників на -ος, -ον.
- Прикметники I-II відміни з формами III відміни: μέγας, μεγάλη, μέγα (великий) та πολύς, πολλή, πολύ (багаточисельний).
- Pronomina possesiva. Присвійні займенники.
- Pronomina relativa. Відносні займенники.

Прикметники в грецькій мові, як і в українській, мають рід, число і відмінок. Вони можуть виконувати дві основні функції: атрибутивну, коли узгоджуються з означуваним іменником, та предикативну, коли виступають частиною складеного іменного присудка.

В *атрибутивному* вживанні прикметник узгоджується з означуваним іменником у роді, числі і відмінку. Він може стояти між артиклем та іменником або слідувати за іменником, повторюючи артикль: ὁ ἀληθινὸς λόγος або ὁ λόγος ὁ ἀληθινός (*істинне слово*).

У *предикативному* вживанні прикметник розташовується перед іменником з артиклем або після нього, виконуючи функцію іменної частини присудка: ἀληθινὸς ὁ λόγος або ὁ λόγος ἀληθινός (*слово – істинне*).

У давньогрецьких словниках прикметники подаються у повній формі чоловічого роду, називного відмінка однини, із зазначенням закінчень для жіночого та середнього родів або загальної кількості родових закінчень. Наприклад:

ἀληθινός, ή, όν або ἀληθινός 3 (істинний, а, е),
δίκαιος, α, ον або δίκαιος 3 (справедливий, а, е)

ПРИКМЕТНИКИ I-II ВІДМІНИ. ADIECTIVA I-II DECLINATIONIS

Прикметники першої та другої відмін морфологічно чітко розрізняються за трьома родами, що визначає їхні специфічні закінчення:

-ος (для чол. р.),

-η або **-α** після літер **ρ, ε, ι** (для жін. р.),

-ον (для сер. р.).

Прикметники трьох родових закінчень відмінюються за II відміною іменників (форми чоловічого на **-ος** і середнього роду на **-ον**) та за I відміною (форми жіночого роду на **-η** або **-α**).

Прикметники на -ος, -η, -ον

ἀγαθός, ἀγαθή, ἀγαθόν – хороший, а, е

Casus	*Singularis*		
	m	***f***	***n***
N.	**ἀγαθός**	**ἀγαθή**	**ἀγαθόν**
G.	ἀγαθ**οῦ**	ἀγαθ**ῆς**	ἀγαθ**οῦ**
D.	ἀγαθ**ῷ**	ἀγαθ**ῇ**	ἀγαθ**ῷ**
Acc.	ἀγαθ**όν**	ἀγαθ**ήν**	ἀγαθόν
V.	ἀγαθ**έ**	ἀγαθ**ή**	ἀγαθ**όν**
	Pluralis		
N.	ἀγαθ**οί**	ἀγαθ**αί**	ἀγαθ**ά**
G.	ἀγαθ**ῶν**	ἀγαθ**ῶν**	ἀγαθ**ῶν**
D.	ἀγαθ**οῖς**	ἀγαθ**αῖς**	ἀγαθ**οῖς**
Acc.	ἀγαθ**ούς**	ἀγαθ**άς**	ἀγαθ**ά**
V.	ἀγαθ**οί**	ἀγαθ**αί**	ἀγαθ**ά**

Основи на -ρ-, -ε-, -ι- (*прикметники на* -ος, -α, -ον)

ἅγιος, ἁγία, ἅγιον – святий, а, е

Casus	*Singularis*		
	m	***f***	***n***
N.	**ἅγιος**	**ἁγία**	**ἅγιον**
G.	ἁγί**ου**	ἁγί**ας**	ἁγί**ου**
D.	ἁγί**ῳ**	ἁγί**ᾳ**	ἁγί**ῳ**
Acc.	ἅγι**ον**	ἁγί**αν**	ἅγι**ον**
V.	ἅγι**ε**	ἁγί**α**	ἅγι**ον**
	Pluralis		
N.	ἅγι**οι**	ἅγι**αι**	ἅγι**α**
G.	ἁγί**ων**	ἁγί**ων**	ἁγί**ων**
D.	ἁγί**οις**	ἁγί**αις**	ἁγί**οις**
Acc.	ἁγί**ους**	ἁγί**ας**	ἅγι**α**
V.	ἅγι**οι**	ἅγι**αι**	ἅγι**α**

Прикметники на -ος, -ον

Давньогрецькі прикметники з двома родовими закінченнями **-ος, -ον** мають традиційне протиставлення категорій *живих істот* (спільне закінчення **-ος** для чоловічого / жіночого роду) і *неживих предметів* (закінчення **-ον** для середнього роду). Вони відмінюються за зразком іменників II відміни.

У словниках для таких прикметників подається повна форма чоловічого і жіночого роду в називному відмінку однини із зазначенням закінчення середнього роду або вказується цифрою загальна кількість усіх родових закінчень. Наприклад: **ἀθάνατος, ον** або **ἀθάνατος 2** (безсмертний, а, е).

Зразок відмінювання:

Casus	*Singularis*	
	m, f	***n***
N.	**ἀθάνατος**	**ἀθάνατον**
G.	ἀθανάτου	
D.	ἀθανάτῳ	
Acc.	ἀθάνατον	
V.	ἀθάνατε	ἀθάνατον
	Pluralis	
N.	ἀθάνατοι	ἀθάνατα
G.	ἀθανάτων	
D.	ἀθανάτοις	
Acc.	ἀθανάτους	ἀθάνατα
V.	ἀθάνατοι	ἀθάνατα

ПРИКМЕТНИКИ I-II ВІДМІНИ З ФОРМАМИ III ВІДМІНИ

Прикметник **μέγας, μεγάλη, μέγα** (великий) – неправильний щодо відмінювання прикметник I-II відміни. У його парадигмі відмінювання відбувається чергування основ: μεγα- / μεγαλ-.

Casus	*Singularis*		
	m	***f***	***n***
N.	**μέγας**	**μεγάλη**	**μέγα**
G.	μεγάλ-**ου**	μεγάλ-**ης**	μεγάλ-**ου**
D.	μεγάλ**ῳ**	μεγάλ**ῃ**	μεγάλ**ῳ**
Acc.	μέγαν	μεγάλ**ην**	μέγα

	Pluralis		
N.	μεγάλ**οι**	μεγάλ**αι**	μεγάλ**α**
G.	μεγάλ**ων**	μεγάλ**ων**	μεγάλ**ων**
D.	μεγάλ**οις**	μεγάλ**αις**	μεγάλ**οις**
Acc.	μεγάλ**ους**	μεγάλ**ας**	μεγάλ**α**

Прикметник **πολύς, πολλή, πολύ** (багаточисельний) – неправильний щодо відмінювання прикметник I-II відміни. У його парадигмі відмінювання відбувається чергування основ: πολυ- / πολλο-.

Casus	*Singularis*		
	m	***f***	***n***
N.	**πολύς**	**πολλή**	**πολύ**
G.	πολλ-**οῦ**	πολλ-**ῆς**	πολλ-**οῦ**
D.	πολλ**ῷ**	πολλ**ῇ**	πολλ**ῷ**
Acc.	πολύν	πολλ**ήν**	πολύ
	Pluralis		
N.	πολλ**οί**	πολλ**αί**	πολλ**ά**
G.	πολλ**ῶν**	πολλ**ῶν**	πολλ**ῶν**
D.	πολλ**οῖς**	πολλ**αῖς**	πολλ**οῖς**
Acc.	πολλ**ούς**	πολλ**άς**	πολλ**ά**

ПРИСВІЙНІ ЗАЙМЕННИКИ. PRONOMINA POSSESIVA

ἐμός, ἐμή, ἐμόν – мій, моя, моє;
σός, σή, σόν – твій, твоя, твоє;
ἡμέτερος, ἡμετέρα, ἡμέτερον – наш, наша, наше;
ὑμέτερος, ὑμετέρα, ὑμέτερον – ваш, ваша, ваше.

Присвійні займенники відмінюються за зразком I-II відмін іменників:

Casus	*Singularis*		
	m	***f***	***n***
N.	**ἐμός**	**ἐμή**	**ἐμόν**
G.	ἐμοῦ	ἐμῆς	ἐμοῦ
D.	ἐμῷ	ἐμῇ	ἐμῷ
Acc.	ἐμόν	ἐμήν	ἐμόν
	Pluralis		
N.	ἐμοί	ἐμαί	ἐμά
G.	ἐμῶν	ἐμῶν	ἐμῶν

D.	ἐμοῖς	ἐμαῖς	ἐμοῖς
Acc.	ἐμούς	ἐμάς	ἐμά

ВІДНОСНІ ЗАЙМЕННИКИ. PRONOMINA RELATIVA

ὅς, ἥ, ὅ – який, котрий;

ὅστις, ἥτις, ὅτι – всякий, всяка хто, всяке що; хто б не, що б не

Casus	*Singularis*		
	m	***f***	***n***
N.	**ὅς**	**ἥ**	**ὅ**
G.	οὗ	ἧς	οὗ
D.	ᾧ	ᾗ	ᾧ
Acc.	ὅν	ἥν	ὅ
	Pluralis		
N.	οἵ	αἵ	ἅ
G.	ὧν	ὧν	ὧν
D.	οἷς	αἷς	οἷς
Acc.	οὕς	ἅς	ἅ

Casus	*Singularis*		
	m	***f***	***n***
N.	**ὅστις**	**ἥτις**	**ὅτι**
G.	οὗτινος / ὅτου	ἧστινος	οὗτινος / ὅτου
D.	ᾧτινι/ ὅτῳ	ᾗτινι	ᾧτινι / ὅτῳ
Acc.	ὅντινα	ἥντινα	ὅτι
	Pluralis		
N.	οἵτινες	αἵτινες	ἅτινα / ἅττα
G.	ὧντινων	ὧντινων	ὧντινων
D.	οἷστισι	αἷστισι	οἷστισι
Acc.	οὕστινας	ἅστινας	ἅτινα / ἅττα

ВПРАВИ

І. Провідміняйте словосполучення в однині і множині:

ἡ δικαία παρθένος – справедлива дівчина
(δίκαιος, α, ον справедливий, а, е; παρθένος, ου ἡ дівчина, діва)

	Singularis	*Pluralis*
N.	ἡ δικαί**α** παρθέν**ος**	
G.	τῆς δικαί**ας** παρθέν**ου**	
D.		
Acc.		
V.		

ὁ μικρὸς οἶκος – малий дім
(μικρός, α, ον малий, а, е; οἶκος, ου ὁ дім)

	Singularis	*Pluralis*
N.	ὁ μικρ**ὸς** οἶκ**ος**	
G.	τοῦ μικρ**οῦ** οἴκ**ου**	
D.		
Acc.		
V.		

τὸ καλὸν δῶρον – гарний дар
(καλός, η, ον гарний, а, е; δῶρον, ου τό дар)

	Singularis	*Pluralis*
N.	τὸ καλ**ὸν** δῶρ**ον**	
G.	τοῦ καλ**οῦ** δώρ**ου**	
D.		
Acc.		
V.		

ἡ κακὴ ἐξουσία – погана влада
(κακός, ή, όν поганий, а, е; ἐξουσία, ας ἡ влада)

	Singularis	*Pluralis*
N.	ἡ κακ**ὴ** ἐξουσί**α**	
G.	τῆς κακ**ῆς** ἐξουσί**ας**	
D.		
Acc.		
V.		

II. Підберіть до іменників відповідні форми прикметників μέγας та πολύς, узгодивши в роді, числі й відмінку:

τῇ ἀληθεί**ᾳ**	μεγάλ**ῃ**	πολλ**ῇ**
ὦ νεανί**αι**		
τῆς νήσ**ου**		
ὁ ἀγρ**ός**		
τῷ οἰκέτ**ῃ**		
τοῖς ἔργ**οις**		
τὰς νόσ**ους**		
τῶν προφητ**ῶν**		
τὸν δοῦλ**ον**		
αἱ ἁμαρτί**αι**		

III. Прочитайте, проаналізуйте форми та перекладіть:

1. Οἱ κακοὶ βάλλουσιν λίθους εἰς τὸν οἶκον τῶν μαθητῶν.

.....

2. Ὁ Κύριος τῆς ζωῆς ἐγείρει τοὺς πολλοὺς νεκρούς.

.....

3. Ὁ υἱὸς τοῦ ἐσχάτου ἀδελφοῦ βλέπει τὰς καλὰς ἐκκλησίας τοῦ Κυρίου.

.....

4. Οἱ λόγοι τῆς ἀληθείας διδάσκουσι καὶ τοὺς ἄλλους.

.....

5. Τοὺς πιστοὺς ἀνθρώπους βλέπει ὁ πιστός.

.....

6. Ἡ κακὴ καρδία τοῦ ἀνθρώπου γινώσκει θάνατον.

.....

7. Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστιν (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 15:1).

.....

8. Ὥστε ὁ μὲν νόμος ἅγιος καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή (ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ, 7:12).

.....

9. Οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος; Οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος; … Οὐ τὸ ἔργον μου ὑμεῖς ἐστε ἐν Κυρίῳ; (ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α, 9:1).

.....

10. Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει ἀγαθά, καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει πονηρά (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 12:35).

.....

.....

.....

Ἄνθρωπός τις καὶ ὁ Ἰησοῦς

Ὁ ἄνθρωπος· Σὺ τίς εἶ;

.....

Ὁ Ἰησοῦς· Ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς, ἄνθρωπος καὶ Θεός.

.....

Ὁ ἄνθρωπος· Ὁ Θεὸς ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐστιν.

.....

Ὁ Ἰησοῦς· Ἐγώ, Θεός, διὰ τοὺς ἀνθρώπους ἄνθρωπός εἰμι.

.....

Ὁ ἄνθρωπος· Τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων ἅγια οὐκ εἰσίν.

.....

Ὁ Ἰησοῦς· Ἐν τῷ Ἰησοῦ οἱ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ ἅγιοί εἰσιν.

.....

Ὁ ἄνθρωπος· Ἰησοῦ, σὺ εἶ ἅγιος.

.....

Ὁ Ἰησοῦς· Καὶ σύ, ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ;

.....

СЛОВНИК

ἀγαθός 3 хороший, добрий; τὰ ἀγαθά добро, майно
ἅγιος 3 священний, святий
ἀγρός, οῦ ὁ поле
ἀδελφός, οῦ ὁ брат
ἀλήθεια, ας ἡ істина, правда
ἀληθινός 3 істинний, правдивий
ἄλλος, η, ο інший
ἁμαρτία, ας ἡ гріх
ἄμπελος, ου ἡ виноградна лоза
ἄνθρωπος, ου ὁ людина
ἀπόστολος, ου ὁ посланець, апостол
βάλλω кидати
βλέπω дивитися, бачити
γεωργός, οῦ ὁ землероб
γινώσκω дізнаватись, пізнавати, знати
διά *(gen., acc.)* через, внаслідок, із-за
διδάσκω вчити, навчати
δίκαιος 3 справедливий
δοῦλος, ου ὁ раб
δῶρον, ου τό дар, дарунок
ἐγείρω підіймати, воскрешати
ἐγώ я
εἰμί бути
εἰς (*acc*.) в, на, до, біля
ἐκβάλλω викидати, виганяти, виносити
ἐκκλησία, ας ἡ церква
ἐλεύθερος 3 вільний
ἐμός 3 мій
ἐν *(dat.)* в, на, біля, посеред
ἐντολή, ῆς ἡ заповідь
ἐξουσία, ας ἡ влада
ἔσχατος 3 останній, крайній, окремий
ἔργον, ου τό робота, справа, діло, творіння
ζωή, ῆς ἡ життя
θάνατος, ου ὁ смерть
Θεός, οῦ ὁ Бог
θησαυρός, οῦ ὁ скарб
Ἰησοῦς, οῦ ὁ Ісус
καί і
κακός 3 поганий, лихий, злий
καλός 3 гарний, красивий, прекрасний
καρδία, ας ἡ серце
Κύριος, ου ὁ Господь; **κύριος, ου ὁ** господар, пан
λίθος, ου ὁ камінь
λόγος, ου ὁ слово
μαθητής, οῦ ὁ учень
μέν (*у супроводі* δέ) з одного боку – з другого, звичайно – однак; *зазвичай не перекладається*
μικρός 3 малий, маленький
νεανίας, ου ὁ юнак
νεκρός 3 мертвий
νεκρός, οῦ ὁ мертве тіло
νῆσος, ου ἡ острів
νόμος, ου ὁ закон
νόσος, ου ἡ хвороба
οἰκέτης, ου ὁ домочадець, слуга
οἶκος, ου ὁ дім, житло
οὐ (οὐκ, οὐχ) не
οὐρανός, οῦ ὁ небо
παρθένος, ου ἡ дівчина, діва
πατήρ, τρός ὁ (III відм.) батько
πιστός 3 вірний, надійний
πολύς, πολλή, πολύ численний
πονηρός 3 поганий, недобрий
προφήτης, ου ὁ пророк
σύ ти

τίς, τί хто? що?
τις, τι хтось, якийсь, щось
υἱός, οῦ ὁ син
ὑμεῖς ви
ὥστε так що, подібно до того як

IV. Перекладіть грецькою мовою:

1. Людина Божа (Бога) є святою (*Nom*.).

……..

2. Ми не є святими (*Nom*.).

……..

СЛОВНИК

Бог Θεός, οῦ ὁ
бути εἰμί
людина ἄνθρωπος, ου ὁ
ми ἡμεῖς
не οὐ (οὐκ, οὐχ)
святий ἅγιος 3

Заняття 7

ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС МЕДІАЛЬНОГО І ПАСИВНОГО СТАНІВ (ДІЙСНИЙ, НАКАЗОВИЙ СПОСОБИ, ІНФІНІТИВ, ДІЄПРИКМЕТНИК). PRAESENS MEDII ET PASSIVI (INDICATIVUS, IMPERATIVUS, INFINITIVUS, PARTICIPIUM)

- Загальна характеристика медіального і пасивного стану давньогрецького дієслова.
- Відмінювання дієслова у praesens medii et passivi (Indicativus, Imperativus, Infinitivus, Participium).
- Pronomina demonstrativa. Вказівні займенники.

Медіальний стан (medium) позначає дію, яка має пряме відношення до суб'єкта або здійснюється ним у власних інтересах (*medium directum*): λούομαι (*миюся)*, διδάσκομαι (*навчаюся)*.

Він може передавати значення виконання дії за участі двох або більше суб'єктів, які взаємодіють між собою (*medium reciprocum*): γυμνάζομαι (*вправляюся),* μάχομαι (*борюся)*; чи активної участі суб'єкта у процесі (*medium dynamicum*): πολεμέομαι (*сам воюю*).

У давньогрецькій мові є дієслова, що існують лише у медіальних граматичних формах, але передають активне значення (*медіально відкладні дієслова – deponentia media*): βούλομαι (*хотіти)*, αἰσθάνομαι (*відчувати)*.

Пасивний стан (passivum) вказує на те, що дія здійснюється над підметом, але не ним самим. Тобто підмет виступає об'єктом впливу, а виконавець дії або не зазначений, або вказаний у формі агенса (наприклад, у давальному відмінку чи конструкцією з **ὑπό + genetivus**). Наприклад:

- γράφεται ἡ ἐπιστολή – *лист пишеться* (але хто пише, не зазначено);
- ἐπαινέομαι ὑπὸ τῶν φίλων – *мене хвалять друзі* (дію виконує хтось інший).

Форми ***теперішнього часу медіально-пасивного стану*** *дійсного, наказового способів, інфінітива* та *дієприкметника (indicativus, imperativus, infinitivus, participium)* утворюються від *презентної основи* шляхом приєднання особових закінчень медіально-пасивного стану.

Презентна основа (словникова форма дієслова без закінчення -ω)
+
інтерфікси -ε-/-ο- (перед приголосним звуком закінчення)
+
особові закінчення

ОСОБОВІ ЗАКІНЧЕННЯ PRAESENS MEDII ET PASSIVI (INDICATIVUS, IMPERATIVUS, INFINITIVUS, PARTICIPIUM)

Indicativus		
Singularis		*Pluralis*
1.	**-ο-μαι**	**-ό-μεθα**
2.	**-ῃ / -ει**	**-ε-σθε**
3.	**-ε-ται**	**-ο-νται**
Imperativus		
Singularis		*Pluralis*
2.	**-ου**	**-ε-σθε**
3.	**-έ-σθω**	**-έ-σθων / -έ-σθωσαν**[11]
Participium		***Infinitivus***
m	**-ό-μεν-ος**	
f	**-ο-μέν-η**	**-ε-σθαι**
n	**-ό-μεν-ον**	

ЗРАЗОК ВІДМІНЮВАННЯ ДІЄСЛОВА **παιδεύω** – виховувати У PRAESENS MEDII ET PASSIVI (INDICATIVUS, IMPERATIVUS, INFINITIVUS, PARTICIPIUM)

Indicativus		
Singularis		
1.	παιδεύ-**ο-μαι**	*я виховуюся (med.) / мене виховують (pass.)*
2.	παιδεύ-**ῃ**	*ти виховуєшся / тебе виховують*
3.	παιδεύ-**ε-ται**	*він (вона, воно) виховується / його виховують*
Pluralis		
1.	παιδευ-**ό-μεθα**	*ми виховуємося / нас виховують*
2.	παιδεύ-**ε-σθε**	*ви виховуєтеся / вас виховують*
3.	παιδεύ-**ο-νται**	*вони виховуються / їх виховують*
Imperativus		
Singularis		
2.	παιδεύ-**ου**	*ти виховуйся! / нехай тебе виховують!*
3.	παιδευ-**έ-σθω**	*нехай він виховується / нехай його (її) виховують!*
Pluralis		
2.	παιδεύ-**ε-σθε**	*ви виховуйтеся! / нехай вас виховують!*
3.	παιδευ-**έ-σθων**	*нехай вони виховуються! / нехай їх виховують!*

[11] Форма імператива на -έ-σθωσαν вживана у койне.

Infinitivus		
	παιδεύ-**ε-σθαι**	*виховуватися / бути вихованим*
Participium		
m	παιδευ-**ό-μεν-ος**	*вихований*
f	παιδευ-**ο-μέν-η**	*вихована*
n	παιδευ-**ό-μεν-ον**	*виховане*

ВКАЗІВНІ ЗАЙМЕННИКИ. PRONOMINA DEMONSTRATIVA

ὅδε, ἥδε, τόδε – цей, ця, це[12];
οὗτος, αὕτη, τοῦτο – цей, ця, це;
ἐκεῖνος, ἐκείνη, ἐκεῖνο – той, та, те

Casus	*Singularis*		
	m	***f***	***n***
N.	**ὅδε** *цей*	**ἥδε** *ця*	**τόδε** *це*
G.	τοῦδε	τῆσδε	τοῦδε
D.	τῷδε	τῇδε	τῷδε
Acc.	τόνδε	τήνδε	τόδε
	Pluralis		
N.	οἵδε	αἵδε	τάδε
G.	τῶνδε	τῶνδε	τῶνδε
D.	τοῖσδε	ταῖσδε	τοῖσδε
Acc.	τούσδε	τάσδε	τάδε

Casus	*Singularis*		
	m	***f***	***n***
N.	**οὗτος** *цей*	**αὕτη** *ця*	**τοῦτο** *це*
G.	τούτου	ταύτης	τούτου
D.	τούτῳ	ταύτῃ	τούτῳ
Acc.	τοῦτον	ταύτην	τοῦτο
	Pluralis		
N.	οὗτοι	αὗται	ταῦτα
G.	τούτων	τούτων	τούτων
D.	τούτοις	ταύταις	τούτοις
Acc.	τούτους	ταύτας	ταῦτα

[12] Відмінюється як артикль *ὁ, ἡ, τό* з додаванням вказівної частки *-δε*.

Casus	*Singularis*		
	m	***f***	***n***
N.	**ἐκεῖνος** *той*	**ἐκείνη** *та*	**ἐκεῖνο** *те*
G.	ἐκείνου	ἐκείνης	ἐκείνου
D.	ἐκείνῳ	ἐκείνῃ	ἐκείνῳ
Acc.	ἐκείνον	ἐκείνην	ἐκεῖνο
	Pluralis		
N.	ἐκεῖνοι	ἐκεῖναι	ἐκεῖνα
G.	ἐκείνων	ἐκείνων	ἐκείνων
D.	ἐκείνοις	ἐκείναις	ἐκείνοις
Acc.	ἐκείνους	ἐκείνας	ἐκεῖνα

ОЗНАЧАЛЬНИЙ ЗАЙМЕННИК. PRONOMEN DETERMINATIVUM

αὐτός, αὐτή, αὐτό – сам, сама, саме

Singularis			
Casus	***m***	***f***	***n***
N.	**αὐτός** *сам*	**αὐτή** *сама*	**αὐτό** *саме*
G.	αὐτοῦ *його*	αὐτῆς *її*	αὐτοῦ *його*
D.	αὐτῷ *йому*	αὐτῇ *їй*	αὐτῷ *йому*
Acc.	αὐτόν *його*	αὐτήν *її*	αὐτό *його*
Pluralis			
N.	αὐτοί	αὐταί	αὐτά
G.	αὐτῶν	αὐτῶν	αὐτῶν
D.	αὐτοῖς	αὐταῖς	αὐτοῖς
Acc.	αὐτούς	αὐτάς	αὐτά

Займенник **αὐτός, αὐτή, αὐτό**, крім значення «сам, сама, саме», може виконувати функцію особового займенника 3 особи одн. і мн. (*він, вона, воно; вони*) у непрямих відмінках. Наприклад: **αὐτὸς** ὁ προφήτης – *сам пророк*; ὁ κύριος **αὐτοῦ** λέγει **αὐτῷ** – *господар його говорить йому*.

У genetivus αὐτός має значення присвійного займенника «свій», виражаючи приналежність особі, яка не є підметом у реченні, а вживаючись із артиклем, займенник αὐτός набуває семантики «той самий»: ὁ **αὐτὸς** ἄνθρωπος – *та сама людина*.

У койне займенник αὐτός вказує часто на належність предмета особі, яка є суб'єктом дії (підметом), як-от: Ἔβλεπε τὸν οἶκον **αὐτοῦ** – *Він бачив свій дім*.

ВПРАВИ

І. Провідміняйте в *praesens indicativi medii / passivi* та утворіть форми *infinitivus, imperativus* від дієслів:

persona	***Praesens indicativi medii / passivi***	
Singulāris		
1.	**ἄγομαι** (мене ведуть)	**γεμίζομαι** (я наповнююся)
2.		
3.		
Plurālis		
1.		
2.		
3.		

persona	***Imperativus praesentis medii / passivi***	
Singulāris		
2.		
3.		
Plurālis		
2.		
3.		

ІІ. Перетворіть форми *activum* на *passivum* та *passivum* на *activum*:

ACTIVUM	PASSIVUM
	διώκ**ονται**
	ἀποκρίν**ῃ**
	διαφθείρ**εται**
	στεργ**όμεθα**

θαυμάζ**ετε**	
λέγ**ουσι**	
φέρ**ει**	
πιστεύ**εις**	

III. Утворіть форми *infinitivus et participium praesentis activi et medii / passivi* від дієслів:

ἄγω (веду)_____/_____

_____/_____

σῴζω (рятую)_____/_____

_____/_____

κρύπτω (приховую)_____/_____

_____/_____

IV. Прочитайте та перекладіть українською мовою:

1. Οἱ μαθηταί γινώσκουσι τὴν βασιλείαν καὶ ἄγουσι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν εἰς αὐτήν.

.....

2. Ὁ δεσπότης πιστός ἐστιν, οἱ δὲ δοῦλοι αὐτοῦ κακοί.

.....

3. Οὗτος ἐστιν διδάσκαλος ἐκείνου, ἐκεῖνος δὲ τούτου.

.....

4. Ὁ δὲ αὐτὸς νεανίας ἔχει τὴν αὐτὴν χαρὰν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

.....

5. Οὐ βαπτίζονται οἱ ἁμαρτωλοὶ ὑπὸ τῶν ἀποστόλων, ἀλλ’ ἐξέρχονται ἐκ τούτων τῶν οἴκων πρὸς ἄλλους διδασκάλους.

.....

.....

6. Ὁ βαπτιστὴς αὐτὸς ἐξέρχεται ἐκ τοῦ οἴκου καὶ ἀπέρχεται ἀπὸ τῶν πονηρῶν.

.....

7. Οὐ πορεύῃ ἐν τῇ ὁδῷ τῇ κακῇ, ἀλλὰ σώζῃ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἀκούουσι τῆς φωνῆς τοῦ κυρίου.

.....

.....

8. Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία· πιστεύετε εἰς τὸν θεόν καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 14:1).

.....

.....

9. Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται μέχρι Ἰωάννου· ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται (ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ, 16:16).

.....

.....

10. Τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν ..., λεπροὶ καθαρίζονται καὶ κωφοὶ ἀκούουσιν, καὶ νεκροὶ ἐγείρονται καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 11:5).

.....

.....

Σωτηρίων καὶ ὁ νεκρός

Σωτηρίων πορεύεται εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ βλέπει ἄνθρωπον νεκρόν. Λέγει τῷ νεκρῷ· Φοβοῦμαι τὸν θάνατον, ὅτι ὁ θάνατος πονηρός ἐστιν. Σὺ τί λέγεις περὶ τοῦ θανάτου;

Ὁ νεκρὸς οὐκ ἀποκρίνεται.

.....

.....

.....

Σωτηρίων λέγει· Ἔρχεται ὁ θάνατος καὶ ὁ ἄνθρωπος νεκρός ἐστιν, ἡ φωνὴ αὐτοῦ οὐκ ἀκούεται καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ λαμβάνεται ἀπ᾽ αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Τί γίνεται τῷ ἀνθρώπῳ μετὰ τὸν θάνατον; Ἐν ἀληθείᾳ ὁ Θεὸς κρίνει αὐτόν;

Ὁ νεκρὸς οὐκ ἀποκρίνεται.

.....

.....

.....

.....

Σωτηρίων λέγει· Ἐγὼ γινώσκω τὴν ἀλήθειαν· Σὺ εἶ νεκρὸς διὰ τὰς ἁμαρτίας σου. Οὐκ εἶ ἄνθρωπος ἅγιος, ἀλλὰ πονηρός. Οὐκ ἀποκρίνῃ μοι;

Ὁ νεκρὸς οὐ λαλεῖ.

.....

.....

.....

Σωτηρίων λέγει· Ἡ ζωή μου πονηρά ἐστιν διὰ τὸν φόβον τοῦ θανάτου. Τίς τῶν ἀνθρώπων ἔχει ἐξουσίαν ἐπὶ τὸν θάνατον;

.....

.....

Ὁ νεκρὸς ἀνίστησι καὶ κράζει· Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός.

Καὶ γίνεται νεκρός.

.....

.....

СЛОВНИК

ἅγιος 3 священний, святий
ἄγω вести
ἀδελφός, οῦ ὁ брат
ἀκούω чути, слухати
ἀλήθεια, ας ἡ істина, правда
ἀλλά але, а, однак
ἄλλος, η, ο інший
ἄνθρωπος, ου ὁ людина (τῶν ἀνθρώπων – з людей, *genetivus partitivus*)
ἁμαρτία, ας ἡ гріх
ἁμαρτωλός, οῦ ὁ грішник
ἀναβλέπω прозрівати
ἀνίστημι підіймати, воскрешати
ἀπέρχομαι іти, віддалятися
ἀπό *(gen.)* від
ἀποκρίνομαι відповідати
ἀπόστολος, ου ὁ посланець, апостол
αὐτός, ή, ό сам; він
βαπτίζω хрестити
βαπτιστής, οῦ ὁ хреститель
βασιλεία, ας ἡ царство
βιάζω насильно здобувати
βλέπω дивитися, бачити
γίνομαι робитися, виникати, ставатися
γινώσκω дізнаватись, пізнавати
δέ а, проте, же, однак, з іншого боку
δεσπότης, ου ὁ господар, володар
διά *(gen., acc.)* через, внаслідок, із-за
διαφθείρω псувати, руйнувати
διδάσκαλος, ου ὁ вчитель

διώκω переслідувати
δοῦλος, ου ὁ раб
ἐγείρω підіймати, воскрешати
ἐγώ я
εἰμί бути
εἰς (*acc*.) в, на, до, біля
ἐκεῖνος 3 той
ἐν *(dat.)* в, на, біля, посеред
ἐξέρχομαι виходити, іти
ἐξουσία, ας ἡ влада
ἐπί *(gen., dat., acc.)* на, до, із-за, проти, навпроти
ἔρχομαι приходити
εὐαγγελίζω благовістити; чути добру новину
ἔχω мати
ζωή, ῆς ἡ життя
θάνατος, ου ὁ смерть
θαυμάζω (*acc*.) дивуватися; захоплюватися
Θεός, οῦ ὁ Бог
Ἰησοῦς, οῦ ὁ Ісус
Ἰωάννης, ου ὁ Йоан, Іван
καθαρίζω очищувати, очищати
κακός 3 поганий, лихий, злий
καρδία, ας ἡ серце
κράζω кричати, виголошувати
κρίνω судити
Κύριος, ου ὁ Господь
κωφός 3 глухий, німий
λαλέω говорити, балакати
λαμβάνω брати, отримувати
λέγω говорити, називати
λεπρός 3 хворий на проказу
μαθητής, οῦ ὁ учень
μετά *(gen., acc.)* з, разом з, замість, після
μέχρι *(gen.)* аж до, поки не, до
νεανίας, ου ὁ юнак
νεκρός 3 мертвий
νεκρός, οῦ ὁ мертве тіло
νόμος, ου ὁ закон
ὁδός, οῦ ἡ дорога, шлях
οἶκος, ου ὁ дім, житло
ὅτι що, так як, тому що
οὐ (οὐκ, οὐχ) не
οὗτος, αὕτη, τοῦτο цей, ця, це
πᾶς, πᾶσα, πᾶν весь, цілий, всякий
περί *(gen.)* про, *(dat.)* за, *(acc.)* коло, біля
πιστεύω вірити
πιστός 3 вірний, надійний
πονηρός 3 поганий, недобрий
πορεύομαι мандрувати, йти
πρός *(gen.)* заради, від, *(dat.)* у, при, крім, *(acc.)* до, проти
προφήτης, ου ὁ пророк
πτωχός 3 убогий, бідний
στέργω любити, поважати
σύ ти
σώζω зберігати, рятувати
Σωτηρίων Сотеріон (ім'я)
ταράσσω тривожити, приголомшувати
τίς, τί хто? що?
τότε тоді
τυφλός 3 сліпий
ὑμεῖς ви
ὑπό *(gen.)* від, *(dat., acc.)* під
φοβέομαι боятися, страшитися
φόβος, ου ὁ страх, жах
φωνή, ῆς ἡ звук, голос
χαρά, ᾶς ἡ радість
Χριστός, οῦ ὁ Христос, досл. Помазаник (= євр. Месія)
ψυχή, ῆς ἡ дух, душа

Заняття 8

МИНУЛИЙ ЧАС НЕДОКОНАНОГО ВИДУ ДІЙСНОГО СПОСОБУ АКТИВНОГО, МЕДІАЛЬНОГО І ПАСИВНОГО СТАНІВ. IMPERFECTUM INDICATIVI ACTIVI, MEDII ET PASSIVI

- Імперфект – минулий час недоконаного виду.
- Авгмент.
- Відмінювання дієслів в imperfectum indicativi activi.
- Відмінювання дієслова εἰμί (*бути*) в imperfectum indicativi.
- Відмінювання дієслів в imperfectum indicativi medii-passivi.
- Pronomen reciprocum. Взаємний займенник.

Імперфект – один із минулих часів грецького дієслова, що виражає минулу дію недоконаного виду. Імперфект може вказувати на початок дії або виражати спробу її здійснити.

Утворюється за допомогою **авгмента** (морфологічної ознаки минулої дії) та особових закінчень, що приєднуються за допомогою з'єднувальних голосних (інтерфіксів) **-ο-/-ε**.

Особові закінчення для активного стану			**Особові закінчення для медіально-пасивного стану**	
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	**-ο-ν**	**-ο-μεν**	**- ό-μην**	**- ό-μεθα**
2.	**-ε-ς**	**-ε-τε**	**- ου**	**- ε-σθε**
3.	**-ε(ν)**	**-ο-ν**	**- ε-το**	**- ο-ντο**

АВГМЕНТ (augmentum)

Авгмент (від лат. augmentum «збільшення») – це морфонологічний показник, який з'являється на початку основи дієслова для утворення дійсного способу імперфекта, аориста та плюсквамперфекта (тобто історичних часів давньогрецької мови). Авгменти можуть бути двох видів:

Складовий авгмент (augmentum syllabicum, συλλαβικὴ αὔξησις)		**Часокількісний авгмент (augmentum temporale, χρονικὴ αὔξησις)**	
Дієслова, які починаються з приголосного		*Дієслова, які починаються з голосного*	
ε- перед початковим приголосним дієслова		подовження початкового голосного дієслова	
λύω (звільняти)	ἔ-λυον	ἀ-γγέλλω (сповіщати)	ἤ-γγελον < ε+ἀ-γγελον
χαίρω (радіти)	ἔ-χαιρον		

ПРАВИЛА ПОДОВЖЕННЯ ГОЛОСНОГО ПРИ ЧАСОКІЛЬКІСНОМУ АВГМЕНТІ

Початковий голосний	Голосний з авгментом	Приклади
α-	η-	**ἄ**γω (вести) → **ἦ**γον
αι-	ῃ-	**αἰ**σχύνω (ганьбити) → **ᾐ**σχυνον
ᾳ-	ῃ-	**ᾄ**δω (співати) → **ᾐ**δον
αυ-	ηυ-	**αὐ**ξάνω (збільшувати) → **ηὔ**ξανον
ε-	η-	**ἐ**λαύνω (гнати) → **ἤ**λαυνον
ει-	ει-/ῃ-	**εἰ**κάζω (зображувати) → **εἴ**καζον / **ᾔ**καζον
ευ-	ευ-/ηυ-	**εὑ**ρίσκω (знаходити) → **εὕ**ρισκον / **ηὕ**ρισκον
ο-	ω-	**ὁ**πλίζω (озброювати) → **ὥ**πλιζον
οι-	ῳ-	**οἰ**κίζω (населяти) → **ᾠ**κιζον
ῐ-	ῑ-	**ἰδ**ρύω (будувати) → **ἵ**δρυον
ῠ-	ῡ-	**ὑ**βρίζω (ображати) → **ὕ**βριζον

У дієсловах поєднаних з префіксами (**εἰς, ἀπό, ἐπί, παρά, πρό, περί, μετά, κατά, ὑπέρ, ὑπό** та ін.), які можуть самостійно виступати в ролі прийменників, місце авгменту – між префіксом і дієслівною основою.

Фонетичні явища:

- кінцевий голосний префікса випадає перед початковим голосним основи дієслова (крім πρό, περί):

  ἀποβάλλω (відкидати) → **ἀπ-**έ-βαλλον;
  προβάλλω (відкидати) → **προ-**έ-βαλλον;

- префікси **ἐν, ἐκ, σύν** перед авгментом повертають свою первісну форму:

  ἐμβαίνω (входити) → **ἐν-**έ-βαινον;
  ἐκβαίνω (виходити) → **ἐξ-**έ-βαινον
  συμβάλλω (приєднувати) → **συν-**έ-βαλλον

ЗРАЗОК ВІДМІНЮВАННЯ ДІЄСЛОВА παιδεύω (виховувати) В IMPERFECTUM INDICATIVI ACTIVI, MEDII ET PASSIVI

Activum		
Singularis		
1.	ἐ-παίδευ-**ο-ν**	*я виховував*
2.	ἐ-παίδευ-**ε-ς**	*ти виховував*
3.	ἐ-παίδευ-**ε(ν)**	*він (вона, воно) виховував*
Pluralis		
1.	ἐ-παιδεύ-**ο-μεν**	*ми виховували*
2.	ἐ-παιδεύ-**ε-τε**	*ви виховували*
3.	ἐ-παίδευ-**ο-ν**	*вони виховували*

Medium / Passivum		
Singularis		
1.	ἐ-παιδευ-**ό-μην**	*я виховувався / мене виховували*
2.	ἐ-παιδεύ-**ου**	*ти виховувався / тебе виховували*
3.	ἐ-παιδεύ-**ε-το**	*він (вона, воно) виховувався / його виховували*
Pluralis		
1.	ἐ-παιδευ-**ό-μεθα**	*ми виховувалися / нас виховували*
2.	ἐ-παιδεύ-**ε-σθε**	*ви виховувалися / вас виховували*
3.	ἐ-παιδεύ-**ο-ντο**	*вони виховувалися / їх виховували*

NB! У новозавітному койне дієслова у імперфекті можуть вживатися без авгменту (Див., напр., впр.5, реч. 26 – форма καταβαῖνον).

Відмінювання дієслова εἰμί (*бути*)

IMPERFECTUM INDICATIVI				
Singularis			*Pluralis*	
1.	**ἦν**	*я був*	**ἦμεν**	*ми були*
2.	**ἦσθα**	*ти був*	**ἦτε**	*ви були*
3.	**ἦν**	*він (вона, воно) був*	**ἦσαν**	*вони були*

NB! У новозавітному койне дієслово **εἰμί** у імперфекті має такі форми:
1 ос. одн. **ἤμην**
2 ос. одн. **ἦς**
1 ос. мн. **ἤμεθα**

ВЗАЄМНИЙ ЗАЙМЕННИК. PRONOMEN RECIPROCUM

ἀλλήλων – один одного (одна одну)

Casus / genus	*pluralis*		
	m	*f*	*n*
N.	---	---	---
G.	**ἀλλήλων**	**ἀλλήλων**	**ἀλλήλων**
D.	ἀλλήλ**οις**	ἀλλήλ**αις**	ἀλλήλ**οις**
Acc.	ἀλλήλ**ους**	ἀλλήλ**ας**	ἄλληλ**α**

Зауважте, що цей займенник відмінюється лише у множині, а перекладається одниною.

ВПРАВИ

І. Провідміняйте в *praesens* та *imperfectum indicativi activi* дієслова:

persona	***Praesens indicativi activi***	
	Singulāris	
1.	**πειράζω** (*я випробовую*)	**θεραπεύω** *(я лікую)*
2.		
3.		
	Plurālis	
1.		
2.		
3.		

persona	***Imperfectum indicativi activi***	
	Singulāris	
1.		
2.		
3.		
	Plurālis	
1.		
2.		
3.		

ІІ. Провідміняйте в imperfectum indicativi medii et passivi дієслова καθαρίζω (очищувати) та **φθέγγομαι** (промовляти):

persona	***Imperfectum indicativi medii et passivi***	
Singulāris		
1.		
2.		
3.		
Plurālis		
1.		
2.		
3.		

ІІ. Визначте подані форми дієслів та перекладіть їх:

Дієслова	*Час, особа, число*	*Переклад*
ἐφέρ**ετε**		
ἄρχ**ομεν**		
ἀπέκτειν**ον** (2)		
δοξάζ**ομεν**		
ἐδάκρυ**ες**		
καλύπτ**ουσι**		
ἐδιδάσκ**ομεν**		
εὖ μανθάν**ουσιν**		
ἐπίστευ**ε**		
καθάριζ**ε**		
συνάγ**ειν**		
ἦκου**ε**		

ІІІ. Утворіть визначену у дужках особу і стан імперфекта від дієслів:

ἁμαρτάνω (pers. 3 pl. pass.) ……...

φυλάσσω (pers. 1 sing. act.) ……..

ἀποκρίνομαι (pers. 2 sing. med.) ……..

διδάσκω (pers. 3 pl. pass.) ……..

βλέπω (pers. 2 pl. act.) ……..

γίνομαι (pers. 2 sing. med.) ……...

ἐμβαίνω (pers. 3 pl. act.) ……....

σφραγίζω (pers. 2 sing. act.) …….

συμπράσσω (pers. 2 pl. pass.) ……..

ἀπολύω (pers. 3 sing. pass.) ……..…..

προσεύχομαι (pers. 1 pl. med.) ……....

IV. Визначте форму дієслів і поставте подане у дужках дієслово у тій самій особі, числі, часі та стані:

Дієслова	*Час, спосіб, стан, особа, число*	*Дієслова*	
ἐπειράζ**ετο**		(μανθάνω)	
ἦρχ**οντο**		(μεγαλύνω)	
ἐβουλευ**όμεθα**		(ἀπολύω)	
ἠγοράζ**εσθε**		(θαυμάζω)	

V. Прочитайте та перекладіть українською мовою:

1. Νῦν μὲν διδασκόμεθα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων, τότε δὲ ἐδιδάσκομεν ἡμεῖς τὴν ἐκκλησίαν.

.....

2. Τότε μὲν κατέβαινον εἰς τὸν οἶκον, νῦν δὲ οὐκέτι καταβαίνω.

.....

3. Παρελαμβάνετε τὸν ἄρτον παρὰ τῶν δούλων καὶ ἠσθίετε αὐτόν.

.....

4. Διὰ τὴν ἀλήθειαν ἀπέθνῃσκον οἱ προφῆται ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις.

.....

5. Συνῆγεν οὗτος ὁ ἀπόστολος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοὺς μαθητὰς τοῦ Κυρίου ὑμῶν.

.....

6. Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν καὶ ὁ κόσμος οὐκ ἔβλεπεν αὐτόν.

.....

7. Οἱ στρατιῶται οὐκ ἴσχυον εἶναι ἀγαθοί.

.....

8. Ἀλλὰ ὁ Κύριος ὠνόμαζεν τοὺς μαθητὰς ἀποστόλους.

.....

9. Ὑμεῖς οὐκ ἠκούετε, ἀλλ᾽ ἐλέγετε.

.....

10. Ὁ Ἰησοῦς ἤσθιε μετὰ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων.

.....

11. Ἐδιδασκόμην ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐκ τῶν βιβλίων τῶν προφητῶν.

.....

12. Ἐλέγετο ἐν τῷ ἱερῷ καλὸς λόγος περὶ τοῦτου τοῦ ἀποστόλου.

.....

13. Ἠρχόμην πρὸς τὸν κύριον, ἦγον δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἁμαρτωλούς.

.....

14. Ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν ἡ ἐκκλησία, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι ἐκπορεύεται.

.....

15. Ἐγράφοντο οὗτοι οἱ λόγοι ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ κυρίου.

.....

16. Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις καὶ ἐδιδασκόμεθα ὑπ᾽ αὐτοῦ καὶ ἐδιδάσκομεν τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ νῦν οὐδὲ διδασκόμεθα οὐδὲ διδάσκομεν.

.....

.....

17. Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα, ἡ ἑορτὴ τῶν ᾽Ιουδαίων (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 6:4).

.....

18. Οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 7:5).

.....

19. Ἄλλοι ἔλεγον ὅτι οὗτός ἐστιν, ἄλλοι ἔλεγον· οὐχί, ἀλλὰ ὅμοιος αὐτῷ ἐστιν. Ἐκεῖνος ἔλεγεν ὅτι ἐγώ εἰμι (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 9:9).

.....

.....

20. Ἤρχοντο πέραν τῆς θαλάσσης εἰς Καφαρναούμ… (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 6:17).

.....

21. Καθ᾽ ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ (ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ, 14:49).

.....

22. Καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχουσιν (ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ, 8:16).

.....

23.…Καὶ τὸ πνεῦμα ὡς περιστερὰν καταβαῖνον εἰς αὐτόν (ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ, 1:10).

.....

24.Πέτρος δὲ καὶ ’Ιωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερὸν ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τὴν ἐνάτην (ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ, 3:1).

.....

.....

25.Διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ κατὰ πᾶν σάββατον ἔπειθέν τε ’Ιουδαίους καὶ Ἕλληνας (ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ, 18:4).

.....

.....

26.Διεφέρετο δὲ ὁ λόγος τοῦ κυρίου δι’ ὅλης τῆς χώρας (ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ, 13:49).

.....

СЛОВНИК

ἀγαθός 3 хороший, добрий
ἀγοράζω купувати, ходити на ринок
ἄγω вести, робити
ἀδελφός, οῦ ὁ брат
ᾄδω співати
αἰσχύνω ганьбити
ἀκούω чути, слухати
ἀλήθεια, ας ἡ істина, правда
ἀλλά але, а, однак
ἀλλήλων один одного
ἄλλος, η, ο інший
ἁμαρτάνω помилятися, грішити
ἁμαρτωλός, οῦ ὁ грішник
ἀναβαίνω сходити, підніматися
ἄνθρωπος, ου ὁ людина
ἀποθνήσκω помирати
ἀποκρίνομαι відповідати
ἀποκτείνω убивати
ἀπολύω відв’язувати, звільняти
ἀπόστολος, ου ὁ посланець, апостол
ἄρτος, ου ὁ хліб
ἄρχω (*gen*.) правити, управляти, панувати
ἄρχω (*gen*.) правити, управляти, панувати, *med*. починати
αὐξάνω збільшувати
αὐτός, ή, ό сам; він
βιβλίον, ου τό книжка
βλέπω дивитися, бачити
βουλεύω радити, *med*. вирішувати
γίνομαι виникати, ставатися, поставати
γράφω писати
δακρύω плакати, оплакувати
δέ а, проте, же, однак, з іншого боку
διά *(gen., acc.)* через, внаслідок, із-за
διαλέγομαι розмовляти, обговорювати, сперечатися
διαλογίζομαι розмірковувати, обговорювати
διαφέρω переносити, розносити
διδάσκω вчити, навчати
δοξάζω прославляти
δοῦλος, ου ὁ раб
ἐγγύς близько
ἐγώ я
εἰκάζω зображувати
εἰμί бути
εἰς (*acc*.) в, на, до, біля
ἐκ *(gen.)* з, від

ἐκεῖνος 3 той
ἐκκλησία, ας ἡ народне зібрання, церква, община
ἐκπορεύομαι виходити, вирушати
ἐλαύνω гнати
Ἕλλην, ηνος ὁ еллін, грек (Ἕλληνας – III відм., Acc.sg.)
ἐμβαίνω входити
ἐν *(dat.)* в, на, біля, посеред
ἔνατος 3 дев'ятий
ἑορτή, ῆς ἡ свято
ἐπί *(gen., dat., acc.)* на, до, із-за, проти, навпроти
ἔργον, ου τό робота, справа, діло
ἔρχομαι приходити
ἐσθίω їсти
εὖ добре
εὑρίσκω знаходити
ἔχω мати
ἥκω приходити
ἡμεῖς ми
ἡμέρα, ας ἡ день
θάλασσα, ης ἡ море
θαυμάζω дивуватися; захоплюватися
θεραπεύω (*acc*.) служити, шанувати
ἱδρύω споруджувати, будувати
ἱερόν, οῦ τό святиня, храм
Ἰησοῦς, οῦ ὁ Ісус
Ἰουδαῖος, ου ὁ юдей; *мн*. οἱ Ἰουδαῖοι юдеї
ἰσχύω мати, набувати силу, могти
Ἰωάννης, ου ὁ Йоан, Іван
καθ' ἡμέραν кожен день, щодня
καθαρίζω очищувати, очищати
καί і
καλός 3 гарний, красивий, прекрасний
καλύπτω ховати, приховувати, закривати
κατά *(acc.)* за, з, від, згідно; *(gen.)* вниз, по, проти
καταβαίνω сходити, опускатися
Καφαρναούμ ἡ Кафарнаум (або Капернаум), квітуче місто Галілеї, розташоване на західному березі Галілейського моря або Генісаретського озера, поблизу місця, де Йордан впадає в озеро
κόσμος, ου ὁ світ, всесвіт
Κύριος, ου ὁ Господь
λέγω говорити, називати
λόγος, ου ὁ слово
μαθητής, οῦ ὁ учень
μανθάνω вчитися
μεγαλύνω робити великим, збільшувати
μέν (*у супроводі* δέ) з одного боку – з другого, звичайно – однак; *зазвичай не перекладається*
μετά *(gen., acc.)* з, разом з, замість, після
νῦν тепер, зараз
οἰκίζω засновувати, населяти
οἶκος, ου ὁ дім, житло
ὅλος 3 цілий, весь
ὅμοιος 3 подібний, однаковий
ὀνομάζω називати, іменувати
ὁπλίζω озброювати
ὅτι що, так як, тому що
οὐ (οὐκ, οὐχ) не
οὐδέ і не, а не, проте не
οὐκέτι вже не, більше не
οὗτος, αὕτη, τοῦτο цей, ця, це
παρά *(gen.)* від, *(dat.)* біля, при, *(acc.)* перед, проти
παραλαμβάνω приймати, брати
πᾶς, πᾶσα, πᾶν весь, цілий
πάσχα τό *(євр. невідм.)* Пасха
πείθω переконувати, вмовляти
πειράζω випробовувати; спокушати
πέραν τό *(невідм.)* інший бік, інший берег
περί *(gen.)* про, *(dat.)* за, *(acc.)* коло, біля
περιστερά, ας ἡ голуб, голубка
Πέτρος, ου ὁ Петро
πιστεύω вірити

πνεῦμα, ατος τό дух
πονηρός 3 лихий, поганий, недобрий
πρός *(gen.)* заради, від, *(dat.)* у, при, крім, *(acc.)* до, проти
προσευχή, ῆς ἡ молитва
προσεύχομαι молитися, просити
προφήτης, ου ὁ пророк
σάββατον, ου τό субота
στρατιώτης, ου ὁ воїн, солдат
συμπράσσω допомагати, сприяти
συνάγω збирати
συναγωγή, ῆς ἡ зібрання, молитовне зібрання
σφραγίζω запечатувати
τε і (*служить для з'єднання однорідних чи близьких понять*)
τότε тоді
ὑβρίζω гордовито чинити, ображати
ὑμεῖς ви
ὑπό *(gen.)* від, *(dat., acc.)* під
φέρω нести
φθέγγομαι промовляти
φυλάσσω охороняти
χώρα, ας ἡ країна
ὥρα, ας ἡ година
ὡς як, наче

IV. Перекладіть грецькою мовою:

1. Йоан хрестив людей у ріці.

……..

2. Ти був праведним, а ми були грішниками (*Nom*.).

……..

3. Я істинно намагався прийняти хрещення.

……..

4. Вони молилися у церкві багато днів.

……..

СЛОВНИК

а, але ἀλλά
бути εἰμί
він αὐτός, ή, ό
грішник ἁμαρτολός, οῦ ὁ
день ἡμέρα, ας ἡ
істинно ἀληθῶς
Йоан Ἰωάννης, ου ὁ
людина ἄνθρωπος, ου ὁ
ми ἡμεῖς
молитися προσεύχομαι
намагатися πειράω
праведний, святий ἅγιος 3
приймати δέχομαι
ріка ποταμός, οῦ ὁ
у ἐν *(dat.)*
у, в ἐν *(dat.)*
хрестити βαπτίζω
хрещення βαπτισμός, οῦ ὁ
церква ἐκκλησία, ας ἡ
численний πολύς, πολλή, πολύ
я ἐγώ

Заняття 9

ТРЕТЯ ВІДМІНА. DECLINATIO TERTIA. ІМЕННИКИ ТА ПРИКМЕТНИКИ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ (ОСНОВИ НА СОНАНТИ, ГУБНІ, ГОРТАННІ, ЗУБНІ)

- Загальна характеристика іменників ІІІ відміни.
- Типи основ ІІІ відміни (основи на приголосні і голосні звуки).
- Відмінювання іменників з основами на сонанти -λ, -*ν,* -ρ.
- Прикметники з основами на сонанти -ν, -ρ.
- Основи на губні -β, -π, -φ та гортанні -γ, -κ, -χ.
- Основи на зубні -δ, -τ, -θ.

Третя відміна об'єднує іменники усіх трьох родів, прикметники, деякі займенники і числівники, які в родовому відмінку закінчуються на -**ος.** Залежно від закінчення основи, яка визначається за формою genetivus singularis шляхом відкидання закінчення -**ος,** ІІІ відміна поділяється на відмінювання з основою на *приголосні звуки*, *голосні* чи *дифтонги*.

У словнику іменники третьої відміни містять повну форму називного відмінка однини, а також закінчення родового відмінка однини із зазначенням кінцевих звуків основи, як-от:

ἀστήρ, έρος ὁ зірка (gen. sing. ἀστέρος, основа ἀστέ**ρ**-).

βούλημα, τος τό воля (gen. sing. βουλήματος, основа βουλήμα**τ**-).

Типи основ:

на приголосні звуки	**на голосні звуки**
сонанти **-λ :** ὁ ἅλς, ἁ**λ**-ός (*сіль*) **-ν :** ἡ χελιδών, χελιδό**ν**-ος (*ластівка*) **-ρ:** ὁ ῥήτωρ, ῥήτο**ρ**-ος (*оратор*)	**-υ :** ὁ ἰχθύς, ἰχθ**ύ**-ος (*риба*)
	-υ / -ε : ὁ πρέσβ**υ**ς, πρέσβ**ε**-ως (*старійшина*)
німі **-γ :** ἡ, ὁ αἴξ, αἰ**γ**-ός (*коза, цап*) **-κ :** ὁ φύλαξ, φύλα**κ**-ος (*сторож*) **-χ :** ἡ θρίξ, τρι**χ**-ός (*волосина*)	**-ι / -ε :** ἡ πόλ**ι**ς, πόλ**ε**-ως (*місто*)
	-ι : ἡ ἄκοιτις, ἀκοίτ**ι**-ος (*дружина*)
-β : ὁ Ἄραψ, Ἄρα**β**-ος (*араб*) **-π :** ἡ λαῖλαψ, λαίλα**π**-ος (*буря*) **-φ :** ἡ κατῆλιψ, κατήλι**φ**-ος (*горище*) **-δ :** ἡ πατρίς, πατρί**δ**-ος (*батьківщина*)	**-αυ /-α :** ἡ γρ**αῦ**ς, γρ**α**-ός (стара жінка)
	-ο : ἡ ἠχώ, ἠχ**ο**ῦς (*гуркіт*)

-τ : ἡ ἐσθής, ἐσθῆ**τ**-ος (*одяг*) **-θ :** ἡ κόρυς, κόρυ**θ**-ος (*шолом*)	**-αυ / -ε :** ἡ ν**αύ**ς, ν**ε**-ώς (*корабель*)
-ντ : ὁ λέων, λέο**ντ**-ος (*лев*)	**-ευ / -ε :** ὁ βασιλ**εύ**ς, βασιλ**έ**-ως (*цар*)
-κτ : τὸ γάλα, γάλα**κτ**-ος (*молоко*)	**-ου / -ο :** ὁ, ἡ β**οῦ**ς, β**ο**-ός (бик, корова)
-σ : τὸ γένος, γένους (< *γένε**σ**-ος) (*рід*)	**-ω :** ὁ ἥρως, ἥρ**ω**-ος (*герой*)

ІМЕННИКИ З ОСНОВАМИ НА СОНАНТИ -λ, -ν, -ρ

Іменники з основами на **-λ, -ν, -ρ** можуть бути всіх трьох родів.

У іменників з основами на **-ν** перед закінченням dativus pluralis **-σι(ν)** звук **ν** зникає.

Зразок відмінювання іменників

ὁ ἅλς, ἁλός (сіль), **ὁ ποιμήν, ένος** (пастир), **ὁ σωτήρ, ῆρος** (спаситель)

Casus	*Singularis*			
N.	ὁ	**ἅλς**	**ποιμήν**	**σωτήρ**
G.	τοῦ	ἁλ-**ός**	ποιμέν-**ος**	σωτῆρ-**ος**
D.	τῷ	ἁλ-**ί**	ποιμέν-**ι**	σωτῆρ-**ι**
Acc.	τὸν	ἅλ-**α**	ποιμέν-**α**	σωτῆρ-**α**
V.	ὦ	ἅλς	ποιμήν	σῶτερ
	Pluralis			
N.	οἱ	ἅλ-**ες**	ποιμέν-**ες**	σωτῆρ-**ες**
G.	τῶν	ἁλ-**ῶν**	ποιμέν-**ων**	σωτήρ-**ων**
D.	τοῖς	ἁλ-**σί(ν)**	**ποιμέ-σι(ν)**	σωτῆρ-**σι(ν)**
Acc.	τοὺς	ἅλ-**ας**	ποιμέν-**ας**	σωτῆρ-**ας**
V.	ὦ	ἅλ-**ες**	ποιμέν-**ες**	σωτῆρ-**ες**

ПРИКМЕТНИКИ З ОСНОВАМИ НА СОНАНТИ -ν, -ρ

До прикметників з основою на **-ν** відносяться прикметники трьох, двох і одного закінчень: τέρην, τέρεινα, τέρεν (*ніжний*), σώφρων, σώφρον (*розумний*), ἀλαζών, *gen*. ἀλαζόνος (*хвалькуватий*).

Чоловічий та середній рід прикметників з трьома родовими закінченнями відмінюються за III відміною, а жіночий – за I (за зразком іменників на -α impurum).

Зразок відмінювання прикметників

μέλας, μέλαινα, μέλαν (основа μελαν-) – чорний, а, е

Casus	*Singularis*		
	m	***f***	***n***
N.	**μέλας**	**μέλαινα**	**μέλαν**
G.	μέλαν-**ος**	μελαίν-**ης**	μέλαν-**ος**
D.	μέλαν-**ι**	μελαίν-**ῃ**	μέλαν-**ι**
Acc.	μέλαν-**α**	μέλαιν-**αν**	μέλαν
V.	μέλας	μέλαιν-**α**	μέλαν
	Pluralis		
N.	μέλαν-**ες**	μέλαιν-**αι**	μέλαν-**α**
G.	μελάν-**ων**	μελαιν-**ῶν**	μελάν-**ων**
D.	**μέλα-σι(ν)**	**μελαίν-αις**	**μέλα-σι(ν)**
Acc.	μέλαν-**ας**	μελαίν-**ας**	μέλαν-**α**
V.	μέλαν-**ες**	μέλαιν-**αι**	μέλαν-**α**

εὐδαίμων, εὔδαιμον (основа εὐδαιμον-) – щасливий, а, е

Casus	*Singularis*		*Pluralis*	
	m, f	***n***	***m, f***	***n***
N.	**εὐδαίμων**	**εὔδαιμον**	εὐδαίμον-**ες**	εὐδαίμον-**α**
G.	εὐδαίμον-**ος**	εὐδαίμον-**ος**	εὐδαιμόν-**ων**	εὐδαιμόν-**ων**
D.	εὐδαίμον-**ι**	εὐδαίμον-**ι**	**εὐδαίμο-σι(ν)**	**εὐδαίμο-σι(ν)**
Acc.	εὐδαίμον-**α**	εὔδαιμον	εὐδαίμον-**ας**	εὐδαίμον-**α**
V.	εὔδαιμον	εὔδαιμον	εὐδαίμον-**ες**	εὐδαίμον-**α**

μάκαρ, μάκαρος (основа μακαρ-) – щасливий, а, е

Casus	*Singularis*		*Pluralis*	
	m, f	***n***	***m, f***	***n***
N.	**μάκαρ**	**μάκαρ**	μάκαρ-**ες**	μάκαρ-**α**
G.	μάκαρ-**ος**	μάκαρ-**ος**	μακάρ-**ων**	μακάρ-**ων**
D.	μάκαρ-**ι**	μάκαρ-**ι**	μάκαρ-**σι(ν)**	μάκαρ-**σι(ν)**
Acc.	μάκαρ-**α**	μάκαρ	μάκαρ-**ας**	μάκαρ-**α**
V.	μάκαρ	μάκαρ	μάκαρ-**ες**	μάκαρ-**α**

ІМЕННИКИ З ОСНОВАМИ НА ГУБНІ -β, -π, -φ ТА ГОРТАННІ -γ, -κ, -χ

Іменники з основами на губні **-β, -π, -φ** та задньоязикові (гортанні) **-γ, -κ, -χ** приголосні можуть бути лише чоловічого і жіночого родів.

При злитті кінцевих звуків основи (**-β, -π, -φ** та **-γ, -κ, -χ**) із початковим **σ** закінчення dativus pluralis **-σί(ν)** відбуваються наступні фонетичні явища:

β, π, φ + σ = ψ

γ, κ, χ + σ = ξ

Зразок відмінювання іменників

ὁ Ἄραψ, αβος (араб), **ὁ φύλαξ, ακος** (сторож)

Casus	*Singularis*			*Pluralis*		
N.	ὁ	**Ἄραψ**	**φύλαξ**	οἱ	Ἄραβ-**ες**	φύλακ-**ες**
G.	τοῦ	Ἄραβ-**ος**	φύλακ-**ος**	τῶν	Ἀράβ-**ων**	φυλάκ-**ων**
D.	τῷ	Ἄραβ-**ι**	φύλακ-**ι**	τοῖς	**Ἄρα-ψι(ν)**	**φύλα-ξι(ν)**
Acc.	τὸν	Ἄραβ-**α**	φύλακ-**α**	τοὺς	Ἄραβ-**ας**	φύλακ-**ας**
V.	ὦ	Ἄραψ	φύλαξ	ὦ	Ἄραβ-**ες**	φύλακ-**ες**

ІМЕННИКИ З ОСНОВАМИ НА ЗУБНІ -δ, -τ, -θ

Іменники з основами на зубні можуть бути всіх трьох родів. При злитті кінцевих звуків основи (**δ, -τ, -θ**) із початковим **σ** закінчення dativus pluralis **-σί(ν)** відбуваються наступні фонетичні явища:

δ, τ, θ + σ = σσ > σ

Зразок відмінювання іменників

ἡ ἐλπίς, ίδος (надія), **ἐσθής, ῆτος ἡ** (одяг)

Casus	*Singularis*		
N.	ἡ	**ἐλπίς**	**ἐσθής**
G.	τῆς	ἐλπίδ-**ος**	ἐσθῆτ-**ος**
D.	τῇ	ἐλπίδ-**ι**	ἐσθῆτ-**ι**
Acc.	τὴν	ἐλπίδ-**α**	ἐσθῆτ-**α**
V.	ὦ	ἐλπίς	ἐσθής
	Pluralis		
N.	αἱ	ἐλπίδ-**ες**	ἐσθῆτ-**ες**
G.	τῶν	ἐλπίδ-**ων**	ἐσθήτ-**ων**
D.	ταῖς	**ἐλπί-σι(ν)**	ἐσθή-**σι(ν)**

Acc.	τὰς	ἐλπίδ-**ας**	ἐσθῆτ-**ας**
V.	ὦ	ἐλπίδ-**ες**	ἐσθῆτ-**ες**

τὸ σῶμα, ατος (тіло)

Casus	*Singularis*		*Pluralis*	
N.	τὸ	**σῶμα**	τὰ	σώματ-**α**
G.	τοῦ	σώματ-**ος**	τῶν	σωμάτ-**ων**
D.	τῷ	σώματ-**ι**	τοῖς	**σώμα-σι(ν)**
Acc.	τὸ	σῶμα	τὰ	σώματ-**α**
V.	ὦ	σῶμα	ὦ	σώματ-**α**

Прикметники з основами на губні приголосні (-β, -π, -φ) та з основами на -δ, -τ відмінюються за зразком іменників ІІІ відміни на губні та зубні.

ВПРАВИ

І. Додайте артиклі до слів і впорядкуйте згідно відмінків і чисел (Sing. Nom., Gen. etc.):

ὁ ῥήτωρ, ορος (оратор): ῥήτορα, ῥήτωρ, ῥῆτορ, ῥήτορσι(ν), ῥητόρων, ῥήτορες, ῥήτορας, ῥήτορι, ῥήτορες, ῥήτορος.

	Singularis	*Pluralis*
N.		
G.		
D.		
Acc.		
V.		

ἡ σάρξ, κός (плоть): σαρξί(ν), σάρκες, σαρκί, σαρκῶν, σάρκα, σάρξ, σάρκες, σάρκας, σάρξ, σαρκός.

	Singularis	*Pluralis*
N.		
G.		

D.		
Acc.		
V.		

ἡ λαῖλαψ, απος (буря): λαίλαπες, λαίλαπας, λαίλαπι, λαίλαψι(ν), λαῖλαψ, λαίλαπα, λαῖλαψ, λαίλαπες, λαιλάπων, λαίλαπος.

	Singularis	*Pluralis*
N.		
G.		
D.		
Acc.		
V.		

ἡ χάρις, ιτος (втіха): χάριτι, χάριτες, χάρις, χάρισι(ν), χάριτες, χάριτος, χάριτας, χαρίτων, **χάριν**[13], χάρις.

	Singularis	*Pluralis*
N.		
G.		
D.		
Acc.		
V.		

τὸ ὄνομα, τος (ім'я): ὀνόματος, ὀνομάτων, ὄνομα, ὀνόματα, ὀνόμασι(ν), ὀνόματα, ὄνομα, ὀνόματα, ὀνόματι, ὄνομα.

	Singularis	*Pluralis*
N.		
G.		
D.		

[13] Іменники на **-ις, -υς** баритони мають в *Acc. sing*. закінчення **-ιν, -υν**.

Acc.		
V.		

II. Провідміняйте словосполучення в однині і множині:

	Singularis	*Pluralis*
N.	**ὁ μακάριος αἰών** (*щасливий вік*)	
G.	τοῦ μακαρί-**ου** αἰῶν-**ος**	
D.		
Acc.		
V.		

	Singularis	*Pluralis*
N.	**ἡ ἐλεήμων χείρ** (*милосердна рука*)	
G.	τῆς ἐλεήμον-**ος** χειρ-**ός**	
D.		ταῖς **χερσίν**[14]
Acc.		
V.		

	Singularis	*Pluralis*
N.	**ὁ φρόνιμος κῆρυξ** (*розумний вісник*)	
G.	τοῦ φρονίμ-**ου** κήρυκ-**ος**	
D.		
Acc.		
V.		

[14] Іменник **ἡ χείρ, ρός** (рука) має нерегулярне відмінювання у давальному відмінку.

	Singularis	*Pluralis*
N.	**τὸ νέον θαῦμα** (*нове чудо*)	
G.	τοῦ νέ-**ου** θαῦματο-**ος**	
D.		
Acc.		
V.		

III. Прочитайте та перекладіть українською мовою:

1. Ἐν τῇ σαρκὶ ὑμῶν βλέπετε τὸν θάνατον, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἔχετε ἐλπίδα καλὴν.

   .....

2. Ἐλπίδα οὐκ ἔχουσιν οὐδὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.

   .....

3. Ἦγεν αὐτὸν τὸ ἅγιον πνεῦμα εἰς τὸ ἱερόν.

   .....

4. Βλέπομεν τὸ πρόσωπον τοῦ κυρίου καὶ ἐν νυκτὶ καὶ ἐν ἡμέρᾳ.

   .....

5. Ταῦτά ἐστιν τὰ ῥήματα τοῦ ἁγίου πνεύματος.

   .....

6. Ἔγραφεν τὰ ὀνόματα ὑμῶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἐν βιβλίῳ τῆς ζωῆς.

   .....

7. Ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα, ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 8:35).

   .....

8. Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 5:3).

   .....

9. Ὑπάγετε· ἰδοὺ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων (ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ, 10:3).

   .....

10. Ἐκεῖνος δὲ ἔλεγεν περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 2:21).

.....

11. Ἁμαρτία γὰρ ὑμῶν οὐ κυριεύσει· οὐ γάρ ἐστε ὑπὸ νόμον ἀλλὰ ὑπὸ χάριν (ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ, 6:14).

.....

12. Ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν· οὗ δὲ τὸ πνεῦμα κυρίου ἐλευθερία (ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Β, 3:17).

.....

СЛОВНИК

ἅγιος 3 священний, святий
ἄγω вести, робити
αἰών, ῶνος ὁ вік, століття
ἀλλά але, а, однак
ἁμαρτία, ας ἡ гріх
ἀποστέλλω відправляти, посилати
ἀρήν, ἀρνός ὁ і **ἡ** баран, вівця
αὐτός, ή, ό сам; він
βασιλεία, ας ἡ царська влада, царство
βιβλίον, ου τό книжка
βλέπω дивитися, бачити
γάρ адже, бо, тому що
γράφω писати
δέ а, проте, же, однак, з іншого боку
διά *(gen., acc.)* через, внаслідок, із-за
δοῦλος, ου ὁ раб
εἰμί бути
εἰς (*acc.*) в, на, до, біля
ἐκεῖνος 3 той
ἐλεήμων 2 милосердний
ἐλευθερία, ας ἡ свобода, воля
ἐλπίς, ίδος ἡ надія
ἐν *(dat.)* в, на, біля, посеред
ἔχω мати
ἡμέρα, ας ἡ день
ζωή, ῆς ἡ життя
θάνατος, ου ὁ смерть
Θεός, οῦ ὁ Бог
ἰδού ось, нехай
ἱερόν, οῦ τό святиня, храм
καί і
καλός 3 гарний, красивий
κυριεύω панувати, володарювати; κυριεύσει – *futurum, pers.3 sg*.
Κύριος, ου ὁ Господь; **κύριος, ου ὁ** господар, пан
λέγω говорити, називати
λύκος ὁ вовк
μακάριος 3 щасливий, блаженний
μένω залишатися
μέσος 3 середній
ναός, οῦ ὁ храм
νόμος, ου ὁ закон
νύξ, κτός ἡ ніч
οἰκία, ας ἡ дім, житло
ὄνομα, τος τό ім'я, назва
ὅς, ἥ, ὅ який
ὅτι що, так як, тому що
οὐ (οὐκ, οὐχ) не
οὖ де
οὐδέ і не, а не, проте не
οὐρανός, οῦ ὁ небо
οὗτος, αὕτη, τοῦτο цей, ця, це
περί *(gen.)* про, *(dat.)* за, *(acc.)* коло, біля
πνεῦμα, ατος τό дух

πρόσωπον, ου τό обличчя
πτωχός 3 убогий, бідний
ῥῆμα, τος τό мовлення, слово
σάρξ, κός ἡ тіло; плоть
σῶμα, τος τό тіло
υἱός, οῦ ὁ син
ὑμεῖς ви
ὑπάγω йти геть, відходити
ὑπό *(gen.)* від, *(dat., acc.)* під
χάρις, ιτος ἡ втіха, вдячність, витонченість, благодать
ὡς як, наче

IV. Перекладіть грецькою мовою:

- дар Божої благодаті. ……
- дні і ночі ……
- вічний вогонь ..……
- не водою Йорданською, а Святим Духом ..……
- руки і ноги ……

СЛОВНИК

а ἀλλά
благодать χάρις, ιτος ἡ
Бог Θεός, οῦ ὁ
вічний αἰώνιος 2
вогонь πῦρ, ρός τό
вода ὕδωρ, ὕδατος τό
дар δῶρον, ου τό
день ἡμέρα, ας ἡ
дух πνεῦμα, ατος τό
і καί
Йордан Ἰορδάνης, ου ὁ
не οὐ (οὐκ, οὐχ)
ніч νύξ, κτός ἡ
нога πούς, ποδός ὁ
рука χείρ, ρός ἡ
святий ἅγιος 3

МАЙБУТНІЙ ЧАС ПЕРШИЙ (I) АКТИВНОГО І МЕДІАЛЬНОГО СТАНІВ (ДІЙСНИЙ СПОСІБ, ІНФІНІТИВ, ДІЄПРИКМЕТНИК). FUTURUM I ACTIVI ET MEDII (INDICATIVUS, INFINITIVUS, PARTICIPIUM)

- Майбутній час перший (I) активного і медіального станів (дійсний спосіб, інфінітив, дієприкметник).
- Verba pura et muta.
- Відмінювання дієслів у futurum I activi et medii (Indicativus, Infinitivus, Participium).
- Відмінювання дієслова εἰμί (*бути*) у futurum I.
- Контраговані форми майбутнього часу (verba liquida).

У давньогрецькій мові розрізняють три види майбутнього часу (Futurum): futurum I, futurum II, futurum III. Ці форми дозволяють передавати різні аспекти майбутньої дії – від простого наміру до завершеного результату.

Майбутній час перший (futurum I) вживається для позначення доконаної або недоконаної майбутньої дії: παιδεύσω – *я виховаю* або *я буду виховувати*.

Ознакою футурума I є суфікс **-σ-**, що додається до основи дієслова, та призводить до фонетичних змін її кінцевих звуків.

У дієсловах з основою на голосний звук або дифтонг **(verba pura)** відбуваються такі перетворення:

- дифтонг залишається *незмінним*: παιδ**εύ**-σ-ω;
- короткі кінцеві голосні звуки *подовжуються*:

α > η : τιμ**ά**ω (шанувати) → fut. I τιμ**ή**-σ-ω
ε > η : ποι**έ**ω (робити) → fut. I ποι**ή**-σ-ω
ο > ω : δουλ**ό**ω (поневолювати) → fut. I δουλ**ώ**-σ-ω

У дієслів, основи яких закінчуються на губні, передньоязикові, задньоязикові приголосні **(verba muta)** при приєднанні суфікса **-σ-** відбуваються наступні фонетичні явища:

✓ *губний приголосний із суфіксом* **-σ-**: **β, π, φ, πτ + -σ- = ψ**

τρί**β**ω (терти) → fut. I τρί**ψ**ω;
βλέ**π**ω (бачити) → fut. I βλέ**ψ**ω;
γράφ**φ**ω (писати) → fut. I γράψω; τρέ**φ**ω (вигодовувати) → fut. I τρέ**ψ**ω;
θά**πτ**ω (ховати) → fut. I θάψω; κλέ**πτ**ω (красти) → fut. I κλέ**ψ**ω;

✓ *задньоязиковий приголосний із суфіксом* **-σ-**: **γ, κ, χ + -σ- = ξ**

φλέ**γ**ω (палити) → fut. I φλέ**ξ**ω;

πλέ**κ**ω (плести) → fut. I πλέ**ξ**ω;

ἄρ**χ**ω (починати) → fut. I ἄρ**ξ**ω;

✓ *передньоязиковий приголосний із суфіксом* **-σ-**: **δ, τ, θ, ζ + -σ- = σ**

ᾄ**δ**ω (співати) → fut. I ᾄ**σ**ω; σπεύ**δ**ω (прискорювати) → fut. I σπεύ**σ**ω;

ἀνύ**τ**ω (завершувати) → fut. I ἀνύ**σ**ω;

κλώ**θ**ω (прясти) → fut. I κλώ**σ**ω; πεί**θ**ω (переконувати) → fut. I πεί**σ**ω;

καυματίζω (палити) → fut. I καυματίσω; ἀθροίζω (збирати) → fut. I ἀθροίσω.

Форми futurum I indicativi утворюються:

Презентна основа + суфікс -σ- + особові закінчення активного чи медіального стану:

	Activum	*Medium*
	Singularis	
1.	**- σ-ω**	**- σ-ο-μαι**
2.	**- σ-εις**	**- σ-ῃ (-ει)**
3.	**- σ-ει**	**- σ-ε-ται**
	Pluralis	
1.	**- σ-ο-μεν**	**- σ-ό-μεθα**
2.	**- σ-ε-τε**	**- σ-ε-σθε**
3.	**- σ-ουσι(ν)**	**- σ-ο-νται**

Форми futurum I infinitivi утворюються:

Презентна основа + суфікс -σ- + закінчення активного чи медіального стану:

Activum	*Medium*
Infinitivus	
- σ-ειν	**-σ-ε-σθαι**

Форми futurum I participii утворюються:

Презентна основа + суфікс -σ- + родові закінчення активного чи медіального стану:

	Activum	*Medium*
	Participium	
m	**-σ-ων,** *gen.* **-οντος**	**-σ-ό-μεν-ος**
f	**-σ-ουσα,** *gen.* **-ούσης**	**-σ-ο-μέν-η**
n	**-σ-ον,** *gen.* **-οντος**	**-σ-ό-μεν-ον**

ЗРАЗОК ВІДМІНЮВАННЯ ДІЄСЛОВА παιδεύω (виховувати) У FUTURUM I ACTIVI ET MEDII (INDICATIVUS, INFINITIVUS, PARTICIPIUM)

	Activum		*Medium*	
		Indicativus		
		Singularis		
1.	παιδεύ-**σ-ω**	*я буду виховувати*	παιδεύ-**σ-ο-μαι**	*мене виховуватимуть*
2.	παιδεύ-**σ-εις**	*ти будеш виховувати*	παιδεύ-**σ-ῃ (-ει)**	*тебе виховуватимуть*
3.	παιδεύ-**σ-ει**	*він (вона, воно) буде виховувати*	παιδεύ-**σ-ε-ται**	*його (її) виховуватимуть*
		Pluralis		
1.	παιδεύ-**σ-ο-μεν**	*ми будемо виховувати*	παιδευ-**σ-ό-μεθα**	*нас виховуватимуть*
2.	παιδεύ-**σ-ε-τε**	*ви будете виховувати*	παιδεύ-**σ-ε-σθε**	*вас виховуватимуть*
3.	παιδεύ-**σ-ουσι(ν)**	*вони будуть виховувати*	παιδεύ-**σ-ο-νται**	*їх виховуватимуть*
		Infinitivus		
	παιδεύ-**σ-ειν**		παιδεύ-**σ-ε-σθαι**	
		Participium		
m	παιδεύ-**σ-ων**,	*gen.* **-οντος**	παιδευ-**σ-ό-μεν-ος**	
f	παιδεύ-**σ-ουσα**,	*gen.* **-ούσης**	παιδευ-**σ-ο-μέν-η**	
n	παιδεῦ-**σ-ον**,	*gen.* **-οντος**	παιδευ-**σ-ό-μεν-ον**	

Відмінювання дієслова εἰμί *бути*

FUTURUM I				
Singularis			*Pluralis*	
1.	**ἔσομαι**	*я буду*	**ἐσόμεθα**	*ми будемо*
2.	**ἔσῃ, ἔσει**	*ти будеш*	**ἔσεσθε**	*ви будете*
3.	**ἔσται**	*він (вона, воно) буде*	**ἔσονται**	*вони будуть*

КОНТРАГОВАНІ ФОРМИ МАЙБУТНЬОГО ЧАСУ
Майбутній час (verba liquida)

Контраговані (стягнені) форми майбутнього часу утворюють дієслова, корінь яких закінчується на сонорні (плавні) **λ, ρ, μ, ν**.

Наприклад:

ἀγγέλλω (сповіщати) → fut. ἀγγέλ**ῶ** (ἀγγέλ-εσ-ω)[15];
αἴρω (піднімати) → fut. ἀρ**ῶ**;
ἀποκρίνομαι (відповідати) → fut. ἀποκριν**οῦμαι**;
ἐγείρω (підіймати, воскрешати) → fut. **ἐγερῶ**;
κρίνω (судити) → fut. κριν**ῶ**;
μένω (залишатися, чекати) → fut. μέν**ῶ**;
νέμω (пасти) → fut. νέμ**ῶ**;
στέλλω (посилати) → fut. στελ**ῶ**;
φαίνω (являти, показувати) → fut. φαν**ῶ.**

ЗРАЗОК ВІДМІНЮВАННЯ ДІЄСЛОВА **κρίνω** (судити) У FUTURUM INDICATIVI ACTIVI ET MEDII

	Futurum Activi	**Futurum Medii**
Indicativus		
Singularis		
1.	κριν-**ῶ**	ἀποκριν-**οῦμαι**
2.	κριν-**εῖς**	ἀποκριν-**ῇ**
3.	κριν-**εῖ**	ἀποκριν-**εῖται**
Pluralis		
1.	κριν-**οῦμεν**	ἀποκριν-**οῦμεθα**
2.	κριν-**εῖτε**	ἀποκριν-**εῖσθε**
3.	κριν-**οῦσι(ν)**	ἀποκριν-**οῦνται**

NB! У новозавітному койне форми майбутнього часу можуть утворюватися описово. Вони складаються з дієслова **μέλλω** + ***інфінітив***.

[15] Сігма (***σ***) між голосними випадає, а ***ε*** + ***ω*** стягуються в ***ω***.

ВПРАВИ

I. Провідміняйте у futurum I indicativi activi et medii дієслова:

ἄγω (вести)

persona	***Futurum I indicativi***	
	activi	***medii***
Singulāris		
1.		
2.		
3.		
Plurālis		
1.		
2.		
3.		

Infinitivus	

Participium		
m *f* *n*		

ἀκούω (слухати)

persona	***Futurum I indicativi***	
	activi	***medii***
Singulāris		
1.		
2.		
3.		
Plurālis		
1.		
2.		
3.		

Infinitivus	

Participium		
m *f* *n*		

βαπτίζω (хрестити)

persona	***Futurum I indicativi***	
	activi	***medii***
Singulāris		
1.		
2.		
3.		
Plurālis		
1.		
2.		
3.		

Infinitivus	

Participium		
m *f* *n*		

II. Утворіть 3 особу однини і множини futurum I indicativi activi et medii від дієслів:

Verbum	*Persona 3 singularis*	*Persona 3 pluralis*
ἀγαπάω (любити)		
λέγω (говорити)		
καταφρονέω (нехтувати)		
δουλεύω (служити)		
σώζω (рятувати)		

III. Перетворіть форми praesens на форми futurum та перекладіть українською мовою утворені речення:

1. **Λέγουσι** τὸν καλὸν βίβλον. .....

……

2. Πῶς ὑμᾶς **πείθομεν**; .....

……

3. **Εὑρίσκεις** γὰρ χάριν παρὰ τῷ θεῷ. .....

……

4. Τί **ἀκούετε** περί προφητῶν; .....

……

IV. Прочитайте та перекладіть українською мовою:

1. Γνωσόμεθα καὶ τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τοὺς πονηρούς.

……

2. Προσεύξῃ τῷ θεῷ σου καὶ δοξάσεις αὐτόν.

……

3. Ἄξει ὁ κύριος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἰς τὴν βασιλείαν.

……

4. Ὁ προφήτης αὐτὸς γράψει ταῦτα ἐν ταῖς γραφαῖς.

……

5. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐλεύσεται[16] ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σὺν τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ.

……

6. Διώκουσιν οἱ πονηροὶ τοὺς προφήτας, ἀλλ’ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου οὐκέτι διώξουσιν αὐτούς.

……

……

7. Ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρός σου, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία σου (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 6:21).

……

[16] Див. ἔρχομαι.

8. Οὐδεὶς δύναται δυσὶ[17] κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. Οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 6:24).

……

……

……

9. Καὶ εἶπεν[18] αὐτῷ· ἀμήν σοι λέγω, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ (ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ, 23:43).

……

10. Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος· τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; (ΚΑΤΑ ΡΩΜΑΙΟΥΣ, 7:24).

……

11. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστιν ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσουσιν τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσουσιν (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 5:25).

……

……

12. Κἀγὼ δέ σοι λέγω ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 16:18).

……

……

13. Ἀγαπήσεις[19] τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν (ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ, 12:31).

.....

14. …Μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 17:22).

……

……

[17] **δυσὶ** – новозавітна форма давального відмінка від числівника δύο (два).
[18] Див. λέγω.
[19] ***NB!*** У новозавітному койне футурум може виражати наказ, особливо у формі 2 ос. однини і множини.

СЛОВНИК

ἀγαθός 3 хороший, добрий
ἀγαπάω любити, надавати перевагу
ἀγάπη, ης ἡ любов
ἄγγελος, ου ὁ вісник, ангел
ἄγω вести
ᾅδης, ου ὁ підземний світ, царство мертвих, пекло
ἀκούω чути, слухати
ἀκούσαντες οἱ ті, які почули
ἀλλά але, а, однак
ἀμήν (*adv.*) *ивр*. воістину
ἄνθρωπος, ου ὁ людина
ἀντέχομαι med. триматися; допомагати
αὐτός, ή, ό сам; він
βαπτίζω хрестити
βασιλεία, ας ἡ царська влада, царство
γάρ адже, бо, тому що
γινώσκω (*fut*. γνώσομαι) дізнаватись, пізнавати
γραφή, ῆς ἡ писання
γράφω писати
δέ а, проте, же, однак, з іншого боку
διώκω переслідувати
δοξάζω прославляти
δουλεύω бути рабом, підкорятися, служити
δύναμαι могти, бути в стані
δύο два
ἐγώ я
εἰμί бути
εἰς (*acc*.) в, на, до, біля
εἷς, μία, ἕν один
ἐκ *(gen.)* з, від
ἐκεῖ там, тут
ἐκεῖνος 3 той
ἐκκλησία, ας ἡ народне зібрання, церква
ἐν *(dat.)* в, на, біля, посеред
ἐπί *(gen., dat., acc.)* на, до, із-за, проти, навпроти
ἔρχομαι (*fut*. ἐλεύσομαι) приходити
ἕτερος 2 інший (*із двох*)
εὑρίσκω (*fut*. εὑρήσω) знаходити
ζάω жити
ἤ або
ἡμέρα, ας ἡ день
θάνατος, ου ὁ смерть
Θεός, οῦ ὁ Бог
θησαυρός, οῦ ὁ скарб
κἀγὼ = καί і + **ἐγώ** я
καί і
καρδία, ας ἡ серце
καταφρονέω гордувати, нехтувати, зневажати
κατισχύω отримувати перевагу, долати, перемагати
Κύριος, ου ὁ Господь; господар, пан
λέγω (*aor., 3 pers*. εἶπεν – сказав) говорити, називати
μαθητής, οῦ ὁ учень
μαμωνᾶς, ᾶ ὁ мамона, тобто «багатство, земні блага»
μέλλω мати намір, задумувати
μετά *(gen., acc.)* з, разом з, замість, після
μισέω ненавидіти
νεκρός 3 мертвий
νῦν тепер, зараз
οἰκοδόμεω будувати дім, будувати, споруджувати
ὅπου де
ὅτε коли
ὅτι що, так як, тому що
οὐ (οὐκ, οὐχ) не
οὐδείς, οὐδεμία, οὐδέν ні один, ніхто, ніщо, ніякий
οὐκέτι вже не, більше не
οὗτος, αὕτη, τοῦτο цей, ця, це
παρά *(gen.)* від, *(dat.)* біля, при,

(acc.) перед, проти
παράδεισος, ου ὁ рай
παραδίδωμι видавати
πείθω переконувати, вмовляти
περί *(gen.)* про, *(dat.)* за, *(acc.)* коло, біля
πέτρα, ας ἡ скеля
Πέτρος, ου ὁ Петро
πλησίος, ου ὁ ближній
πονηρός 3 лихий, поганий, недобрий
προσεύχομαι молитися, просити
προφήτης, ου ὁ пророк
πύλη, ης ἡ (*зазвичай pl*.) двері, ворота
ῥύομαι спасати, звільняти
σεαυτοῦ, ῆς себе (тебе самого, саму)
σήμερον сьогодні
σύ ти
σύν *(dat.)* з, разом з
σώζω зберігати, рятувати
σῶμα, τος τό тіло
ταλαίπωρος 2 багатостраждальний, нещасний
τις, τι хтось, щось
υἱός, οῦ ὁ син
ὑμεῖς ви
φωνή, ῆς ἡ звук, голос
χάρις, ιτος ἡ втіха, вдячність
χείρ, ρός ἡ рука
ὥρα, ας ἡ година
ὡς як, наче

V. Перекладіть грецькою мовою:

1. Я буду дотримуватися Божих заповідей (тобто *заповіді Бога*).

……

2. Вони будуть знаменнями (*Н. відм*.) на небесах.

……

3. Ти пізнаєш істину, істина визволить тебе.

……

СЛОВНИК

Бог Θεός, οῦ ὁ
бути εἰμί
визволяти, звільняти ἐλευθερόω
дотримуватися *med*.; охороняти φυλάσσω (*fut.* φυλάξω)
заповідь ἐντολή, ῆς ἡ
істина, правда ἀλήθεια, ας ἡ
небо, небеса οὐρανός, οῦ ὁ
пізнавати, дізнаватись γινώσκω (*fut*. γνώσομαι)
ти σύ
чудо; диво, знамення τέρας, ατος τό

АОРИСТ ПЕРШИЙ (I) АКТИВНОГО І МЕДІАЛЬНОГО СТАНІВ (ДІЙСНИЙ, НАКАЗОВИЙ СПОСОБИ, ІНФІНІТИВ, ДІЄПРИКМЕТНИК). AORISTUS I ACTIVI ET MEDII (INDICATIVUS, IMPERATIVUS, INFINITIVUS, PARTICIPIUM)

- Загальна характеристика Аориста I активного і медіального станів (дійсний, наказовий способи, інфінітив, дієприкметник).
- Відмінювання дієслів у Aoristus I activi et medii (Indicativus, Imperativus, Infinitivus, Participium). Verba pura et muta.
- Аорист I дійсного способу активного і медіального станів (Verba liquida).
- Pronomina reflexiva. Зворотні займенники.

Аорист (від грец. ὁ ἀόριστος χρόνος «*невизначений, необмежений час*») належить до історичних часів і означає минулу завершену дію. Серед усіх способів і форм аориста, які мають значення доконаного виду, тільки дійсний спосіб виражає часові функції.

Грецька мова використовує ***аорист*** у розповідях про минулі події, коли мовець хоче зазначити завершеність дії (ἔλυσα – *звільнив*), а інший минулий час ***імперфект*** (ἔλυον – *звільняв*), якщо хоче вказати на її тривалість.

АОРИСТ I АКТИВНОГО І МЕДІАЛЬНОГО СТАНІВ (ДІЙСНИЙ, НАКАЗОВИЙ СПОСОБИ, ІНФІНІТИВ, ДІЄПРИКМЕТНИК). AORISTUS I ACTIVI ET MEDII (INDICATIVUS, IMPERATIVUS, INFINITIVUS, PARTICIPIUM)

Verba pura et muta

Аорист перший (Aoristus I), або слабкий утворює форми за допомогою суфікса **-σα-,** який приєднується до дієслівної основи та особових закінчень історичних часів.

Форми **Аориста I** утворюються:

Авгмент (для *indicativus*) + дієслівна основа + суфікс -σ(α)- + закінчення історичних часів

	Activum	*Medium*
	Indicativus	
	Singularis	
1.	**- σα**	**- σά-μην**
2.	**- σα-ς**	**- σω**
3.	**- σε(ν)**	**- σα-το**

Pluralis		
1. 2. 3.	**- σα-μεν** **- σα-τε** **- σα-ν**	**- σά-μεθα** **- σα-σθε** **- σα-ντο**
Imperativus		
Singularis		
2. 3.	**- σ-ον** **- σά-τω**	**- σαι** **- σά-σθω**
Pluralis		
2. 3.	**- σα-τε** **- σά-ντων (-σά-τωσαν)**	**- σα-σθε** **- σά-σθων (-σά-σθωσαν)**
Infinitivus		
	-σαι	**- σα-σθαι**
Participium		
m *f* *n*	**-σας,** *gen.* **-σαντος** **-σασα,** *gen.* **-σάσης** **-σαν,** *gen.* **-σαντος**	**-σά-μεν-ος** **-σα-μέν-η** **-σά-μεν-ον**

ЗРАЗОК ВІДМІНЮВАННЯ ДІЄСЛОВА **παιδεύω** (виховувати) В AORISTUS I ACTIVI ET MEDII (INDICATIVUS, IMPERATIVUS, INFINITIVUS, PARTICIPIUM)

Activum			***Medium***	
Indicativus				
Singularis				
1.	ἐ-παίδευ **-σα**	*я виховав*	ἐ-παιδευ-**σά-μην**	*я виховався (мене виховали)*
2.	ἐ-παίδευ **-σα-ς**	*ти виховав*	ἐ-παιδεύ-**σω**	*ти виховався (тебе виховали)*
3.	ἐ-παίδευ **-σε(ν)**	*він (вона, воно) виховав (-ла, -ло)*	ἐ-παιδεύ-**σα-το**	*він виховався (його (її) виховали)*
Pluralis				
1.	ἐ-παιδεύ-**σα-μεν**	*ми виховали*	ἐ-παιδευ-**σά-μεθα**	*ми виховалися (нас виховали)*
2.	ἐ-παιδεύ-**σα-τε**	*ви виховали*	ἐ-παιδεύ-**σα-σθε**	*ви виховалися*
3.	ἐ-παίδευ-**σα-ν**	*вони виховали*	ἐ-παιδεύ-**σα-ντο**	*вони виховалися*

Imperativus		
Singularis		
2.	παίδευ **-σ-ον**	παίδευ **-σαι**
3.	παιδευ **-σά-τω**	παιδευ **-σά-σθω**
Pluralis		
2.	παιδεύ **-σα-τε**	παιδεύ **-σα-σθε**
3.	παιδευ **-σά-ντων (-σά-τωσαν)**[20]	παιδευ **-σά-σθων (-σά-σθωσαν)**
Infinitivus		
παιδεῦ **-σαι**		παιδεύ **-σα-σθαι**
Participium		
m *f* *n*	παιδεύ-**σας**, *gen*. **-σαντος** παιδεύ-**σασα**, *gen*. **-σάσης** παιδεῦ-**σαν**, *gen*. **-σαντος**	παιδευ-**σά-μενος** παιδευ-**σα-μένη** παιδευ-**σά -μενον**

При поєднанні суфікса **-σα-** із кінцевими звуками основи у дієсловах із основою на голосну, дифтонг чи приголосну (verba pura / muta) відбуваються фонетичні зміни, як і при утворенні, наприклад, майбутнього першого (I) часу.

У дієсловах **verba muta** (основи на губні, передньоязикові та задньоязикові приголосні) відбуваються наступні перетворення:

β, π, φ + **-σα-** = **ψα :** πέμπω (посилати) → Aor. I ἔπεμ**ψα**;

γ, κ, χ, σσ + **-σα-** = **ξα :** δέχομαι (приймати) → Aor. I ἐδε**ξά**μην;

δ, τ, θ, ζ + **-σα-** = **σα :** πείθω (переконувати) → Aor. I ἔπει**σα**.

АОРИСТ І ДІЙСНОГО СПОСОБУ АКТИВНОГО І МЕДІАЛЬНОГО СТАНІВ. AORISTUS I INDICATIVI ACTIVI ET MEDII

Verba liquida

Дієслова, корінь яких закінчується на сонорні (плавні) **λ, ρ, μ, ν** (*verba liquida*) при утворенні аориста I:

- втрачають **σ** у суфіксі **-σα-** (залишається тільки **α**):
  κρίνω (судити) → Aor. I ἔκριν-**α**;
- якщо в основі теперішнього часу мають **ε**, то воно подовжується до **ει**:
  μένω (залишатися, чекати) → Aor. I ἔμειν-**α**;
- якщо в основі теперішнього часу мають **λλ**, то вони скорочуються до **λ**:
  ἀποστέλλω (відправляти) → Aor. I ἀπέστειλ-**α**;

[20] ***NB!*** Форми Aoristus imperativi activi et medii 3 oc. множини на **-σά-τωσαν** та **-σά-σθωσαν** засвідчені в койне.

Activum		*Medium*
Indicativus		
Singularis		
1.	ἔκριν-**α**	ἐκριν-**ά-μην**
2.	ἔκριν-**ας**	ἐκρίν-**ω**
3.	ἔκριν-**ε(ν)**	ἐκρίν-**α-το**
Pluralis		
1.	ἐκρίν-**αμεν**	ἐκριν-**ά-μεθα**
2.	ἐκρίν-**ατε**	ἐκρίν-**α-σθε**
3.	ἔκριν-**αν**	ἐκρίν-**α-ντο**

ЗВОРОТНІ ЗАЙМЕННИКИ. PRONOMINA REFLEXIVA

ἐμαυτοῦ, ῆς себе (мене самого, мене саму)
σεαυτοῦ, ῆς себе (тебе самого, тебе саму)
ἑαυτοῦ, ῆς себе (його самого, її саму)
Зворотні займенники мають форми лише непрямих відмінків.

Casus	*Singularis*		
	1-а особа	***2-а особа***	***3-я особа***
G.	ἐμαυτ**οῦ** *m* ἐμαυτ**ῆς** *f* - - - *n*	σεαυτ**οῦ** *m* σεαυτ**ῆς** *f* - - - *n*	ἑαυτ**οῦ** *m* ἑαυτ**ῆς** *f* ἑαυτ**οῦ** *n*
D.	ἐμαυτ**ῷ** *m* ἐμαυτ**ῇ** *f* - - - *n*	σεαυτ**ῷ** *m* σεαυτ**ῇ** *f* - - - *n*	ἑαυτ**ῷ** *m* ἑαυτ**ῇ** *f* ἑαυτ**ῷ** *n*
Acc.	ἐμαυτ**όν** *m* ἐμαυτ**ήν** *f* - - - *n*	σεαυτ**όν** *m* σεαυτ**ήν** *f* - - - *n*	ἑαυτ**όν** *m* ἑαυτ**ήν** *f* ἑαυτ**ό** *n*
	Pluralis		
G.	ἡμ**ῶν** αὐτ**ῶν** *m, f, n*	ὑμ**ῶν** αὐτ**ῶν** *m, f, n*	σφ**ῶν** αὐτ**ῶν** *m, f, n* або ἑαυτ**ῶν** *m, f, n*
D.	ἡμ**ῖν** αὐτ**οῖς** *m, n* ἡμ**ῖν** αὐτ**αῖς** *f*	ὑμ**ῖν** αὐτ**οῖς** *m, n* ὑμ**ῖν** αὐτ**αῖς** *f*	σφί**σιν** αὐτ**οῖς** *m, n* σφί**σιν** αὐτ**αῖς** *f* або ἑαυτ**οῖς** *m, n* ἑαυτ**αῖς** *f*
Acc.	ἡμ**ᾶς** αὐτ**ούς** *m* ἡμ**ᾶς** αὐτ**άς** *f*	ὑμ**ᾶς** αὐτ**ούς** *m*	σφ**ᾶς** αὐτ**ούς** *m* σφ**ᾶς** αὐτ**άς** *f*

	ἡμ**ᾶς** αὐτ**ά** *n*	ὑμ**ᾶς** αὐτ**άς** *f* ὑμ**ᾶς** αὐτ**ά** *n*	σφ**ᾶς** αὐτ**ά** *n* або ἑαυτ**ούς** *m* ἑαυτ**άς** *f* ἑαυτ**ά** *n*

Існують також **стягнені форми *зворотних займенників***, як-от: σεαυτοῦ → σαυτοῦ, ἑαυτοῦ → αὐτοῦ, ἑαυτῶν → αὐτῶν etc.

ВПРАВИ

І. Провідміняйте у *Аористі I дійсного та наказового способу активного і медіального станів* подані нижче дієслова та утворіть інфінітив:

φονεύω (вбивати)

person a	***Aoristus I indicativi***	
	activi	***medii***
	Singulāris	
1.		
2.		
3.		
	Plurālis	
1.		
2.		
3.		
	Infinitivus Aoristi I	
	Participium Aoristi I	
m *f* *n*		

persona	***Aoristus I imperativi***	
	activi	***medii***
	Singulāris	
2.		
3.		

Plurālis		
2.		
3.		

ἁγιάζω (освячувати)

persona	***Aoristus I indicativi***	
	activi	***medii***
Singulāris		
1.		
2.		
3.		
Plurālis		
1.		
2.		
3.		
Infinitivus Aoristi I		
Participium Aoristi I		
m *f* *n*		

persona	***Aoristus I imperativi***	
	activi	***medii***
Singulāris		
2.		
3.		
Plurālis		
2.		
3.		

ἀγγέλλω (сповіщати, повідомляти)

persona	***Aoristus I indicativi***	
	activi	***medii***
Singulāris		
1.		
2.		
3.		
Plurālis		
1.		
2.		
3.		
Infinitivus Aoristi I		

persona	***Aoristus I imperativi***	
	activi	***medii***
Singulāris		
2.		
3.		
Plurālis		
2.		
3.		

II. Утворіть *Aoristus I* від поданих дієслів, зберігаючи особу і число. Перекладіть утворені форми українською мовою:

Verbα	**Aoristus I activi**	**Aoristus I medii**
ἀκού**ει**		
ἐλπίζ**ουσιν**		
γεμίζ**ετε**		
κελεύ**εις**		
πιστεύ**ομεν**		
δακρύ**ω**		

ІІІ. Прочитайте та перекладіть українською мовою:

1. Ἐδίδαξάς με ἐν τῷ ἱερῷ.

……

2. Ἡτοίμασα ὑμῖν τόπον ἐν τῷ οὐρανῷ.

……

3. Ἐπιστεύσαμεν εἰς τὸν κύριον καὶ σώσει ἡμᾶς.

……

4. Ἐδεξάμην σε εἰς τὸν οἰκόν μου, ἀλλ’ οὗτοι οἱ πονηροὶ οὐκ ἐδέξαντο.

……

5. Πονηροὶ ἦσαν αὐτοί, πονηροὺς δὲ ἔπεμψαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

……

6. Ὑπέστρεψας πρὸς τὸν κύριον καὶ ἐδέξατό σε εἰς τήν ἐκκλησίαν αὐτοῦ.

……

7. Ἦν δὲ ὥρα τρίτη καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν (ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ, 15:25).

……

8. …Ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 10:14).

……

9. …Ἄλλους ἔσωσεν, σωσάτω ἑαυτόν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ Χριστὸς τοῦ θεοῦ ὁ ἐκλεκτός (ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ, 23:35).

……

10. Ὅς ἐκ τηλικούτου θανάτου ἐρρύσατο ἡμᾶς καὶ ῥύσεται… (ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Β, 1:10).

……

11. Λέγει αὐτοῖς ὁ ’Ιησοῦς· γεμίσατε τὰς ὑδρίας ὕδατος. Καὶ ἐγέμισαν αὐτὰς ἕως ἄνω (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 2:7).

……

12. Καὶ ὡμολόγησεν καὶ οὐκ ἠρνήσατο, καὶ ὡμολόγησεν ὅτι ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ὁ Χριστός (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 1:20).

……

СЛОВНИК

ἁγιάζω освячувати, присвячувати
ἀκούω чути, слухати
ἀλλά але, а, однак
ἄλλος, η, ο інший
ἄνω уверх, догори
ἀποστέλλω відправляти, посилати
ἀρνέομαι заперечувати
αὐτός, ή, ό сам; він
βασιλεύω царювати
γεμίζω наповнювати
δακρύω плакати, оплакувати
δέ а, проте, же, однак, з іншого боку
δέχομαι приймати, брати, отримувати
διδάσκω вчити, навчати
ἑαυτοῦ, ῆς себе (його самого, її саму)
ἐγώ я
εἰ якщо
εἰμί бути
εἰς (*acc*.) в, на, до, біля
ἐκ *(gen.)* з, від
ἐκκλησία, ας ἡ церква
ἐκλεκτός 3 вибраний
ἐκτινάσσω струшувати
ἐλπίζω надіятися, сподіватися
ἐμαυτοῦ, ῆς себе (мене самого, саму)
ἐν *(dat.)* в, на, біля, посеред
ἑτοιμάζω приготовляти, готувати
ἕως до
ἡμεῖς ми
ἱερόν, οῦ τό святиня, храм
Ἰησοῦς, οῦ ὁ Ісус
θάνατος, ου ὁ смерть
Θεός, οῦ ὁ Бог
καί і
κελεύω наказувати, веліти
κονιορτός, οῦ ὁ пилюка, попіл
Κύριος, ου ὁ Господь; господар, пан
λέγω говорити, називати
οἶκος, ου ὁ дім, житло
ὁμολογέω погоджуватися, признаватися
ὅς, ἥ, ὅ який
ὅτι що, так як, тому що
οὐ (οὐκ, οὐχ) не
οὐρανός, οῦ ὁ небо, небеса
οὗτος, αὕτη, τοῦτο цей, ця, це
πέμπω посилати, відправляти
πιστεύω вірити
πονηρός 3 лихий, поганий, недобрий
πούς, ποδός ὁ нога, стопа
πρός *(gen.)* заради, від, *(dat.)* у, при, крім, *(acc.)* до, проти
ῥύομαι спасати, звільняти
σεαυτοῦ, ῆς себе (тебе самого, саму)
σταυρόω розпинати на хресті
σύ ти
σώζω зберігати, рятувати
τηλικοῦτος 3 такий великий
τόπος, ου ὁ місце
τρίτος 3 третій
ὑδρία, ας ἡ глечик чи відро, посудина
ὕδωρ, ὕδατος τό вода
ὑμεῖς ви
ὑποστρέφω повертати назад, повертатися
ὥρα, ας ἡ година
Χριστός, οῦ ὁ Христос, досл. Помазаник (= євр. Месія)

IV. Перекладіть грецькою мовою:

1. Ісус заплакав.

……

2. Через що ти здивувався?

……

3. Тоді він торкнувся їхніх очей.

……

СЛОВНИК

він αὐτός, ή, ό
дивуватися θαυμάζω
Ісус Ἰησοῦς, οῦ ὁ
око ὀφθαλμός, οῦ ὁ
плакати δακρύω
тоді τότε
торкатися ἅπτομαι
хто? що? τίς, τί
через διά

АОРИСТ ПЕРШИЙ (I) ПАСИВНОГО СТАНУ (ДІЙСНИЙ, НАКАЗОВИЙ СПОСОБИ, ІНФІНІТИВ, ДІЄПРИКМЕТНИК). AORISTUS I PASSIVI (INDICATIVUS, IMPERATIVUS, INFINITIVUS, PARTICIPIUM). МАЙБУТНІЙ ПЕРШИЙ (I) ПАСИВНОГО СТАНУ (ДІЙСНИЙ СПОСІБ, ІНФІНІТИВ, ДІЄПРИКМЕТНИК). FUTURUM I PASSIVI (INDICATIVUS, INFINITIVUS, PARTICIPIUM)

- Утворення аориста першого (I) пасивного стану.
- Відмінювання дієслів в aoristus I passivi (indicativus, imperativus, infinitivus, participium). Verba pura, muta et liquida.
- Нерегулярні форми пасивного аориста.
- Майбутній перший (I) пасивного стану (дійсний спосіб, інфінітив, дієприкметник). Futurum I passivi (indicativus, infinitivus, participium).

Характерна ознака **аориста пасивного стану** – суфікс **-θη-**, що приєднується до дієслівної основи. Як і іншим історичним часам, пасивному аористу властивий авгмент. Хоча значення цих форм пасивне, вони мають вторинні особові закінчення активного стану (тільки в 3-й особі множини замість -ν виступа -σαν). Ці закінчення приєднуються безпосередньо до суфікса -θη-, без сполучних голосних.

Форми **Аориста першого пасивного стану** утворюються:

Авгмент (для *indicativus*) + дієслівна основа + суфікс -θη- (перед ντ – -θε-) + закінчення історичних часів

Aoristus I passivi		
Indicativus		
Singularis		*Pluralis*
1. 2. 3.	**- θη-ν** **- θη-ς** **- θη**	**- θη-μεν** **- θη-τε** **- θη-σαν**
Imperativus		
Singularis		*Pluralis*
2. 3.	**- θη-τι** **- θή-τω**	**- θη-τε** **- θέ-ντων**
Infinitivus		
	- θῆ-ναι	

Participium	
m *f* *n*	**-θείς** , *gen.* **-θέντος** **-θεῖσα,** *gen.* **-θείσης** **-θέν,** *gen.* **-θέντος**

ЗРАЗОК ВІДМІНЮВАННЯ ДІЄСЛОВА **παιδεύω** (виховувати) В AORISTUS I PASSIVI (INDICATIVUS, IMPERATIVUS, INFINITIVUS, PARTICIPIUM)

Aoristus I passivi				
Indicativus				
Singularis			*Pluralis*	
1.	ἐ- παιδεύ **-θη-ν**	*я був вихований (мене виховали)*	ἐ- παιδεύ - **θη-μεν**	*ми були виховані (нас виховали)*
2.	ἐ- παιδεύ **-θη-ς**	*ти був вихований (тебе виховали)*	ἐ-παιδεύ- **θη-τε**	*ви були виховані (вас виховали)*
3.	ἐ- παιδεύ - **θη**	*він (вона, воно) був вихований (його, її виховали)*	ἐ-παιδεύ- **θη-σαν**	*вони були виховані (їх виховали)*
Imperativus				
Singularis			*Pluralis*	
2.	παιδεύ - **θη-τι**		παιδεύ - **θη-τε**	
3.	παιδευ - **θή-τω**		παιδευ - **θέ-ντων**	
Infinitivus				
παιδευ - **θῆ-ναι**				
Participium				
m *f* *n*	παιδευ-**θείς**, *gen.* **-θέντος** παιδευ-**θεῖσα,** *gen.* **-θείσης** παιδευ-**θέν,** *gen.* **-θέντος**			

Verba pura, muta et liquida

При поєднанні суфікса **-θη-** із кінцевими звуками основи у verba pura і muta відбуваються певні фонетичні явища.

- Кінцевий голосний основи подовжується, дифтонг залишається без змін **(verba pura)**:

  α > η : τιμ**ά**ω (шанувати) → Aor. I pass. ἐ-τιμ**ή-θη-**ν
  ε > η : ποι**έ**ω (робити) → Aor. I pass. ἐ-ποι**ή-θη-**ν
  ο > ω : δουλ**ό**ω (поневолювати) → Aor. I pass. ἐ-δουλ**ώ-θη-**ν
  παιδ**εύ**ω (виховувати) → Aor. I pass. ἐ-παιδ**εύ-θη-**ν

- У **verba muta** кінцевий приголосний дієслівної основи при приєднанні суфікса **-θη-** змінюється:

  β, π + **- θη -** = **φθη:** πέ**μπ**ω (посилати) → Aor. I pass. ἐπέμ**φθη**ν;
  γ, κ + **- θη -** = **χθη:** ἄ**γ**ω (вести) → Aor. I pass. ἤ**χθη**ν;
  δ, τ, θ, ζ + **- θη -** = **σθη:** πεί**θ**ω (переконувати) → Aor. I pass. ἐπεί**σθη**ν.

- У **verba liquida** суфікс **-θη-** приєднується безпосередньо до дієслівної основи:

ἀγγέλλω (сповіщати) → Aor. I pass. ἠγγέλ-θην (ἠγγέλην);
αἴρω (піднімати) → Aor. I pass. ἦρ-θην;
ἀποκρίνομαι (відповідати) → Aor. I pass. ἀπεκρί-θην;
ἐγείρω (підіймати, воскрешати) → Aor. I pass. ἠγέρ-θην;
κρίνω (судити) → Aor. I pass. ἐ-κρί-θην;
νέμω (пасти) → Aor. I pass. ἐ-νεμή-θην;
στέλλω (посилати) → Aor. I pass. ἐ-στάλ-θην (ἐστάλην);
καθαίρω (очищувати) → Aor. I pass. ἐ-καθάρ-θην;
φαίνω (являти, показувати) → Aor. I pass. ἐ-φάν-θην (ἐφάνην).

НЕРЕГУЛЯРНІ ФОРМИ ПАСИВНОГО АОРИСТА І

ДІЄСЛОВА	*Aoristus I passivi*
βάλλω (кидати)	**ἐβλήθην**
γινώσκω (пізнавати)	**ἐγνώσθην**
δέομαι (просити, молитися)	**ἐδεήθην**
καλέω (кликати)	**ἐκλήθην**
λαμβάνω (брати)	**ἐλήμφθην**
λέγω (говорити)	**ἐρρέθην**
μιμνήσκω (пам'ятати)	**ἐμνήσθην**
ὁράω (бачити)	**ὤφθην**
πίνω (пити)	**ἐπόθην**
τίκτω (народжувати)	**ἐτέχθην**
φέρω (нести)	**ἠνέχθην**

МАЙБУТНІЙ ПЕРШИЙ (I) ПАСИВНОГО СТАНУ (ДІЙСНИЙ СПОСІБ, ІНФІНІТИВ, ДІЄПРИКМЕТНИК).
FUTURUM I PASSIVI (INDICATIVUS, INFINITIVUS, PARTICIPIUM)

Майбутній час пасивного стану (Futurum passivi) утворюється додаванням до основи дієслова суфікса -θη-, потім суфікса -σ- і первинних особових закінчень медіально-пасивного стану зі з'єднувальними голосними.

Форми futurum I indicativi passivi утворюються:

Дієслівна основа + суфікс -θη- + суфікс -σ- + особові закінчення медіально-пасивного стану:

Futurum I passivi		
Indicativus		
Singularis		*Pluralis*
1.	**- θή-σ-ο-μαι**	**- θη-σ-ό-μεθα**
2.	**- θή-σ-ῃ**	**- θή-σ-ε-σθε**
3.	**- θή-σ-ε-ται**	**- θή-σ-ο-νται**
Participium		***Infinitivus***
m *f* *n*	**-θη-σ-ό-μεν-ος** **-θη-σ-ο-μέν-η** **-θη-σ-ό-μεν-ον**	**- θή-σ-ε-σθαι**

ЗРАЗОК ВІДМІНЮВАННЯ ДІЄСЛОВА **παιδεύω** (виховувати) У FUTURUM I PASSIVI (INDICATIVUS, INFINITIVUS, PARTICIPIUM)

Futurum I passivi				
Indicativus				
Singularis			*Pluralis*	
1.	παιδευ-**θή-σ-ο-μαι**	*я буду вихований (мене виховають)*	παιδευ - **θη-σ-ό-μεθα**	*ми будемо виховані (нас виховають)*
2.	παιδευ-**θή-σ-ῃ**	*ти будеш вихований (тебе виховають)*	παιδευ - **θή-σ-ε-σθε**	*ви будете виховані (вас виховають)*
3.	παιδευ-**θή-σ-ε-ται**	*він (вона, воно) буде вихований (його, її виховають)*	παιδευ - **θή-σ-ο-νται**	*вони будуть виховані (їх виховають)*
Infinitivus				
παιδευ - **θή-σ-ε-σθαι**				

Participium	
m *f* *n*	παιδευ-**θη-σ-ό-μεν-ος** παιδευ-**θη-σ-ο-μέν-η** παιδευ-**θη-σ-ό-μεν-ον**

ВПРАВИ

І. Провідміняйте у *Аористі І дійсного та наказового способу пасивного стану* подані нижче дієслова та утворіть інфінітив:

φονεύω (вбивати) **ἁγιάζω** (освячувати)

persona	***Aoristus I indicativi passivi***	
Singulāris		
1.		
2.		
3.		
Plurālis		
1.		
2.		
3.		
Infinitivus Aoristi I passivi		
Participium Aoristi I passivi		
m *f* *n*		

persona	***Aoristus I imperativi passivi***	
Singulāris		
2.		
3.		
Plurālis		
2.		
3.		

ἀγγέλλω (сповіщати, повідомляти) **καθαίρω** (очищувати)

persona	***Aoristus I indicativi passivi***	
	Singulāris	
1.		
2.		
3.		
	Plurālis	
1.		
2.		
3.		
	Infinitivus Aoristi I passivi	
	Participium Aoristi I passivi	
m *f* *n*		

persona	***Aoristus I imperativi passivi***	
	Singulāris	
2.		
3.		
	Plurālis	
2.		
3.		

II. Провідміняйте у *Futurum I indicativi passivi* нижчеподані дієслова та утворіть інфінітив:

σώζω (рятувати) **κηρύσσω** (повідомляти, сповіщати)

persona	***Futurum I indicativi passivi***	
	Singulāris	
1.		κηρυχ**θήσομαι**
2.		

3.		
Plurālis		
1.		
2.		
3.		
Infinitivus Futuri I passivi		
Participium Futuri I passivi		
m *f* *n*		

III. Прочитайте та перекладіть українською мовою:

1. Ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήμφθη ἐν δόξῃ.

……

2. Εἰσῆλθες εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐβαπτίσθης.

……

3. Ἐν τῷ μικρῷ οἴκῳ ἀκουσθήσεται ἡ φωνὴ τοῦ ἀποστόλου.

……

4. Ἐπιστεύσαμεν εἰς τὸν κύριον καὶ ἐγνώσθημεν ὑπ’ αὐτοῦ.

……

5. Ἐδιδάξατε τὰ τέκνα, ἐδιδάχθητε δὲ καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ κυρίου· ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐρρέθη[21] ὑπὸ τοῦ προφήτου.

……

……

6. Πέμπονται μὲν καὶ νῦν οἱ μαθηταί, ἐπέμφθησαν δὲ τότε οἱ ἀπόστολοι καὶ πεμφθήσονται ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμερᾳ καὶ οἱ ἄγγελοι.

……

……

7. Ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ ἐν πνεύματι[22] βαπτισθήσεσθε ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας (ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ, 1:5).

[21] Див. λέγω.

[22] ***NB!*** *Dativus* на позначення знаряддя дії, може у новозавітному койне виражатися як самим давальним відмінком, так і *Dativus з прийменником ἐν*, який втрачає лексичне значення і не перекладається. Тому вираз «ἐν πνεύματι ... ἁγίῳ» слід перекласти «духом святим».

……

……

8. Καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ λέγων· θέλω, καθαρίσθητι· καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ λέπρα (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 8:3).

……

……

9. Ὥσπερ γὰρ ὑμεῖς ποτε ἠπειθήσατε τῷ θεῷ, νῦν δὲ ἠλεήθητε τῇ τούτων ἀπειθείᾳ (ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ, 11:30).

……

……

10. ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν λαμβάνω, ἀλλὰ ταῦτα λέγω ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε[23] (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 5:34).

……

……

11. Κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ μακαρίου θεοῦ, ὃ ἐπιστεύθην ἐγώ (ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ Α, 1:11).

……

……

12. Οὕτως γὰρ πλουσίως ἐπιχορηγηθήσεται ὑμῖν ἡ εἴσοδος εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος ’Ιησοῦ Χριστοῦ (ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΕΤΡΟΥ Β, 1:11).

……

……

[23] σωθῆτε – це форма 2 ос. мн. аориста умовного способу (ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε «щоб ви могли врятуватися»).

СЛОВНИК

ἄγγελος, ου ὁ вісник, ангел
ἀγγέλλω сповіщати, повідомляти
ἁγιάζω освячувати, присвячувати
ἅγιος 3 священний, святий
αἰώνιος 2 вічний
ἀκούω чути, слухати
ἁλίζομαι солити
ἀλλά але, а, однак
ἅλς, ός ὁ сіль
ἀναλαμβάνω піднімати, підносити
ἄνθρωπος, ου ὁ людина
ἀπείθεια, ας ἡ непослух
ἀπειθέω не слухатися
ἀποστέλλω відправляти, посилати
ἀπόστολος, ου ὁ посланець, апостол
ἅπτομαι *med*. торкатися, доторкатися
αὐτός, ή, ό сам; він
βάλλω (βληθὲν – *part. aor. pass*.) кидати
βαπτίζω хрестити
βασιλεία, ας ἡ царська влада, царство
βασιλεύω царювати
γάρ адже, бо, тому що
γῆ, ῆς ἡ земля
γινώσκω дізнаватись, пізнавати
δέ а, проте, же, однак, з іншого боку
διά *(gen., acc.)* через, внаслідок, із-за
διδάσκω вчити, навчати
δόξα, ης ἡ слава
ἐγώ я
(ἐ)θέλω хотіти
εἰ якщо
εἰμί бути
εἰς (*acc*.) в, на, до, біля
εἰσέρχομαι (*aor*. εἰσῆλθον) входити, приходити
εἴσοδος, ου ἡ вхід, доступ
ἐκεῖνος 3 той
ἐκκλησία, ας ἡ церква
ἐκτείνω протягувати, простягати
ἐλεέω мати співчуття, співчувати, шкодувати; *pass*. бути помилуваним
ἐν *(dat.)* в, на, біля, посеред
ἔξω далеко, назовні
ἐπιχορηγέω доставляти, давати, виявляти
ἔτι ще
εὐαγγέλιον, ου τό добра звістка, Євангелія
εὐθέως відразу, негайно, в тот же час
ἡμεῖς ми
ἡμέρα, ας ἡ день
Ἰησοῦς, οῦ ὁ Ісус
Θεός, οῦ ὁ Бог
ἵνα щоб
ἰσχύω мати, набувати силу, могти
Ἰωάννης, ου ὁ Йоан, Іван
καθαίρω очищати, чистити
καί і
κατά *(acc.)* за, з, від, згідно; *(gen.)* вниз, по, проти
καταπατέω топтати, давити
κηρύσσω повідомляти, сповіщати, проповідувати
κόσμος, ου ὁ світ, всесвіт
κρίμα, ατος, τό суд, присуд
κρίνω судити
Κύριος, ου ὁ Господь; господар, пан
λαμβάνω брати, отримувати
λέγω (*aor.pass.* ἐλέχθην і ἐρρήθην) говорити, називати
λέπρα, ας ἡ проказа; шкірне захворювання
λόγος, ου ὁ слово
μαθητής, οῦ ὁ учень
μακάριος 3 щасливий, блаженний
μαρτυρία, ας ἡ свідчення, свідоцтво

μέν (*у супроводі* δέ) з одного боку – з другого, звичайно – однак; *зазвичай не перекладається*
μετά *(gen., acc.)* з, разом з, замість, після
μετρέω міряти, вимірювати
μέτρον, ου τό міра, розмір
μή не
μικρός 3 малий, маленький
μωραίνω (μωρανθῇ – *aor.coniunct., pers.3 sg.*) втрачати силу чи смак, видихатися
νῦν тепер, зараз
οἶκος, ου ὁ дім, житло
ὅς, ἥ, ὅ який
ὅτι що, так як, тому що
οὐ (οὐκ, οὐχ) не
οὐδείς, οὐδεμία, οὐδέν ні один, ніхто, ніщо, ніякий
οὗτος, αὕτη, τοῦτο цей, ця, це
οὕτως так, таким чином
παρά *(gen.)* від, *(dat.)* біля, при, *(acc.)* перед, проти
πείθω переконувати, вмовляти
πέμπω посилати, відправляти
πιστεύω вірити, довірятися
πλουσίως богато, рясно, пишно
πνεῦμα, ατος τό дух
πολύς, πολλή, πολύ численний
ποτέ (*енкл.*) колись, якось, одного разу
προφήτης, ου ὁ пророк
σώζω зберігати, рятувати
σωτήρ, ῆρος ὁ спаситель
τέκνον, ου τό дитина
τις, τι хтось, щось
τότε тоді
ὕδωρ, ὕδατος τό вода
υἱός, οῦ ὁ син
ὑμεῖς ви
ὑπό *(gen.)* від, *(dat., acc.)* під
φωνή, ῆς ἡ звук, голос
ὥσπερ як, як ніби, наче
χείρ, ρός ἡ рука
Χριστός, οῦ ὁ Христос, досл. Помазаник (= євр. Месія)

ІМЕННИКИ ТА ПРИКМЕТНИКИ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ З РІЗНИМИ ОСНОВАМИ

- Іменники з основами на -ρ (πατήρ, μήτηρ, θυγάτηρ).
- Іменники середнього роду з основою на -εσ (γένος).
- Іменники з основою на -οσ (αἰδώς).
- Прикметники на -ης, -ες (εὐγενής, εὐγενές).
- Іменники з основами на -υ, -ω (ἰχθύς, ἥρως).
- Іменники з основами на дифтонги (-ου-/-ο-, -αυ-/-α-, -ευ-/-ε-).
- Прикметники на -υς, -εια, -υ (ἡδύς, ἡδεῖα, ἡδύ).
- Іменники з основами на -ι/-ε, -υ/-ε (πόλις, ἄστυ).
- Особливості відмінювання деяких іменників ІІІ відміни (substantiva anomala): іменники ἀνήρ, γυνή, κυών, γόνυ, οὖς, ὕδωρ, ὄναρ.

Іменники з основами на -ρ

ὁ πατήρ, πατρός (батько), **ἡ μήτηρ, μητρός** (мати), **ἡ θυγάτηρ, θυγατρός** (дочка)

Casus	*Singularis*		
	m	***f***	***n***
N.	**πατήρ**	**μήτηρ**	**θυγάτηρ**
G.	πατρ-**ός**	μητρ-**ός**	θυγατρ-**ός**
D.	πατρ-**ί**	μητρ-**ί**	θυγατρ-**ί**
Acc.	πατέρ-**α**	μητέρ-**α**	θυγατέρ-**α**
V.	πάτερ	μῆτερ	θύγατερ
	Pluralis		
N.	πατέρ-**ες**	μητέρ-**ες**	θυγατέρ-**ες**
G.	πατέρ-**ων**	μητέρ-**ων**	θυγατέρ-**ων**
D.	πατρά-**σι(ν)**	μητρά-**σι(ν)**	θυγατρά-**σι(ν)**
Acc.	πατέρ-**ας**	μητέρ-**ας**	θυγατέρ-**ας**
V.	πατέρ -**ες**	μητέρ-**ες**	θυγατέρ-**ες**

При відмінюванні у цих іменників відбувається кількісне чергування трьох основ (напр., *πατηρ-, πατερ-, πατρ-*).

Іменники середнього роду з основою на -εσ

В іменників середнього роду з основою на **-εσ** (напр., τὸ γένος, γένους (рід) відбувається якісне чергування голосних звуків основи: в називному однини виступає основа на **-οσ** (γενοσ-), у решті відмінків на **-εσ** (γενεσ-).

τὸ γένος, γένους (рід)

Casus	*Singularis*		*Pluralis*		
N.	τὸ	**γένος**	τὰ	γέν**η**	(< γενεσα)
G.	τοῦ	γέν**ους** (< γενεσος)	τῶν	γεν**ῶν**	(< γενεσων)
D.	τῷ	γέν**ει** (< γενεσι)	τοῖς	γέν**εσι(ν)**	(< γενεσσι)
Acc.	τὸ	γέν**ος**	τὰ	γέν**η**	(< γενεσα)
V.	ὦ	γέν**ος**	ὦ	γέν**η**	(< γενεσα)

Іменники з основою на -ος

ἡ αἰδώς, αἰδοῦς (сором)

Casus	*Singularis*		
N.	ἡ	**αἰδώς**	(< αἰδοσ)
G.	τῆς	αἰδ**οῦς**	(< αἰδοσος)
D.	τῇ	αἰδ**οῖ**	(< αἰδοσι)
Acc.	τὴν	αἰδ**ῶ**	(< αἰδοσα)
V.	ὦ	αἰδ**ός**	(< αἰδοσ)

У іменника жіночого роду ἡ αἰδώς (*сором*), який відмінюється лише в однині, історична основа – *αἰδοσ-*.

Прикметники на -ης, -ες (основа на -εσ)

Це прикметники з двома закінченнями: **-ης** (*m, f*), **-ες** (*n*).

εὐγενής, εὐγενές (благородний, а, е)

Casus	*Singularis*		*Pluralis*	
	m, f	***n***	***m, f***	***n***
N.	**εὐγενής**	**εὐγενές**	εὐγεν**εῖς**	εὐγεν**ῆ**
G.	εὐγεν**οῦς**	εὐγεν**οῦς**	εὐγεν**ῶν**	
D.	εὐγεν**εῖ**	εὐγεν**εῖ**	εὐγεν**έσι(ν)**	
Acc.	εὐγεν**ῆ**	εὐγενές	εὐγεν**εῖς** (*εσας)	εὐγεν**ῆ**
V.	εὐγενές	εὐγενές	εὐγεν**εῖς** (*εσες)	εὐγεν**ῆ**

При відмінюванні прикметника εὐγενής (благородний) історична основа – *εὐγενεσ-*. В *Dat. plur.* відбулося спрощення двох σ.

Іменники з основами на -υ, -ω

ὁ ἰχθύς, ύος (риба), **ὁ ἥρως, ἥρωος** (основа ἡρω-) (герой)

Casus	*Singularis*			*Pluralis*		
N.	ὁ	**ἰχθύς**	**ἥρως**	οἱ	ἰχθύ-**ες**	ἥρω-**ες**
G.	τοῦ	ἰχθύ-**ος**	ἥρω-**ος**	τῶν	ἰχθύ-**ων**	ἡρώ-**ων**
D.	τῷ	ἰχθύ-**ι**	ἥρω-**ι** (ἥρῳ)	τοῖς	ἰχθύ-**σι(ν)**	ἥρω-**σι(ν)**
Acc.	τὸν	ἰχθύ-**ν**	ἥρω-**α** (ἥρω)	τοὺς	ἰχθῦς[24]	ἥρω-**ας** (ἥρως)
V.	ὦ	ἰχθύ	ἥρως	ὦ	ἰχθύ-**ες**	ἥρω-**ες**

При відмінюванні іменники типу ὁ ἰχθύς зберігають кінцевий -υ основи у всіх відмінках.

Іменники з основами на дифтонги (-ου-/-ο-, -αυ-/-α-, -ευ-/-ε-)

ὁ, ἡ βοῦς, βοός (основа βου/βο-) – *бик, корова*;
ἡ ναῦς, νεώς (основа ναυ/να(Ϝ)-) – *корабель*;
ἡ γραῦς, γραός (основа γραυ/γρα-) – *стара жінка*;
ἡ οἶς, οἰός (основа οἰ-) – *вівця*
ὁ βασιλεύς, έως (основа βασιλεϜ-) – *цар*[25]

Casus	*Singularis*				
N.	**βοῦς**	**ναῦς**	**γραῦς**	**οἶς**	**βασιλεύς**
G.	βο**ός**	νε**ώς**	γρα**ός**	οἰ**ός**	βασιλ**έως**
D.	βο**ΐ**	νη**ΐ**	γρα**ΐ**	οἰ**ΐ**	βασιλ**εῖ**
Acc.	βοῦ**ν**	ναῦ**ν**	γραῦ**ν**	οἶ**ν**	βασιλ**έα**
V.	βοῦ	ναῦ	γρ**αῦ**	οἶ**ς**	βασιλ**εῦ**
	Pluralis				
N.	βό**ες**	νῆ**ες**	γρᾶ**ες**	οἶ**ες**	βασιλ**εῖς**
G.	βο**ῶν**	νε**ῶν**	γρα**ῶν**	οἰ**ῶν**	βασιλ**έων**
D.	βου**σί(ν)**	ναυ**σί(ν)**	γραυ**σί(ν)**	οἰ**σί(ν)**	βασιλ**εῦσι(ν)**
Acc.	β**οῦς**	ναῦ**ς**	γραῦ**ς**	οἶ**ς**	βασιλ**έας**
V.	βό**ες**	νῆ**ες**	γρᾶ**ες**	οἶ**ες**	βασιλ**εῖς**

[24] ***NB!*** В іменників типу ὁ ἰχθύς у новозавітному розмовному койне ***Acc. plur***. має форму **ἰχθύας** замість ἰχθῦς, а іменник βασιλεύς має форму **βασιλεῖς** замість βασιλέας.
[25] Іменників з основами на -ευ- (перед приголосними звуками) /-ε- (перед голосними) у давньогрецькій мові велика кількість. Усі вони чоловічого роду, позначають діючу особу, професію чи соціальний статус.

Прикметники на -υς, -εια, -υ (основи на -υ-/-ε-)

ἡδύς, ἡδεῖα, ἡδύ (приємний, а, е)

Casus	*Singularis*		
	m	***f***	***n***
N.	**ἡδύς**	**ἡδεῖα**	**ἡδύ**
G.	ἡδέ**ος**	ἡδεί**ας**	ἡδέ**ος**
D.	ἡδε**ῖ**	ἡδεί**ᾳ**	ἡδε**ῖ**
Acc.	ἡδύ**ν**	ἡδε**ῖαν**	ἡδύ
V.	ἡδύ	ἡδε**ῖα**	ἡδύ
	Pluralis		
N.	ἡδε**ῖς**	ἡδε**ῖαι**	ἡδέ**α**
G.	ἡδέ**ων**	ἡδει**ῶν**	ἡδέ**ων**
D.	ἡδέ**σι(ν)**	ἡδεί**αις**	ἡδέ**σι(ν)**
Acc.	ἡδε**ῖς**	ἡδεί**ας**	ἡδέ**α**
V.	ἡδε**ῖς**	ἡδε**ῖαι**	ἡδέ**α**

Існують прикметники ІІІ відміни двох закінчень з основами на -υ (напр., ἄδακρυς, ἄδακρυ – *безслізний*), та одного закінчення (напр., πρέσβυς, εως – *старий*).

Іменники з основами на -ι-/-ε-, -υ-/-ε-

ἡ πόλις, πόλεως (місто), **τὸ ἄστυ, ἄστεως** (місто)

Casus	*Singularis*		*Pluralis*	
N.	**πόλις**	**ἄστυ**	πόλ**εις**	ἄστ**η**
G.	πόλε-**ως**	ἄστε-**ως**	πόλε-**ων**	ἄστε-**ων**
D.	πόλ**ει**	ἄστ**ει**	πόλε-**σι(ν)**	ἄστε-**σι(ν)**
Acc.	πόλι-**ν**	ἄστ**υ**	πόλ**εις**	ἄστ**η**
V.	πόλ**ι**	ἄστ**υ**	πόλ**εις**	ἄστ**η**

При відмінюванні в іменнику ἡ πόλις чергуються дві основи: πολι- / πολε-. Всі абстрактні іменники типу πόλις є іменниками жіночого роду.

SUBSTANTIVA ANOMALA

ἡ γυνή, γυναικός (жінка), **ὁ (ἡ) κύων, κυνός** (собака), **ὁ ἀνήρ, ἀνδρός** (чоловік)

Casus	*Singularis*		
N.	**γυνή**	**κύων**	**ἀνήρ**
G.	γυναικ-**ός**	κυν-**ός**	ἀνδρ-**ός**
D.	γυναικ-**ί**	κυν-**ί**	ἀνδρ-**ί**
Acc.	γυναῖκ-**α**	κύν-**α**	ἄνδρ-**α**
V.	γύναι	κύον	ἄνερ
	Pluralis		
N.	γυναῖκ-**ες**	κύν-**ες**	ἄνδρ-**ες**
G.	γυναικ-**ῶν**	κυν-**ῶν**	ἀνδρ-**ῶν**
D.	γυναι-**ξί(ν)**	κυ-**σί(ν)**	ἀνδρά-**σι(ν)**
Acc.	γυναῖκ-**ας**	κύν-**ας**	ἄνδρ-**ας**
V.	γυναῖκ-**ες**	κύν-**ες**	ἄνδρ-**ες**

τὸ γόνυ, γόνατος (коліно), **τὸ οὖς, ὠτός** (вухо), **τὸ ὕδωρ, ὕδατος** (вода), **τὸ ὄναρ, ὀνείρατος** (сон)

Casus	*Singularis*				
N.	**τὸ**	**γόνυ**	**οὖς**	**ὕδωρ**	**ὄναρ**
G.	τοῦ	γόνατος	ὠτός	ὕδατος	ὀνείρατος
D.	τῷ	γόνατι	ὠτί	ὕδατι	ὀνείρατι
Acc.	τὸ	γόνυ	οὖς	ὕδωρ	ὄναρ
V.	ὦ	γόνυ	οὖς	ὕδωρ	ὄναρ
	Pluralis				
N.	τὰ	γόνατα	ὦτα	ὕδατα	ὀνείρατα
G.	τῶν	γονάτων	ὤτων	ὑδάτων	ὀνειράτων
D.	τοῖς	γόνασι(ν)	ὠσί	ὕδασι	ὀνείρασι
Acc.	τὰ	γόνατα	ὦτα	ὕδατα	ὀνείρατα
V.	ὦ	γόνατα	ὦτα	ὕδατα	ὀνείρατα

ВПРАВИ

І. Провідміняйте в однині і множині окремі слова і словосполучення:

τό ἔθνος, ους (народ, плем'я)

	Singularis	*Pluralis*
N.		
G.		
D.		
Acc.		
V.		

ὁ στάχυς, υος (колос)

	Singularis	*Pluralis*
N.		
G.		
D.		
Acc.		
V.		

ὁ ἱερεύς, έως (жрець)

	Singularis	*Pluralis*
N.		
G.		
D.		
Acc.		
V.		

ἡ δύναμις, εως (сила, могутність)

	Singularis	*Pluralis*
N.		
G.		

D.		
Acc.		
V.		

	Singularis	*Pluralis*
N.	ὁ ἀγαθ**ὸς** πατήρ (*добрий батько*)	
G.		
D.		
Acc.		
V.		

	Singularis	*Pluralis*
N.	ἡ δικαί**α** μήτηρ (*справедлива матір*)	
G.		
D.		
Acc.		
V.		

	Singularis	*Pluralis*
N.	ἡ καλ**ὴ** θυγάτηρ (*гарна донька*)	
G.		
D.		
Acc.		
V.		

	Singularis	*Pluralis*
N.	ὁ ἀληθ**ὴς** λόγ**ος** (*правдиве слово*)	
G.		

D.		
Acc.		
V.		

II. Замініть число поданих іменників, зберігаючи відмінок:

τῆς μητρ**ός** .....

τοῦ κυν**ός** .....

τὸν πατέρ**α** .....

τὰ γόνατ**α** .....

τῶν θυγατέρ**ων** .....

τοῖς ὠ**σί** .....

τῷ πατρ**ί** .....

τῶν γονάτ**ων** .....

ταῖς μητρά**σι(ν)** .....

τοῖς κυ**σί(ν)** .....

τὰς θυγατέρ**ας** .....

τῶν ὤτ**ων** .....

III. Прочитайте та перекладіть речення українською мовою:

1. Ἀγαθὸς ἦν οὗτος ὁ ἀνὴρ καὶ πλήρης πνεύματος ἁγίου καὶ πίστεως.

.....

2. Οἱ βασιλεῖς οἱ πονηροὶ ἀπέκτειναν καὶ τοὺς ἄνδρας καὶ τὰ τέκνα.

.....

3. Ἰδὼν[26] τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ ἐν τῇ πόλει ἔμεινεν σὺν αὐτοῖς.

.....

4. Καταβαίνουσι δὲ αὐτοί ἐκ τοῦ ὄρους καὶ ἐλάλει ταῦτα ὁ Ἰησοῦς.

.....

5. Ὁ ἰχθὺς εἰκών ἐστι τοῦ Κυρίου· ἰῶτα γὰρ λέγεται Ἰησοῦς, χῖ λέγεται Χριστός, θῆτα λέγεται θεοῦ, ὗ ψιλὸν λέγεται υἱός, σίγμα δὲ λέγεται Σωτήρ.

[26] Див. ὁράω.

.....

.....

6. Καὶ πάλιν πέμπουσιν ὑπηρέτας τινὰς πρὸς τὸν ἡγεμόνα.

.....

7. ... Καὶ ἔζησαν καὶ ἐβασίλευσαν μετὰ τοῦ Χριστοῦ χίλια ἔτη (ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΙΩΑΝΝΟΥ, 20:4).

.....

8. Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ· οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 14:17).

.....

9. ...Θυγατέρες ’Ιερουσαλήμ, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμέ· πλὴν ἐφ' ἑαυτὰς κλαίετε καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν (ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ, 23:28).

.....

.....

10. Λέγει αὐτῇ ὁ ’Ιησοῦς· πίστευέ μοι, γύναι, ὅτι ἔρχεται ὥρα ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ οὔτε ἐν ‘Ιεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ πατρί (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 4:21).

.....

.....

11. Ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐστιν, οὕτως καὶ ἡ πίστις χωρὶς ἔργων νεκρά ἐστιν (ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΑΚΩΒΟΥ, 2:26).

.....

.....

12. Διὰ δὲ τὰς πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω (ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α, 7:2).

.....

.....

СЛОВНИК

ἀγαθός 3 хороший, добрий
ἅγιος 3 священний, святий
ἀληθής 2 істинний, правдивий
ἀνήρ, ἀνδρός ὁ чоловік, людина
ἀποκτείνω убивати
ἄρτος, ου ὁ хліб
αὐτός, ή, ό сам; він
βασιλεύς, έως ὁ цар

βασιλεύω царювати
γάρ адже, бо, тому що
γόνυ, νατος τό коліно
γυνή, γυναικός ἡ дружина, жінка
δέ а, проте, же, однак, з іншого боку
διά *(gen., acc.)* через, внаслідок, із-за
δίκαιος 3 справедливий
δύναμις, εως ἡ сила, могутність
δύο два
ἑαυτοῦ, ῆς себе (його самого, її саму)
ἐγώ я
ἔθνος, ους τό народ, плем'я
εἰ якщо
εἰκών, όνος ἡ образ, зображення, подоба
εἰμί бути
ἐκ *(gen.)* з, від
ἕκαστος 3 кожний, усякий
ἐν *(dat.)* в, на, біля, посеред
ἐπί *(gen., dat., acc.)* на, до, із-за, проти, навпроти
ἔργον, ου τό робота, справа, діло
ἔρχομαι приходити
ἔτος, ους τό рік
εὐγενής 2 благородний
ἐφ' = ἐπί
ἔχω мати
ζάω жити
ἡγεμών, όνος ὁ провідник, керманич, глава, правитель
Θεός, οῦ ὁ Бог
θῆτα τό (*indecl.*) тхета (назва 8-ої букви грецького алфавіту)
θυγάτηρ, τρός ἡ дочка, донька
ἴδιος 3 своєрідний, особливий, власний
ἱερεύς, έως ὁ жрець
Ἱερουσαλήμ ἡ (*indecl.*), **Ἱεροσόλυμα τά** Єрусалим (столиця Юдеї)
Ἰησοῦς, οῦ ὁ Ісус
ἰχθύς, ύος ὁ риба
ἰῶτα τό (*indecl.*) йота (назва букви ***ι***)
καί і
καλός 3 гарний, красивий
καταβαίνω сходити, спускатися
κλαίω плакати
Κύριος, ου ὁ Господь; **κύριος, ου ὁ** господар, пан
κύων, κυνός ὁ, ἡ собака
λαλέω говорити, балакати
λέγω говорити, називати
λόγος, ου ὁ слово
μένω залишатися
μετά *(gen., acc.)* з, разом з, замість, після
μή не
μήτηρ, τρός ἡ мати
νεκρός 3 мертвий
ὄναρ, ὀνείρατος τό сон
ὁράω (*particip. aor. act.* – ἰδών) бачити
ὄρος, ους τό гора
ὅτε коли
ὅτι що, так як, тому що
οὐ (οὐκ, οὐχ) не
οὖς, ὠτός τό вухо
οὔτε і не; **οὔτε – οὔτε** ані – ані
οὗτος, αὕτη, τοῦτο цей, ця, це
οὕτως так, таким чином
πάλιν знову, ще раз
πατήρ, τρός ὁ батько
πέμπω посилати, відправляти
πέντε п'ять
πιστεύω вірити
πίστις, εως ἡ вірність, віра
πλήν *(gen.)* крім; тільки
πλήρης 2 повний, наповнений
πνεῦμα, ατος τό дух
πόλις, εως ἡ поліс, місто
πονηρός 3 лихий, поганий, недобрий

πορνεία, ας ἡ продажне кохання, проституція, блуд
πρέσβυς, εως старий
πρός *(gen.)* заради, від, *(dat.)* у, при, крім, *(acc.)* до, проти
προσκυνέω поклонятися, бити поклони
σίγμα τό (*indecl*.) сигма (назва букви Σ, σ, ς)
στάχυς, υος ὁ колос
σύν *(dat.)* з, разом з
σῶμα, τος τό тіло
σωτήρ, ῆρος ὁ спаситель
τέκνον, ου τό дитина
τις, τι хтось, щось
ὕδωρ, ὕδατος τό вода
υἱός, οῦ ὁ син
ὑμεῖς ви
ὑπηρέτης, ου ὁ слуга; помічник
χῖ τό (indecl.) хі (назва букви **χ**)
χίλιοι 3 тисяча
Χριστός, οῦ ὁ Христос, досл. Помазаник (= євр. Месія)
χωρίς *(gen.)* без, крім
ὧδε так, таким чином
ὥρα, ας ἡ година
ὥσπερ як, як ніби, наче

IV. Перекладіть грецькою мовою:

- твій батько і твоя мати ……
- донька царя ……
- судний день ……

СЛОВНИК

батько πατήρ, τρός ὁ
день ἡμέρα, ας ἡ
донька θυγάτηρ, τρός ἡ
і καί
мати μήτηρ, τρός ἡ
ти σύ
суд κρίσις, εως ἡ
цар βασιλεύς, έως ὁ

СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ

- Comparativus (вищий ступінь порівняння) на -τερος, -εστερος, -ιων.
- Superlativus (найвищий ступінь порівняння) на -τατος, -εστατος, -ιστος.
- Суплетивні ступені порівняння.
- Ступені порівняння прислівників.

Згідно утворення ступенів порівняння прикметники поділяються на два типи:

1) прикметники, які у вищому ступені порівняння (*comparativus*) закінчуються на **-τερος, -α, -ον** (*m, f, n*), а у найвищому (*superlativus*) на **-τατος, -η, -ον** (*m, f, n*);
2) прикметники, які закінчуються у вищому ступені порівняння на **-ιων** (*m, f*), **-ιον** (*n*) та **-ιστος, -η, -ον** (*m, f, n*) у найвищому ступені.

Схеми утворення вищого і найвищого ступенів порівняння:

- *для прикметників I-II відміни*

Основа прикметника (на *-o*) + суфікси та родові закінчення

- τερ-ος (*m*), **- τερ-α** (*f*), **- τερ-ον** (*n*)	**- τατ-ος** (*m*), **- τατ-η** (*f*), **- τατ-ον** (*n*)
gradus comparativus	*gradus superlativus*

- *для прикметників III відміни*

Основа прикметника + суфікси та родові закінчення

+

- τερ-ος (*m*), **- τερ-α** (*f*), **- τερ-ον** (*n*)	**- τατ-ος** (*m*), **- τατ-η** (*f*), **- τατ-ον** (*n*)
gradus comparativus	*gradus superlativus*

Gradus positivus	***Основа***	***Gradus comparativus***	***Gradus superlativus***
δίκαιος, α, ον *праведний*	δικαιο-	δικαιό**τερος, α, ον** *праведніший*	δικαιό**τατος, η, ον** *найправедніший*
ἰσχυρός, ά, όν *сильний*	ἰσχυρο-	ἰσχυρό**τερος, α, ον** *сильніший*	ἰσχυρό**τατος, η, ον** *найсильніший*
καινός, ή, όν *новий*	καινο-	καινό**τερος, α, ον** *новіший*	καινό**τατος, η, ον** *найновіший*
γλυκύς, εῖα, ύ *солодкий*	γλυκυ-	γλυκύ**τερος, α, ον** *солодший*	γλυκύ**τατος, η, ον** *найсолодший*

ἀκριβής, ές *точний*	ἀκριβεσ-	ἀκριβέσ**τερος, α, ον** *точніший*	ἀκριβέσ**τατος, η, ον** *найточніший*
μέλας, μελαινα, μελαν *чорний*	μελαν-	μελάν**τερος, α, ον** *чорніший*	μελάν**τατος, η, ον** *найчорніший*
εὐγενής, ές *благородний*	εὐγενεσ-	εὐγενέσ**τερος, α, ον** *благородніший*	εὐγενέσ**τατος, η, ον** *найблагородніший*
εὐδαίμων 2 *щасливий*	εὐδαιμον-	εὐδαιμονέσ**τερος, α, ον** *щасливіший*	εὐδαιμονέσ**τατος, η, ον** *найщасливіший*
ἔνδοξος, ον *славний*	ἐνδοξο-	ἐνδοξώ**τερος, α, ον** *славніший*	ἐνδοξώ**τατος, η, ον** *найславніший*
σοφός, ή, όν *мудрий*	σοφο-	σοφώ**τερος, α, ον** *мудріший*	σοφώ**τατος, η, ον** *наймудріший*
φίλος, η, ον *милий*	φιλο-	φίλ**τερος, α, ον** *миліший*	φίλ**τατος, η, ον** *наймиліший*

NB! В утворенні ступенів порівняння деяких прикметників спостерігаються особливості:

- **-ο-** основи подовжується до **-ω-**, якщо попередній склад короткий;
- суфікс додається безпосередньо до кореня (φιλ-);
- деякі прикметники ІІІ відміни, а саме з основами, які закінчуються на *-ον, -εντ, зубні*, утворюють ступені порівняння за допомогою суфіксів *-εστερ- / -εστατ-* + закінчення *-ος, -α / -η, -ον* (див. εὐδαίμων).

Невелика кількість, але часто вживаних прикметників утворюють ступені порівняння за такою схемою:

Корінь прикметника

(здебільшого не збігається з основою прикметника) + суфікси і закінчення

-ιων (*m, f*), **-ιον** (*n*) — *gradus comparativus*

-ιστ-ος (*m*), **-ιστ-η** (*f*), **-ιστ-ον** (*n*) — *gradus superlativus*

Gradus positivus	***Основа***	***Корінь***	***Gradus comparativus***	***Gradus superlativus***
καλός, ή, όν *красивий*	καλο-	καλλ-	καλλ**ίων**, κάλλ**ιον** *красивіший*	κάλλ**ιστος, η, ον** *найкрасивіший*

κακός, ή, όν *поганий*	κακο-	κακ-	κακ**ίων**, κάκ**ιον** *гірший*	κάκ**ιστος, η, ον** *найгірший*
αἰσχρός, ή, όν *ганебний*	αἰσχρο-	αἰσχ-	αἰσχ**ίων**, αἴσχ**ιον** *ганебніший*	αἴσχ**ιστος, η, ον** *найганебніший*
ἐχθρός, ή, όν *ворожий*	ἐχθρο-	ἐχθ-	ἐχθ**ίων**, ἔχθ**ιον** *більш ворожий*	ἔχθ**ιστος, η, ον** *найбільш ворожий*
ῥᾴδιος, α, ον *легкий*	ῥᾳδιο-	ῥᾳ-	ῥᾴ**ων**, ῥᾷ**ον** *легший*	ῥᾷ**στος, η, ον** *найлегший*
μέγας, αλη, αν *великий*	μεγαλο-	μεγ-	**μείζων, μεῖζον** *більший*	μέγ**ιστος, η, ον** *найбільший*
ἡδύς, εῖα, ύ *приємний*	ἡδυ-	ἡδ-	ἡδ**ίων**, ἥδ**ιον** *приємніший*	ἥδ**ιστος, η, ον** *найприємніший*
ταχύς, εῖα, ύ *швидкий*	ταχυ-	ταχ-	θάσσ**ων**, θᾶσσ**ον** / θάττ**ων**, θᾶττ**ον** *швидший*	τάχ**ιστος, η, ον** *найшвидший*
ἐλαχύς, εῖα, ύ *малий*	ἐλαχυ-	ἐλαχ-	ἐλάσσ**ων**, ἔλασσ**ον** / ἐλάττ**ων**, ἔλαττ**ον** *менший*	ἐλάχ**ιστος, η, ον** *найменший*

СУПЛЕТИВНІ СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ

Gradus positivus	*Gradus comparativus*	*Gradus superlativus*
ἀγαθός 3 *хороший, добрий*	**κρείσσων, κρεῖσσον /** **κρείττων, κρεῖττον** *кращий* **ἀμείνων, ἄμεινον** **βελτίων, βέλτιον** **λῴων, λῷον**	**κράτιστος 3** (сила) *найкращий* **ἄριστος 3** (доблесть) **βέλτιστος 3** (благородство) **λῷστος 3** (користь, вигода)
κακός 3 *поганий*	**κακίων, κάκιον** *гірший* **χείρων, χεῖρον** **ἥσσων, ἧσσον /** **ἧττων, ἧττον**	**κάκιστος 3** (негідність) *найгірший* **χείριστος 3** (ницість) **ἧκιστος 3** (слабість)
μικρός 3 *малий*	**ἐλάσσων, ἔλασσον /** **ἐλάττων, ἔλαττον** *менший* **μικρότερος 3**	**ἐλάχιστος 3** *найменший* **μικρότατος 3**

μακρός 3 *великий*	**μείζων, μεῖζον** *більший*	**μέγιστος 3** *найбільший*
ὀλίγος 3 *нечисленний*	**ὀλείζων, ὄλειζον**	**ὀλίγιστος 3**
πολύς, πολλή, πολύ *численний*	**πλείων, πλέον** *численніший*	**πλεῖστος 3** *найчисленніший*

Форми ступенів порівняння на *-τερος, -τατος, -ιστος* відмінюються за *I–II відміною*, а на *-ιων* – за *III відміною*.

Наприклад, прикметник **μέγας** (великий) має вищий ступінь **μείζων** (більший), що походить від *μεγ-ῐ̆ων*, і відмінюється за зразком прикметника III відміни з основою на -ν, напр., **εὐδαίμων, ον** – *щасливий*):

Casus	*Singularis*		*Pluralis*	
	m, f	***n***	***m, f***	***n***
N.	**μείζων**	**μεῖζον**	μείζον-**ες**	μείζον-**α**
G.	μείζον-**ος**	μείζον-**ος**	μειζόν-**ων**	μειζόν-**ων**
D.	μείζον-**ι**	μείζον-**ι**	μείζο-**σι(ν)**	μείζο-**σι(ν)**
Acc.	μείζον-**α**	μεῖζον	μείζον-**ας**	μείζον-**α**

NB! *1.* У новозавітному койне comparativus може вживатися у значенні superlativus, що пояснюється поступовим зникненням найвищого ступеня.

2. Comparativus у НЗ може утворюватися від одного прикметника з різними суфіксами: *-ιων* та *-τερος*. Напр., від μέγας знаходимо такі форми вищого ступеня, як μείζων і μειζότερος.

Прислівники, утворені від якісних прикметників, мають ступені порівняння, аналогічні до прикметників у середньому роді:

Gradus positivus	***Gradus comparativus***	***Gradus superlativus***
σοφῶς *мудро*	σοφώτερον *мудріше*	σοφώτατα *наймудріше*
ταχέως *швидко*	θᾶττον *швидше*	τάχιστα *найшвидше*
εὖ *добре*	ἄμεινον *краще*	ἄριστα *найкраще*
δικαίως *праведно*	δικαιότερον *праведніше*	δικαιότατα *найправедніше*
μάλα *дуже*	μᾶλλον *більше*	μάλιστα *найбільше*

ВПРАВИ

І. Утворіть ступені порівняння таких прикметників:

positivus	*comparativus*	*superlativus*
χρηστός, ή, όν (чесний)		
χαλεπός, ή, όν (лихий)		
εὐτυχής, ές (щасливий)		
φοβερός, ά, όν (страшний)		
ἀκριβής, ές (точний)		
μακάριος, α, ον (блаженний)		
πλούσιος, α, ον (багатий)		
νέος, α, ον (новий, молодий)		
φρόνιμος, ον (розумний)		

ІІ. Розкрийте дужки, утворивши необхідну форму ступеня порівняння прикметника та перекладіть:

1) Βίου πονηροῦ θάνατος ..... (**κακός 3**).

_____

2) Οἱ πλουσιώτατοι πολλάκις οὐκ εἰσιν ..... (**εὐδαίμων 2**).

_____

3) Τίς ἐστιν ..... (**μακάριος 3**) αὐτοῦ;

_____

4) Πέτρος ἦν πάντων ἀνδρῶν ..... (**σοφός 3**).

_____

5) ’Ιησοῦς ……. (**πολύς, πολλή, πολύ**) μαθητὰς ποιεῖ καὶ βαπτίζει ἢ ’Ιωάννης.

_____

III. Впишіть ті ступені порівняння прикметників, яких бракує:

positivus	*comparativus*	*superlativus*
	χείρων	
		δικαιότατος
εὐπειθής		
ἀναγκαῖος		
	ἀσθενέστερος	
σοφός		
	εὐδαιμονέστερος	
		μέγιστος
ἐχθρός		
	θάττων	
πικρός		
		φίλτατος
	ταπεινότερος	
ἄπειρος		
	ῥᾴων	
βέβαιος		
		πλεῖστος
	καλλίων	
		αἴσχιστος
βαρύς		
παλαιός		
	ἡδίων	

IV. Прочитайте та перекладіть українською мовою:

1. Ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος ἢ τὸ φώς.

   .....

2. Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώτων.

   .....

3. Οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν.

   .....

4. Μείζονα ταύτης ἀγάπης οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις ἀποθάνῃ ὑπὲρ τῶν ἄλλων.

   .....

5. Εἰ δίκαιόν ἐστιν ἐνώπιον[27] τοῦ θεοῦ ὑμῶν ἀκούειν μᾶλλον ἢ τοῦ θεοῦ, κρίνατε.

   .....

6. Πάντῃ τε καὶ πανταχοῦ ἀποδεχόμεθα, κράτιστε Φῆλιξ, μετὰ πάσης εὐχαριστίας (ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ, 24:3).

   .....

7. Μειζοτέραν τούτων οὐκ ἔχω χαράν … (ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΩΑΝΝΟΥ Γ, 1:4).

   .....

8. Ἐγὼ μὲν ὑμᾶς βαπτίζω ἐν ὕδατι[28] εἰς μετάνοιαν, ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός μού ἐστιν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 3:11).

   .....

   .....

   .....

9. Ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστιν, καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ ἄδικος καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός ἐστιν (ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ, 16:10).

   .....

   .....

[27] ***NB!*** У розмовному койне Нового Завіту широко вживаються адвербіалізовані прийменники, які рідко або зовсім не використовувалися у класичній грецькій мові. Серед них прийменники ἐνώπιον (навпроти), ἕως (допоки), ὑποκάτω (внизу).

[28] У виразах «ἐν ὕδατι», «ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί» прийменник ἐν не перекладається.

10. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἔστιν δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 13:16).

.....

.....

11. Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ συνάγεται πρὸς αὐτὸν ὄχλος πλεῖστος, ὥστε αὐτὸν εἰς πλοῖον ἐμβάντα καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦσαν (ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ, 4:1).

.....

.....

.....

12. Ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστίν καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦ θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων (ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α, 1:25).

.....

.....

13. Οἱ δὲ ἐσιώπων· πρὸς ἀλλήλους γὰρ διελέχθησαν ἐν τῇ ὁδῷ τίς μείζων; (ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ, 9:34).

.....

.....

СЛОВНИК

ἀγαθός 3 хороший, добрий
ἀγαπάω любити, надавати перевагу
ἀγάπη, ης ἡ любов
ἅγιος 3 священний, святий
ἄδικος 2 несправедливий, поганий
αἰσχρός 3 ганебний
ἀκούω чути, слухати
ἀκριβής 2 точний
ἀλήθεια, ας ἡ істина, правда
ἀλλήλων один одного
ἄλλος, η, ο інший
ἀμήν (adv.) *ивр*. воістину
ἀναγκαῖος 3 необхідний, вимушений
ἀνήρ, ἀνδρός ὁ чоловік, мужчина, людина
ἄνθρωπος, ου ὁ людина
ἄπειρος 2 недосвідчений, нетямущий
ἀποδέχομαι приймати (з радістю), зустрічати
ἀποθνήσκω (ἀποθάνῃ – *aor. 2 act. coniunct. pers. 3 sg.*) помирати
ἀποστέλλω відправляти, посилати
ἀπόστολος, ου ὁ посланець, апостол
ἄρχω (*gen*.) правити, управляти, панувати, *med*. починати
ἀσθενής 2 слабкий, хворий
αὐτός, ή, ό сам; він
βαπτίζω хрестити
βαρύς, εῖα, ύ важкий

βαστάζω носити, нести
βέβαιος 3 надійний, вірний
βίος, ου ὁ життя
γάρ адже, бо, тому що
γῆ, ῆς ἡ земля
γλυκύς, εῖα, ύ солодкий
δέ а, проте, же, однак, з іншого боку
διαλέγομαι говорити, міркувати
διδάσκω вчити, навчати
δίκαιος 3 справедливий, праведний
δοῦλος, ου ὁ раб
ἐγώ я
εἰ якщо
εἰμί бути
εἰς (*acc.*) в, на, до, біля
ἐλαχύς, εῖα, ύ малий
ἐμβαίνω входити
ἐμός 3 мій
ἐν *(dat.)* в, на, біля, посеред
ἔνδοξος 2 славний, відомий
ἐνώπιον (+*gen.*) перед, навпроти, по відношенню до
ἐπί *(gen., dat., acc.)* на, до, із-за, проти, навпроти
ἔρχομαι приходити
εὐγενής 2 благородний
εὐδαίμων 2 щасливий
εὐπειθής 2 слухняний, покірний
εὐτυχής 2 щасливий
εὐχαριστία, ας ἡ вдячність, подяка
ἔχω мати
ἤ ніж, як
ἡδύς, εῖα, ύ приємний
θάλασσα, ης ἡ море
θάνατος, ου ὁ смерть
Θεός, οῦ ὁ Бог
Ἰησοῦς, οῦ ὁ Ісус
ἱκανός 3 достатній, здібний, який має право; достойний
ἵνα щоб
ἰσχυρός 3 сильний
Ἰωάννης, ου ὁ Йоан, Іван
κάθημαι сідати, сидіти, розміщуватися
καί і
καινός 3 новий
κακός 3 поганий, лихий, злий
καλός 3 гарний, красивий, прекрасний
κρίνω судити
Κύριος, ου ὁ Господь; **κύριος, ου ὁ** господар, пан
λέγω говорити, називати
μαθητής, οῦ ὁ учень
μακάριος 3 щасливий, блаженний
μακρός 3 довгий, великий
μάλα вельми, дуже, надто
μέγας, μεγάλη, μέγα великий
μέλας, μέλαινα, μέλαν чорний
μετά *(gen., acc.)* з, разом з (gen. *співучасть*), замість, після (acc. *рух слідом за*)
μετάνοια, ας ἡ жаль (через те, що відбулося), каяття
μικρός 3 малий, маленький
μωρόν, οῦ τό щось дурне, безглузде, нерозумне
μῶρος 2 тупий, дурний, безглуздий
νέος 3 новий, молодий
ὁδός, οῦ ἡ дорога, шлях
ὅς, ἥ, ὅ який
ὅτι що, так як, тому що
οὐ (οὐκ, οὐχ) не
οὐδέ і не, а не, проте не
οὐδείς, οὐδεμία, οὐδέν ні один, ніхто, ніщо, ніякий
οὗτος, αὕτη, τοῦτο цей, ця, це
ὄχλος, ου ὁ більшість, маса, натовп
παλαιός 3 стародавній, старий
πάλιν знову, ще раз
πανταχοῦ повсюди, скрізь, на всі боки
πάντῃ цілком, скрізь, завжди

παρά *(gen.)* від, *(dat.)* біля, при, *(acc.)* перед, проти
πᾶς, πᾶσα, πᾶν весь, цілий
πέμπω посилати, відправляти
περιπατέω ходити, перебувати, жити
Πέτρος, ου ὁ Петро
πικρός 3 гіркий
πιστός 3 вірний, надійний
πλοῖον, ου τό судно, корабель
πλούσιος 3 багатий
πνεῦμα, ατος τό дух
ποιέω робити, створювати
πολλάκις часто
πολύς, πολλή, πολύ численний
πονηρός 3 лихий, поганий, недобрий
πρός *(gen.)* заради, від, *(dat.)* у, при, крім, *(acc.)* до, проти
πρῶτος 3 перший
πῦρ, ρός τό вогонь
ῥᾴδιος 3 легкий
σιωπάω мовчати
σκότος, ου ὁ темрява
σοφός 3 мудрий
συνάγω зводити, збирати
ταπεινός 3 низький
ταχύς, εῖα, ύ швидкий, скорий, прудкий
τε і (*служить для з'єднання однорідних чи близьких понять*)
τέκνον, ου τό дитина
τίς, τί хто? що?
τις, τι хтось, щось
ὕδωρ, ὕδατος τό вода
ὑμεῖς ви
ὑπέρ *(gen.)* по той бік, за, над, *(acc.)* зверх, на користь
ὑπόδημα, τος τό взуття, сандалії
Φῆλιξ, ικός ὁ Фелікс
φίλος 3 милий, дорогий
φοβερός 3 страшний, жахливий
φρόνιμος 2 розумний, мудрий, розсудливий
φῶς, τός τό світло
χαλεπός 3 важкий, тяжкий, лихий, грізний
χαρά, ᾶς ἡ радість
χρηστός 3 чесний, корисний
ὥστε так що, подібно до того як

V. Перекладіть грецькою мовою:

1. Істина була для нього наймилішою.

……

2. Після Йоана прийде могутніший від нього.

……

СЛОВНИК

бути εἰμί
від ἀπό *(gen.)*
він αὐτός, ή, ό
для, через διά *(gen., acc.)*
Йоан Ἰωάννης, ου ὁ
істина ἀλήθεια, ας ἡ
милий φίλος 3
могутній ἰσχυρός 3
після μετά *(acc.)*
приходити ἥκω

ЧИСЛІВНИК. NUMERALE

- Кількісні числівники. Відмінювання εἷς, μία, ἕν (один, одна, одне), δύο (два), τρεῖς, τρία (три) і τέτταρες, τέτταρα (чотири).
- Порядкові числівники. Відмінювання.
- Числівникові прислівники.

Грецькі числівники поділяються на *три розряди*:

1) кількісні (cardinalia)
2) порядкові (ordinalia)
3) числівникові прислівники (adverbia numeralia).

Число	Грецьке позначення	Кількісні числівники Numeralia cardinalia	Порядкові числівники Numeralia ordinalia	Числівникові прислівники Adverbia numeralia
1	α′	εἷς, μία, ἕν	πρῶτος, η, ον	ἅπαξ
2	β′	δύο	δεύτερος, α, ον	δίς
3	γ′	τρεῖς, τρία	τρίτος, η, ον	τρίς
4	δ′	τέτταρες, τέτταρα[29]	τέταρτος, η, ον	τετράκις
5	ε′	πέντε	πέμπτος, η, ον	πεντάκις
6	Ϝ′ чи ϛ′ [30]	ἕξ	ἕκτος, η, ον	ἑξάκις
7	ζ′	ἑπτά	ἕβδομος, η, ον	ἑπτάκις
8	η′	ὀκτώ	ὄγδοος, η, ον	ὀκτάκις
9	θ′	ἐννέα	ἔνατος, η, ον	ἐνάκις
10	ι′	δέκα	δέκατος, η, ον	δεκάκις
11	ια′	ἕνδεκα	ἑνδέκατος, η, ον	ἑνδεκάκις
12	ιβ′	δώδεκα	δωδέκατος, η, ον	δωδεκάκις
13	ιγ′	τρεῖς (τρία) καὶ δέκα	τρίτος καὶ δέκατος	τρισκαιδεκάκις

[29] ***NB!*** У новозавітному койне числівник «чотири» звучить **τέσσαρες**, а «сорок» – **τεσσεράκοντα**.

[30] **Ϝ′** чи **ϛ′** – *дігамма* – одна з грецьких букв, які вже не вживаються в аттичному алфавіті, слугувала грецьким позначенням цифри 6. Серед інших: ϟ – *коппа* – вживалася на позначення цифри 90; ϡ – *сампі* – слугувала знаком для 900.

14	ιδ′	τέτταρες (τέτταρα) καὶ δέκα	τέταρτος καὶ δέκατος	τετρακαιδεκάκις
15	ιε′	πέντε καὶ δέκα	πέμπτος καὶ δέκατος	πεντεκαιδεκάκις
16	ις′	ἑκκαίδεκα	ἕκτος καὶ δέκατος	ἑκκαιδεκάκις
17	ιζ′	ἑπτά καὶ δέκα	ἕβδομος καὶ δέκατος	ἑπτακαιδεκάκις
18	ιη′	ὀκτὼ καὶ δέκα / δυοῖν δέοντα εἴκοσι	ὄγδοος καὶ δέκατος	ὀκτωκαιδεκάκις
19	ιθ′	ἐννέα καὶ δέκα / ἑνὸς (μιᾶς) δέοντα εἴκοσι	ἔνατος καὶ δέκατος	ἐννεακαιδεκάκις
20	κ′	εἴκοσι	εἰκοστός, ή, όν	εἰκοσάκις
30	λ′	τριάκοντα	τριακοστός, ή, όν	τριακοντάκις
40	μ′	τετταράκοντα	τετταρακοστός, ή, όν	τετταρακοντάκις
50	ν′	πεντήκοντα	πεντηκοστός, ή, όν	πεντεκοντάκις
60	ξ′	ἑξήκοντα	ἑξηκοστός, ή, όν	ἑξηκοντάκις
70	ο′	ἑβδομήκοντα	ἑβδομηκοστός, ή, όν	ἑβδομηκοντάκις
80	π′	ὀγδοήκοντα	ὀγδοηκοστός, ή, όν	ὀγδοηκοντάκις
90	ϟ′	ἐνενήκοντα	ἐνενηκοστός, ή, όν	ἐνενηκοντάκις
100	ρ′	ἑκατόν	ἑκατοστός, ή, όν	ἑκατοντάκις
200	σ′	διακόσιοι, αι, α	διακοσιοστός, ή, όν	διακοσιάκις
300	τ′	τριακόσιοι, αι, α	τριακοσιοστός, ή, όν	τριακοσιάκις
400	υ′	τετρακόσιοι, αι, α	τετρακοσιοστός, ή, όν	τετρακοσιάκις
500	φ′	πεντακόσιοι, αι, α	πεντακοσιοστός, ή, όν	πεντακοσιάκις
600	χ′	ἑξακόσιοι, αι, α	ἑξακοσιοστός, ή, όν	ἑξακοσιάκις
700	ψ′	ἑπτακόσιοι, αι, α	ἑπτακοσιοστός, ή, όν	ἑπτακοσιάκις
800	ω′	ὀκτακόσιοι, αι, α	ὀκτακοσιοστός, ή, όν	ὀκτακοσιάκις

900	ϡ΄	ἐνακόσιοι, αι, α	ἐνακοσιοστός, ή, όν	ἐνακοσιάκις
1000	΄α	χίλιοι, αι, α	χιλιοστός, ή, όν	χιλιάκις
2000	΄β	δισχίλιοι, αι, α	δισχιλιοστός, ή, όν	δισχιλιάκις
3000	΄γ	τρισχίλιοι, αι, α	τρισχιλιοστός, ή, όν	τρισχιλιάκις
10000	΄ι	μύριοι	μυριοστός, ή, όν	μυριάκις
11000	΄ια	μύριοι καὶ χίλιοι	μυριοστός καὶ χιλιοστός	μυριάκις καὶ χιλιάκις
20000	΄κ	δυσμύριοι, αι, α	δυσμυριοστός, ή, όν	δισμυριάκις
50000	΄ν	πεντακισμύριοι, αι, α	πεντακισμυριοστός, ή, όν	πεντακισμυριάκις
100000	΄ρ	δεκακισμύριοι, αι, α	δεκακισμυριοστός, ή, όν	δεκακισμυριάκις

Кількісні числівники (***numeralia cardinalia***) від **11** до **19** у давньогрецькій мові формуються за певними принципами.

Окремі унікальні форми мають числівники **11** і **12**: **ἕνδεκα** (11) = ἕν (*один*) + δέκα (*десять*); **δώδεκα** (12) = δύο (*два*) + δέκα (*десять*).

Числівники **13–19** утворюються шляхом поєднання числівника на позначення одиниць з δέκα (десять): **τρεῖς καὶ δέκα** (13) = τρεῖς (*три*) + καὶ (*і*) + δέκα (*десять*); **τέσσαρες καὶ δέκα** (14) = τέσσαρες (*чотири*) + καὶ (*і*) + δέκα (*десять*); **πέντε καὶ δέκα** (15) = πέντε (*п'ять*) + καὶ (*і*) + δέκα (*десять*).

Числівники **16–19** мають унікальну структуру, де δέκα (*десять*) з'єднується з числівником через сполучник καί: **ἑκκαίδεκα** (16) = ἕξ (*шість*) + καί (*і*) + δέκα (*десять*); **ἑπτακαίδεκα** (17) = ἑπτά (*сім*) + καί (*і*) + δέκα (*десять*) etc.

Відмінюються *кількісні числівники* від **1** до **4** за зразком I та III відмін; одиниці від **5** до **199** – не відмінюються; від **200** і вище відмінюються за зразком прикметників I-II відмін.

Числівник **εἷς, μία, ἕν** (один, одна, одне) відмінюється, як прикметники трьох закінчень: у чоловічому та середньому роді – за III відміною (основа ἑν-), у жіночому роді – за I (основа суплетивна).

Заперечні числівники, утворені поєднанням заперечення οὐδέ (μηδέ) та числівника εἷς, μία, ἕν (**οὐδείς, οὐδεμία, οὐδέν** – *жоден, жодна, жодна*; **μηδείς, μηδεμία, μηδέν** – *ніхто, ніщо*), відмінюються також за III відміною.

Числівники **τρεῖς, τρία** (три) і **τέτταρες, τέτταρα** (*чотири*) відмінюються як прикметники двох закінчень III відміни у множині.

Зразок відмінювання кількісних числівників:

Casus	*m*	*f*	*n*
N.	**εἷς**	**μία**	**ἕν**
G.	ἑνός	μιᾶς	ἑνός
D.	ἑνί	μιᾷ	ἑνί
Acc.	ἕνα	μίαν	ἕν
		m, f *n*	*m, f* *n*
N.	**δύο**	**τρεῖς, τρία**	**τέτταρες, τέτταρα**
G.	δυοῖν	τριῶν	τεττάρων
D.	δυοῖν	τρισί(ν)	τέτταρσι(ν)
Acc.	δύο	τρεῖς, τρία	τέτταρας, τέτταρα

NB! У новозавітному койне числівник **δύο** (два) має однакову форму у *Nom., Gen.* та *Acc*., а в *Dat*. – **δυσί(ν)**.

Порядкові числівники (***numeralia ordinalia***) відмінюються за зразком прикметників I-II відмін.

Зразок відмінювання порядкового числівника **πρῶτος, η, ον** (*перший, а, е*):

Casus	*m*	*f*	*n*
N.	**πρῶτος**	**πρώτη**	**πρῶτον**
G.	πρώτου	πρώτης	πρώτου
D.	πρώτῳ	πρώτῃ	πρώτῳ
Acc.	πρῶτον	πρώτην	πρῶτον
V.	πρῶτε	πρώτη	πρῶτον
N.	πρῶτοι	πρῶται	πρῶτα
G.	πρώτων	πρώτων	πρώτων
D.	πρώτοις	πρώταις	πρώτοις
Acc.	πρώτους	πρώτας	πρῶτα
V.	πρῶτοι	πρῶται	πρῶτα

ВПРАВИ

І. Напишіть грецькою мовою подані нижче числівники (*cardinalia*):

11 _____

25 _____

37 _____

49 _____

62 _____

78 _____

99 _____

124 _____

143 _____

635_____

1875_____

ІІ. Напишіть грецькою мовою подані нижче числівники *(ordinalia):*

27 _____

48 _____

52 _____

76 _____

81 _____

99 _____

134 _____

288 _____

313 _____

467 _____

525 _____

642 _____

709 _____

856 _____

911 _____

1982 _____

2025 _____

III. Виконайте завдання:

a) Поставте біля поданого числівника наступний:

ἅπαξ..... ἕξ.....

δεκάκις..... ὄγδοος.....

δεύτερος..... ὀκτώ.....

δύο..... πέμπτος.....

ἕβδομος..... πέντε.....

ἑκατόν..... τέταρτος.....

ἐνάκις..... τετράκις.....

ἐννέα..... τρίς.....

b) Поставте біля поданого числівника попередній у лічбі:

..... ἑβδομήκοντα .....τριακόσιοι

.....ἐνάκις .....δισχιλιοστός

.....ὀκτάκις .....ἑκατοντάκις

.....δώδεκα .....πεντήκοντα

.....εἰκοστός .....ὀγδοήκοντα

.....χιλιοστός .....πέντε καὶ δέκα

.....ἑξηκοστός .....τετρακαιδεκάκις

c) Поставте з обох боків числівника попередній і наступний:

.....δέκα.....

.....δίς.....

.....ἑπτά.....

.....ἑνδεκάκις.....

.....δεύτερος.....

.....ἕβδομος.....

.....ἑκκαίδεκα.....

.....ἐνενηκοστός.....

.....ἐννέα καὶ δέκα…….....

.....τριακοσιοστός.....

IV. Провідміняйте словосполучення:

	Singularis	*Singularis*
N.	**εἷς ἀνήρ** *(один чоловік)*	**μία γυνή** *(одна жінка)*
G.	ἑνὸς ἀνδρ**ός**	μιᾶς γυναικ**ός**
D.		
Acc.		
V.		

	Singularis	*Pluralis*
N.	**ἕν ἔτος** *(один рік)*	**τρεῖς προφῆται** *(три пророки)*
G.	ἑνὸς ἔτ**ους**	τριῶν προφητ**ῶν**
D.		
Acc.		
V.		

V. Прочитайте та перекладіть українською мовою:

1. Πορευθέντες δὲ οἱ τοῦ Ἰακώβου σταδίους ὡς πέντε εἶδον τὸν Ἰησοῦν καὶ πάντας τοὺς μετ᾽ αὐτοῦ μαθητάς.

   .....

   .....

2. Θεραπευθέντος ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ ὑπὸ τῶν τεσσάρων προσενεχθέντος αὐτῷ ἐδόξασαν πάντες οἱ ἐν τῇ οἰκίᾳ τὸν ποιήσαντα τὰ μεγάλα ταῦτα.

   .....

   .....

3. Τῶν ἀρχιερέων ὄντων[31] ἐν ἐκείνῃ τῇ μεγάλῃ πόλει ἔμεινεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ κώμῃ ἡμέρας ὡς πέντε ἢ ἕξ.

.....

.....

4. Καὶ ὀψίας γενομένης[32] ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα (ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ, 14:17).

.....

.....

5. Τοῦτο οὖν ποίησον ὅσοι λέγομεν· εἰσὶν ἡμῖν ἄνδρες τέσσαρες εὐχὴν ἔχοντες ἐφ' ἑαυτῶν (ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ, 21:23).

.....

.....

6. Ἤμεθα δὲ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ ἐν τῷ πλοίῳ διακόσιαι ἑβδομήκοντα ἕξ (ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ, 27:37).

.....

7. Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν[33] ἄνδρες ὡσεὶ πεντακισχίλιοι χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 14:21).

.....

8. Ταύτην ἤδη, ἀγαπητοί, δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολήν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλικρινῆ διάνοιαν (ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΕΤΡΟΥ Β, 3:1).

.....

.....

9. Ἦν Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου εἷς ἐκ τῶν δύο τῶν ἀκουσάντων παρὰ Ἰωάννου καὶ ἀκολουθησάντων αὐτῷ (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 1:40).

.....

---

[31] Конструкція «τῶν ἀρχιερέων ὄντων» – *genetivus absolutus*. **«Родовий незалежний» (*genetivus absolutus*)** складається з дієприкметника та іменної частини мови у родовому відмінку. В реченні цей зворот уточнює в ролі обставини (часу, причини, умови, допусту) дієслово-присудок, хоча є незалежним від нього. Рідною мовою перекладається: 1) підрядним реченням часу, причини, допусту, 2) віддієслівним іменником з прийменником, 3) дієприслівниковим зворотом (коли в склад конструкції входить participium aoristi): Τούτου πραχθέντος ἀπῆει – *Коли він зробив це, відійшов. = Після виконання цього він відійшов. = Зробивши це, він відійшов*.

[32] ὀψίας γενομένης – *genetivus absolutus*.

[33] ***NB!*** У новозавітному койне часто вживаються замість простих дієслівних форм описові, які складаються з дієслова εἰμί (бути) або γίνομαι (ставатися) і дієприкметника у різних часах.

.....

10. Ὧδε ἡ σοφία ἐστίν. Ὁ ἔχων νοῦν ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ θηρίου, ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστίν, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ ἑξακόσιοι ἑξήκοντα ἕξ (ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΙΩΑΝΝΟΥ, 13:18).

.....

.....

11. Ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἑβδομήκοντα δύο μετὰ χαρᾶς λέγοντες· κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου (ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ, 10:17).

.....

.....

12. Εἴτε γλώσσῃ τις λαλεῖ, κατὰ δύο ἢ τὸ πλεῖστον τρεῖς καὶ ἀνὰ μέρος, καὶ εἷς διερμηνευέτω (ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α, 14:27).

.....

.....

СЛОВНИК

ἀγαπητός 3 любий, дорогий
ἀδελφός, οῦ ὁ брат
ἀκολουθέω слідувати (за), іти, іти слідом (за), проводжати, супроводжувати
ἀκούω чути, слухати
ἀνά *(gen., dat., acc.)* поверх, на
Ἀνδρέας, ου ὁ Андрій
ἀνήρ, ἀνδρός ὁ чоловік, мужчина, людина
ἄνθρωπος, ου ὁ людина
ἀριθμός, οῦ ὁ число
ἀρχιερεύς, έως ὁ первосвященник, архиєрей
αὐτός, ή, ό сам; він
γάρ адже, бо, тому що
γίνομαι виникати, ставатися, поставати
γλῶσσα, ας ἡ мова
γράφω писати
γυνή, γυναικός ἡ дружина, жінка
δαιμόνιον, ου τό божество, демон
δέ а, проте, же, однак, з іншого боку
δεύτερος 3 другий
διακόσιοι, αι, α двісті
διάνοια, ας ἡ мислення, розум, думка
διεγείρω будити, пробуджувати, викликати
διερμηνεύω тлумачити, пояснювати, перекладати
δοξάζω прославляти
δύο два
δώδεκα дванадцять
ἑαυτοῦ, ῆς себе (його самого, її саму)
ἑβδομήκοντα сімдесят
εἰλικρινής 2 чистий
εἰμί бути
εἷς, μία, ἕν один

εἴτε... εἴτε або... або
ἐκεῖνος 3 той
ἐν *(dat.)* в, на, біля, посеред
ἕξ шість
ἑξακόσιοι 3 шістсот
ἑξήκοντα шістдесят
ἐπί (ἐφ' *перед придиховими голосними основного слова*) *(gen., dat., acc.)* на, до, із-за, проти, навпроти
ἐπιστολή, ῆς ἡ лист, послання
ἐσθίω їсти
ἔτος, ους τό рік
ἔρχομαι приходити
εὐχή, ῆς ἡ молитва, благання; обітниця
ἔχω мати
ἤ або; ніж, як
ἤδη уже
ἡμεῖς ми
ἡμέρα, ας ἡ день
θεραπεύω (*acc*.) служити, шанувати
θηρίον, ου τό звір
Ἰάκωβος, ου ὁ Яків (один із 12 апостолів Ісуса Христа)
Ἰησοῦς, οῦ ὁ Ісус
Ἰωάννης, ου ὁ Йоан, Іван
καί і
κατά *(acc.)* за, з, від, згідно; *(gen.)* вниз, по, проти
Κύριος, ου ὁ Господь; **κύριος, ου ὁ** господар, пан
κώμη, ης ἡ село, поселення
λαλέω говорити, балакати
λέγω говорити, називати
μαθητής, οῦ ὁ учень
μέγας, μεγάλη, μέγα великий
μένω залишатися
μέρος, ους τό частина, частка, міра, стан; ἀνὰ μέρος по черзі
μετά *(gen., acc.)* з, разом з (gen. *співучасть*), замість, після (acc. *рух слідом за*)
νοῦς, οῦ ὁ розум
οἰκία, ας ἡ дім, житло
ὄνομα, τος τό ім'я, назва
ὁράω (*aor. 2 ind. act., pers. 1 sg. / pers. 3 pl.* – εἶδον) бачити
ὅς, ἥ, ὅ який
ὅσος 3 наскільки великий
οὖν таким чином, отож, насправді
οὗτος, αὕτη, τοῦτο цей, ця, це
ὀψία, ας ἡ пізня година, вечір
παιδίον, ου τό хлопчик, дитина
παρά *(gen.)* від, *(dat.)* біля, при, *(acc.)* перед, проти
πᾶς, πᾶσα, πᾶν весь, цілий
πεντακισχίλιοι 3 п'ять тисяч
πέντε п'ять
Πέτρος, ου ὁ Петро
πλοῖον, ου τό човен, судно, корабель
ποιέω робити, створювати
πόλις, εως ἡ поліс, місто
πολύς, πολλή, πολύ численний
πορεύομαι мандрувати, йти
προσενέχομαι бути утриманим, бути в руках
προφήτης, ου ὁ пророк
Σίμων, ωνος ὁ Симон
σοφία, ας ἡ мудрість
στάδιον, ου τό стадій (*міра довжини ~125 римських (подвійних) кроків ~ 185 м*)
σύ ти
τέσσαρες, α чотири
τις, τι хтось, щось
τρεῖς, τρία три
ὑμεῖς ви
ὑπό *(gen.)* від, *(dat., acc.)* під
ὑπόμνησις, εως ἡ нагадування, пам'ять
ὑποστρέφω повертати назад, повертатися
ὑποτάσσω підкоряти

χαρά, ᾶς ἡ радість
χωρίς *(gen.)* без, крім
ψηφίζω рахувати
ψυχή, ῆς ἡ дух, душа
ὧδε так, таким чином; тут
ὡς як, наче
ὡσεί приблизно, біля

VII. Перекладіть грецькою мовою:

1. Тридцять срібняків. _____
2. Дванадцять апостолів. _____
3. Сорок днів. _____
4. На сьомий день. _____
5. Дві тисячі двадцять четвертий рік. _____

СЛОВНИК

апостол ἀπόστολος, ου ὁ
двадцять εἴκοσι
дванадцять δώδεκα
дві тисячі δισχίλιοι 3
день ἡμέρα, ας ἡ
на εἰς (*acc*.)
рік ἔτος, ους τό
сорок τεσσαράκοντα
срібна монета, срібняк ἀργύριον, ου τό
сьомий ἕβδομος 3
тридцять τριάκοντα
четвертий τέταρτος 3

Заняття 16

УМОВНИЙ І БАЖАЛЬНИЙ СПОСОБИ ДІЄСЛІВ. CONIUNCTIVUS ET OPTATIVUS

- Вживання умовного способу (coniunctivus).
- Відмінювання дієслів у praesens coniunctivi activi et medii / passivi.
- Відмінювання дієслова εἰμί (бути) у praesens coniunctivi.
- Відмінювання дієслів у aoristus I coniunctivi activi, medii et passivi.
- Вживання бажального способу (optativus).
- Відмінювання дієслів у praesens optativi activi et medii / passivi.
- Відмінювання дієслова εἰμί (бути) у praesens optativi.
- Відмінювання дієслів у aoristus I optativi activi, medii et passivi.
- Відмінювання дієслів у futurum I optativi activi, medii et passivi.

Умовний спосіб (**coniunctivus**), **кон'юнктив** у незалежних реченнях вживається для вираження:

- ✓ заохочення, заклику (*hortativus*): Προσευχώμεθα – *Помолімося. Давайте помолимося*.
- ✓ заборони (*prohibitivus*) (заперечення – μὴ; можливі форми 2-ї і 3-ої осіб): Μὴ λέγῃ – *Не кажи*.
- ✓ сумніву, вагання (*dubitativus*): Πιστεύωμεν; – *Чи вірити нам?*

Вживання *coniunctivus* у певних типах підрядних речень регулюється правилом послідовності способів (*consecutio modorum*), яке залежить від часу присудка головного речення – головного або історичного. Кон'юктив у давньогрецькій мові вживається після сполучників ἵνα, ὡς, ὅπως, ἐάν, ὅταν, πρὶν ἄν, ἕως ἄν, що вводять підрядні речення.

Розрізняють три часи кон'юнктива: теперішній час, аорист і перфект. Форми кон'юнктива у всіх часах мають закінчення головних часів та довгі з'єднувальні голосні **-η-** і **-ω-**.

ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС УМОВНОГО СПОСОБУ. PRAESENS CONIUNCTIVI

Форми praesens coniunctivi утворюються:

Презентна основа + (довгі з'єднувальні голосні -η- і -ω-) + особові закінчення головних часів активного чи медіально-пасивного стану:

	Activum	*Medium / Passivum*
	Singularis	
1.	**- ω**	**- ω - μαι**
2.	**- ῃς**	**- ῃ**
3.	**- ῃ**	**- η - ται**

Pluralis		
1.	**- ω - μεν**	**- ώ - μεθα**
2.	**- η - τε**	**- η - σθε**
3.	**- ω - σι(ν)**	**- ω - νται**

ЗРАЗОК ВІДМІНЮВАННЯ ДІЄСЛОВА **παιδεύω** (виховувати) У **PRAESENS CONIUNCTIVI ACTIVI ET MEDII / PASSIVI**

	Activum		***Medium / Passivum***	
Singularis				
1.	παιδεύ-**ω**	*я виховував би*	παιδεύ-**ω-μαι**	*я виховувався би*
2.	παιδεύ-**ῃς**		παιδεύ-**η**	
3.	παιδεύ-**ῃ**		παιδεύ-**η-ται**	
Pluralis				
1.	παιδεύ-**ω-μεν**		παιδευ-**ώ-μεθα**	
2.	παιδεύ-**η-τε**		παιδεύ-**η-σθε**	
3.	παιδεύ-**ω-σι(ν)**		παιδεύ-**ω-νται**	

Відмінювання дієслова εἰμί (*бути*)

PRAESENS CONIUNCTIVI		
	Singularis	*Pluralis*
1.	**ὦ**	**ὦμεν**
2.	**ᾖς**	**ἦτε**
3.	**ᾖ**	**ὦσι(ν)**

АОРИСТ ПЕРШИЙ УМОВНОГО СПОСОБУ. AORISTUS I CONIUNCTIVI

Форми Aoristus I coniunctivi activi et medii утворюються:

Основа аориста I + (довгі з'єднувальні голосні -η- і -ω-) + особові закінчення головних часів активного чи медіального стану:

Форми Aoristus I coniunctivi passivi утворюються:

Презентна основа + суфкс -θ(ε)- + (довгі з'єднувальні голосні -η- і -ω-) + особові закінчення:

	Activum	*Medium*	*Passivum*
		Singularis	
1.	**- ω**	**- ω - μαι**	**- θῶ**
2.	**- ῃς**	**- ῃ**	**- θῇς**
3.	**- ῃ**	**- η - ται**	**- θῇ**
		Pluralis	
1.	**- ω - μεν**	**- ώ - μεθα**	**- θῶ - μεν**
2.	**- η - τε**	**- η - σθε**	**- θῆ - τε**
3.	**- ω - σι(ν)**	**- ω - νται**	**- θῶ - σι(ν)**

ЗРАЗОК ВІДМІНЮВАННЯ ДІЄСЛОВА **παιδεύω** (виховувати) У AORISTUS I CONIUNCTIVI ACTIVI, MEDII ET PASSIVI

	Activum	*Medium*	*Passivum*
		Singularis	
1.	παιδεύσ-**ω**	παιδεύσ-**ω-μαι**	παιδευ-**θῶ**
	я виховав би	*я виховався би*	*мене би виховали*
2.	παιδεύσ-**ῃς**	παιδεύσ-**ῃ**	παιδευ-**θῇς**
3.	παιδεύσ-**ῃ**	παιδεύσ-**η-ται**	παιδευ-**θῇ**
		Pluralis	
1.	παιδεύσ-**ω-μεν**	παιδευσ-**ώ-μεθα**	παιδευ-**θῶ-μεν**
2.	παιδεύσ-**η-τε**	παιδεύσ-**η-σθε**	παιδευ-**θῆ-τε**
3.	παιδεύσ-**ω-σι(ν)**	παιδεύσ-**ω-νται**	παιδευ-**θῶ-σι(ν)**

Бажальний спосіб (**optativus**) вживається у грецькій мові для висловлення можливості або бажаності якоїсь дії.

У незалежних реченнях оптатив може виражати ***побажання***: Εἴθε εὖ ἀκούοιεν – *Нехай вони добре слухають*; ***можливість*** (з часткою ἄν): Εὖ διδάσκοις ἄν – *Ти добре навчав би (Ти міг би добре навчати)*.

Вживання оптатива, як і кон'юнктива, у певному типі підрядного речення підпорядковується правилу послідовності способів (consecutio modorum).

Форми оптатива мають закінчення історичних часів та суфікси **-οι-** (для головних часів: презенса, футурума, перфекта), **-αι-** (для аориста).

ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС БАЖАЛЬНОГО СПОСОБУ.
PRAESENS OPTATIVI

Форми praesens optativi утворюються:

Презентна основа + суфікс -οι- + особові закінчення історичних часів активного чи медіально-пасивного стану:

	Activum	*Medium / Passivum*
	Singularis	
1.	**- οι - μι**	**- οί - μην**
2.	**- οι - ς**	**- οι - ο**
3.	**- οι**	**- οι - το**
	Pluralis	
1.	**- οι - μεν**	**- οί - μεθα**
2.	**- οι - τε**	**- οι - σθε**
3.	**- οι - εν**	**- οι - ντο**

ЗРАЗОК ВІДМІНЮВАННЯ ДІЄСЛОВА **παιδεύω** (виховувати) У PRAESENS OPTATIVI ACTIVI ET MEDII / PASSIVI

	Activum	*Medium / Passivum*
	Singularis	
1.	παιδεύ-**οι-μι** *я міг би (тепер) виховати*	παιδευ-**οί-μην**
2.	παιδεύ-**οι-ς**	παιδεύ-**οι-ο**
3.	παιδεύ-**οι**	παιδεύ-**οι-το**
	Pluralis	
1.	παιδεύ-**οι-μεν**	παιδευ-**οί-μεθα**
2.	παιδεύ-**οι-τε**	παιδεύ-**οι-σθε**
3.	παιδεύ-**οι-εν**	παιδεύ-**οι-ντο**

Відмінювання дієслова εἰμί *бути*

	PRAESENS OPTATIVI	
	Singularis	*Pluralis*
1.	**εἴ-ην**	**εἴ-μεν / εἴ-ημεν**
2.	**εἴ-ης**	**εἴ-τε / εἴ-ητε**
3.	**εἴ-η**	**εἴ-εν / εἴ-ησαν**

АОРИСТ ПЕРШИЙ БАЖАЛЬНОГО СПОСОБУ.
AORISTUS I OPTATIVI

Форми Aoristus I optativi activi et medii утворюються:

Основа аориста I + суфікс -αι- + особові закінчення історичних часів активного чи медіального стану:

Форми Aoristus I optativi passivi утворюються:

Презентна основа + суфікс -θε- + суфікс -ιη- / -ι- + особові закінчення:

	Activum	*Medium*	*Passivum*
	Singularis		
1.	**- αι - μι**	**- αί - μην**	**- ϑε - ίην**
2.	**- αι - ς**	**- αι - ο**	**- ϑε - ίης**
3.	**- αι**	**- αι - το**	**- ϑε - ίη**
	Pluralis		
1.	**- αι - μεν**	**- αί - μεϑα**	**- ϑε - ῖ - μεν / - ϑε - ίη - μεν**
2.	**- αι - τε**	**- αι - σϑε**	**- ϑε - ῖ- τε / - ϑε - ίη - τε**
3.	**- αι - εν**	**- αι - ντο**	**- ϑε - ῖ - εν / - ϑε - ίη - σαν**

ЗРАЗОК ВІДМІНЮВАННЯ ДІЄСЛОВА **παιδεύω** (виховувати) У AORISTUS I OPTATIVI ACTIVI ET MEDII

	Activum	*Medium*	*Passivum*
	Singularis		
1.	παιδεύσ-**αι-μι** *я міг би (тоді) виховати*	παιδευσ-**αί-μην**	παιδευ-**ϑε-ίην**
2.	παιδεύσ-**αι-ς**	παιδεύσ-**αι-ο**	παιδευ-**ϑε-ίης**
3.	παιδεύσ-**αι**	παιδεύσ-**αι-το**	παιδευ-**ϑε-ίη**
	Pluralis		
1.	παιδεύσ-**αι-μεν**	παιδευσ-**αί-μεϑα**	παιδευ-**ϑε-ῖ-μεν** (παιδευ-**ϑε-ίη-μεν**)
2.	παιδεύσ-**αι-τε**	παιδεύσ-**αι-σϑε**	παιδευ-**ϑε-ῖ-τε** (παιδευ-**ϑε-ίη-τε**)
3.	παιδεύσ-**αι-εν**	παιδεύσ-**αι-ντο**	παιδευ-**ϑε-ῖ-εν** (παιδευ-**ϑε-ίη-σαν**)

МАЙБУТНІЙ ПЕРШИЙ БАЖАЛЬНОГО СПОСОБУ.
FUTURUM I OPTATIVI

Форми Futurum I optativi утворюються:

Презентна основа + суфікс -σ- (для активного і медіального станів) / суфікси -ϑη-σ- (для пасивного стану) + суфікс -οι- + особові закінчення активного чи медіально-пасивного стану:

	Activum	*Medium*	*Passivum*
		Singularis	
1.	**-σ-οι-μι**	**-σ-οί-μην**	**-ϑη-σ-οί-μην**
2.	**-σ-οι-ς**	**-σ-οι-ο**	**-ϑή-σ-οι-ο**
3.	**-σ-οι**	**-σ-οι-το**	**-ϑή-σ-οι-το**
		Pluralis	
1.	**-σ-οι-μεν**	**-σ-οί-μεϑα**	**-ϑη-σ-οί-μεϑα**
2.	**-σ-οι-τε**	**-σ-οι-σϑε**	**-ϑή-σ-οι-σϑε**
3.	**-σ-οι-εν**	**-σ-οι-ντο**	**-ϑή-σ-οι-ντο**

ЗРАЗОК ВІДМІНЮВАННЯ ДІЄСЛОВА **παιδεύω** (виховувати) У FUTURUM I OPTATIVI ACTIVI, MEDII ET PASSIVI

	Activum	*Medium*	*Passivum*
		Singularis	
1.	παιδεύ-**σ-οι-μι**	παιδευ-**σ-οί-μην**	παιδευ-**ϑη-σ-οί-μην**
2.	παιδεύ-**σ-οι-ς**	παιδεύ-**σ-οι-ο**	παιδευ-**ϑή-σ-οι-ο**
3.	παιδεύ-**σ-οι**	παιδεύ-**σ-οι-το**	παιδευ-**ϑή-σ-οι-το**
		Pluralis	
1.	παιδεύ-**σ-οι-μεν**	παιδευ-**σ-οί-μεϑα**	παιδευ-**ϑη-σ-οί-μεϑα**
2.	παιδεύ-**σ-οι-τε**	παιδεύ-**σ-οι-σϑε**	παιδευ-**ϑή-σ-οι-σϑε**
3.	παιδεύ-**σ-οι-εν**	παιδεύ-**σ-οι-ντο**	παιδευ-**ϑή-σ-οι-ντο**

ВПРАВИ

І. Провідміняйте дієслово πιστεύω (вірити) у вказаних часах:

persona	***Coniunctivus praesentis activi***	***Optativus praesentis activi***
	Singulāris	
1.		
2.		
3.		

Plurālis		
1.		
2.		
3.		

persona	***Coniunctivus praesentis medii / passivi***	***Optativus praesentis medii / passivi***
Singulāris		
1.		
2.		
3.		
Plurālis		
1.		
2.		
3.		

persona	***Coniunctivus aoristi I activi***	***Optativus aoristi I activi***
Singulāris		
1.		
2.		
3.		
Plurālis		
1.		
2.		
3.		

persona	***Coniunctivus aoristi I medii***	***Optativus aoristi I medii***
Singulāris		
1.		
2.		
3.		
Plurālis		
1.		

2.		
3.		

persona	***Coniunctivus aoristi I passivi***	***Optativus aoristi I passivi***
Singulāris		
1.		
2.		
3.		
Plurālis		
1.		
2.		
3.		

persona	***Optativus futuri I activi***	***Optativus futuri I passivi***
Singulāris		
1.		
2.		
3.		
Plurālis		
1.		
2.		
3.		

II. Визначте дієслівні форми:

ἄγ**ωμεν** .....

ἄγ**ει** .....

ἄγ**οις** .....

μνημονεύ**σαιτε** .....

πέμπ**ουσι** .....

πέμπ**οι** .....

πέμπ**ητε** .....

πεμ**ψαίεν** .....

ІІІ. Прочитайте та перекладіть українською мовою:

1. Εἰ κηρύσσεται ἡμῖν ὅτι ἀγαθός ἐστιν ὁ κύριος, ἀγαθοὶ ὦμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα διδάσκωμεν τοὺς λοιπούς.

……

……

2. Μακάριοί εἰσιν οἱ ὄχλοι, ἐὰν ἀκούσωσιν τὰ ῥήματά μου.

……

3. Πιστεύσωμεν εἰς τὸν ἀποθανόντα ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα γράψῃ τὰ ὀνόματα ἡμῶν εἰς τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς.

……

……

4. Ὁ λύων τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ οὐκ ἔχει ἐλπίδα, ἐὰν μὴ ἐπιστρέψῃ πρὸς τὸν κύριον.

……

……

5. Οὕτως καὶ ἡ πίστις, ἐὰν μὴ ἔχῃ ἔργα, νεκρά ἐστιν καθ' ἑαυτήν (ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΑΚΩΒΟΥ, 2:17).

……

6. Καὶ οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι οἱ ἔχοντες τὰς ἑπτὰ σάλπιγγας ἡτοίμασαν αὐτοὺς ἵνα σαλπίσωσιν (ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΙΩΑΝΝΟΥ, 8:6).

……

……

7. Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Φῆστον· ἐβουλόμην καὶ αὐτὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀκοῦσαι. Αὔριον, φησίν, ἀκούσῃ αὐτοῦ (ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ, 25:22).

……

……

8. Ἀπορούμενος δὲ ἐγὼ τὴν περὶ τούτων ζήτησιν ἔλεγον εἰ βούλοιτο πορεύεσθαι εἰς ‘Ιεροσόλυμα κἀκεῖ κρίνεσθαι περὶ τούτων (ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ, 25:20).

……

……

9. Καὶ ὅτι οὐ χρείαν εἶχεν ἵνα τις μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώπου· αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκεν τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 2:25).

……

……

10. Ἔπειτα μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς· ἄγωμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν πάλιν (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 11:7).

……

……

Τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 1:6-13)

Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος[34] παρὰ θεοῦ ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης.

.....

Οὗτος ἦλθεν[35] εἰς μαρτυρίαν ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός ἵνα πάντες πιστεύσωσιν δι' αὐτοῦ.

.....

Οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός.

.....

Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον.

.....

Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω[36].

.....

Εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον.

.....

Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν ἔδωκεν[37] αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

.....

.....

[34] Див. ἀποστέλλω.
[35] Див. ἔρχομαι.
[36] Див. γινώσκω.
[37] Див. δίδωμι.

Οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς ἀλλ' ἐκ θεοῦ ἐγεννήθησαν.

.....

.....

СЛОВНИК

ἀγαθός 3 хороший, добрий
ἄγγελος, ου ὁ вісник, ангел
Ἀγρίππας, α ὁ Агріппа (ім'я)
ἄγω вести, робити
αἷμα, ατος τό кров
ἀκούω чути, слухати
ἀληθινός 3 істинний
ἀλλά але, а, однак
ἀνήρ, ἀνδρός ὁ чоловік, мужчина, людина
ἄνθρωπος, ου ὁ людина
ἀποθνήσκω помирати
ἀπορέω бракувати, не вистачати (*gen*.), не розуміти
ἀποστέλλω (ἀπεσταλμένος – *participium perf med.-pass., m, nom. sg*.) відправляти, посилати
αὔριον *adv*. завтра
αὐτός, ή, ό сам; він
βιβλίον, ου τό книжка
βούλομαι хотіти, бажати
γάρ адже, бо, тому що
γίνομαι виникати, ставатися, поставати
γινώσκω (ἔγνω – *aor. 2 ind. act., pers. 3 sg.*) дізнаватись, пізнавати, розуміти, знати
γράφω писати
δέ а, проте, же, однак, з іншого боку
διά *(gen., acc.)* через, внаслідок, із-за
διδάσκω вчити, навчати
δίδωμι (ἔδωκεν – aor. 1 ind. act., pers. 3 sg.) давати
ἐάν = εἰ ἄν якщо б
ἑαυτοῦ, ῆς себе (його самого, її саму)
ἐγώ я
εἰ якщо
εἰμί бути
εἰς (*acc*.) в, на, до, біля
ἐκ / ἐξ *(gen.)* з, від
ἐκεῖνος 3 той
ἐλπίς, ίδος ἡ надія
ἐν *(dat.)* в, на, біля, посеред
ἐντολή, ῆς ἡ заповідь
ἐξουσία, ας ἡ влада
ἔπειτα потім, після того
ἐπιστρέφω обертатися
ἑπτά сім
ἔργον, ου τό робота, справа, діло
ἔρχομαι приходити
ἑτοιμάζω приготовляти, готувати
ἔχω мати
ζήτησις, εως ἡ дослідження, пошук
ζωή, ῆς ἡ життя
ἡμεῖς ми
θέλημα, ατος τό воля, бажання
Θεός, οῦ ὁ Бог
ἴδιος 3 своєрідний, особливий, власний
Ἱερουσαλήμ ἡ (*indecl*.), **Ἱεροσόλυμα τά** Єрусалим (столиця Юдеї)
ἵνα щоб
Ἰουδαία, ας ἡ Юдея (область, держава)
Ἰωάννης, ου ὁ Йоан, Іван

καί і
κἀκεῖ (καὶ ἐκεῖ) і також там
κατά *(acc.)* за, з, від, згідно; *(gen.)* вниз, по, проти
κηρύσσω повідомляти, сповіщати, проповідувати
κόσμος, ου ὁ світ, всесвіт
κρίνω судити
Κύριος, ου ὁ Господь
λαμβάνω (ἔλαβον – *aor. 2 ind. act., pers. 3 pl.*) брати, отримувати
λέγω говорити, називати
λοιπός 3 решта, інший
λύω звільняти, порушувати
μαθητής, οῦ ὁ учень
μακάριος 3 щасливий, блаженний
μαρτυρέω свідчити
μαρτυρία, ας ἡ свідчення, свідоцтво
μετά *(gen., acc.)* з, разом з (gen. *співучасть*), замість, після (acc. *рух слідом за*)
μή не
μνημονεύω пам'ятати
νεκρός 3 мертвий
ὄνομα, τος τό ім'я, назва
ὅς, ἥ, ὅ який
ὅσος 3 наскільки великий
ὅτι що, так як, тому що
οὐ (οὐκ, οὐχ) не
οὐδέ і не, а не, проте не
οὗτος, αὕτη, τοῦτο цей, ця, це
οὕτως так, таким чином
ὄχλος, ου ὁ більшість, маса, натовп
πάλιν знову, ще раз
παρά *(gen.)* від, *(dat.)* біля, при, *(acc.)* перед, проти
παραλαμβάνω (παρέλαβον – *aor. 2 ind. act., pers. 3 pl.*) наслідувати, приймати, брати
πᾶς, πᾶσα, πᾶν весь, цілий
περί *(gen.)* про, *(dat.)* за, *(acc.)* коло, біля
πιστεύω вірити
πίστις, εως ἡ вірність, віра
πορεύομαι мандрувати, йти
πρός *(gen.)* заради, від, *(dat.)* у, при, крім, *(acc.)* до, проти
ῥῆμα, τος τό мовлення, слово, наказ
σάλπιγξ, γος ἡ труба
σαλπίζω сурмити
σάρξ, κός ἡ тіло; плоть
τέκνον, ου τό дитина
τί що
τις, τι хтось, щось
ὑπέρ *(gen.)* по той бік, за, над, *(acc.)* зверх, на користь
φημί говорити, стверджувати
Φῆστος, ου ὁ Фестус (ім'я)
φῶς, τός τό світло
φωτίζω просвітлювати, освітлювати
χρεία, ας ἡ потреба, необхідність, нестача

КОНТРАГОВАНІ ДІЄСЛОВА. VERBA CONTRACTA

- Загальна характеристика контрагованих дієслів.
- Відмінювання дієслів на -άω у praesens activi et medii-passivi (Indicativus, Coniunctivus, Optativus, Imperativus, Infinitivus, Participium) та imperfectum activi et medii / passivi (Indicativus).
- Особливості дієслів на -άω.
- Відмінювання дієслів на -έω у praesens activi et medii / passivi (Indicativus, Coniunctivus, Optativus, Imperativus, Infinitivus, Participium) та imperfectum activi et medii / passivi (Indicativus).
- Відмінювання дієслів на -όω у praesens activi et medii-passivi (Indicativus, Coniunctivus, Optativus, Imperativus, Infinitivus, Participium) та imperfectum activi et medii / passivi (Indicativus).

Контраговані дієслова (***verba contracta***) – це дієслова, у яких основа теперішнього часу закінчується на **-α, -ε, -ο**. У формах таких дієслів при відмінюванні відбувається злиття кінцевого голосного основи з наступним голосним закінчення (з'єднувального голосного, суфікса), тобто контракція.

У словнику дієслова такого типу подаються у нестягнутій формі: **νικάω** (перемагати), **κοσμέω** (прикрашати), **δηλόω** (виявляти).

ВІДМІНЮВАННЯ ДІЄСЛОВА НА -άω

Правила контракції:

+	ε	ει	η	ῃ	ο	ω	ου	οι
α	α	ᾳ	α	ᾳ	ω	ω	ω	ῴ

Зразок відмінювання дієслова νικάω (*перемагати*):

	Activum	**Medium-Passivum**
PRAESENS		
Indicativus		
Singularis		
1.	νικ-**ῶ** (-άω)	νικ-**ῶμαι** (-άομαι)
2.	νικ-**ᾷς** (-άεις)	νικ-**ᾷ** (-άῃ)
3.	νικ-**ᾷ** (-άει)	νικ-**ᾶται** (-άεται)
Pluralis		
1.	νικ-**ῶμεν** (-άομεν)	νικ-**ώμεθα** (-αόμεθα)
2.	νικ-**ᾶτε** (-άετε)	νικ-**ᾶσθε** (-άεσθε)
3.	νικ-**ῶσι(ν)** (-άουσι)	νικ-**ῶνται** (-άονται)

Coniunctivus		
Singularis		
1.	νικ-**ῶ** (-άω)	νικ-**ῶμαι** (-άωμαι)
2.	νικ-**ᾷς** (-άῃς)	νικ-**ᾷ** (-άῃ)
3.	νικ-**ᾷ** (άῃ)	νικ-**ᾶται** (-άηται)
Pluralis		
1.	νικ-**ῶμεν** (-άωμεν)	νικ-**ώμεθα** (-αώμεθα)
2.	νικ-**ᾶτε** (-άητε)	νικ-**ᾶσθε** (-άησθε)
3.	νικ-**ῶσι(ν)** (-άωσι)	νικ-**ῶνται** (-άωνται)
Optativus		
Singularis		
1.	νικ-**ῴην** (-αοίην), / νικ-**ῷμι**	νικ-**ῴμην** (-αοίμην)
2.	νικ-**ῴης** (-αοίης), / νικ-**ῷς**	νικ-**ῷο** (-άοιο)
3.	νικ-**ῴη** (-αοίη), / νικ-**ῷ**	νικ-**ῷτο** (-άοιτο)
Pluralis		
1.	νικ-**ῷμεν** (-άοιμεν)	νικ-**ῴμεθα** (-αοίμεθα)
2.	νικ-**ῷτε** (-άοιτε)	νικ-**ῷσθε** (-άοισθε)
3.	νικ-**ῷεν** (-άοιεν)	νικ-**ῷντο** (-άοιντο)
Imperativus		
Singularis		
2.	νίκ-**α** (-αε)	νικ-**ῶ** (-άου)
3.	νικ-**άτω** (-αέτω)	νικ-**άσθω** (-αέσθω)
Pluralis		
2.	νικ-**ᾶτε** (-άετε)	νικ-**ᾶσθε** (-άεσθε)
3.	νικ-**ώντων** (-αόντων)	νικ-**άσθων** (-αέσθων)
Infinitivus		
	νικ-**ᾶν** (-άεν)	νικ-**ᾶσθαι** (-άεσθαι)
Participium		
m	νικ-**ῶν** (-άων), gen. νικῶντος	νικ-**ώμενος** (-αόμενος)
f	νικ-**ῶσα** (-άουσα), gen. νικώσης	νικ-**ωμένη** (-αομένη)
n	νικ-**ῶν** (-άον), gen. νικῶντος	νικ-**ώμενον** (-αόμενον)
IMPERFECTUM		
Indicativus		
Singularis		
1.	ἐ-νίκ-**ων** (-αον)	ἐ-νικ-**ώμην** (-αόμην)
2.	ἐ-νίκ-**ας** (-αες)	ἐ-νικ-**ῶ** (-άου)
3.	ἐ-νίκ-**α** (-αε)	ἐ-νικ-**ᾶτο** (-άετο)
Pluralis		
1.	ἐ-νικ-**ῶμεν** (-άομεν)	ἐ-νικ-**ώμεθα** (-αόμεθα)
2.	ἐ-νικ-**ᾶτε** (-άετε)	ἐ-νικ-**ᾶσθε** (-άεσθε)
3.	ἐ-νίκ-**ων** (-αον)	ἐ-νικ-**ῶντο** (-άοντο)

Особливості дієслів на -άω

У дієсловах ζάω (жити), πεινάω (голодувати), διψάω (бути спраглим), χράω (давати відповідь), χράομαι (користуватися), ψάω (розсипатися на порох) у результаті контракції замість **α** і **ᾳ** вживається **η** і **ῃ**.

Зразок відмінювання дієслова ζάω (жити):

PRAESENS INDICATIVI ACTIVI		
Singularis		*Pluralis*
1. 2. 3.	ζῶ ζῇς ζῇ	ζῶμεν ζῆτε ζῶσι(ν)
PRAESENS CONIUNCTIVI ACTIVI		
1. 2. 3.	ζῶ ζῇς ζῇ	ζῶμεν ζῆτε ζῶσι(ν)
IMPERATIVUS PRAESENTIS		
Singularis		*Pluralis*
2. 3.	ζῆ ζήτω	ζῆτε ζώντων
INFINITIVUS PRAESENTIS		
	ζῆν	
IMPERFECTUM INDICATIVI ACTIVI		
Singularis		*Pluralis*
1. 2. 3.	ἔζων ἔζης ἔζη	ἐζῶμεν ἐζῆτε ἔζων

ВІДМІНЮВАННЯ ДІЄСЛОВА НА -έω

Правила контракції:

+	ε	ει	η	ῃ	ο	ω	ου	οι
ε	ει	ει	η	ῃ	ου	ω	ου	οι

Зразок відмінювання дієслова κοσμέω (*прикрашати*):

	Activum	Medium-Passivum
PRAESENS		
Indicativus		
Singularis		
1.	κοσμ-**ῶ** (-έω)	κοσμ-**οῦμαι** (-έομαι)
2.	κοσμ-**εῖς** (-έεις)	κοσμ-**ῇ** (-έῃ)
3.	κοσμ-**εῖ** (-έει)	κοσμ-**εῖται** (-έεται)
Pluralis		
1.	κοσμ-**οῦμεν** (-έομεν)	κοσμ-**ούμεθα** (-εόμεθα)
2.	κοσμ-**εῖτε** (-έετε)	κοσμ-**εῖσθε** (-έεσθε)
3.	κοσμ-**οῦσι(ν)** (-έουσι)	κοσμ-**οῦνται** (-έονται)
Coniunctivus		
Singularis		
1.	κοσμ-**ῶ** (-έω)	κοσμ-**ῶμαι** (-έωμαι)
2.	κοσμ-**ῇς** (-έῃς)	κοσμ-**ῇ** (-έῃ)
3.	κοσμ-**ῇ** (-έῃ)	κοσμ-**ῆται** (-έηται)
Pluralis		
1.	κοσμ-**ῶμεν** (-έωμεν)	κοσμ-**ώμεθα** (-εώμεθα)
2.	κοσμ-**ῆτε** (-έητε)	κοσμ-**ῆσθε** (-έησθε)
3.	κοσμ-**ῶσι(ν)** (-έωσι)	κοσμ-**ῶνται** (-έωνται)
Optativus		
Singularis		
1.	κοσμ-**οίην** (-εοίην), / κοσμ-**οῖμι**	κοσμ-**οίμην** (-εοίμην)
2.	κοσμ-**οίης** (-εοίης), / κοσμ-**οῖς**	κοσμ-**οῖο** (-έοιο)
3.	κοσμ-**οίη** (-εοίη), / κοσμ-**οῖ**	κοσμ-**οῖτο** (-έοιτο)
Pluralis		
1.	κοσμ-**οῖμεν** (-έοιμεν)	κοσμ-**οίμεθα** (-εοίμεθα)
2.	κοσμ-**οῖτε** (-έοιτε)	κοσμ-**οῖσθε** (-έοισθε)
3.	κοσμ-**οῖεν** (-έοιεν)	κοσμ-**οῖντο** (-έοιντο)
Imperativus		
Singularis		
2.	κόσμ-**ει** (-εε)	κοσμ-**οῦ** (-έου)
3.	κοσμ-**είτω** (-εέτω)	κοσμ-**είσθω** (-εέσθω)
Pluralis		
2.	κοσμ-**εῖτε** (-έετε)	κοσμ-**εῖσθε** (-έεσθε)
3.	κοσμ-**ούντων** (-εόντων)	κοσμ-**είσθων** (-εέσθων)
Infinitivus		
	κοσμ-**εῖν** (-έεν)	κοσμ-**εῖσθαι** (-έεσθαι)

Participium		
m	κοσμ-**ῶν** (-έων), gen. κοσμοῦντος	κοσμ-**ούμενος** (-εόμενος)
f	κοσμ-**οῦσα** (-έουσα), gen. κοσμούσης	κοσμ-**ουμένη** (-εομένη)
n	κοσμ-**οῦν** (-έον), gen. κοσμοῦντος	κοσμ-**ούμενον** (-εόμενον)
IMPERFECTUM		
Indicativus		
Singularis		
1.	ἐ-κόσμ-**ουν** (-εον)	ἐ-κοσμ-**ούμην** (-εόμην)
2.	ἐ-κόσμ-**εις** (-εες)	ἐ-κοσμ-**οῦ** (-έου)
3.	ἐ-κόσμ-**ει** (-εε)	ἐ-κοσμ-**εῖτο** (-έετο)
Pluralis		
1.	ἐ-κοσμ-**οῦμεν** (-έομεν)	ἐ-κοσμ-**ούμεθα** (-εόμεθα)
2.	ἐ-κοσμ-**εῖτε** (-έετε)	ἐ-κοσμ-**εῖσθε** (-έεσθε)
3.	ἐ-κόσμ-**ουν** (-εον)	ἐ-κοσμ-**οῦντο** (-έοντο)

ВІДМІНЮВАННЯ ДІЄСЛОВА НА -όω

Правила контракції:

+	ε	ει	η	ῃ	ο	ω	ου	οι
ο	ου	οι	ο	οι	ου	ω	ου	οι

Зразок відмінювання дієслова δηλόω (*виявляти*):

	Activum	Medium-Passivum
PRAESENS		
Indicativus		
Singularis		
1.	δηλ-**ῶ** (-όω)	δηλ-**οῦμαι** (-όομαι)
2.	δηλ-**οῖς** (-όεις)	δηλ-**οῖ** (-όῃ)
3.	δηλ-**οῖ** (-όει)	δηλ-**οῦται** (-όεται)
Pluralis		
1.	δηλ-**οῦμεν** (-όομεν)	δηλ-**ούμεθα** (-οόμεθα)
2.	δηλ-**οῦτε** (-όετε)	δηλ-**οῦσθε** (-όεσθε)
3.	δηλ-**οῦσι(ν)** (-όουσι)	δηλ-**οῦνται** (-όονται)
Coniunctivus		
Singularis		
1.	δηλ-**ῶ** (-όω)	δηλ-**ῶμαι** (-όωμαι)
2.	δηλ-**οῖς** (-όῃς)	δηλ-**οῖ** (-όῃ)
3.	δηλ-**οῖ** (-όῃ)	δηλ-**ῶται** (-όηται)

	Pluralis	
1.	δηλ-**ῶμεν** (-όωμεν)	δηλ-**ώμεθα** (-οώμεθα)
2.	δηλ-**ῶτε** (-όητε)	δηλ-**ῶσθε** (-όησθε)
3.	δηλ-**ῶσι(ν)** (-όωσι)	δηλ-**ῶνται** (-όωνται)
	Optativus	
	Singularis	
1.	δηλ-**οίην** (-οοίην), / δηλ-**οῖμι**	δηλ-**οίμην** (-οοίμην)
2.	δηλ-**οίης** (-οοίης), / δηλ-**οῖς**	δηλ-**οῖο** (-όοιο)
3.	δηλ-**οίη** (-οοίη), / δηλ-**οῖ**	δηλ-**οῖτο** (-όοιτο)
	Pluralis	
1.	δηλ-**οῖμεν** (-όοιμεν)	δηλ-**οίμεθα** (-οοίμεθα)
2.	δηλ-**οῖτε** (-όοιτε)	δηλ-**οῖσθε** (-όοισθε)
3.	δηλ-**οῖεν** (-όοιεν)	δηλ-**οῖντο** (-όοιντο)
	Imperativus	
	Singularis	
2.	δήλ-**ου** (-οε)	δηλ-**οῦ** (-όου)
3.	δηλ-**ούτω** (-οέτω)	δηλ-**ούσθω** (-οέσθω)
	Pluralis	
2.	δηλ-**οῦτε** (-όετε)	δηλ-**οῦσθε** (-όεσθε)
3.	δηλ-**ούντων** (-οόντων)	δηλ-**ούσθων** (-οέσθων)
	Infinitivus	
	δηλ-**οῦν** (-όεν)	δηλ-**οῦσθαι** (-όεσθαι)
	Participium	
m	δηλ-**ῶν** (-όων), gen. δηλοῦντος	δηλ-**ούμενος** (-οόμενος)
f	δηλ-**οῦσα** (-όουσα), gen. δηλούσης	δηλ-**ουμένη** (-οομένη)
n	δηλ-**οῦν** (-όον), gen. δηλοῦντος	δηλ-**ούμενον** (-οόμενον)
	IMPERFECTUM	
	Indicativus	
	Singularis	
1.	ἐ-δήλ-**ουν** (-οον)	ἐ-δηλ-**ούμην** (-οόμην)
2.	ἐ-δήλ-**ους** (-οες)	ἐ-δηλ-**οῦ** (-όου)
3.	ἐ-δήλ-**ου** (-οε)	ἐ-δηλ-**οῦτο** (-όετο)
	Pluralis	
1.	ἐ-δηλ-**οῦμεν** (-όομεν)	ἐ-δηλ-**ούμεθα** (-οόμεθα)
2.	ἐ-δηλ-**οῦτε** (-όετε)	ἐ-δηλ-**οῦσθε** (-όεσθε)
3.	ἐ-δήλ-**ουν** (-οον)	ἐ-δηλ-**οῦντο** (-όοντο)

ВПРАВИ

І. Провідміняйте у praesens та imperfectum activi (у всіх способах) дієслова:

ποιέω (робити)

persona	***Praesens indicatīvi activi***	***Imperfectum indicatīvi activi***
Singulāris		
1.		
2.		
3.		
Plurālis		
1.		
2.		
3.		

persona	***Praesens coniunctīvi activi***	***Praesens optatīvi activi***
Singulāris		
1.		
2.		
3.		
Plurālis		
1.		
2.		
3.		

persona	***Imperativus praesentis activi***
Singulāris	
2.	
3.	
Plurālis	
2.	
3.	

Infinitivus praesentis activi

Participium praesentis activi	
m	
f	
n	

ἀγαπάω (любити)

persona	***Praesens indicatīvi medii / passivi***	***Imperfectum indicatīvi medii / passivi***
singulāris		
1.		
2.		
3.		
plurālis		
1.		
2.		
3.		

persona	***Praesens coniunctīvi medii / passivi***	***Praesens optatīvi medii / passivi***
Singulāris		
1.		
2.		
3.		
Plurālis		
1.		
2.		
3.		

persona	***Imperativus praesentis medii / passivi***
Singulāris	
2.	
3.	
Plurālis	
2.	
3.	

Infinitivus praesentis medii / passivi

Participium praesentis medii / passivi	
m	
f	
n	

ὁμοιόω (уподібнювати)

persona	***Praesens indicatīvi activi***	***Imperfectum indicatīvi activi***
Singulāris		
1.		
2.		
3.		
Plurālis		
1.		
2.		
3.		

persona	***Praesens coniunctīvi activi***	***Praesens optatīvi activi***
Singulāris		
1.		
2.		
3.		

Plurālis		
1.		
2.		
3.		

persona	***Imperativus praesentis activi***
Singulāris	
2.	
3.	
Plurālis	
2.	
3.	

Infinitivus praesentis activi

Participium praesentis activi	
m	
f	
n	

II. Визначте форми дієслів, вказавши час, спосіб, стан, особу і число, та перекладіть українською мовою:

φιλ**οῦσιν** .....

βοηθ**εῖτε** .....

ῥ**εῖ** .....

κρατ**εῖ** .....

ζήτ**ει** .....

εὐδαιμον**εῖν** .....

μισ**εῖτε** .....

ἀγαπ**ῶμεν** .....

κρατ**οῦμεν** .....

ἐρ**ᾶν**.....

γελ**ᾷ** .....

νικ**ᾶσθαι** .....

φοβ**οῦμεθα** .....

ІІІ. Прочитайте та перекладіть українською мовою:

1. Ἠκολούθει δὲ αὐτῷ ὄχλος πολύς, ὅτι ἐθεώρουν τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 6:2).

……..

……..

2. Καὶ ἐὰν αὐτὴ ἀπολύσασα τὸν ἄνδρα αὐτῆς γαμήσῃ ἄλλον μοιχᾶται (ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ, 10:12).

……..

3. Αἱ γυναῖκες ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν· οὐ γὰρ ἐπιτρέπεται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλὰ ὑποτασσέσθωσαν, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει (ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α, 14:34).

……..

……..

4. Ἄρα οὖν οὐ τοῦ θέλοντος οὐδὲ τοῦ τρέχοντος ἀλλὰ τοῦ ἐλεῶντος θεοῦ; (ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ, 9:16).

……..

5. Πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον φῶς ἐστιν. Διὸ λέγει· ἔγειρε, ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χριστός (ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ, 5:14).

……..

……..

Ὁ Ἰησοῦς καὶ Σίμων Πέτρος

Λέγει τῷ Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς· Σίμων Ἰωάννου, ἀγαπᾷς με;

……..

Λαλεῖ πρὸς αὐτόν· Κύριε, σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε.

……..

Λέγει αὐτῷ ὁ ’Ιησοῦς· Σίμων ’Ιωάννου, ἀγαπᾷς με;

……..

Ὁ Πέτρος· Κύριε, φιλῶ σε.

……..

Καὶ ὁ ’Ιησοῦς λαλεῖ αὐτῷ· Πέτρε, φιλεῖς με;

……..

Λέγει Σίμων Πέτρος· Σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε.

……..

Ὁ ’Ιησοῦς καλεῖ τὸν Πέτρον καὶ ποιεῖ αὐτὸν μαθητὴν αὐτοῦ.

……..

Ὁ Πέτρος ἀκολουθεῖ τῷ Κυρίῳ. Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ἡ Ἐκκλησία τὸν Πέτρον ἔχει· ’Ιωάννης Παῦλος ἡμῖν ἐστιν ὁ Πέτρος. ’Ιωάννης Παῦλος διακονεῖ τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἡ διακονία αὐτοῦ παρὰ Θεοῦ ἐστιν. Ποῦ ζητοῦμεν τὸν Πέτρον ἡμῶν; Ἐν Ῥώμῃ.

……..
……..
……..
……..

СЛОВНИК

ἀγαπάω любити, надавати перевагу
ἀκολουθέω слідувати (за), іти, іти слідом (за), проводжати, супроводжувати
ἀλλά але, а, однак
ἄλλος, η, ο інший
ἀνήρ, ἀνδρός ὁ чоловік, мужчина, людина
ἀνίστημι підіймати, воскрешати
ἀπολύω відв’язувати, звільняти
ἆρα чи, не чи
ἀσθενέω бути слабким / немічним
αὐτός, ή, ό сам; він
βοηθέω бігти на крик, спішити на допомогу, допомагати
γαμέω одружитися
γάρ адже, бо, тому що
γελάω сміятися
γινώσκω дізнаватись, пізнавати, розуміти, знати
γυνή, γυναικός ἡ дружина, жінка
δέ а, проте, же, однак, з іншого боку
διακονέω перебувати на службі, служити
διακονία, ας ἡ служба
διό (=διὰ ὅ) чому, тому
ἐάν = εἰ ἄν якщо б
ἐγείρω будити, підіймати, воскрешати

ἐγώ я
(ἐ)θέλω хотіти
εἰμί бути
ἐκ *(gen.)* з, від
ἐκκλησία, ας ἡ народне зібрання, церква
ἐλεέω мати співчуття, співчувати, шкодувати; *pass*. бути помилуваним
ἐν *(dat.)* в, на, біля, посеред
ἐπί (**ἐφ'** *перед придиховими голосними основного слова*) *(gen., dat., acc.)* на, до, із-за, проти, навпроти
ἐπιτρέπω *досл*. повертати, *перен*. схиляти, спонукати, дозволяти
ἐπιφαύσκω сяяти
ἐράω пристрасно бажати, любити
εὐδαιμονέω бути щасливим
ἔχω мати
ζητέω шукати
ἡμεῖς ми
ἡμέρα, ας ἡ день
Θεός, οῦ ὁ Бог
θεωρέω дивитися (*видовище*), споглядати
Ἰησοῦς, οῦ ὁ Ісус
Ἰωάννης, ου ὁ Йоан, Іван
καθεύδω спати
καθώς наскільки, оскільки
καί і
καλέω кликати
κρατέω (*gen*.) володарювати, панувати, долати, перемагати
Κύριος, ου ὁ Господь
λαλέω говорити, балакати
λέγω говорити, називати
λεπρός 3 хворий на проказу
μαθητής, οῦ ὁ учень
μισέω ненавидіти
μοιχάω чинити перелюб
νεκρός 3 мертвий
νικάω перемагати
νόμος, ου ὁ закон
ὁμοιόω уподібнювати, порівнювати
ὅς, ἥ, ὅ який
ὅτι що, так як, тому що
οὐ (οὐκ, οὐχ) не
οὐδέ і не, а не, проте не
οὖν таким чином, отож, насправді
ὄχλος, ου ὁ більшість, маса, натовп
παρά *(gen.)* від, *(dat.)* біля, при, *(acc.)* перед, проти
πᾶς, πᾶσα, πᾶν весь, цілий
Παῦλος, ου ὁ Павло
Πέτρος, ου ὁ Петро
ποιέω робити, створювати
πολύς, πολλή, πολύ численний
ποῦ де?
πρός *(gen.)* заради, від, *(dat.)* у, при, крім, *(acc.)* до, проти
ῥέω текти
Ῥώμη, ης ἡ Рим
σημεῖον, ου τό знак, ознака
σιγάω мовчати
Σίμων, ωνος ὁ Симон
σύ ти
τρέχω бігти
ὑποτάσσω підкоряти
φανερόω виявляти, робити очевидним
φιλέω любити, цілувати
φοβέομαι боятися, страшитися
φῶς, τός τό світло
Χριστός, οῦ ὁ Христос, досл. Помазаник (= євр. Месія)

СИЛЬНІ ЧАСИ

- Загальна характеристика сильних часів.
- Aoristus II activi et medii (Indicativus, Coniunctivus, Optativus, Imperativus, Infinitivus, Participium).
- Aoristus II passivi (Indicativus, Coniunctivus, Optativus, Imperativus, Infinitivus, Participium).
- Futurum II passivi (Indicativus, Optativus, Infinitivus, Participium).

Сильні часи або другі (II) утворює незначна кількість дієслів, проте вони часто трапляються у текстах. ІІ. На відміну від *слабких часів або перших (I)*, сильні часи мають дієслівні форми переважно без суфіксів.

До сильних часів відноситься аорист активного (*Aoristus II activi*), медіального (*Aoristus II medii*) і пасивного станів (*Aoristus II passivi*), майбутній пасивного стану (*Futurum II passivi*), перфект (*Perfectum II activi*) і плюсквамперфект активного стану (*Plusquamperfectum II activi*).

Аорист II (сильний) активного стану (Aoristus II indicativi, coniunctivi, optativi, imperativi, infinitivi, participii activi) утворюється:

Авгмент (для indicativus) + дієслівна основа + закінчення

Indicativus	*Coniunctivus*	*Optativus*	*Imperativus*	*Infinitivus*	*Participium*
S. 1. **-ο-ν**	**-ω**	**-οι-μι**	--		*m* **-ών**,
2. **-ε-ς**	**-ῃς**	**-οι-ς**	**-ε**		*gen.* -όντος
3. **-ε(ν)**	**-ῃ**	**-οι**	**-έ-τω**	**-εῖν**	*f* **-οῦσα**,
Pl. 1. **-ο-μεν**	**-ω-μεν**	**-οι-μεν**	--		*gen.* -ούσης
2. **-ε-τε**	**-η-τε**	**-οι-τε**	**-ε-τε**		*n* **-όν**,
3. **-ο-ν**	**-ω-σι(ν)**	**-οι-εν**	**-ό-ντων**		*gen.* - όντος

Аорист II (сильний) медіального стану (Aoristus II indicativi, coniunctivi, optativi, imperativi, infinitivi, participii medii) утворюється:

Авгмент (для indicativus) + дієслівна основа + закінчення

Indicativus	*Coniunctivus*	*Optativus*	*Imperativus*	*Infinitivus*	*Participium*
S. 1. **-ό-μην**	**-ω-μαι**	**-οί-μην**	--		*m* **-ό-μενος**
2. **-ου**	**-ῃ**	**-οι-ο**	**-οῦ**		
3. **-ε-το**	**-η-ται**	**-οι-το**	**-έ-σθω**	**-έ-σθαι**	*f* **-ο-μένη**
Pl. 1. **-ό-μεθα**	**-ώ-μεθα**	**-οί-μεθα**	--		
2. **-ε-σθε**	**-η-σθε**	**-οι-σθε**	**-ε-σθε**		*n* **-ό-μενον**
3. **-ο-ντο**	**-ω-νται**	**-οι-ντο**	**-έ-σθων**		

Зразок відмінювання дієслова βάλλω (кидати) у Aoristus II activi et medii:

	Activum	*Medium*
Indicativus		
	Singularis	
1.	ἔ-βαλ-**ο-ν**	ἐ-βαλ-**ό-μην**
2.	ἔ-βαλ-**ε-ς**	ἐ-βάλ-**ου**
3.	ἔ-βαλ-**ε(ν)**	ἐ-βάλ-**ε-το**
	Pluralis	
1.	ἐ-βάλ-**ο-μεν**	ἐ-βαλ-**ό-μεθα**
2.	ἐ-βάλ-**ε-τε**	ἐ-βάλ-**ε-σθε**
3.	ἔ-βαλ-**ο-ν**	ἐ-βάλ-**ο-ντο**
Coniunctivus		
	Singularis	
1.	βάλ-**ω**	βάλ-**ω-μαι**
2.	βάλ-**ῃς**	βάλ-**ῃ**
3.	βάλ-**ῃ**	βάλ-**η-ται**
	Pluralis	
1.	βάλ-**ω-μεν**	βαλ-**ώ-μεθα**
2.	βάλ-**η-τε**	βάλ-**η-σθε**
3.	βάλ-**ω-σι(ν)**	βάλ-**ω-νται**
Optativus		
	Singularis	
1.	βάλ-**οι-μι**	βαλ-**οί-μην**
2.	βάλ-**οι-ς**	βάλ-**οι-ο**
3.	βάλ-**οι**	βάλ-**οι-το**
	Pluralis	
1.	βάλ-**οι-μεν**	βαλ-**οί-μεθα**
2.	βάλ-**οι-τε**	βάλ-**οι-σθε**
3.	βάλ-**οι-εν**	βάλ-**οι-ντο**
Imperativus		
	Singularis	
2.	βάλ-**ε**	βαλ-**οῦ**
3.	βαλ-**έ-τω**	βαλ-**έ-σθω**
	Pluralis	
2.	βάλ-**ε-τε**	βάλ-**ε-σθε**
3.	βαλ-**ό-ντων**	βαλ-**έ-σθων**
Infinitivus		
	βαλ-**εῖν**	βαλ-**έ-σθαι**
Participium		
m	βαλ-**ών**, *gen*. βαλόντος	βαλ-**ό-μενος**
f	βαλ-**οῦσα**, *gen*. βαλούσης	βαλ-**ο-μένη**
n	βαλ-**όν**, *gen*. βαλόντος	βαλ-**ό-μενον**

Аорист II (сильний) пасивного стану (Aoristus II indicativi, coniunctivi, optativi, imperativi, infinitivi, participii passivi) утворюється:

Авгмент (для indicativus) + дієслівна основа + закінчення

Indicativus	*Coniunctivus*	*Optativus*	*Imperativus*	*Infinitivus*	*Participium*
S. 1. **-η-ν** 2. **-η-ς** 3. **-η**	**-ω̃** **-ῇς** **-ῇ**	**-ε-ίη-ν** **-ε-ίη-ς** **-ε-ίη**	-- **-η-θι** **-ή-τω**	**-ῆ-ναι**	*m* **-είς**, *gen*. -έντος *f* **-εῖσα**, *gen*. -είσης *n* **-όν**, *gen*. -έντος
Pl.1.**-η-μεν** 2. **-η-τε** 3. **-η-σαν**	**-ω̃-μεν** **-ῆ-τε** **-ω̃-σι(ν)**	**-ε-ῖ-μεν** **-ε-ῖ-τε** **-ε-ῖ-εν**	-- **-η-τε** **-έ-ντων**		

Зразок відмінювання дієслова γράφω (писати) у Aoristus II passivi:

Indicativus		
	Singularis	*Pluralis*
1.	ἐ-γράφ-**η-ν**	ἐ-γράφ-**η-μεν**
2.	ἐ-γράφ-**η-ς**	ἐ-γράφ-**η-τε**
3.	ἐ-γράφ-**η**	ἐ-γράφ-**η-σαν**
Coniunctivus		
	Singularis	*Pluralis*
1.	γραφ-**ω̃**	γραφ-**ω̃-μεν**
2.	γραφ-**ῇς**	γραφ-**ῆ-τε**
3.	γραφ-**ῇ**	γραφ-**ω̃-σι(ν)**
Optativus		
	Singularis	*Pluralis*
1.	γραφ-**ε-ίη-ν**	γραφ-**ε-ῖ-μεν**
2.	γραφ-**ε-ίη-ς**	γραφ-**ε-ῖ-τε**
3.	γραφ-**ε-ίη**	γραφ-**ε-ῖ-εν**
Imperativus		
	Singularis	*Pluralis*
2.	γράφ-**η-θι**	γράφ-**η-τε**
3.	γραφ-**ή-τω**	γραφ-**έ-νθων**
Participium		***Infinitivus***
m	γραφ-**είς**, *gen*. γραφέντος	γραφ-**ῆ-ναι**
f	γραφ-**εῖσα**, *gen*. γραφείσης	
n	γραφ-**έν**, *gen*. γραφέντος	

Майбутній II (сильний) пасивного стану (Futurum II indicativi, optativi, infinitivi, participii passivi)[38] утворюється:

Дієслівна основа + суфікс -η- + суфікс -σ- + з'єднувальні голосні і закінчення

Indicativus	*Optativus*	*Infinitivus*	*Participium*
S. 1. **-ή-σ-ο-μαι** 2. **-ή-σ-ῃ** 3. **-ή-σ-ε-ται**	**-η-σ-οί-μην** **-ή-σ-οι-ο** **-ή-σ-οι-το**	**-ή-σ-ε-σθαι**	*m* **-η-σ-ό-μενος** *f* **-η-σ-ο-μένη** *n* **-η-σ-ό-μενον**
Pl. 1. **-η-σ-ό-μεθα** 2. **-ή-σ-ε-σθε** 3. **-ή-σ-ο-νται**	**-η-σ-οί-μεθα** **-ή-σ-οι-σθε** **-ή-σ-οι-ντο**		

Зразок відмінювання дієслова γράφω (писати) у Futurum II passivi

Indicativus		
Singularis		*Pluralis*
1.	γραφ-**ή-σ-ο-μαι**	γραφ-**η-σ-ό-μεθα**
2.	γραφ-**ή-σ-ῃ**	γραφ-**ή-σ-ε-σθε**
3.	γραφ-**ή-σ-ε-ται**	γραφ-**ή-σ-ο-νται**
Optativus		
Singularis		*Pluralis*
1.	γραφ-**η-σ-οί-μην**	γραφ-**η-σ-οί-μεθα**
2.	γραφ-**ή-σ-οι-ο**	γραφ-**ή-σ-οι-σθε**
3.	γραφ-**ή-σ-οι-το**	γραφ-**ή-σ-οι-ντο**
Participium		***Infinitivus***
m	γραφ-**η-σ-ό-μενος**	γραφ-**ή-σ-ε-σθαι**
f	γραφ-**η-σ-ο-μένη**	
n	γραφ-**η-σ-ό-μενον**	

NB! Деякі дієслова в койне, вживаючись в *аористі II,* мають суфікс *аориста I*. Таким чином, у текстах аористи I і II одного і того ж дієслова можуть співіснувати. Зокрема, йдеться про аористи від дієслів **λέγω** (*говорити*), **ἔρχομαι** (*приходити*), **οἶδα** (*знати*), **ὁράω** (*бачити*) (*Див. впр. 4*).

[38] Futurum II passivi можуть утворювати лише ті дієслова, які утворюють Aoristus II passivi.

ВПРАВИ

І. Провідміняйте у аористі ІІ активного і медіального станів дієслово πάσχω (страждати):

persona	***Aoristus II indicativi activi***	***Aoristus II indicativi medii***
Singulāris		
1.	**ἔ-παθ-ον**	**ἐ-παθ-όμην**
2.		
3.		
Plurālis		
1.		
2.		
3.		

persona	***Aoristus II coniunctivi activi***	***Aoristus II coniunctivi medii***
Singulāris		
1.		
2.		
3.		
Plurālis		
1.		
2.		
3.		

persona	***Aoristus II optativi activi***	***Aoristus II optativi medii***
Singulāris		
1.		
2.		
3.		
Plurālis		
1.		
2.		
3.		

persona	***Aoristus II imperativi activi***	***Aoristus II imperativi medii***
Singulāris		
2.		
3.		
Plurālis		
2.		
3.		

Aoristus II participii activi		***Aoristus II participii medii***
m		
f		
n		

Aoristus II infinitivi activi	***Aoristus II infinitivi medii***

II. Провідміняйте у аористі II пасивного стану дієслова κρύπτω (приховувати) і θάπτω (хоронити):

persona	***Aoristus II indicativi passivi***	
Singulāris		
1.	**ἐ-κρύβ-ην**	**ἐ-τάφ-ην**
2.		
3.		
Plurālis		
1.		
2.		
3.		

persona	***Aoristus II coniunctivi passivi***	
Singulāris		
1.		
2.		
3.		

Plurālis		
1.		
2.		
3.		

persona	***Aoristus II optativi passivi***	
Singulāris		
1.		
2.		
3.		
Plurālis		
1.		
2.		
3.		

persona	***Aoristus II imperativi passivi***	
Singulāris		
2.		
3.		
Plurālis		
2.		
3.		

Aoristus II participii passivi		
m		
f		
n		

Aoristus II infinitivi passivi	

III. Доберіть форми аориста II (сильного) до поданих дієслів:

Дієслова		*Aoristus II*	
1	ὁράω (*бачити*)	*а*	ἔσχον
2	πίνω (*пити*)	*б*	ἔλιπον
3	λαμβάνω (*брати*)	*в*	ἔφαγον
4	λέγω (*говорити*)	*г*	ἔτεκον
5	τίκτω (*народжувати*)	*ґ*	ἤγαγον
6	ἐσθίω (*їсти*)	*д*	ἐγενόμην
7	ἔρχομαι (*іти, приходити*)	*е*	ἔλαβον
8	εὑρίσκω (*знаходити*)	*є*	ἦλθον
9	λείπω (*залишати*)	*ж*	εὗρον
10	γίνομαι (*з'являтися*)	*з*	εἶδον
11	ἔχω (*мати*)	*и*	ἔπιον
12	ἄγω (*вести*)	*і*	εἶπον

IV. Прочитайте та перекладіть українською мовою:

1. Λέγει αὐτοῖς· ἔρχεσθε καὶ ὄψεσθε. Ἦλθαν οὖν καὶ εἶδαν ποῦ μένει καὶ παρ' αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκείνην· ὥρα ἦν ὡς δεκάτη (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 1:39).

……..

……..

2. Ἦραν οὖν λίθους ἵνα βάλωσιν ἐπ' αὐτόν. Ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 8:59).

……..

……..

3. Καὶ ἔλεγεν· οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ὡς ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς (ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ, 4:26).

……..

4. Δραμὼν δέ τις καὶ γεμίσας σπόγγον ὄξους περιθεὶς καλάμῳ ἐπότιζεν αὐτόν λέγων· ἄφετε ἴδωμεν[39] εἰ ἔρχεται Ἠλίας καθελεῖν αὐτόν (ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ, 15:36).

……..

……..

[39] ***NB!*** У новозавітному койне можна помітити *описове вживання імператива*, особливо для 2 особи однини і множини, як напр., вираз «ἄφετε ἴδωμεν».

5. Ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ ὅτι οὐκ ἔλαθεν, τρέμουσα ἦλθεν καὶ προσπεσοῦσα αὐτῷ δι' ἣν αἰτίαν ἥψατο αὐτοῦ ἀπήγγειλεν ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ καὶ ὡς ἰάθη παραχρῆμα (ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ, 8:47).

……..

……..

6. Πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθη (ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ, 12:49).

……..

7. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν εἶπεν αὐτοῖς· τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; Οἱ δὲ εἶπαν· τὸν Βαραββᾶν (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 27:21).

……..

……..

8. Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 5:14).

……..

……..

9. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε καὶ οὐκ **εἶδαν** … (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 13:17).

……..

……..

10. Καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν **εἶδον** τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ… (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 2:11).

……..

……..

11. Ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ· μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστιν καὶ οὐ δύναται γνῶναι, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται (ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α, 2:14).

……..

……..

12. Καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν[40] κρέα μηδὲ πιεῖν οἶνον μηδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει (ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ, 14:21).

……..

……..

13. Καὶ ἔβαλεν ὁ ὄφις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὀπίσω τῆς γυναικὸς ὕδωρ ὡς ποταμόν, ἵνα αὐτὴν ποταμοφόρητον ποιήσῃ (ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΙΩΑΝΝΟΥ, 12:15).

……..

……..

14. Ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν (ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ, 6:22).

……..

……..

[40] Див. ἐσθίω.

СЛОВНИК

ἄγω вести, робити
ἀδελφός, οῦ ὁ брат
αἴρω піднімати
αἰτία, ας ἡ причина, провина
ἀμήν (*adv.*) *івр*. воістину
ἀνακρίνω розпитувати, допитувати
ἀνάπτω запалювати, розпалювати
ἄνθρωπος, ου ὁ людина
ἀπαγγέλλω сповіщати, повідомляти
ἀποκρίνομαι відповідати
ἀπόλλυμι втрачати, *med*. гинути
ἅπτομαι *med*. торкатися, доторкатися
αὐτός, ή, ό сам; він
ἀφίημι відправляти, відсилати
βάλλω кидати
Βαραββᾶς, ᾶ ὁ Вара́вва (*злочинець, звільнений Понтієм Пілатом з нагоди святкування юдейським народом свята Пасхи*)
βασιλεία, ας ἡ царська влада, царство
βλέπω дивитися, бачити
γάρ адже, бо, тому що
γεμίζω наповнювати
γίνομαι виникати, ставатися, поставати
γινώσκω дізнаватись, пізнавати, розуміти, знати
γῆ, ῆς ἡ земля
γυνή, γυναικός ἡ дружина, жінка
δέ а, проте, же, однак, з іншого боку
δέκατος 3 десятий
δέχομαι приймати, брати, отримувати
διά *(gen., acc.)* через, внаслідок, із-за
δίκαιος 3 справедливий, праведний
δύναμαι могти, бути в стані
δύο два
(ἐ)θέλω хотіти
εἰ якщо
εἰμί бути
εἰς (*acc*.) в, на, до, біля
ἐκ / ἐξ *(gen.)* з, від
ἐκεῖνος 3 той
ἐν *(dat.)* в, на, біля, посеред
ἐνώπιον (+*gen.*) перед, навпроти, по відношенню до
ἐξέρχομαι виходити, іти
ἐπάνω (*adv.*) над, зверх
ἐπί (**ἐφ'** *перед придиховими голосними основного слова*) *(gen., dat., acc.)* на, до, із-за, проти, навпроти
ἐπιθυμέω пристрасно бажати, жадати
ἔρχομαι приходити
ἐσθίω їсти
εὑρίσκω знаходити
ἔχω мати
ἡγεμών, όνος ὁ провідник, керманич, глава, правитель
ἤδη уже
Ἠλίας, ου ὁ Ілля
ἡμεῖς ми
ἡμέρα, ας ἡ день
θάπτω хоронити
Θεός, οῦ ὁ Бог
ἰάομαι лікувати
ἱερόν, οῦ τό святиня, храм
Ἰησοῦς, οῦ ὁ Ісус
ἵνα щоб
καθαιρέω знімати
καί і
κάλαμος, ου ὁ тростина, ручка
καλός 3 гарний, красивий, прекрасний
καρδία, ας ἡ серце
κεῖμαι лежати
κόσμος, ου ὁ світ, всесвіт
κρέας, ατος τό м'ясо

κρύπτω приховувати
λαμβάνω брати, отримувати
λανθάνω бути прихованим
λαός, οῦ ὁ люди, населення
λέγω говорити, називати
λείπω залишати, покидати, бракувати
λίθος, ου ὁ камінь
Μαρία, ας (Μαριάμ) ἡ Марія
μένω залишатися, чекати
μετά *(gen., acc.)* з, разом з (gen. *співучасть*), замість, після (acc. *рух слідом за*)
μή не
μηδέ і не, а також не; а не, але не; і навіть не, і взагалі не
μήτηρ, τρός ἡ мати
μωρία, ας ἡ дурість, безглуздість
οἰκία, ας ἡ дім, житло
οἶνος, ου ὁ вино
ὄξος, ους, τό оцет
ὀπίσω *(gen.)* позаду, після
ὁράω бачити
ὄρος, ους τό гора
ὅς, ἥ, ὅ який
ὅτι що, так як, тому що
οὐ (οὐκ, οὐχ) не
οὖν таким чином, отож, насправді
οὕτως так, таким чином
ὄφις, εως ὁ змія, змій
παιδίον, ου τό хлопчик, дитина
παρά *(gen.)* від, *(dat.)* біля, при, *(acc.)* перед, проти
παρακαλέω благати, втішати
παραχρῆμα *adv*. [із παρὰ τὸ χρῆμα] зараз же, в той же час, негайно
πᾶς, πᾶσα, πᾶν весь, цілий
πέμπω посилати, відправляти
περί *(gen.)* про, *(dat.)* за, *(acc.)* біля
πίνω пити
πνεῦμα, ατος τό дух
πνευματικῶς (*adv*.) духовно
ποιέω робити, створювати
πόλις, εως ἡ поліс, місто
πολύς, πολλή, πολύ численний
ποταμός, οῦ ὁ ріка
ποταμοφόρητος 2 змитий, розмитий
ποτίζω поїти, давати пити
ποῦ де?
πρός *(gen.)* заради, від, *(dat.)* у, при, крім, *(acc.)* до, проти
προσκόπτω впадати в гріх; спотикатися, затинатися
προσπίπτω падати ниць, падати перед
προφήτης, ου ὁ пророк
πῦρ, ρός τό вогонь
σπόγγος, ου ὁ губка
σπόρος, ου ὁ насіння, зерно
στέλλω посилати
στόμα, τος τό рот, вуста, паща, гирло, отвір, вхід, вихід
σύ ти
τίκτω народжувати
τίς, τί хто? що?
τις, τι хтось, щось
τρέμω тремтіти
τρέχω бігти
ὕδωρ, ὕδατος τό вода
ὑμεῖς ви
φέρω нести
φεύγω втікати, уникати
φῶς, τός τό світло
ψυχικός 3 бездуховний; душевний, психічний
ὥρα, ας ἡ година
ὡς як, наче

Заняття 19

ПЕРФЕКТ І ПЛЮСКВАМПЕРФЕКТ АКТИВНОГО І МЕДІАЛЬНО-ПАСИВНОГО СТАНІВ. PERFECTUM ET PLUSQUAMPERFECTUM ACTIVI ET MEDII / PASSIVI

- Редуплікація – морфологічна ознака перфекта і плюсквамперфекта.
- Perfectum I indicativi, coniunctivi, optativi, infinitivi, participii activi.
- Perfectum I indicativi, coniunctivi, optativi, infinitivi, participii medii et passivi.
- Plusquamperfectum I indicativi activi, medii et passivi.
- Perfectum II et Plusquamperfectum II activi.

Давньогрецький perfectum (перфект) – це минулий час доконаного виду, результат дії якого триває і в теперішньому.

Основа перфекта утворюється шляхом ***редуплікації*** (подвоєння початкового приголосного дієслівного кореня) або ж за допомогою авгмента. Цей процес (редуплікації чи авгментації) відбувається згідно певних правил:

❖ У дієсловах, корінь яких починається з однієї приголосної або з двох, що утворюють групу *muta cum liquida* (***γ, κ, χ, β, π, φ, δ, τ, θ + λ, μ, ν, ρ***)[41], подвоюється початковий приголосний з голосним **ε**:

παιδεύω (виховувати) ⟶ **πε-**παίδευκα;
κρίνω (судити) ⟶ **κέ-**κρικα;

❖ У дієсловах, корінь яких починається з кількох приголосних (крім *muta cum liquida*), напр. ***σ + приголосний***, або з подвійних приголосних **ζ, ξ, ψ**, ставиться авгмент **ἐ-**:

σπουδάζω (старатися) ⟶ **ἐ-**σπούδακα;
ζητέω (шукати) ⟶ **ἐ-**ζήτηκα;

❖ У дієсловах, корінь яких починається з голосної, відбувається подовження голосної літери, так само, як і при утворенні імперфекта і аориста:

ἁμαρτάνω (грішити) ⟶ **ἡ**μάρτηκα;
ὁρίζω (розмежовувати) ⟶ **ὥ**ρικα.

Перфект I (слабкий) активного стану (Perfectum I indicativi, coniunctivi, optativi, imperativi, infinitivi, participii activi) утворюється:

Редуплікований склад або авгмент + дієслівна основа + суфікс **-κ-** + закінчення

[41] У дієсловах з початковим придиховим звуком **χ, φ, θ** редуплікація відбувається з відповідним не придиховим звуком **κ, π, τ,** напр.: **φ**εύγω (уникати) ⟶ **πέ-**φευγα;

Indicativus	*Coniunctivus*	*Optativus*	*Imperativus*	*Infinitivus*	*Participium*
S. 1. **-α** 2. **-ας** 3. **-ε(ν)**	**-ω** **-ῃς** **-ῃ**	**-οιμι** **-οις** **-οι**	 **-ε** **-έτω**	**-έναι**	*m* **-ώς**, *gen.* -κότος *f* **-υῖα**, *gen.* -υίας *n* **-ός**, *gen.* -κότος
Pl. 1. **-αμεν** 2. **-ατε** 3. **-ασι(ν)**	**-ωμεν** **-ητε** **-ωσι**	**-οιμεν** **-οιτε** **-οιεν**	 **-ετε** **-όντων**		

Перфект медіального і пасивного станів (Perfectum indicativi, coniunctivi, optativi, imperativi, infinitivi, participii medii /passivi) утворюється:

Редуплікований склад або авгмент + дієслівна основа + закінчення

Indicativus	*Coniunctivus*	*Optativus*	*Imperativus*	*Infinitivus*	*Participium*
S. 1. **- μαι** 2. **- σαι** 3. **- ται**	PPMP[42] + **ῶ** PPMP + **ῇς** PPMP + **ῇ**	PPMP + **εἴην** PPMP + **εἴης** PPMP + **εἴη**	 **- σο** **- σθω**	**- σθαι**	 *m* **- μένος** *f* **- μένη** *n* **- μένον**
Pl. 1. **- μεθα** 2. **- σθε** 3. **- νται**	PPMP + **ῶμεν** PPMP + **ῆτε** PPMP + **ῶσι**	PPMP + **εἶμεν** PPMP + **εἶτε** PPMP + **εἶεν**	 **- σθε** **- σθων**		

ЗРАЗОК ВІДМІНЮВАННЯ ДІЄСЛОВА **παιδεύω** (виховувати) У PERFECTUM I ACTIVI ET MEDII / PASSIVI

	Activum	***Medium-Passivum***
Indicativus		
Singularis		
1. 2. 3.	**πε**-παίδευ-**κ-α** **πε**-παίδευ-**κ-ας** **πε**-παίδευ-**κ-ε(ν)**	**πε**-παίδευ-**μαι** **πε**-παίδευ-**σαι** **πε**-παίδευ-**ται**
Pluralis		
1. 2. 3.	**πε**-παιδεύ-**κ-αμεν** **πε**-παιδεύ-**κ-ατε** **πε**-παιδεύ-**κ-ασι(ν)**	**πε**-παιδεύ-**μεθα** **πε**-παίδευ-**σθε** **πε**-παίδευ-**νται** / **πεπαιδευμένοι εἰσί(ν)**

[42] PPMP – participium perfecti passivi (дієприкметник перфекта медіального і пасивного станів).

Coniunctivus		
Singularis		
1.	**πε**-παιδεύ-**κ-ω** / πεπαιδευκὼς ὦ[43]	**πε**παιδευ**μένος** ὦ
2.	**πε**-παιδεύ-**κ-ῃς** / πεπαιδευκὼς ᾖς	**πε**παιδευ**μένος** ᾖς
3.	**πε**-παιδεύ-**κ-ῃ** / πεπαιδευκὼς ᾖ	**πε**παιδευ**μένος** ᾖ
Pluralis		
1.	**πε**-παιδεύ-**κ-ωμεν** / πεπαιδευκότες ὦμεν	**πε**παιδευ**μένοι** ὦμεν
2.	**πε**-παιδεύ-**κ-ητε** / πεπαιδευκότες ἦτε	**πε**παιδευ**μένοι** ἦτε
3.	**πε**-παιδεύ-**κ-ωσι** / πεπαιδευκότες ὦσι	**πε**παιδευ**μένοι** ὦσι
Optativus		
Singularis		
1.	**πε**-παιδεύ-**κ-οιμι** / πεπαιδευκὼς εἴην	**πε**παιδευ**μένος** εἴην
2.	**πε**-παιδεύ-**κ-οις** / πεπαιδευκὼς εἴης	**πε**παιδευ**μένος** εἴης
3.	**πε**-παιδεύ-**κ-οι** / πεπαιδευκὼς εἴη	**πε**παιδευ**μένος** εἴη
Pluralis		
1.	**πε**-παιδεύ-**κ-οιμεν** / πεπαιδευκότες εἶμεν	**πε**παιδευ**μένοι** εἶμεν
2.	**πε**-παιδεύ-**κ-οιτε** / πεπαιδευκότες εἶτε	**πε**παιδευ**μένοι** εἶτε
3.	**πε**-παιδεύ-**κ-οιεν** / πεπαιδευκότες εἶεν	**πε**παιδευ**μένοι** εἶεν
Imperativus		
Singularis		
2.	**πε**-παίδευ-**κ-ε** / πεπαιδευκὼς ἴσθι	**πε**-παίδευ-**σο**
3.	**πε**-παιδευ-**κ-έτω** / πεπαιδευκὼς ἔστω	**πε**-παιδεύ-**σθω**
Pluralis		
2.	**πε**-παιδεύ-**κ-ετε** / πεπαιδευκότες ἔστε	**πε**-παίδευ-**σθε**
3.	**πε**-παιδευ-**κ-όντων** / πεπαιδευκότες ἔστων	**πε**-παιδεύ-**σθων**
Infinitivus		
	πε-παιδευ-**κ-έναι**	**πε**-παιδεῦ-**σθαι**
Participium		
m	**πε**-παιδευ-**κ-ώς**, *gen*. πεπαιδευκότος[44]	**πε**-παιδευ-**μένος**
f	**πε**-παιδευ-**κ-υῖα**, *gen*. πεπαιδευκυίας	**πε**-παιδευ-**μένη**
n	**πε**-παιδευ-**κ-ός**, *gen*. πεπαιδευκότος	**πε**-παιδευ-**μένον**

При утворенні медіально-пасивних форм перфекта особові закінчення додаються безпосередньо до дієслівної основи перфекта, тому відбуваються пені фонетичні зміни.

- ✓ У ***verba pura*** дифтонг залишається без змін; кінцевий голосний основи подовжується:

[43] *Умовний спосіб, оптатив та наказовий спосіб* перфекта активного стану можуть утворюватися також за допомогою описових форм, що складаються з дієприкметника перфекта активного стану та дієслова εἰμί (бути) в кон'юнктиві.

[44] Форми чоловічого і середнього родів дієприкметника перфекта активного стану відмінюються за III відміною (основа на -τ-), а жіночого роду – за I відміною.

παιδ**εύ**ω (виховувати) ⟶ **πε**παίδευ**μαι**;

κοσμ**έ**ω (прикрашати) ⟶ **κε**κοσμη**μαι**

✓ У ***verba muta*** кінцевий приголосний основи, поєднуючись із початковим приголосним закінчення, змінюється таким чином:

+	**μ**	**σ**	**τ**	**σθ**
β, π, φ	**μμ**	**ψ**	**πτ**	**φθ**

Зразок відмінювання дієслова **πέμπω** посилати у ***Perfectum medii / passivi:***

	Singularis	*Pluralis*
1.	πέπε**μμ**αι	πεπέ**μμ**εθα
2.	πέπεμ**ψ**αι	πέπεμ**φθ**ε
3.	πέπεμ**πτ**αι	πεπε**μμ**ένοι εἰσί(ν)

+	**μ**	**σ**	**τ**	**σθ**
γ, κ, χ	**γμ**	**ξ**	**κτ**	**χθ**

Зразок відмінювання дієслова **διώκω** *(переслідувати) у* ***Perfectum medii / passivi:***

	Singularis	*Pluralis*
1.	δεδίω**γμ**αι	δεδιώ**γμ**εθα
2.	δεδίω**ξ**αι	δεδίω**χθ**ε
3.	δεδίω**κτ**αι	δεδιω**γμ**ένοι εἰσί(ν)

+	**μ**	**σ**	**τ**	**σθ**
δ, τ, θ	**σμ**	**σ**	**στ**	**σθ**

Зразок відмінювання дієслова **πείθω** *(переконувати) у* ***Perfectum medii / passivi:***

	Singularis	*Pluralis*
1.	πέπει**σμ**αι	πεπεί**σμ**εθα
2.	πέπει**σ**αι	πέπει**σθ**ε
3.	πέπει**στ**αι	πεπει**σμ**ένοι εἰσί(ν)

Плюсквамперфект виражає минулу завершену дію, результат якої належить минулому. Plusquamperfectum I indicativi activi утворюється:

Авгмент + редуплікований склад + дієслівна основа + суфікс **-κ-** + закінчення

Плюсквамперфект медіального і пасивного станів (Plusquamperfectum indicativi medii / passivi) утворюється:

Авгмент + редуплікований склад + дієслівна основа + закінчення

Activum		*Medium / Passivum*
Indicativus		
Singularis		
1.	**-η / -ειν**[45]	**-μην**
2.	**-ης / -εις**	**-σο**
3.	**-ει / -ει**	**-το**
Pluralis		
1.	**-εμεν / -ειμεν**	**-μεθα**
2.	**-ετε / -ειτε**	**-σθε**
3.	**-εσαν / -εισαν**	**-ντο**

ЗРАЗОК ВІДМІНЮВАННЯ ДІЄСЛОВА παιδεύω (виховувати)
У PLUSQUAMPERFECTUM I ACTIVI ET MEDII / PASSIVI

Activum		*Medium / Passivum*
Indicativus		
Singularis		
1.	ἐ-**πε**-παιδεύ-**κ-η** / ἐ-**πε**-παιδεύ-**κ-ειν**	ἐ-**πε**-παιδεύ-**μην**
2.	ἐ-**πε**-παιδεύ-**κ-ης** / ἐ-**πε**-παιδεύ-**κ-εις**	ἐ-**πε**-παίδευ-**σο**
3.	ἐ-**πε**-παιδεύ-**κ-ει** / ἐ-**πε**-παιδεύ-**κ-ει**	ἐ-**πε**-παίδευ-**το**
Pluralis		
1.	ἐ-**πε**-παιδεύ-**κ-εμεν** / ἐ-**πε**-παιδεύ-**κ-ειμεν**	ἐ-**πε**-παιδεύ-**μεθα**
2.	ἐ-**πε**-παιδεύ-**κ-ετε** / ἐ-**πε**-παιδεύ-**κ-ειτε**	ἐ-**πε**-παίδευ-**σθε**
3.	ἐ-**πε**-παιδεύ-**κ-εσαν** / ἐ-**πε**-παιδεύ-**κ-εισαν**	ἐ-**πε**-παίδευ-**ντο**

Деякі дієслова утворюють perfectum без редуплікації. Це дієслова οἶδα (знаю), ἕστηκα (стою), εἴωθα (звик), πέποιθα (вірю, впевнений) та ін.

[45] Перша форма є староаттичною, а друга – новоаттична і елліністична.

ВІДМІНЮВАННЯ ДІЄСЛОВА οἶδα (знати) У PERFECTUM ET PLUSQUAMPERFECTUM INDICATIVI ACTIVI

PERFECTUM Activi				
Indicativus		**Coniunctivus**	**Optativus**	**Imperativus**
Singularis				
1. 2. 3.	οἶδα οἶσθα οἶδε(ν)	εἰδῶ εἰδῇς εἰδῇ	εἰδείην εἰδείης εἰδείη	– ἴσθι ἴστω
Pluralis				
1. 2. 3.	ἴσμεν ἴστε ἴσασι(ν)	εἰδῶμεν εἰδῆτε εἰδῶσι(ν)	εἰδεῖμεν (εἰδείημεν) εἰδεῖτε (εἰδείητε) εἰδεῖεν (εἰδείησαν)	– ἴστε ἴστων
Participium		**Infinitivus**		
m ***f*** ***n***	εἰδώς, *gen.* εἰδότος εἰδυῖα, *gen.* εἰδυίας εἰδός, *gen.* εἰδότος	εἰδέναι		
PLUSQUAMPERFECTUM Indicativi Activi				
Singularis		*Pluralis*		
1. 2. 3.	ᾔδειν (ᾔδη) ᾔδεις (ᾔδησθα) ᾔδει (ᾔδειν)	ᾔδεμεν (ᾖσμεν) ᾔδετε (ᾖστε) ᾔδεσαν (ᾖσαν)		

NB! У дієслові **οἶδα** в койне відбуваються зміни, а саме наступає вирівнювання парадигми відмінювання: множина утворює форми за зразком однини (1 ос. οἴδαμεν замість ἴσμεν, 2 ос. οἴδατε замість ἴστε, 3 ос. οἴδασι(ν) замість ἴσασι(ν)).

Перфект II (другий) або сильний (Perfectum II indicativi, coniunctivi, optativi, infinitivi, imperativi, participii activi) утворюється:

Редуплікований склад + дієслівна основа + закінчення (*такі ж, що і у Perfectum I activi*)

Плюсквамперфект II (другий) або сильний (Plusquamperfectum II indicativi activi) утворюється:

Авгмент + редуплікований склад + дієслівна основа + закінчення

Singularis		*Pluralis*
1. 2. 3.	**-η / -ειν** **-ης / -εις** **-ει**	**-εμεν** **-ετε** **-εσαν**

ЗРАЗОК ВІДМІНЮВАННЯ ДІЄСЛОВА **τρέφω** (годувати) У PERFECTUM II ET PLUSQUAMPERFECTUM II ACTIVI

Perfectum II activi				
	Indicativus	***Coniunctivus***	***Optativus***	***Imperativus***
		Singularis		
1.	**τέτροφα**	**τετρόφω**	**τετρόφοιμι**	–
2.	**τέτροφας**	**τετρόφῃς**	**τετρόφοις**	**τέτροφε**
3.	**τέτροφε(ν)**	**τετρόφῃ**	**τετρόφοι**	**τετροφέτω**
		Pluralis		
1.	**τετρόφαμεν**	**τετρόφωμεν**	**τετρόφοιμεν**	–
2.	**τετρόφατε**	**τετρόφητε**	**τετρόφοιτε**	**τετρόφετε**
3.	**τετρόφασι(ν)**	**τετρόφωσι(ν)**	**τετρόφοιεν**	**τετροφόντων**

Participium		***Infinitivus***
m	**τετροφώς**, τετροφόντος	**τετροφέναι**
f	**τετροφυῖα**, τετροφυίας	
n	**τετροφός**, τετροφόντος	

Plusquamperfectum II indicativi activi		
	Singularis	*Pluralis*
1.	**ἐτετρόφη / -ειν**	**ἐτετρόφεμεν**
2.	**ἐτετρόφης / -εις**	**ἐτετρόφετε**
3.	**ἐτετρόφει**	**ἐτετρόφεσαν**

ВПРАВИ

І. Провідміняйте у вказаних часах дієслово κελεύω (*наказувати*):

persona	***Perfectum I indicativi activi***	***Perfectum I indicativi medii / passivi***
	Singulāris	
1.		
2.		
3.		
	Plurālis	
1.		
2.		
3.		

persona	***Perfectum I coniunctivi activi***	***Perfectum I coniunctivi medii / passivi***
Singulāris		
1.		
2.		
3.		
Plurālis		
1.		
2.		
3.		

persona	***Perfectum I optativi activi***	***Perfectum I optativi medii / passivi***
Singulāris		
1.		
2.		
3.		
Plurālis		
1.		
2.		
3.		

persona	***Perfecti I imperativi activi***	***Perfecti I imperativi medii / passivi***
Singulāris		
2.		
3.		
Plurālis		
2.		
3.		

	Perfectum I participii activi	***Perfectum I participii medii / passivi***
m		
f		
n		

	Perfectum I infinitivi activi	***Perfectum I infinitivi medii / passivi***
m		

persona	***Plusquamperfectum I indicativi activi***	***Plusquamperfectum I indicativi medii / passivi***
Singulāris		
1.		
2.		
3.		
Plurālis		
1.		
2.		
3.		

ІІ. Охарактеризуйте дієслівні форми, визначивши час, спосіб, стан,особу, число:

νενομίκατε.....

ἐμεμαθήκη.....

τετιμηκότι.....

πεπαιδεύκοις.....

διδάξοντα.....

ἐνενομίκειν.....

εἴρηκα.....

πεπιστεύκασιν.....

κέκρικε.....

βέβλαπται .....

κεκρυμμένα .....

δέδεκται .....

λελέχθαι .....

κεκοσμημένος .....

σεσώκατε .....

ἐτετίμησο.....

ὑβρισμένοι.....

πεπαιδεύμεθα .....

ἐτέθραπτο.....

ἵδρυτο.....

III. Доберіть форми перфекта до поданих дієслів:

Дієслова		*Перфекта форма*	
1	ἀγγέλλω (*сповіщати*)	*а*	τέθνηκα
2	τρέχω (*бігти*)	*б*	πέπονθα
3	γράφω (*писати*)	*в*	ἔσχηκα
4	λέγω (*говорити*)	*г*	ἔσταλκα
5	κομίζω (*турбуватися; приносити*)	*ґ*	ἤγγελκα
6	φεύγω (*втікати, уникати*)	*д*	μεμένηκα
7	στέλλω (*посилати*)	*е*	κεκόμικα
8	ἀποθνήσκω (*помирати*)	*є*	γέγραφα
9	πάσχω (*страждати*)	*ж*	δεδράμηκα
10	μένω (*залишатися, чекати*)	*з*	εἴρηκα
11	φέρω (*нести*)	*и*	πέφευγα
12	ἔχω (*мати*)	*і*	ἐνήνοχα

IV. Прочитайте та перекладіть українською мовою:

1. Ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς τοῦ πατρός μου τετήρηκα καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 15:10).

……..

……..

2. Καὶ ἡμεῖς ἐγνώκαμεν καὶ πεπιστεύκαμεν τὴν ἀγάπην ἣν ἔχει ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν. Ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ θεῷ μένει καὶ ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ μένει (ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΩΑΝΝΟΥ Α, 4:16).

……..

……..

3. ... Μέσος ὑμῶν ἕστηκεν ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 1:26).

……..

4. Ἔστιν γεγραμμένον ἐν τοῖς προφήταις· καὶ ἔσονται πάντες διδακτοὶ θεοῦ· πᾶς ὁ ἀκούσας παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ μαθὼν ἔρχεται πρὸς ἐμέ (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 6:45).

……..

……..

5. Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτόν, ἵνα ὦσιν καὶ αὐτοὶ ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 17:19).

……..

……..

6. Καὶ ἀποκριθέντες τῷ ’Ιησοῦ λέγουσιν· οὐκ οἴδαμεν ... (ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ, 11:33).

……..

7. Ἦν δὲ ὁ λεγόμενος Βαραββᾶς μετὰ τῶν στασιαστῶν δεδεμένος οἵτινες ἐν τῇ στάσει φόνον πεποιήκεισαν (ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ, 15:7).

……..

……..

8. Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ ’Ιησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν· μετανοεῖτε· ἤγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 4:17).

……..

……..

9. Ἀγρίππας δὲ τῷ Φήστῳ ἔφη· ἀπολελύσθαι ἐδύνατο ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἰ μὴ ἐπεκέκλητο Καίσαρα (ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ, 26:32).

……..

……..

10. Διερχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν εὗρον καὶ βωμὸν ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο· ἀγνώστῳ θεῷ. Ὃ οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτο ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν (ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ, 17:23).

……..

……..

11. Ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθαν ἀλλ' οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν· εἰ γὰρ ἐξ ἡμῶν ἦσαν, μεμενήκεισαν[46] ἂν μεθ' ἡμῶν· ἀλλ' ἵνα φανερωθῶσιν ὅτι οὐκ εἰσὶν πάντες ἐξ ἡμῶν (ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΩΑΝΝΟΥ Α, 2:19).

……..

……..

[46] Див. μένω.

12. Εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἐν Χριστῷ ἠλπικότες ἐσμὲν μόνον, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν (ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α, 15:19).

……..

……..

СЛОВНИК

ἀγάπη, ης ἡ любов
ἀγγέλλω сповіщати, повідомляти
ἁγιάζω освячувати, присвячувати
ἀγνοέω не знати, не впізнавати
ἄγνωστος 2 невідомий, незнаний, незнайомий
Ἀγρίππας, α ὁ Агріппа (ім'я)
ἀκούω чути, слухати
ἀλήθεια, ας ἡ істина, правда
ἀλλά але, а, однак
ἄν (*частка*) якщо б
ἀναθεωρέω розглядати, вважати, обговорювати
ἄνθρωπος, ου ὁ людина
ἀπό *(gen.)* від
ἀποθνήσκω помирати
ἀποκρίνομαι відповідати
ἀπόλλυμι втрачати, *med*. гинути
ἄρχω (*gen*.) правити, управляти, панувати, *med*. починати
αὐτός, ή, ό сам; він
Βαραββᾶς, ᾶ ὁ Вара́вва (злочинець, звільнений Понтієм Пілатом з нагоди святкування юдейським народом свята Пасхи)
βασιλεία, ας ἡ царська влада, царство
βλάπτω шкодити
βωμός, οῦ ὁ вівтар, жертовник
γάρ адже, бо, тому що
γινώσκω дізнаватись, пізнавати, розуміти, знати
γράφω писати
δέ а, проте, же, однак, з іншого боку
δέω зв'язувати
διδακτός 3 навчений, який навчився, засвоїв; освічений
διδάσκω вчити, навчати
διέρχομαι іти крізь, проходити
δύναμαι могти, бути в стані
ἐάν = εἰ ἄν якщо б
ἐγώ я
ἐγγίζω підходити, наближатися
εἰ якщо
εἰμί бути
ἐκ / ἐξ *(gen.)* з, від
ἐλεεινός 3 жалюгідний, мізерний
ἐλπίζω надіятися, очікувати, сподіватися
ἐμαυτοῦ, ῆς себе (мене самого, саму)
ἐν *(dat.)* в, на, біля, посеред
ἐντολή, ῆς ἡ заповідь
ἐξέρχομαι виходити, іти
ἐπιγράφω надписувати, вказувати
ἐπικαλέω призивати (на поміч)
ἔρχομαι приходити
εὑρίσκω знаходити
εὐσεβέω шанувати
ἔχω мати
ζητέω шукати
ζωή, ῆς ἡ життя
ἡμεῖς ми
Θεός, οῦ ὁ Бог
ἱδρύω споруджувати, будувати
Ἰησοῦς, οῦ ὁ Ісус
ἵνα щоб
ἵστημι ставити

καθώς наскільки, оскільки
καί і
Καῖσαρ, αρος ὁ Цезар
καταγγέλλω заявляти, оголошувати, проголошувати
κηρύσσω повідомляти, сповіщати, проповідувати
κομίζω турбуватися; приносити
κοσμέω упорядковувати, прикрашати
κρίνω судити
λέγω говорити, називати
μανθάνω вчитися
μεθ᾽ = μετά
μένω залишатися, чекати
μέσος 3 середній
μετά *(gen., acc.)* з, разом з (gen. *співучасть*), замість, після (acc. *рух слідом за*)
μετανοέω змінювати думку, передумувати, шкодувати
μή не
μόνον тільки
μόνος 3 один, єдиний, одинокий
οἶδα знати, розуміти
ὁρίζω розмежовувати
ὅς, ἥ, ὅ який
ὅστις, ἥτις, ὅτι всякий хто, хто б не
ὅτι що, так як, тому що
οὐ (οὐκ, οὐχ) не
οὖν таким чином, отож, насправді
οὐρανός, οῦ ὁ небо, небеса
οὗτος, αὕτη, τοῦτο цей, ця, це
παιδεύω виховувати
παρά *(gen.)* від, *(dat.)* біля, при, *(acc.)* перед, проти
πᾶς, πᾶσα, πᾶν весь, цілий
πάσχω страждати, переживати
πατήρ, τρός ὁ батько
πιστεύω вірити
ποιέω робити, створювати
προφήτης, ου ὁ пророк
σέβασμα, ατος τό релігійний об'єкт, об'єкт поклоніння, святиня
σπουδάζω старатися
στασιαστής, οῦ ὁ повстанець, заколотник
στάσις, εως ἡ стояння, повстання, розбрат
στέλλω посилати
σώζω зберігати, рятувати
τηρέω тримати, дотримуватися
τιμάω шанувати, вшановувати
τότε тоді
τρέφω годувати
τρέχω бігти
ὑβρίζω гордовито чинити, ображати
ὑμεῖς ви
ὑπέρ *(gen.)* по той бік, за, над, *(acc.)* зверх, на користь
φανερόω виявляти, робити очевидним
φέρω нести
φεύγω втікати, уникати
φημί говорити, стверджувати
Φῆστος, ου ὁ Фестус (ім'я)
φόνος, ου ὁ убивство
Χριστός, οῦ ὁ Христос, досл. Помазаник (= євр. Месія)

Заняття 20

ДІЄСЛОВА ІІ (АТЕМАТИЧНОЇ) ДІЄВІДМІНИ

- Загальна характеристика дієслів другої (ІІ) дієвідміни.
- Відмінювання дієслова δίδωμι (давати) у praesens, imperfectum, aoristus, futurum, perfectum, plusquamperfectum.
- Відмінювання дієслова τίθημι (класти) у praesens, imperfectum, aoristus, futurum, perfectum, plusquamperfectum.
- Відмінювання дієслова ἵημι (посилати) у praesens, imperfectum, aoristus, futurum, perfectum, plusquamperfectum.
- Відмінювання дієслова ἵστημι (ставити) у praesens, imperfectum, aoristus, futurum, perfectum, plusquamperfectum.

Дієслова ІІ дієвідміни мають закінчення **-μι** у формі 1 ос. одн. теперішнього часу дійсного способу активного стану. Вони називаються атематичними, оскільки при відмінюванні особові закінчення приєднуються до основи без з'єднувальних (сполучних) голосних.

Залежно від співвідношення кореня і основи теперішнього часу дієслова ІІ дієвідміни поділяються на три групи:

1) *Дієслова з подвоєною основою* (δίδωμι, τίθημι, ἵημι, ἵστημι).

Подвоюється початковий приголосний кореня за допомогою сполучного голосного **-ι-**. У найпростішому вигляді таке подвоєння відбувається у дієслові δίδωμι; у дієслові τίθημι початковий θ при подвоєнні в результаті дисиміляції перетворюється на відповідний глухий τ; у дієсловах ἵημι і ἵστημι замість подвоєння є густий придих на йоті.

2) *Дієслова, у яких основа теперішнього часу утворюється за допомогою суфікса* **-(ν)νυ-** (δείκνυμι *показувати*, ζώννυμι *опоясувати*);

3) *Дієслова, у яких основа теперішнього часу збігається з коренем, недостатні дієслова (verba defectiva)* (εἰμί *бути*, φημί *говорити,* χρή *слід,* κάθημαι *сидіти,* κεῖμαι *лежати*).

Зразок відмінювання дієслова δίδωμι (*давати*):

PRAESENS				
Activum			**Medium-Passivum**	
Indicativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	δίδωμι	δίδομεν	δίδομαι	διδόμεθα
2.	δίδως	δίδοτε	δίδοσαι	δίδοσθε
3.	δίδωσι(ν)	διδόασι(ν)	δίδοται	δίδονται

Coniunctivus				
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	διδῶ	διδῶμεν	διδῶμαι	διδώμεθα
2.	διδῷς	διδῶτε	διδῷ	διδῶσθε
3.	διδῷ	διδῶσι(ν)	διδῶται	διδῶνται
Optativus				
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	διδοίην	διδοῖμεν	διδοίμην	διδοίμεθα
2.	διδοίης	διδοῖτε	διδοῖο	διδοῖσθε
3.	διδοίη	διδοῖεν	διδοῖτο	διδοῖντο
Imperativus				
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
2.	δίδου	δίδοτε	δίδοσο	δίδοσθε
3.	διδότω	διδότωσαν / διδόντων	διδόσθω	διδόσθωσαν / διδόσθων
Infinitivus				
	διδόναι		δίδοσθαι	
Participium				
m	διδούς, *gen*. διδόντος		διδόμενος	
f	διδοῦσα, *gen*. διδούσης		διδομένη	
n	διδόν, *gen*. διδόντος		διδόμενον	

IMPERFECTUM

Indicativus				
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	ἐδίδουν	ἐδίδομεν	ἐδιδόμην	ἐδιδόμεθα
2.	ἐδίδους	ἐδίδοτε	ἐδίδοσο	ἐδίδοσθε
3.	ἐδίδου	ἐδίδοσαν	ἐδίδοτο	ἐδίδοντο

AORISTUS

Activum			**Medium**	
Indicativus				
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	ἔδωκα	ἔδομεν	ἐδόμην	ἐδόμεθα
2.	ἔδωκας	ἔδοτε	ἔδου	ἔδοσθε
3.	ἔδωκε(ν)	ἔδοσαν	ἔδοτο	ἔδοντο
Coniunctivus				
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	δῶ	δῶμεν	δῶμαι	δώμεθα
2.	δῷς	δῶτε	δῷ	δῶσθε
3.	δῷ	δῶσι(ν)	δῶται	δῶνται

Optativus				
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	δοίην	δοῖμεν	δοίμην	δοίμεθα
2.	δοίης	δοῖτε	δοῖο	δοῖσθε
3.	δοίη	δοῖεν	δοῖτο	δοῖντο
Imperativus				
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
2.	δός	δότε	δοῦ	δόσθε
3.	δότω	δότωσαν / δόντων	δόσθω	δόσθωσαν / δόσθων
Infinitivus				
	δοῦναι		δόσθαι	
Participium				
m	δούς, *gen*. δόντος		δόμενος	
f	δοῦσα, *gen*. δούσης		δομένη	
n	δόν, *gen*. δόντος		δόμενον	

Passivum				
Indicativus			**Coniunctivus**	
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	ἐδόθην	ἐδόθημεν	δοθῶ	δοθῶμεν
2.	ἐδόθης	ἐδόθητε	δοθῇς	δοθῆτε
3.	ἐδόθη	ἐδόθησαν	δοθῇ	δοθῶσι(ν)
Optativus			**Imperativus**	
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	δοθείην	δοθείημεν	--	--
2.	δοθείης	δοθείητε	δόθητι	δόθητε
3.	δοθείη	δοθείησαν	δοθήτω	δοθήτωσαν / δοθήσθων
Participium			**Infinitivus**	
m	δοθείς, *gen*. δοθέντος		δοθῆναι	
f	δοθεῖσα, *gen*. δοθείσης			
n	δοθέν, *gen*. δοθέντος			

FUTURUM				
Activum			**Medium**	
Indicativus				
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	δώσω	δώσομεν	δώσομαι	δωσόμεθα
2.	δώσεις	δώσετε	δώσῃ	δώσεσθε
3.	δώσει	δώσουσι(ν)	δώσεται	δώσονται

Optativus				
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	δώσοιμι	δώσοιμεν	δωσοίμην	δωσοίμεθα
2.	δώσοις	δώσοιτε	δώσοιο	δώσοισθε
3.	δώσοι	δώσοιεν	δώσοιτο	δώσοιντο
Infinitivus				
	δώσειν		δώσεσθαι	
Participium				
m	δώσων, *gen*. δώσοντος		δωσόμενος	
f	δώσουσα, *gen*. δωσούσης		δωσομένη	
n	δῶσων, *gen*. δώσοντος		δωσόμενον	
Passivum				
Indicativus			**Optativus**	
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	δωθήσομαι	δωθησόμεθα	δωθησοίμην	δωθησοίμεθα
2.	δωθήσῃ	δωθήσεσθε	δωθήσοιο	δωθήσοισθε
3.	δωθήσεται	δωθήσονται	δωθήσοιτο	δωθήσοιντο
Participium			**Infinitivus**	
m	δωθησόμενος		δωθήσεσθαι	
f	δωθησομένη			
n	δωθησόμενον			
PERFECTUM				
Activum			**Medium-Passivum**	
Indicativus				
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	δέδωκα	δεδώκαμεν	δέδομαι	δεδόμεθα
2.	δέδωκας	δεδώκατε	δέδοσαι	δέδοσθε
3.	δέδωκε(ν)	δεδώκασι(ν)	δέδοται	δέδονται
Coniunctivus				
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	δεδωκώς (-υῖα, -ός) ὦ	δεδωκότες (-υῖαι, -ότα) ὦμεν	δεδομένος (-η, -ον) ὦ	δεδομένοι (-αι, -α) ὦμεν
2.	δεδωκώς (-υῖα, -ός) ᾖς	δεδωκότες (-υῖαι, -ότα) ἦτε	δεδομένος (-η, -ον) ᾖς	δεδομένοι (-αι, -α) ἦτε
3.	δεδωκώς (-υῖα, -ός) ᾖ	δεδωκότες (-υῖαι, -ότα) ὦσι(ν)	δεδομένος (-η, -ον) ᾖ	δεδομένοι (-αι, -α) ὦσι(ν)
Optativus				
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	δεδώκοιμι	δεδώκοιμεν	δεδομένος (-η, -ον) εἴην	δεδομένοι (-αι, -α) εἴημεν
2.	δεδώκοις	δεδώκοιτε	δεδομένος (-η, -ον) εἴης	δεδομένοι (-αι, -α) εἴητε

3.	δεδώκοι	δεδώκοιεν	δεδομένος (-η, -ον) εἴη	δεδομένοι (-αι, -α) εἴησαν
Imperativus				
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
2. 3.	δέδωκε δεδωκέτω	δεδώκετε δεδωκέτωσαν / δεδωκόντων	δέδοσο δεδόσθω	δέδοσθε δεδόσθωσαν / δεδόσθων
Infinitivus				
	δεδωκέναι		δεδόσθαι	
Participium				
m f n	δεδωκώς, *gen*. δεδωκότος δεδωκυῖα, *gen*. δεδωκυίας δεδωκός, *gen*. δεδωκότος		δεδομένος δεδομένη δεδομένον	
PLUSQUAMPERFECTUM				
Indicativus				
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	(ἐ)δεδώκειν (ἐ)δεδώκεις (ἐ)δεδώκει	(ἐ)δεδώκειμεν (ἐ)δεδώκειτε (ἐ)δεδώκεισαν	(ἐ)δεδόμην (ἐ)δέδοσο (ἐ)δέδοτο	(ἐ)δεδόμεθα (ἐ)δέδοσθε (ἐ)δέδοντο

Зразок відмінювання дієслова τίθημι (*класти*):

PRAESENS				
Activum			**Medium-Passivum**	
Indicativus				
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	τίθημι τίθης τίθησι(ν)	τίθημεν τίθητε τιθέασι(ν)	τίθεμαι τίθεσαι τίθεται	τιθέμεθα τίθεσθε τίθενται
Coniunctivus				
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	τιθῶ τιθῇς τιθῇ	τιθῶμεν τιθῆτε τιθῶσι(ν)	τιθῶμαι τιθῇ τιθῆται	τιθώμεθα τιθῆσθε τιθῶνται
Optativus				
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	τιθείην τιθείης τιθείη	τιθεῖμεν τιθεῖτε τιθεῖεν	τιθείμην τιθεῖο τιθεῖτο	τιθείμεθα τιθεῖσθε τιθεῖντο

Imperativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
2. 3.	τίθει τιθέτω	τίθετε τιθέτωσαν / τιθέντων	τίθεσο τιθέσθω	τίθεσθε τιθέσθωσαν / τιθέσθων
Infinitivus				
	τιθέναι		τίθεσθαι	
Participium				
m f n	τιθείς, *gen*. τιθέντος τιθεῖσα, *gen*. τιθείσης τιθέν, *gen*. τιθέντος		τιθέμενος τιθεμένη τιθέμενον	
IMPERFECTUM				
Indicativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	ἐτίθην ἐτίθεις ἐτίθει	ἐτίθεμεν ἐτίθετε ἐτίθεσαν	ἐτιθέμην ἐτίθεσο ἐτίθετο	ἐτιθέμεθα ἐτίθεσθε ἐτίθεντο
AORISTUS				
Activum			**Medium**	
Indicativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	ἔθηκα ἔθηκας ἔθηκε(ν)	ἔθεμεν ἔθετε ἔθεσαν	ἐθέμην ἔθου ἔθετο	ἐθέμεθα ἔθεσθε ἔθεντο
Coniunctivus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	θῶ θῇς θῇ	θῶμεν θῆτε θῶσι(ν)	θῶμαι θῇ θῆται	θώμεθα θῆσθε θῶνται
Optativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	θείην θείης θείη	θεῖμεν θεῖτε θεῖεν	θείμην θεῖο θεῖτο	θείμεθα θεῖσθε θεῖντο
Imperativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
2. 3.	θές θέτω	θέτε θέτωσαν / θέντων	θοῦ θέσθω	θέσθε θέσθωσαν / θέσθων
Infinitivus				
	θεῖναι		θέσθαι	

Participium		
m f n	θείς, *gen*. θέντος θεῖσα, *gen*. θείσης θέν, *gen*. θέντος	θέμενος θεμένη θέμενον

Passivum				
Indicativus			**Coniunctivus**	
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	ἐτέθην ἐτέθης ἐτέθη	ἐτέθημεν ἐτέθητε ἐτέθησαν	τεθῶ τεθῇς τεθῇ	τεθῶμεν τεθῆτε τεθῶσι(ν)
Optativus			**Imperativus**	
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	τεθείην τεθείης τεθείη	τεθείημεν τεθείητε τεθείησαν	-- τέθητι τεθήτω	-- τέθητε τεθήτωσαν / τεθήσθων
Participium			**Infinitivus**	
m f n	τεθείς, *gen*. τεθέντος τεθεῖσα, *gen*. τεθείσης τεθέν, *gen*. τεθέντος		τεθῆναι	

FUTURUM				
Activum			**Medium**	
Indicativus				
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	θήσω θήσεις θήσει	θήσομεν θήσετε θήσουσι(ν)	θήσομαι θήσῃ θήσεται	θησόμεθα θήσεσθε θήσονται
Optativus				
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	θήσοιμι θήσοις θήσοι	θήσοιμεν θήσοιτε θήσοιεν	θησοίμην θήσοιο θήσοιτο	θησοίμεθα θήσοισθε θήσοιντο
Infinitivus				
	θήσειν		θήσεσθαι	
Participium				
m f n	θήσων, *gen*. θήσοντος θήσουσα, *gen*. θησούσης θήσων, *gen*. θήσοντος		θησόμενος θησομένη θησόμενον	

Passivum				
Indicativus			**Optativus**	
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	τεθήσομαι	τεθησόμεθα	τεθησοίμην	τεθησοίμεθα

2. 3.	τεθήσῃ τεθήσεται	τεθήσεσθε τεθήσονται	τεθήσοιο τεθήσοιτο	τεθήσοισθε τεθήσοιντο
Participium			**Infinitivus**	
m f n	τεθησόμενος τεθησομένη τεθησόμενον		τεθήσεσθαι	
PERFECTUM				
Activum			**Medium-Passivum**	
Indicativus				
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	τέθεικα τέθεικας τέθεικε(ν)	τεθείκαμεν τεθείκατε τεθείκασι(ν)	τέθειμαι τέθεισαι τέθειται	τεθείμεθα τέθεισθε τέθεινται
Coniunctivus				
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	τεθεικώς (-υῖα, -ός) ὦ τεθεικώς (-υῖα, -ός) ᾖς τεθεικώς (-υῖα, -ός) ᾖ	τεθεικότες (-υῖαι, -ότα) ὦμεν τεθεικότες (-υῖαι, -ότα) ἦτε τεθεικότες (-υῖαι, -ότα) ὦσι(ν)	τεθειμένος (-η, -ον) ὦ τεθειμένος (-η, -ον) ᾖς τεθειμένος (-η, -ον) ᾖ	τεθειμένοι (-αι, -α) ὦμεν τεθειμένοι (-αι, -α) ἦτε τεθειμένοι (-αι, -α) ὦσι(ν)
Optativus				
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	τεθείκοιμι τεθείκοις τεθείκοι	τεθείκοιμεν τεθείκοιτε τεθείκοιεν	τεθειμένος (-η, -ον) εἴην τεθειμένος (-η, -ον) εἴης τεθειμένος (-η, -ον) εἴη	τεθειμένοι (-αι, -α) εἴημεν τεθειμένοι (-αι, -α) εἴητε τεθειμένοι (-αι, -α) εἴησαν
Imperativus				
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
2. 3.	τέθεικε τεθεικέτω	τεθείκετε τεθεικέτωσαν / τεθεικόντων	τέθεισο τεθείσθω	τέθεισθε τεθείσθωσαν / τεθείσθων
Infinitivus				
	τεθεικέναι		τεθείσθαι	
Participium				
m f n	τεθεικώς, *gen*. τεθεικότος τεθεικυῖα, *gen*. τεθεικυίας τεθεικός, *gen*. τεθεικότος		τεθειμένος τεθειμένη τεθειμένον	

PLUSQUAMPERFECTUM				
Indicativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	(ἐ)τεθείκειν	(ἐ)τεθείκειμεν	(ἐ)τεθείμην	(ἐ)τεθείμεθα
2.	(ἐ)τεθείκεις	(ἐ)τεθείκειτε	(ἐ)τέθεισο	(ἐ)τέθεισθε
3.	(ἐ)τεθείκει	(ἐ)τεθείκεισαν	(ἐ)τέθειτο	(ἐ)τέθειντο

Зразок відмінювання дієслова ἵημι (*посилати*):

PRAESENS				
Activum			**Medium-Passivum**	
Indicativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	ἵημι	ἵεμεν	ἵεμαι	ἱέμεθα
2.	ἵης	ἵετε	ἵεσαι	ἵεσθε
3.	ἵησι(ν)	ἱᾶσι(ν)	ἵεται	ἵενται
Coniunctivus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	ἱῶ	ἱῶμεν	ἱῶμαι	ἱώμεθα
2.	ἱῇς	ἱῆτε	ἱῇ	ἱῆσθε
3.	ἱῇ	ἱῶσι(ν)	ἱῆται	ἱῶνται
Optativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	ἱείην	ἱεῖμεν	ἱείμην	ἱείμεθα
2.	ἱείης	ἱεῖτε	ἱεῖο	ἱεῖσθε
3.	ἱείη	ἱεῖεν	ἱεῖτο	ἱεῖντο
Imperativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
2.	ἵει	ἵετε	ἵεσο	ἵεσθε
3.	ἱέτω	ἱέντων	ἱέσθω	ἱέσθων
Infinitivus				
	ἱέναι		ἵεσθαι	
Participium				
m	ἱείς, *gen*. ἱέντος		ἱέμενος	
f	ἱεῖσα, *gen*. ἱείσης		ἱεμένη	
n	ἱέν, *gen*. ἱέντος		ἱέμενον	
IMPERFECTUM				
Indicativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	ἵειν	ἵεμεν	ἱέμην	ἱέμεθα

2.	ἵεις	ἵετε	ἵεσο	ἵεσθε
3.	ἵει	ἵεσαν	ἵετο	ἵεντο

AORISTUS

Activum			Medium	
Indicativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	ἧκα	εἶμεν	εἵμην	εἵμεθα
2.	ἧκας	εἶτε	εἶσο	εἶσθε
3.	ἧκε(ν)	εἶσαν	εἶτο	εἶντο
Coniunctivus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	ὦ	ὦμεν	ὦμαι	ὥμεθα
2.	ἧς	ἦτε	ἦ	ἧσθε
3.	ἧ	ὦσι(ν)	ἧται	ὦνται
Optativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	εἵην	εἶμεν	εἵμην	εἵμεθα
2.	εἵης	εἶτε	εἷο	εἶσθε
3.	εἵη	εἶεν	εἶτο	εἶντο
Imperativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
2.	ἕς	ἕτε	οὖ	ἕσθε
3.	ἕτω	ἕντων	ἕσθω	ἕσθων
Infinitivus				
	εἶναι		ἔσθαι	
Participium				
m	εἷς, *gen.* ἕντος		ἕμενος	
f	εἶσα, *gen.* εἵσης		ἑμένη	
n	ἕν, *gen.* ἕντος		ἕμενον	

Passivum			
Indicativus		**Coniunctivus**	
Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. εἴθην	εἴθημεν	ἐθῶ	ἐθῶμεν
2. εἴθης	εἴθητε	ἐθῇς	ἐθῆτε
3. εἴθη	εἴθησαν	ἐθῇ	ἐθῶσι(ν)
Optativus		**Imperativus**	
Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. ἐθείην	ἐθείημεν	--	--
2. ἐθείης	ἐθείητε	ἔθητι	ἔθητε
3. ἐθείη	ἐθείησαν	ἐθήτω	ἐθήτωσαν / ἐθήσθων

Participium		Infinitivus
m f n	ἑθείς, *gen*. ἑθέντος ἑθεῖσα, *gen*. ἑθείσης ἑθέν, *gen*. ἑθέντος	ἑθῆναι

FUTURUM

Activum			Medium	
Indicativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	ἥσω ἥσεις ἥσει	ἥσομεν ἥσετε ἥσουσι(ν)	ἥσομαι ἥσῃ ἥσεται	ἡσόμεθα ἥσεσθε ἥσονται
Optativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	ἥσοιμι ἥσοις ἥσοι	ἥσοιμεν ἥσοιτε ἥσοιεν	ἡσοίμην ἥσοιο ἥσοιτο	ἡσοίμεθα ἥσοισθε ἥσοιντο
Infinitivus				
	ἥσειν		ἥσεσθαι	
Participium				
m f n	ἥσων, *gen*. ἥσοντος ἥσουσα, *gen*. ἡσούσης ἧσων, *gen*. ἥσοντος		ἡσόμενος ἡσομένη ἡσόμενον	

Passivum				
Indicativus			**Optativus**	
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	ἑθήσομαι ἑθήσῃ ἑθήσεται	ἑθησόμεθα ἑθήσεσθε ἑθήσονται	ἑθησοίμην ἑθήσοιο ἑθήσοιτο	ἑθησοίμεθα ἑθήσοισθε ἑθήσοιντο
Participium			**Infinitivus**	
m f n	ἑθησόμενος ἑθησομένη ἑθησόμενον		ἑθήσεσθαι	

PERFECTUM

Activum			Medium-Passivum	
Indicativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	εἶκα εἶκας εἶκε(ν)	εἴκαμεν εἴκατε εἴκασι(ν)	εἶμαι εἶσαι εἶται	εἵμεθα εἶσθε εἶνται

Coniunctivus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	εἰκώς (-υῖα, -ός) ὦ	εἰκότες (-υῖαι, -ότα) ὦμεν	εἰμένος (-η, -ον) ὦ	εἰμένοι (-αι, -α) ὦμεν
2.	εἰκώς (-υῖα, -ός) ἦς	εἰκότες (-υῖαι, -ότα) ἦτε	εἰμένος (-η, -ον) ἦς	εἰμένοι (-αι, -α) ἦτε
3.	εἰκώς (-υῖα, -ός) ᾖ	εἰκότες (-υῖαι, -ότα) ὦσι(ν)	εἰμένος (-η, -ον) ᾖ	εἰμένοι (-αι, -α) ὦσι(ν)
Optativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	εἴκοιμι	εἴκοιμεν	εἰμένος (-η, -ον) εἴην	εἰμένοι (-αι, -α) εἴημεν
2.	εἴκοις	εἴκοιτε	εἰμένος (-η, -ον) εἴης	εἰμένοι (-αι, -α) εἴητε
3.	εἴκοι	εἴκοιεν	εἰμένος (-η, -ον) εἴη	εἰμένοι (-αι, -α) εἴησαν
Imperativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
2.	εἶκε	εἴκετε	εἶσο	εἶσθε
3.	εἰκέτω	εἰκέτωσαν / εἰκέντων	εἴσθω	εἴσθωσαν / εἴσθων
Infinitivus				
	εἰκέναι		εἶσθαι	
Participium				
m	εἰκώς, *gen.* εἰκότος		εἰμένος	
f	εἰκυῖα, *gen.* εἰκυίας		εἰμένη	
n	εἰκός, *gen.* εἰκότος		εἰμένον	
PLUSQUAMPERFECTUM				
Indicativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	εἴκειν	εἴκειμεν	εἵμην	εἵμεθα
2.	εἴκεις	εἴκειτε	εἶσο	εἶσθε
3.	εἴκει	εἴκεισαν	εἶτο	εἶντο

Зразок відмінювання дієслова ἵστημι (*ставити*):

PRAESENS				
Activum			**Medium-Passivum**	
Indicativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	ἵστημι ἵστης ἵστησι(ν)	ἵσταμεν ἵστατε ἱστᾶσι(ν)	ἵσταμαι ἵστασαι ἵσταται	ἱστάμεθα ἵστασθε ἵστανται
Coniunctivus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	ἱστῶ ἱστῇς ἱστῇ	ἱστῶμεν ἱστῆτε ἱστῶσι(ν)	ἱστῶμαι ἱστῇ ἱστῆται	ἱστώμεθα ἱστῆσθε ἱστῶνται
Optativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	ἱσταίην ἱσταίης ἱσταίη	ἱσταῖμεν ἱσταῖτε ἱσταῖεν	ἱσταίμην ἱσταῖο ἱσταῖτο	ἱσταίμεθα ἱσταῖσθε ἱσταῖντο
Imperativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
2. 3.	ἵστη ἱστάτω	ἵστατε ἱστάντων	ἵστασο ἱστάσθω	ἵστασθε ἱστάσθων
Infinitivus				
	ἱστάναι		ἵστασθαι	
Participium				
m f n	ἱστάς, *gen.* ἱστάντος ἱστᾶσα, *gen.* ἱστάσης ἱστάν, *gen.* ἱστάντος		ἱστάμενος ἱσταμένη ἱστάμενον	
IMPERFECTUM				
Indicativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	ἵστην ἵστης ἵστη	ἵσταμεν ἵστατε ἵστασαν	ἱστάμην ἵστασο ἵστατο	ἱστάμεθα ἵστασθε ἵσταντο
AORISTUS				
Activum			**Medium**	
Indicativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
Aoristus I				
1. 2. 3.	ἔστησα ἔστησας ἔστησε(ν)	ἐστήσαμεν ἐστήσατε ἔστησαν	ἐστησάμην ἐστήσω ἐστήσατο	ἐστησάμεθα ἐστήσασθε ἐστήσαντο

Aoristus II				
1. 2. 3.	ἔστην ἔστης ἔστη	ἔστημεν ἔστητε ἔστησαν		
Coniunctivus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
Aoristus I				
1. 2. 3.	στήσω στήσῃς στήσῃ	στήσωμεν στήσητε στήσωσι(ν)	στήσωμαι στήσῃ στήσηται	στησώμεθα στήσησθε στήσωνται
Aoristus II				
1. 2. 3.	στῶ στῇς στῇ	στῶμεν στῆτε στῶσι(ν)		
Optativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
Aoristus I				
1. 2. 3.	στήσαιμι στήσαις στήσαι	στήσαιμεν στήσαιτε στήσαιεν	στησαίμην στήσαιο στήσαιτο	στησαίμεθα στήσαισθε στήσαιντο
Aoristus II				
1. 2. 3.	σταίην σταίης σταίη	σταῖμεν σταῖτε σταῖεν		
Imperativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
Aoristus I				
2. 3.	στῆσον στησάτω	στήσατε στησάντων	στῆσαι στησάσθω	στήσασθε στησάσθων
Aoristus II				
2. 3.	στῆθι στήτω	στῆτε στάντων		
Infinitivus				
	Aoristus I στῆσαι		στήσασθαι	
	Aoristus II στῆναι			
Participium				
Aoristus I				
m f n	στήσας, *gen*. στήσαντος στήσασα, *gen*. στησάσης στῆσαν, *gen*. στήσαντος		στησάμενος στησαμένη στησάμενον	

Aoristus II				
m f n	στάς, *gen*. στάντος στᾶσα, *gen*. στάσης στάν, *gen*. στάντος			
Passivum				
Indicativus			**Coniunctivus**	
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	ἐστάθην ἐστάθης ἐστάθη	ἐστάθημεν ἐστάθητε ἐστάθησαν	σταθῶ σταθῇς σταθῇ	σταθῶμεν σταθῆτε σταθῶσι(ν)
Optativus			**Imperativus**	
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	σταθείην σταθείης σταθείη	σταθείημεν σταθείητε σταθείησαν	-- στάθητι σταθήτω	-- στάθητε σταθήτωσαν / σταθήσθων
Participium			**Infinitivus**	
m f n	σταθείς, *gen*. σταθέντος σταθεῖσα, *gen*. σταθείσης σταθέν, *gen*. σταθέντος		σταθῆναι	
FUTURUM				
Activum			**Medium**	
Indicativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	στήσω στήσεις στήσει	στήσομεν στήσετε στήσουσι(ν)	στήσομαι στήσῃ στήσεται	στησόμεθα στήσεσθε στήσονται
Optativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	στήσοιμι στήσοις στήσοι	στήσοιμεν στήσοιτε στήσοιεν	στησοίμην στήσοιο στήσοιτο	στησοίμεθα στήσοισθε στήσοιντο
Infinitivus				
	στήσειν		στήσεσθαι	
Participium				
m f n	στήσων, *gen*. στήσοντος στήσουσα, *gen*. στησούσης στῆσων, *gen*. στήσοντος		στησόμενος στησομένη στησόμενον	
Passivum				
Indicativus			**Optativus**	
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	σταθήσομαι	σταθησόμεθα	σταθησοίμην	σταθησοίμεθα

2. 3.	σταθήσῃ σταθήσεται	σταθήσεσθε σταθήσονται	σταθήσοιο σταθήσοιτο	σταθήσοισθε σταθήσοιντο
Participium			**Infinitivus**	
m f n	σταθησόμενος σταθησομένη σταθησόμενον		σταθήσεσθαι	
PERFECTUM				
Activum				
Indicativus			**Coniunctivus**	
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	ἕστηκα ἕστηκας ἕστηκε(ν)	ἑστήκαμεν ἑστήκατε ἑστήκασι(ν)	ἑστηκώς (-υῖα, -ός) ὦ ἑστηκώς (-υῖα, -ός) ᾖς ἑστηκώς (-υῖα, -ός) ᾖ	ἑστηκότες (-υῖαι, -ότα) ὦμεν ἑστηκότες (-υῖαι, -ότα) ἦτε ἑστηκότες (-υῖαι, -ότα) ὦσι(ν)
Optativus			**Imperativus**	
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	ἑστήκοιμι ἑστήκοις ἑστήκοι	ἑστήκοιμεν ἑστήκοιτε ἑστήκοιεν	--- ἕστηκε ἑστηκέτω	--- ἕστηκετε ἑστηκέτωσαν / ἑστηκέντων
Participium			**Infinitivus**	
m f n	ἑστηκώς, *gen*. ἑστηκότος ἑστηκυῖα, *gen*. ἑστηκυίας ἑστηκός, *gen*. ἑστηκότος		ἑστηκέναι	
PLUSQUAMPERFECTUM				
Indicativus				
Singularis		*Pluralis*		
1. 2. 3.	εἱστήκειν εἱστήκεις εἱστήκει	εἱστήκειμεν εἱστήκειτε εἱστήκεισαν		

Зразок відмінювання дієслова δείκνυμι (*показувати*):

PRAESENS				
Activum			**Medium-Passivum**	
Indicativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	δείκνυμι δείκνυς δείκνυσι(ν)	δείκνυμεν δείκνυτε δείκνυασι(ν)	δείκνυμαι δείκνυσαι δείκνυται	δεικνύμεθα δείκνυσθε δείκνυνται
Coniunctivus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	δεικνύω δεικνύῃς δεικνύῃ	δεικνύωμεν δεικνύητε δεικνύωσι(ν)	δεικνύωμαι δεικνύῃ δεικνύηται	δεικνυώμεθα δεικνύησθε δεικνύωνται
Optativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	δεικνύοιμι δεικνύοις δεικνύοι	δεικνύοιμεν δεικνύοιτε δεικνύοιεν	δεικνυοίμην δεικνύοιο δεικνύοιτο	δεικνυοίμεθα δεικνύοισθε δεικνύοιντο
Imperativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
2. 3.	δείκνυ δεικνύτω	δεικνύτε δεικνύτωσαν / δεικνύντων	δείκνυσο δεικνύσθω	δείκνυσθε δεικνύσθωσαν / δεικνύσθων
Infinitivus				
	δεικνύναι		δείκνυσθαι	
Participium				
m f n	δεικνύς, *gen.* δεικνύντος δεικνῦσα, *gen.* δεικνύσης δεικνύν, *gen.* δεικνύντος		δεικνύμενος δεικνυμένη δεικνύμενον	
IMPERFECTUM				
Indicativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	ἐδείκνυν ἐδείκνυς ἐδείκνυ	ἐδείκνυμεν ἐδείκνυτε ἐδείκνυσαν	ἐδεικνύμην ἐδείκνυσο ἐδείκνυτο	ἐδεικνύμεθα ἐδείκνυσθε ἐδείκνυντο
AORISTUS				
Activum			**Medium**	
Indicativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	ἔδειξα ἔδειξας ἔδειξε(ν)	ἐδείξαμεν ἐδείξατε ἔδειξαν	ἐδειξάμην ἐδείξω ἐδείξατο	ἐδειξάμεθα ἐδείξασθε ἐδείξαντο

Coniunctivus				
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	δείξω	δείξωμεν	δείξωμαι	δειξώμεθα
2.	δείξῃς	δείξητε	δείξῃ	δείξησθε
3.	δείξῃ	δείξωσι(ν)	δείξηται	δείξωνται
Optativus				
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	δείξαιμι	δείξαιμεν	δειξαίμην	δειξαίμεθα
2.	δείξαις	δείξαιτε	δείξαιο	δείξαισθε
3.	δείξαι	δείξαιεν	δείξαιτο	δείξαιντο
Imperativus				
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
2.	δεῖξον	δείξατε	δεῖξαι	δείξασθε
3.	δειξάτω	δειξάτωσαν / δειξάντων	δειξάσθω	δειξάσθωσαν / δειξάσθων
Infinitivus				
	δεῖξαι		δείξασθαι	
Participium				
m	δείξας, *gen*. δείξαντος		δειξάμενος	
f	δείξασα, *gen*. δειξάσης		δομένη	
n	δεῖξαν, *gen*. δείξαντος		δόμενον	

Passivum				
Indicativus			**Coniunctivus**	
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	ἐδείχθην	ἐδείχθημεν	δειχθῶ	δειχθῶμεν
2.	ἐδείχθης	ἐδείχθητε	δειχθῇς	δειχθῆτε
3.	ἐδείχθη	ἐδείχθησαν	δειχθῇ	δειχθῶσι(ν)
Optativus			**Imperativus**	
	Singularis	*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	δειχθείην	δειχθείημεν	--	--
2.	δειχθείης	δειχθείητε	δείχθητι	δείχθητε
3.	δειχθείη	δειχθείησαν	δειχθήτω	δειχθήτωσαν / δειχθήσθων
Participium			**Infinitivus**	
m	δειχθείς, *gen*. δειχθέντος		δειχθῆναι	
f	δειχθεῖσα, *gen*. δειχθείσης			
n	δειχθέν, *gen*. δειχθέντος			

FUTURUM				
Activum			**Medium**	
Indicativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	δείξω δείξεις δείξει	δείξομεν δείξετε δείξουσι(ν)	δείξομαι δείξῃ δείξεται	δειξόμεθα δείξεσθε δείξονται
Optativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	δείξοιμι δείξοις δείξοι	δείξοιμεν δείξοιτε δείξοιεν	δειξοίμην δείξοιο δείξοιτο	δειξοίμεθα δείξοισθε δείξοιντο
Infinitivus				
	δείξειν		δείξεσθαι	
Participium				
m f n	δείξων, *gen.* δείξοντος δείξουσα, *gen.* δείξούσης δεῖξων, *gen.* δείξοντος		δειξόμενος δειξομένη δειξόμενον	
Passivum				
Indicativus			**Optativus**	
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	δειχθήσομαι δειχθήσῃ δειχθήσεται	δειχθησόμεθα δειχθήσεσθε δειχθήσονται	δειχθησοίμην δειχθήσοιο δειχθήσοιτο	δειχθησοίμεθα δειχθήσοισθε δειχθήσοιντο
Participium			**Infinitivus**	
m f n	δειχθησόμενος δειχθησομένη δειχθησόμενον		δειχθήσεσθαι	
PERFECTUM				
Activum			**Medium-Passivum**	
Indicativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2. 3.	δέδειχα δέδειχας δέδειχε(ν)	δεδείχαμεν δεδείχατε δεδείχασι(ν)	δέδειγμαι δέδειξαι δέδεικται	δεδείγμεθα δέδειχθε δεδειγμένοι (-αι, -α) εἰσί(ν)
Coniunctivus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1. 2.	δεδειχώς (-υῖα, -ός) ὦ δεδειχώς (-υῖα, -ός) ᾖς	δεδειχότες (-υῖαι, -ότα) ὦμεν δεδειχότες (-υῖαι, -ότα) ἦτε	δεδειγμένος (-η, -ον) ὦ δεδειγμένος (-η, -ον) ᾖς	δεδειγμένοι (-αι, -α) ὦμεν δεδειγμένοι (-αι, -α) ἦτε

3.	δεδειχώς (-υῖα, -ός) ῆ	δεδειχότες (-υῖαι, -ότα) ῶσι(ν)	δεδειγμένος (-η, -ον) ῆ	δεδειγμένοι (-αι, -α) ῶσι(ν)
Optativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	δεδείχοιμι	δεδείχοιμεν	δεδειγμένος (-η, -ον) εἴην	δεδειγμένοι (-αι, -α) εἴημεν
2.	δεδείχοις	δεδείχοιτε	δεδειγμένος (-η, -ον) εἴης	δεδειγμένοι (-αι, -α) εἴητε
3.	δεδείχοι	δεδείχοιεν	δεδειγμένος (-η, -ον) εἴη	δεδειγμένοι (-αι, -α) εἴησαν
Imperativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
2.	δέδειχε	δεδείχετε	δέδειξο	δέδειχθε
3.	δεδειχέτω	δεδειχέτωσαν / δεδειχόντων	δεδείχθω	δεδείχθωσαν / δεδείχθων
Infinitivus				
	δεδειχέναι		δεδεῖχθαι	
Participium				
m f n	δεδειχώς, *gen*. δεδειχότος δεδειχυῖα, *gen*. δεδειχυίας δεδειχός, *gen*. δεδειχότος		δεδειγμένος δεδειγμένη δεδειγμένον	
PLUSQUAMPERFECTUM				
Indicativus				
Singularis		*Pluralis*	*Singularis*	*Pluralis*
1.	(ἐ)δεδείχειν	(ἐ)δεδείχειμεν	(ἐ)δεδείγμην	(ἐ)δεδείγμεθα
2.	(ἐ)δεδείχεις	(ἐ)δεδείχειτε	(ἐ)δέδειξο	(ἐ)δέδειχθε
3.	(ἐ)δεδείχει	(ἐ)δεδείχεισαν	(ἐ)δέδεικτο	δεδειγμένοι (-αι, -α) ἦσα(ν)

NB! 1. У новозавітному койне в дієсловах **δίδωμι, ἵημι, τίθημι** наступає вирівнювання парадигми множини за одниною. Напр., *Aor. ind. act.* від дієслова δίδωμι має форми множини **ἐδώκαμεν** замість ἔδομεν, **ἐδώκατε** замість ἔδοτε, **ἐδώκαν** замість ἔδοσαν.

2. У койне Нового Завіту помічаємо тенденцію до зникнення атематичної флексії. Дієслова на -μι типу **δείκνυμι** (*показувати*), **ὄμνυμι** (*присягати*) поступово переходять в δεικνύω, ὀμνύω (*Див. Впр.2, реч. 3, 9*).

ВПРАВИ

І. Визначте форми дієслів ІІ дієвідміни, вказавши час, спосіб, стан, особу і число, та перекладіть українською мовою:

δίδομεν	
ἐδίδοσαν	
δεδώκοιτε	
δωθήσεται	
τιθῶμαι	
τεθεικώς (-υῖα, -ός) ὦ	
τεθήσομαι	
θῶ	
ἵης	
ἧκα	
εἰκότες (-υῖαι, -ότα) ὦσι(ν)	
εἵκειμεν	
ἱστάμενον	
ἵστασθε	
στησάντων	
στήσοιεν	

ІІ. Прочитайте та перекладіть українською мовою:

1. Ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱόν καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 3:35).

……..

2. Ἀποκρίνεται Ἰησοῦς· τὴν ψυχήν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις; ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ φωνήσῃ ἕως οὗ ἀρνήσῃ με τρίς (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 13:38).

……..

……..

3. Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπαν αὐτῷ· τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν ὅτι ταῦτα ποιεῖς; (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 2:18).

……..

……..

4. Ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτως, πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν, καὶ ἐλεύσονται[47] οἱ ῥωμαῖοι καὶ ἀροῦσιν[48] ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 11:48).

……..

……..

5. Οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας οἳ ὅταν ἀκούσωσιν μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ῥίζαν οὐκ ἔχουσιν, οἳ πρὸς καιρὸν πιστεύουσιν καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται (ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ, 8:13).

……..

……..

6. … Δήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήνεγκαν καὶ παρέδωκαν Πιλάτῳ (ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ, 15:1).

……..

7. Ἤρξατο λέγειν ὁ Πέτρος αὐτῷ· ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήκαμέν σοι (ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ, 10:28).

……..

……..

8. Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν καὶ ἐδίδου καρπόν, ὃ μὲν ἑκατόν, ὃ δὲ ἑξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 13:8).

……..

……..

9. Ὁ οὖν ὀμόσας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 23:20).

……..

……..

10. Ὁ δὲ θεὸς δίδωσιν αὐτῷ σῶμα καθὼς ἠθέλησεν, καὶ ἑκάστῳ τῶν σπερμάτων ἴδιον σῶμα (ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α, 15:38).

……..

……..

[47] Див. ἔρχομαι.
[48] Див. αἴρω.

11. Θεὶς δὲ τὰ γόνατα ἔκραξεν φωνῇ μεγάλῃ· κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς ταύτην τὴν ἁμαρτίαν. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐκοιμήθη (ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ, 7:60).

……..

……..

12. Οὗτοι μίαν γνώμην ἔχουσιν καὶ τὴν δύναμιν καὶ ἐξουσίαν αὐτῶν τῷ θηρίῳ διδόασιν (ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΙΩΑΝΝΟΥ, 17:13).

……..

……..

13. Αὐτὸς δὲ ὁ κύριος τῆς εἰρήνης δῴη ὑμῖν τὴν εἰρήνην διὰ παντὸς ἐν παντὶ τρόπῳ. Ὁ κύριος μετὰ πάντων ὑμῶν (ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ Β, 3:16).

……..

……..

СЛОВНИК

ἀγαπάω любити, надавати перевагу
αἴρω захоплювати; піднімати
ἀκολουθέω слідувати (за), іти, іти слідом (за), проводжати, супроводжувати
ἀκούω чути, слухати
ἀλέκτωρ, ορος ὁ півень
ἀλλά але, а, однак
ἁμαρτία, ας ἡ гріх
ἀμήν (adv.) *ивр*. воістину
ἀποκρίνομαι відповідати
ἀποφέρω забирати, захоплювати
ἀρνέομαι зрікатися; заперечувати
ἄρχω (*gen*.) правити, управляти, панувати, *med*. починати
αὐτός, ή, ό сам; він
ἀφίημι залишати; відправляти, відсилати
ἀφίστημι відходити, звільнятися; *med*. відпадати
γῆ, ῆς ἡ земля
γνώμη, ης ἡ думка, розум, свідомість, душа, вирок
γόνυ, νατος τό коліно
δέ а, проте, же, однак, з іншого боку
δείκνυμι показувати
δέχομαι приймати, брати, отримувати
δέω зв'язувати
διά *(gen., acc.)* через, внаслідок, із-за
διὰ παντός завжди
δίδωμι давати
δύναμις, εως ἡ сила, могутність
ἐάν = εἰ ἄν якщо б
ἐγώ я
(ἐ)θέλω хотіти
ἔθνος, ους τό народ, плем'я
εἰρήνη, ης ἡ мир
εἰς (*acc*.) в, на, до, біля
εἷς, μία, ἕν один
ἕκαστος 3 кожний, усякий
ἑκατόν сто
ἐν *(dat.)* в, на, біля, посеред
ἑξήκοντα шістдесят
ἐξουσία, ας ἡ влада

ἐπί (ἐφ' *перед придиховими голосними основного слова*) *(gen., dat., acc.)* на, до, із-за, проти, навпроти
ἔρχομαι приходити
ἔχω мати
ἕως поки, доки; до
ἡμεῖς ми
Θεός, οῦ ὁ Бог
θηρίον, ου τό звір
ἴδιος 3 своєрідний, особливий, власний
ἰδού ось, нехай
Ἰησοῦς, οῦ ὁ Ісус
Ἰουδαῖος, ου ὁ юдей; *мн*. οἱ Ἰουδαῖοι юдеї
ἵστημι ставити
καθώς наскільки, оскільки
καί і
καιρός, οῦ ὁ слушний час, шанс, удача
καλός 3 гарний, красивий, прекрасний
καρπός, οῦ ὁ плід
κοιμάω вкладати спати; *pass*. лягати спати; *med*. спочити, помирати
κράζω кричати, виголошувати
Κύριος, ου ὁ Господь
λέγω говорити, називати
λόγος, ου ὁ слово
μέγας, μεγάλη, μέγα великий
μέν (*у супроводі* δέ) з одного боку – з другого, звичайно – однак; *зазвичай не перекладається*
μετά *(gen., acc.)* з, разом з (gen. *співучасть*), замість, після (acc. *рух слідом за*)
μή не
ὅς, ἥ, ὅ який
ὅταν = ὅτε ἄν всякий раз коли
ὅτι що, так як, тому що
οὐ (οὐκ, οὐχ) не
οὖ де
οὖν таким чином, отож, насправді
οὗτος, αὕτη, τοῦτο цей, ця, це
οὕτως так, таким чином
παραδίδωμι видавати
πᾶς, πᾶσα, πᾶν весь, цілий
πατήρ, τρός ὁ батько
πειρασμός, οῦ ὁ випробування
πέτρα, ας ἡ кам'янистий ґрунт; скеля
Πέτρος, ου ὁ Петро
Πιλᾶτος, ου ὁ Пілат
πίπτω падати
πιστεύω вірити
ποιέω робити, створювати
πρός *(gen.)* заради, від, *(dat.)* у, при, крім, *(acc.)* до, проти
ῥίζα, ης ἡ корінь, *перен*. основа, початок
Ῥωμαῖος, ου ὁ римлянин
σημεῖον, ου τό знак, ознака
σπέρμα, ατος τό насіння, зерно
σύ ти
σῶμα, τος τό тіло
τί що
τίθημι класти; ставати
τόπος, ου ὁ країна; місце
τριάκοντα тридцять
τρίς тричі
τρόπος, ου ὁ образ, спосіб, характер, вдача, звичай
υἱός, οῦ ὁ син
ὑμεῖς ви
ὑπέρ *(gen.)* по той бік, за, над, *(acc.)* зверх, на користь
φωνέω звучати, сповіщати, подавати сигнал
φωνή, ῆς ἡ звук, голос
χαρά, ᾶς ἡ радість
χείρ, ρός ἡ рука
ψυχή, ῆς ἡ дух, душа

1.	**Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 19:19; 22:39; ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ, 12:31; ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ, 10:27; ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ, 13:9; ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ, 5:14; ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΑΚΩΒΟΥ, 2:8)	лат. ***Diliges proximum tuum sicut te ipsum.***
	Люби ближнього свого як самого себе.	
2.	**Αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε καὶ εὑρήσετε, κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 7:7; ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ, 11:10)	лат. ***Petite, et dabitur vobis; quaerite, et invenietis; pulsate, et aperietur vobis***.
	Просіть і буде дано вам, шукайте і знайдете, стукайте і відчинять вам.	
3.	**Ἀπενίψατο τὰς χεῖρας** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 27:24)	лат. ***Lavit manus.***
	Умив руки.	
4.	**Ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 22:21)	лат. ***Reddite ergo, quae sunt Caesaris, Caesari et, quae sunt Dei, Deo.***
	Віддайте Кесареві Кесарове, а Богові – Боже.	
5.	**Ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 6:34)	лат. ***Sufficit diei malitia sua.***
	Достатньо дневі його лиха.	
6.	**Βιβλίον, κατεσφραγισμένον σφραγῖσιν ἑπτά** (ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΙΩΑΝΝΟΥ, 5:1)	лат. ***Liber signatus septem sigillis.***
	Книга, запечатана сімома печатями.	
7.	**Γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 10:16)	лат. ***Estote ergo prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbae.***
	Будьте мудрі, як змії, і невинні, як голуби.	
8.	**Εἰρήνη ὑμῖν** (ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ, 24:36; ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 20:19)	лат. ***Pax vobis.***
	Мир вам!	

9.	**Ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 12:33)	лат. ***Ex fructu enim arbor cognoscitur.***
	Дерево пізнається з плоду.	
10.	**Ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 12:34; ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ, 6:45)	лат. ***Ex abundantia cordis os loquitur.***
	З повноти серця уста говорять.	
11.	**Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος** (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 1:1)	лат. ***In principio erat Verbum.***
	На початку було слово.	
12.	**Ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας** (ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ, 2:14)	лат. ***Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis.***
	На землі мир і в людях благовоління.	
13.	**Ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων ἀργή (νεκρά) ἐστιν** (ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΑΚΩΒΟΥ, 2:17; 2:20; 2:26)	лат. ***Fides sine operibus mortua est.***
	Віра без діл бездіяльна (мертва).	
14.	**Ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 28:7)	лат. ***Resurrexit a mortuis.***
	Воскрес з мертвих.	
15.	**Ἰατρέ, θεράπευσον σεαυτόν** (ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ, 4:23)	лат. ***Medice, cura te ipsum.***
	Лікарю, вилікуй себе самого!	
16.	**Λίθος προσκόμματος** (ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ, 9:32; 9:33; ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΕΤΡΟΥ Α, 2:8)	лат. ***Lapis offensionis.***
	Камінь спотикання.	
17.	**Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 5:3)	лат. ***Beati pauperes spiritu.***
	Блаженні вбогі духом.	
18.	**Μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 6:3)	лат. ***Non sciat sinistra tua quid faciat dextera tua.***
	Нехай не знає ліва рука твоя, що робить права.	

19.	**Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 7:1; ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ, 6:37)	лат. ***Nolite iudicare, ut non iudicemini.***
	Не судіть, щоб (вас) не судили (щоб не бути осудженим).	
20.	**Μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 7:6)	лат. ***Nolite mittere margaritas vestras ante porcos.***
	Не кидайте перлів ваших перед свиньми.	
21.	**Ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ** (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 1:29)	лат. ***Agnus Dei.***
	Агнець Божий.	
22.	**Ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν πρῶτος τὸν λίθον ἐπ᾽ αὐτῃ βαλέτω** (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 8:7)	лат. ***Qui sine peccato est, primus lapidem mittat.***
	Хто з вас безгрішний, нехай перший кине в неї камінь.	
23.	**Ὅ γὰρ ἐὰν σπείρῃ ἄνθρωπος τοῦτο καὶ θερίσει** (ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ, 6:7)	лат. ***Quodcumque seminaverit homo, hoc et metet.***
	Бо що посіє людина, те й пожне.	
24.	**Ὅ γέγραφα, γέγραφα** (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 19:22)	лат. ***Quod scripsi, scripsi.***
	Що я написав, написав.	
25.	**Ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 8:12)	лат. ***Fletus et stridor dentium.***
	Плач і скрегіт зубів.	
26.	**Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 6:22)	лат. ***Lucerna corporis tui est oculus.***
	Світильник тіла – око.	
27.	**Οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρῃ ἀπολοῦνται** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 26:52)	лат. ***Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt.***
	Ті, що взяли меч, від меча і загинуть (мечем будуть погублені).	
28.	**Ὅπου γὰρ ζῆλος καὶ ἐριθεία ἐκεῖ ἀκαταστασία καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα** (ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΑΚΩΒΟΥ, 3:16)	лат. ***Ubi enim zelus et contentio, ibi inconstantia et omne opus pravum.***
	Де заздрість і сварка, там безлад і всяка погана справа.	

29.	**Ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ᾽ ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστιν** (ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ, 9:40)	лат. ***Qui enim non est adversum vos, pro vobis est.***
	Хто не проти нас, (той) за нас (хто не з нами, той проти нас).	
30.	**Οὐ μὴ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 24:2; ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ, 13:2)	лат. ***Non relinquetur hic lapis super lapidem.***
	Не залишиться тут каменя на камені.	
31.	**Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ ἀλλ᾽ οἱ κακῶς ἔχοντες** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 9:12)	лат. ***Non egent sani medico, sed male habentes.***
	Не мають потреби в лікареві здорові, а хворі.	
32.	**Οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 6:24)	лат. ***Nemo potest duobus dominis servire.***
	Ніхто не може двом панам служити.	
33.	**Οὐδὲν γάρ ἐστιν κεκαλυμμένον ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 10:26; ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ, 4:22; ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ, 8:17)	лат. ***Nihil est opertum quod non revelabitur, et occultum quod non sciatur.***
	І немає нічого захованого, що не відкриється, ані таємного, що не виявиться.	
34.	**Οὐκ ἐπ᾽ ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ὁ ἄνθρωπος** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 4:4)	лат. ***Non in solo pane vivet homo.***
	Не хлібом єдиним буде жити людина.	
35.	**Ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 5:38)	лат. ***Oculum pro oculo, dentem pro dente.***
	Око за око, зуб за зуб.	
36.	**Πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι** (ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ, 9:23)	лат. ***Omnia possibilia sunt credenti.***
	Все можливе для віруючого.	
37.	**Πάντα οὖν ὅσα ἐὰν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 7:12)	лат. ***Omnia ergo quae vultis ut faciant vobis homines, ita et vos facite illis.***
	Все, чого хочете, щоб робили вам люди, так і ви робіть їм.	

38.	**Παρελθάτω ἀπ᾽ ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 26:39; ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ, 14:36; ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ, 22:42)	лат. ***Transeat a me calix iste.***
	Нехай обмине мене ця чаша.	
39.	**Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι καὶ ἔσχατοι πρῶτοι** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 19:30; ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ, 10:31)	лат. ***Multi autem erunt primi novissimi, et novissimi primi.***
	Численні перші будуть останніми, а останні першими.	
40.	**Στέφανον ἐξ ἀκανθῶν** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 27:29; ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ, 15:17; ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 19:2)	лат. ***Coronam spineam.***
	Вінок з тернин (терновий вінок).	
41.	**Τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὦ** (ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΙΩΑΝΝΟΥ, 1:8; 21:6; 22:13)	лат. ***Alpha et Omega.***
	Альфа і омега (= початок і кінець).	
42.	**Τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 16:3)	лат. ***Signa temporum.***
	Знамення часів.	
43.	**Τί ἐστιν ἀλήθεια;** (ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 18:38)	лат. ***Quid est veritas?***
	Що є істина?	
44.	**Τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 19:19; ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ, 7:10; ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ, 6:2)	лат. ***Honora patrem tuum et matrem tuam.***
	Шануй батька і матір.	
45.	**Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 26:41; ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ, 14:38)	лат. ***Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.***
	Бадьорий дух, але тіло немічне.	
46.	**Τριάκοντα ἀργύρια** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 26:15)	лат. ***Triginta argenteos.***
	Тридцять срібняків.	

47.	**Τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 15:14)	лат. ***Si caecus caeco ducatum praestet, ambo in foveam cadunt.***
	Якщо сліпий вестиме сліпого, обоє в яму впадуть.	
48.	**Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 5:13)	лат. ***Vos estis sal terrae.***
	Ви – сіль землі.	
49.	**Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 3:3; ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ, 1:3; ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ, 3:4; ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ, 1:23)	лат. ***Vox clamantis in deserto.***
	Голос волаючого в пустелі.	
50.	**Ὠκοδόμησεν αὐτοῦ τὴν οἰκίαν ἐπὶ τὴν ἄμμον** (ΚΑΤΑ ΜΑΘΘΑΙΟΝ, 7:26)	лат. ***Aedificavit domum suam super arenam.***
	Збудував дім свій на піску.	

А

Ἀβραάμ ὁ (*indecl*.) Авраам
ἀγαθός 3 хороший, добрий; τὰ ἀγαθά добро, майно
ἀγαπάω любити, надавати перевагу
ἀγάπη, ης ἡ любов
ἀγαπητός 3 любий, дорогий
ἀγγέλλω сповіщати, повідомляти
ἄγγελος, ου ὁ вісник, ангел
ἁγιάζω освячувати, присвячувати
ἅγιος 3 священний, святий
ἄγκυρα, ας ἡ якір; *перен*. опора, надія
ἀγνοέω не знати, не впізнавати
ἄγνωστος 2 невідомий, незнаний, незнайомий
ἀγορά, ᾶς ἡ ринок
ἀγοράζω купувати, ходити на ринок
Ἀγρίππας, α ὁ Агріппа (*ім'я*)
ἀγρός, οῦ ὁ поле
ἄγω вести, робити
ἀδελφός, οῦ ὁ брат
ᾅδης, ου ὁ підземний світ, царство мертвих, пекло
ἄδικος 2 несправедливий, поганий
ᾄδω співати
ἀεί завжди
Αἴγυπτος, ου ἡ Єгипет
αἷμα, ατος τό кров
αἴρω захоплювати; піднімати
αἰσχύνω ганьбити
αἰτέω просити, вимагати
αἰτία, ας ἡ причина, провина
αἰών, ῶνος ὁ вік, століття
αἰώνιος 2 вічний
ἄκανθα, ης ἡ колючка, шип, тернина
ἀκαταστασία, ας ἡ безлад, негаразди; заворушення, смута; заколот; бунт
ἀκέραιος 2 простий, простодушний; невинний, непорочний, чистий
ἀκολουθέω слідувати (за), іти, іти слідом (за), проводжати, супроводжувати
ἀκούω чути, слухати
ἀκριβής 2 точний
ἀλέκτωρ, ορος ὁ півень
ἀλήθεια, ας ἡ істина, правда
ἀληθής 2 істинний, правдивий
ἀληθινός 3 істинний
ἀληθῶς істинно, вірно, дійсно
ἁλίζομαι солити
ἀλλά але, а, однак
ἀλλήλων один одного
ἄλλος, η, ο інший
ἅλς, ός ὁ сіль
ἄλφα τό альфа; початок
ἁμαρτάνω помилятися, грішити
ἁμαρτία, ας ἡ гріх
ἁμαρτωλός, οῦ ὁ грішник
ἀμήν (*adv*.) *івр*. воістину
ἄμμος, ου ἡ пісок
ἀμνός, οῦ ὁ ягня, агнець
ἄμπελος, ου ἡ виноградна лоза
ἀμφότερος 2 і той і інший, обидва
ἄν (*частка*) якщо б
ἀνά *(gen., dat., acc.)* поверх, на
ἀναβαίνω сходити, підніматися
ἀναβλέπω прозрівати
ἀναγιγνώσκω читати
ἀναγκαῖος 3 необхідний, вимушений
ἀναθεωρέω розглядати, вважати, обговорювати
ἀνακρίνω розпитувати, допитувати
ἀναλαμβάνω піднімати, підносити
ἀναμάρτητος 2 безгрішний, невинний
ἀνάπτω запалювати, розпалювати
Ἀνδρέας, ου ὁ Андрій

ἀνήρ, ἀνδρός ὁ чоловік, мужчина, людина
ἄνθρωπος, ου ὁ людина
ἀνίστημι підіймати, воскрешати
ἀνοίγω відкривати
ἀντέχω med. триматися, дотримуватися
ἀντί *(gen.)* замість, проти
ἄνω уверх, догори
ἀπαγγέλλω сповіщати, повідомляти, доносити
ἅπαξ один раз
ἀπείθεια, ας ἡ непослух
ἀπειθέω не вірити, не слухати
ἄπειρος 2 недосвідчений, нетямущий
ἀπέρχομαι іти, віддалятися
ἀπό *(gen.)* від
ἀποδέχομαι приймати, погоджуватися, визнавати
ἀποδίδωμι давати, віддавати, повертати
ἀποθνήσκω помирати
ἀποκαλύπτω відкривати, розкривати, робити явним, виявляти
ἀποκάλυψις, εως ἡ одкровення; об'явлення
ἀποκρίνομαι відповідати
ἀποκτείνω убивати
ἀπόλλυμι втрачати, *med*. гинути
ἀπολύω відв'язувати, звільняти
ἀπονίπτω мити, вимивати
ἀπορέω бракувати, не вистачати (*gen*.), не розуміти
ἀποστέλλω відправляти, посилати
ἀπόστολος, ου ὁ посланець, апостол
ἀποτίθημι відкидати; кидати, саджати (у в'язницю)
ἀποφέρω забирати, захоплювати
ἅπτομαι *med*. торкатися, доторкатися
ἆρα чи, не чи
ἀργός 3 бездіяльний, лінивий
ἀργύριον, ου τό срібна монета, гроші
ἀρετή, ῆς ἡ доброчесність, хоробрість, мужність
ἀρήν, ἀρνός ὁ і **ἡ** баран, вівця
ἀριθμητική, ῆς ἡ (sc. τέχνη) мистецтво рахунку, вчення про числа, арифметика
ἀριθμός, οῦ ὁ число
ἀριστερός 3 лівий
ἀριστοκρατία, ας ἡ аристократія, влада найкращих
ἀρκετός 3 достатній
ἀρνέομαι зрікатися; заперечувати
ἄρτος, ου ὁ хліб
ἀρχή, ῆς ἡ початок; влада
ἀρχιερεύς, έως ὁ первосвященник, архиєрей
ἀρχιτέκτων, ονος ὁ архітектор, будівничий
ἄρχω (*gen*.) правити, управляти, панувати, *med*. починати
ἄρχων, οντος ὁ правитель, архонт
ἀσθενέω бути слабким / немічним
ἀσθενής 2 слабкий, хворий
Ἀσία, ας ἡ Азія
ἀστήρ, έρος ὁ зірка
ἀστρονομία, ας ἡ астрономія
Ἀττική, ῆς ἡ Аттика
αὔριον *adv*. завтра
αὐτός, ή, ό сам; він
ἀφίημι відправляти, відсилати; відпускати; залишати, покидати
ἀφίστημι відходити, звільнятися; *med*. відпадати

B

βαδίζω йти
βάλλω кидати
βαπτίζω хрестити
βάπτισμα, ατος τό хрещення
βαπτισμός, οῦ ὁ хрещення

βαπτιστής, οῦ ὁ хреститель
Βαραββᾶς, ᾶ ὁ Вара́вва (злочинець, звільнений Понтієм Пілатом з нагоди святкування юдейським народом свята Пасхи)
βαρύς, εῖα, ύ важкий
βασιλεία, ας ἡ царська влада, царство
βασιλεύς, έως ὁ цар
βασιλεύω царювати
βαστάζω носити, нести
βέβαιος 3 надійний, вірний
βιβλίον, ου τό книжка
βίος, ου ὁ життя
βιάζω насильно здобувати
βιβλιοθήκη, ης ἡ бібліотека, книгосховище
βλάπτω шкодити
βλέπω дивитися, бачити
βοάω волати, ревти, вити
βοηθέω бігти на крик, спішити на допомогу, допомагати
βόθυνος, ου ὁ яма
Βοιωτία, ας ἡ Беотія
βουλεύω радити, *med*. вирішувати
βούλημα, τος τό воля, бажання; намір
βούλομαι хотіти, бажати
βρυγμός, οῦ ὁ скрегіт
βωμός, οῦ ὁ вівтар, жертовник

Γ
γαμέω одружитися
γάρ адже, бо, тому що
γελάω сміятися
γεμίζω наповнювати
Γερμᾰνία, ας ἡ Германія
γεωγραφία, ας ἡ землеописання
γεωμετρία, ας ἡ землемірство, геометрія
γεωργός, οῦ ὁ землероб
γῆ, ῆς ἡ земля
γένημα, ατος, τό плід
γίνομαι виникати, ставатися, поставати
γινώσκω дізнаватись, пізнавати, розуміти, знати
γλυκύς, εῖα, ύ солодкий
γλῶσσα, ας ἡ мова
γνώμη, ης ἡ думка, розум, свідомість, душа, вирок
Γολγοθᾶ, ἡ *(acc.* ᾶν*)* Голгофа (*пагорб поблизу Єрусалиму, де відбувалися страти*)
γόνυ, νατος τό коліно
γραμματική, ῆς ἡ (sc. τέχνη або ἐπιστήμη) вчення про письмо і читання, словесність, граматика (у широкому значенні)
γραφή, ῆς ἡ писання
γράφω писати
γυμνάσιον, ου τό гімнасій, місце фізичних вправ; вправляння
γυνή, γυναικός ἡ дружина, жінка

Δ
δαιμόνιον, ου τό божество, демон
δακρύω плакати, оплакувати
δέ а, проте, же, однак, з іншого боку
δείκνυμι показувати
δένδρον, ου τό дерево
δεξιός 3 правий
δέομαι просити, молитися
δέω зв'язувати
δεσπότης, ου ὁ господар, володар
δεύτερος 3 другий
δέχομαι приймати, брати, отримувати
δηλόω виявляти, пояснювати
δημοκρατία, ας ἡ демократія, народовладдя
διά *(gen., acc.)* через, внаслідок, із-за
διὰ παντός завжди
διαθήκη, ης ἡ духовний завіт, заповіт

διακονέω перебувати на службі, служити
διακονία, ας ἡ служба
διακόσιοι, αι, α двісті
διαλέγομαι розмовляти, обговорювати, сперечатися
διάλεκτος, ου ἡ мова, бесіда, розмова; говірка, наріччя, діалект
διαλογίζομαι розмірковувати, обговорювати
διάνοια, ας ἡ мислення, розум, думка
διαφέρω переносити, розносити
διαφθείρω псувати, руйнувати
διδακτός 3 навчений, який навчився, засвоїв; освічений
διδάσκαλος, ου ὁ вчитель
διδάσκω вчити, навчати
δίδωμι давати
διεγείρω будити, пробуджувати, викликати
διερμηνεύω тлумачити, пояснювати, перекладати
διέρχομαι іти крізь, проходити
δίκαιος 3 справедливий, праведний
δικαστής, οῦ ὁ суддя
διό (=διὰ ὅ) чому, тому
δισχίλιοι 3 дві тисячі
διώκω переслідувати
δόξα, ης ἡ слава
δοξάζω прославляти
δουλεύω бути рабом, підкорятися, служити
δοῦλος, ου ὁ раб
δρᾶμα, τος τό дія, справа, драма
δύναμαι могти, бути в стані
δύναμις, εως ἡ сила, могутність
δυνατός 3 сильний, могутній, спроможний
δύο два
δώδεκα дванадцять
δῶρον, ου τό дар, дарунок

Е
ἐάν = εἰ ἄν якщо б
ἑαυτοῦ, ῆς себе (його самого, її саму)
ἑβδομήκοντα сімдесят
ἕβδομος 3 сьомий
ἐγγίζω підходити, наближатися
ἐγγύς близько
ἐγείρω будити, підіймати, воскрешати
ἐγώ я
(ἐ)θέλω хотіти
ἔθνος, ους τό народ, плем'я
εἰ якщо
εἰκάζω зображувати
εἴκοσι двадцять
εἰκών, όνος ἡ образ, зображення, подоба
εἰλικρινής 2 чистий
εἰμί бути
εἰρήνη, ης ἡ мир
εἰς (*acc*.) в, на, до, біля
εἷς, μία, ἕν один
εἰσέρχομαι (*aor*. εἰσῆλθον) входити, приходити
εἴσοδος, ου ἡ вхід, доступ
εἴτε... εἴτε або... або
ἐκ / ἐξ *(gen.)* з, від
ἕκαστος 3 кожний, усякий
ἑκατόν сто
ἐκβάλλω викидати, виганяти
ἐκεῖ там, тут
ἐκεῖνος 3 той
ἐκκλησία, ας ἡ народне зібрання, церква
ἐκλεκτός 3 вибраний
ἐκτείνω протягувати, простягати
ἐκτινάσσω струшувати
ἐκχύνω проливати, лити
ἐλαύνω гнати
ἐλαχύς, εῖα, ύ малий
ἐλεεινός 3 жалюгідний, мізерний

ἐλεέω мати співчуття, співчувати, шкодувати; *pass*. бути помилуваним
ἐλεήμων 2 милосердний
ἐλευθερία, ας ἡ свобода, воля
ἐλεύθερος 3 вільний
ἐλευθερόω звільняти, визволяти
Ἑλλάς, άδος ἡ Еллада, Греція
Ἕλλην, ηνος ὁ еллін, грек
Ἑλληνιστί по-грецьки
ἐλπίζω надіятися, очікувати, сподіватися
ἐλπίς, ίδος ἡ надія
ἐμαυτοῦ, ῆς себе (мене самого, саму)
ἐμβαίνω входити
ἐμός 3 мій
ἔμπροσθεν попереду
ἐν *(dat.)* в, на, біля, посеред
ἔνατος 3 дев'ятий
ἔνδοξος 2 славний, відомий
ἐντολή, ῆς ἡ заповідь
ἐνώπιον (+*gen.*) перед, навпроти, по відношенню до
ἕξ шість
ἑξακόσιοι 3 шістсот
ἐξέρχομαι виходити, іти
ἑξήκοντα шістдесят
ἐξουσία, ας ἡ влада
ἔξω далеко, назовні
ἐπάνω (*adv*.) над, зверх
ἔπειτα потім, після того
ἐπί (**ἐφ'** *перед придиховими голосними основного слова*) *(gen., dat., acc.)* на, до, із-за, проти, навпроти
ἐπιγράφω надписувати, вказувати
ἐπιθυμέω пристрасно бажати, жадати
ἐπικαλέω призивати (на поміч)
ἐπιστολή, ῆς ἡ лист, послання
ἐπιστρέφω обертатися
ἐπιτρέπω *досл*. повертати, *перен*. схиляти, спонукати, дозволяти
ἐπιφαύσκω сяяти
ἐπιχορηγέω доставляти, давати, виявляти
ἔπος, ους τό слово, мова, оповідь, епос
ἑπτά сім
ἐράω пристрасно бажати, любити
ἔργον, ου τό робота, справа, діло
ἔρημος, ου ἡ пустеля
ἐριθεία, ας ἡ себелюбство, себелюбні цілі (устремління); сварливість
ἔρχομαι приходити
ἐσθής, ῆτος ἡ одяг
ἐσθίω їсти
ἔσχατος 3 останній, крайній, окремий
ἕτερος 2 інший (*із двох*), ἕτερος... ἕτερος один... другий
ἔτι ще
ἑτοιμάζω приготовляти, готувати
ἔτος, ους τό рік
εὖ добре
εὐαγγελίζω благовістити
εὐαγγέλιον, ου τό добра звістка, Євангелія
εὐγενής 2 благородний
εὐδαιμονέω бути щасливим
εὐδαίμων 2 щасливий
εὐδοκία, ας ἡ добра воля; благовоління; милість, доброзичливість, прихильність
εὐθέως відразу, негайно, в тот же час
εὐλογέω прославляти, хвалити, благословляти
εὐπειθής 2 слухняний, покірний
εὑρίσκω знаходити
Εὐρώπη, ης ἡ Європа
εὐσεβέω шанувати
εὐτυχής 2 щасливий
εὐχαριστέω бути вдячним, дякувати за що-небудь
εὐχαριστία, ας ἡ вдячність, подяка

εὐχή, ῆς ἡ молитва, благання; обітниця
εὔχομαι молитися, благати
ἐχθρός 3 ворожий, ненависний
ἔχω мати
ἕως поки, доки; до

Z
ζάω жити
Ζεύς, Διός, (acc. Δία) ὁ Зевс
ζῆλος, ου ὁ та **ους τό** завзяття, змагання; ревнощі, заздрість
ζητέω шукати
ζήτησις, εως ἡ дослідження, пошук
ζωή, ῆς ἡ життя

H
ἤ або; ніж, як
ἡγεμών, όνος ὁ провідник, керманич, глава, правитель
ἤδη уже
ἡδύς, εῖα, ύ приємний
ἥκω приходити
Ἠλίας, ου ὁ Ілля
ἡμεῖς ми
ἡμέρα, ας ἡ день
Ἡρῴδης, ου ὁ Ірод
ἠχώ, οῦς ἡ шум, гуркіт; звук, відлуння, ехо

Θ
θάλασσα, ης ἡ море
θάνατος, ου ὁ смерть
θανατόω вбивати
θάπτω хоронити
θαῦμα, ατος τό чудо, диво
θαυμάζω (*acc*.) дивуватися; захоплюватися
θέατρον, ου τό театр
θέλημα, ατος τό воля, бажання
θεολογία, ας ἡ дослідження про богів, богослов'я
Θεός, οῦ ὁ Бог
Θεόφιλος, ου ὁ Феофіл, Теофіл
θεραπεύω (*acc*.) служити, шанувати
θερίζω жати, пожинати
θεωρέω дивитися (*видовище*), споглядати
θηρίον, ου τό звір
θησαυρός, οῦ ὁ скарб
θῆτα τό (*indecl*.) тхета (назва 8-ої букви грецького алфавіту)
Θρᾴκη, ης ἡ Фракія (*найпівнічніша країна древньої Еллади, на північ від Егейського моря до кордонів Скіфії*)
θυγάτηρ, τρός ἡ дочка
θύρα, ας ἡ двері

I
Ἰάκωβος, ου ὁ Яків (один із 12 апостолів Ісуса Христа)
ἰάομαι лікувати
ἰατρός, οῦ ὁ лікар
ἴδιος 3 своєрідний, особливий, власний
ἰδού ось, нехай
ἱδρύω споруджувати, будувати
ἱερεύς, έως ὁ жрець
ἱερόν, οῦ τό святиня, храм
ἱερός 3 святий, священний
Ἱερουσαλήμ ἡ (*indecl*.), **Ἱεροσόλυμα τά** Єрусалим (столиця Юдеї)
ἵημι посилати
Ἰησοῦς, οῦ ὁ Ісус
ἱκανός 3 достатній, здібний, який має право; достойний
ἵνα щоб
Ἰορδάνης, ου ὁ Йордан
Ἰουδαία, ας ἡ Юдея (область, держава)
Ἰουδαῖος, ου ὁ юдей; *мн*. οἱ Ἰουδαῖοι юдеї
ἱππόδρομος, ου ὁ іподром
Ἰσθμός, οῦ ὁ Істм (*коринфський перешийок*)

Ἰσραὴλ ὁ Ізраїль
ἵστημι ставити
ἱστορία, ας ἡ розповідь, опис, історія
ἰσχυρός 3 сильний
ἰσχύω мати, набувати силу, могти
Ἰταλία, ας ἡ Італія
Ἰωάννης, ου ὁ Йоан, Іван
ἰῶτα τό (*indecl*.) йота (назва букви ***ι***)

К
καθ' ἡμέραν кожен день, щодня
καθαιρέω знімати
καθαίρω очищати, чистити
καθαρίζω очищувати, очищати
καθεύδω спати
κάθημαι сідати, сидіти, розміщуватися
καθολικός 3 загальний
καθώς наскільки, оскільки
καί і
καινός 3 новий
καιρός, οῦ ὁ час, слушний час, шанс, удача
Καῖσαρ, αρος ὁ Цезар
κἀκεῖ (καὶ ἐκεῖ) і також там
κακία, ας ἡ вада, зло
κακός 3 поганий, лихий, злий
κακῶς погано
καλέω кликати
καλός 3 гарний, красивий, прекрасний
καλύπτω ховати, приховувати, закривати
καρδία, ας ἡ серце
καρπός, οῦ ὁ плід
κατά *(acc.)* за, з, від, згідно; *(gen.)* вниз, по, проти
καταβαίνω сходити, опускатися
καταγγέλλω заявляти, оголошувати, проголошувати
καταπατέω топтати, давити
κατασφραγίζω запечатувати
καταφρονέω гордувати, нехтувати, зневажати
κατηχέω наставляти, навчати
κατηχισμός, οῦ ὁ навчання, викладання, в якому когось навчають
κατισχύω отримувати перевагу, долати, перемагати
Καφαρναούμ ἡ Кафарнаум (або Капернаум), квітуче місто Галілеї, розташоване на західному березі Галілейського моря або Генісаретського озера, поблизу місця, де Йордан впадає в озеро
κεῖμαι лежати
κελεύω наказувати, веліти
κῆπος, ου ὁ сад
κῆρυξ, κος ὁ глашатай, вісник, посол
κηρύσσω повідомляти, сповіщати, проповідувати
κλαυθμός, οῦ ὁ плач, ридання
κλάω ламати (тільки про хліб)
κλαίω плакати
κλέπτης, ου ὁ злодій
κοιμάω вкладати спати; *pass*. лягати спати; *med*. спочити, помирати
κομίζω турбуватися; приносити
κονιορτός, οῦ ὁ пилюка, попіл
Κόρινθος, ου ἡ Коринф
κοσμέω упорядковувати, прикрашати
κόσμος, ου ὁ світ, всесвіт
κράζω кричати, виголошувати
κρατέω (*gen*.) володарювати, панувати, долати, перемагати
κρέας, ατος τό м'ясо
κρίμα, ατος, τό суд, присуд
κρίνω судити
κρίσις, εως ἡ суд
κρούω стукати
κρυπτός 3 прихований, потайний, таємний

κρύπτω приховувати
κτῆμα, τος τό майно, володіння; маєток
κύλινδρος, ου ὁ валик, циліндр, сувій
κυριεύω панувати, володарювати
Κύριος, ου ὁ Господь; **κύριος, ου ὁ** господар, пан
κύων, κυνός ὁ, ἡ собака
κωλύω (*acc*.) заважати, перешкоджати
κωμῳδία, ας ἡ комедія
κωφός 3 глухий, німий

Λ
λαλέω говорити, балакати
λαμβάνω брати, отримувати
λανθάνω бути прихованим
λαός, οῦ ὁ люди, населення
λάχανον, ου τό городні овочі, зелень
λέγω говорити, називати
λέπρα, ας ἡ проказа; шкірне захворювання
λεπρός 3 хворий на проказу
λίθος, ου ὁ камінь
λόγος, ου ὁ слово
λοιπός 3 решта, інший
Λουκᾶς, ᾶ ὁ Лука
Λυδία, ας ἡ Лідія (*країна в Малій Азії*)
λύκος ὁ вовк
λύρα, ας ἡ ліра
λύχνος, ου ὁ лампа, світильник
λύω звільняти, порушувати

Μ
μαθηματική, ῆς ἡ наука, пізнання, математика
μαθητής, οῦ ὁ учень
Ματθαίος, ου ὁ Матвій
μακάριος 3 щасливий, блаженний
μακρός 3 довгий, великий
μάλα вельми, дуже, надто
μαμωνᾶς, ᾶ ὁ мамона, тобто «багатство, земні блага»
μανθάνω вчитися
μαργαρίτης, ου ὁ перлина
Μάρθα, ας ἡ Марта, Марфа
Μαρία, ας (Μαριάμ) ἡ Марія
Μάρκος, ου ὁ Марко
μαρτυρέω свідчити
μαρτυρία, ας ἡ свідчення, свідоцтво
μάχαιρα, ας (ι -ης) ἡ ніж, кинджал, меч
μεγαλύνω робити великим, збільшувати
μέγας, μεγάλη, μέγα великий
μεθ᾽ = μετά
μέλας, μέλαινα, μέλαν чорний
μέλλω мати намір, задумувати
μελῳδία, ας ἡ пісня, спів, мелодія
μέν (*у супроводі* δέ) з одного боку – з другого, звичайно – однак; *зазвичай не перекладається*
μένω залишатися, чекати
μέρος, ους τό частина, частка, міра, стан
μέσος 3 середній
μετά *(gen., acc.)* з, разом з (gen. *співучасть*), замість, після (acc. *рух слідом за*)
μετανοέω змінювати думку, передумувати, шкодувати
μετάνοια, ας ἡ жаль (через те, що відбулося), каяття
μετρέω міряти, вимірювати
μέτρον, ου τό міра, розмір
μέχρι *(gen.)* аж до, поки не, до
μή не
μηδέ і не, а також не; а не, але не; і навіть не, і взагалі не
μήτηρ, τρός ἡ мати
μηχανή, ῆς ἡ знаряддя, пристрій, засіб, спосіб
μικρός 3 малий, маленький

μισέω ненавидіти
μνημονεύω пам'ятати
μοιχάω чинити перелюб
μόναρχος, ου ὁ одноосібний володар, монарх
μονόμαχος, ου ὁ гладіатор
μόνον тільки
μόνος 3 один, єдиний, одинокий
μουσική, ῆς ἡ *(sc. τέχνη чи ἐπιστήμη)* музичне мистецтво, музика
μωραίνω бути безглуздим, втрачати силу чи смак, видихатися
μωρία, ας ἡ дурість, безглуздість
μωρόν, οῦ τό щось дурне, безглузде, нерозумне
μῶρος 2 тупий, дурний, безглуздий

N
ναός, οῦ ὁ храм
ναύς, νεώς ἡ корабель
ναύτης, ου ὁ моряк
νεανίας, ου ὁ юнак
Νεῖλος, ου ὁ Ніл (*ріка в Єгипті*)
νεκρός 3 мертвий
νεκρός, οῦ ὁ мертве тіло
νέος 3 новий, молодий
νέος, ου ὁ юнак, молода людина
νῆσος, ου ἡ острів
νικάω перемагати
νίκη, ης ἡ перемога
νομίζω думати, вважати
νόμος, ου ὁ закон
νοῦς, οῦ ὁ розум
νῦν тепер, зараз
νύξ, κτός ἡ ніч

O
ὁδηγέω вести, спрямовувати; наставляти
ὁδός, οῦ ἡ дорога, шлях
ὀδούς, όντος ὁ зуб, ікло
οἶδα знати, розуміти
οἰκέτης, ου ὁ домочадець, слуга
οἰκία, ας ἡ дім, житло
οἰκίζω засновувати, населяти
οἰκοδόμεω будувати дім, будувати, споруджувати
οἶκος, ου ὁ дім, житло
ὅλος 3 цілий, весь
ὅμοιος 3 подібний, однаковий
ὁμοιόω уподібнювати, порівнювати
ὁμολογέω погоджуватися, признаватися
οἶνος, ου ὁ вино
ὄναρ, ὀνείρατος τό сон
ὄνομα, τος τό ім'я, назва
ὀνομάζω називати, іменувати
ὄξος, ους, τό оцет
ὁπλίζω озброювати
ὅπου де
ὀπίσω *(gen.)* позаду, після
ὁράω (*particip. aor. act*. ἰδών; *aor. 2 ind. act., pers. 1 sg. / pers. 3 pl. –* εἶδον) бачити
ὀρθῶς *adv*. правильно, вірно; ясно
ὁρίζω розмежовувати, розділяти, обмежувати
ὄρος, ους τό гора
ὅς, ἥ, ὅ який
ὅσος 3 наскільки великий
ὅστις, ἥτις, ὅτι всякий хто, хто б не
ὅταν = ὅτε ἄν всякий раз коли
ὅτε коли
ὅτι що, так як, тому що
οὐ (οὐκ, οὐχ) не
οὗ де
οὐδέ і не, а не, проте не
οὐδείς, οὐδεμία, οὐδέν ні один, ніхто, ніщо, ніякий
οὐδέποτε ніколи
οὐκέτι вже не, більше не
οὖν таким чином, отож, насправді
οὐρανός, οῦ ὁ небо, небеса
οὖς, ὠτός τό вухо
οὔτε і не; **οὔτε – οὔτε** ані – ані

οὗτος, αὕτη, τοῦτο цей, ця, це
οὕτως так, таким чином
ὀφθαλμός, οῦ ὁ око
ὄφις, εως ὁ змія, змій
ὄχλος, ου ὁ більшість, маса, натовп
ὀψία, ας ἡ пізня година, вечір

П

παιδεύω виховувати
παιδίον, ου τό хлопчик, дитина
παλαιός 3 стародавній, старий
πάλιν знову, ще раз
πανταχοῦ повсюди, скрізь, на всі боки
πάντῃ цілком, скрізь, завжди
παρά *(gen.)* від, *(dat.)* біля, при, *(acc.)* перед, проти
παραγγέλλω наказувати, веліти
παράδεισος, ου ὁ рай
παραδίδωμι видавати
παρακαλέω благати, втішати
παραλαμβάνω наслідувати, приймати, брати
παράλληλος 2 який проходить уздовж, який йде поруч, паралельний
παραχρῆμα *adv*. [із παρὰ τὸ χρῆμα] зараз же, в той же час, негайно
παρέρχομαι іти поруч, проходити повз
παρθένος, ου ἡ дівчина, діва
παροιμία, ας ἡ прислів'я, приказка, приповідка
πᾶς, πᾶσα, πᾶν весь, цілий
πάσχα τό *(євр. невідм.)* Пасха
πάσχω страждати, переживати
πατήρ, τρός ὁ батько
Παῦλος, ου ὁ Павло
πείθω переконувати, вмовляти
πειράζω випробовувати; спокушати
Πειραιεύς, έως ὁ Пірей (*афінська гавань*)
πειρασμός, οῦ ὁ випробування
πειράω (*частіше med*.) намагатися
πέμπω посилати, відправляти
πεντακισχίλιοι 3 п'ять тисяч
πέντε п'ять
πέραν τό *(невідм.)* інший бік, інший берег
περί *(gen.)* про, *(dat.)* за, *(acc.)* коло, біля
περιπατέω ходити, перебувати, жити
περίσσευμα, τος τό велика кількість, достаток, надлишок
περιστερά, ας ἡ голуб, голубка
περιτίθημι розміщувати навколо
πέτρα, ας ἡ кам'янистий ґрунт; скеля
Πέτρος, ου ὁ Петро
πικρός 3 гіркий
Πιλᾶτος, ου ὁ Пілат
πίνω пити
πίπτω падати
πιστεύω вірити
πίστις, εως ἡ вірність, віра
πιστός 3 вірний, надійний
πλήν *(gen.)* крім
πλήρης 2 повний, наповнений
πλησίος, ου ὁ ближній
πλοῖον, ου τό човен, судно, корабель
πλούσιος 3 багатий
πλουσίως богато, рясно, пишно
πνεῦμα, ατος τό дух
πνευματικῶς (*adv*.) духовно
πόθεν звідки?
ποῖ куди?
ποιέω робити, створювати
ποίησις, εως ἡ творчість, створення, приготування
ποιητής, οῦ ὁ творець, автор, поет
πόλις, εως ἡ поліс, місто
πολίτης, ου ὁ громадянин
πολιτικός 3 громадянський, державний, суспільний

πολλάκις часто
πολύς, πολλή, πολύ численний
πονηρός 3 лихий, поганий, недобрий
πορεύομαι мандрувати, йти
πορνεία, ας ἡ продажне кохання, проституція, блуд
ποταμός, οῦ ὁ ріка
ποταμοφόρητος 2 змитий, розмитий
ποτέ (*енкл*.) колись, якось, одного разу
ποτήριον, ου τό чаша
ποτίζω поїти, давати пити
ποῦ де?
πούς, ποδός ὁ нога, стопа
πρᾶγμα, τος τό справа, обставина, річ
πράσσω робити
πρέσβυς, εως старий
πρόθυμος 2 готовий; відважний, палкий
πρός *(gen.)* заради, від, *(dat.)* у, при, крім, *(acc.)* до, проти
προσενέχομαι бути утриманим, бути в руках
προσευχή, ῆς ἡ молитва
προσεύχομαι молитися, просити
προσκομίζω приносити
πρόσκομμα, ατος τό спотикання, перепона
προσκόπτω впадати в гріх; спотикатися, затинатися
προσκυνέω поклонятися, бити поклони
προσπίπτω падати ниць, падати перед
πρόσωπον, ου τό обличчя
προφήτης, ου ὁ пророк
πρῶτος 3 перший
πτωχός 3 убогий, бідний
πύλη, ης ἡ (*зазвичай pl*.) двері, ворота
πῦρ, ρός τό вогонь

Ρ
ῥάδιος 3 легкий
ῥεῦμα, ατος τό потік, струмок
ῥέω текти
ῥῆμα, τος τό мовлення, слово, наказ
ῥίζα, ης ἡ корінь, *перен*. основа, початок
ῥυθμός, οῦ ὁ ритм, такт, ритмічність
ῥύομαι спасати, звільняти
Ῥωμαῖος, ου ὁ римлянин
Ῥώμη, ης ἡ Рим

Σ
σάββατον, ου τό субота
σάλπιγξ, γος ἡ труба
σαλπίζω сурмити
σάρξ, κός ἡ тіло; плоть
σεαυτοῦ, ῆς себе (тебе самого, саму)
σέβασμα, ατος τό релігійний об'єкт, об'єкт поклоніння, святиня
σημεῖον, ου τό знак, ознака
σιγάω мовчати
σίγμα τό (*indecl*.) сигма (назва букви Σ, σ, ς)
Σίμων, ωνος ὁ Симон
σιωπάω мовчати
σκηνή, ῆς ἡ палатка, намет, сцена
σκότος, ου ὁ темрява
σοφία, ας ἡ мудрість
σοφός 3 мудрий
σπείρω сіяти
σπέρμα, ατος τό насіння, зерно
σπήλαιον, ου τό печера
σπόγγος, ου ὁ губка
σπόρος, ου ὁ насіння, зерно
σπουδάζω старатися
σπουδαίως старанно
στάδιον, ου τό стадій (*міра довжини ~125 римських (подвійних) кроків ~ 185 м*)
στασιαστής, οῦ ὁ повстанець, заколотник
στάσις, εως ἡ стояння, повстання, розбрат
σταυρόω розпинати на хресті

στάχυς, υος ὁ колос
στέλλω посилати
στέργω любити, поважати
στέφανος, ου ὁ вінок
Στέφανος, ου ὁ Степан, Стефан
στόμα, τος τό рот, вуста, паща, гирло, отвір, вхід, вихід
στρατιώτης, ου ὁ воїн, солдат
στροφή, ῆς ἡ повертання, обертання; строфа (*метрично пов'язана частина поетичного твору*)
σύ ти
συμπράσσω допомагати, сприяти
σύν *(dat.)* з, разом з
συνάγω зводити, збирати
συναγωγή, ῆς ἡ зібрання, молитовне зібрання
συνέρχομαι сходитися, з'єднуватися, вступати в шлюб
σφραγίζω запечатувати, скріплювати печаткою
σχολή, ῆς ἡ дозвілля, відпочинок; навчальне заняття, вправа, лекція; школа
σώζω зберігати, рятувати
σῶμα, τος τό тіло
σωτήρ, ῆρος ὁ спаситель
σωτήριον, ου τό спасіння, позбавлення

Т

ταλαίπωρος 2 багатостраждальний, нещасний
ταπεινός 3 низький
ταπεινόω применшувати, упокорювати
ταράσσω тривожити, приголомшувати
ταχύς, εῖα, ύ швидкий, скорий, прудкий
τε і (*служить для з'єднання однорідних чи близьких понять*)
τέκνον, ου τό дитина
τέρας, ατος τό чудо; диво, знамення
τεσσαράκοντα сорок
τέταρτος 3 четвертий
τέχνη, ης ἡ мистецтво, ремесло, наука
τηλικοῦτος 3 такий великий
τηρέω тримати, дотримуватися
τί що
τίθημι класти; ставати
τίκτω народжувати
τιμάω шанувати, вшановувати
τίς, τί хто? що?
τις, τι хтось, щось
τόπος, ου ὁ країна; місце
τότε тоді
τοῦτο це
τραγῳδία, ας ἡ трагедія
τράπεζα, ης ἡ стіл, обід
τρεῖς, τρία три
τρέμω тремтіти
τρέφω годувати
τρέχω бігти
τριάκοντα тридцять
τρίς тричі
τρίτος 3 третій
Τροία, ας ἡ Троя
τρόπος, ου ὁ образ, спосіб, характер, вдача, звичай
τύραννος, ου ὁ тиран, одноосібний правитель
τυφλός 3 сліпий

Υ

ὖ ψιλόν τό (*indecl.)* іпсильон (назва 20-ої букви грецького алфавіту)
ὑβρίζω гордовито чинити, ображати
ὑδρία, ας ἡ глечик чи відро, посудина
ὕδωρ, ὕδατος τό вода
υἱός, οῦ ὁ син
ὑμεῖς ви

ὑμνέω оспівувати; співати гімн
ὕμνος, ου ὁ урочиста пісня, гімн
ὑπάγω йти геть, відходити
ὑπέρ *(gen.)* по той бік, за, над, *(acc.)* зверх, на користь
ὑπηρέτης, ου ὁ слуга; помічник
ὕπνος, ου ὁ сон
ὑπό *(gen.)* від, *(dat., acc.)* під
ὑπόδημα, τος τό взуття, сандалії
ὑποκάτω внизу
ὑποκριτής, οῦ ὁ актор; лицемір
ὑποστρέφω повертати назад, повертатися
ὑποτάσσω підкоряти

Φ

φανερόω виявляти, робити очевидним
φαῦλος 3 нікчемний, незначний; негідний, дурний, жалюгідний, поганий
φέρω нести
φεύγω втікати, уникати
Φῆλιξ, ικός ὁ Фелікс
φημί говорити, стверджувати
Φῆστος, ου ὁ Фестус (ім'я)
φθέγγομαι промовляти
φιάλη, ης ὁ чаша
φιλέω любити, цілувати
Φίλιππος, ου ὁ Філіп, Пилип (один із дванадцяти апостолів)
φίλος 3 милий, дорогий
φίλος, ου ὁ друг
φιλοσοφία, ας ἡ 1) любов до знань, допитливість; 2) дослідження, учення, наука; любов до мудрості, філософія
φιλόσοφος 2 який любить мудрість, філософський
φιλόσοφος, ου ὁ філософ
φοβέομαι боятися, страшитися
φοβερός 3 страшний, жахливий
φόβος, ου ὁ страх, жах
φόνος, ου ὁ убивство
φρόνιμος 2 розумний, мудрий, розсудливий
φυλακή, ῆς ἡ в'язниця, темниця
φυλάσσω охороняти
φυσική, ῆς ἡ (sc. ἐπιστήμη) початки природознавства, філософія природи
φυτόν, οῦ τό рослина
φωνέω звучати, сповіщати, подавати сигнал
φωνή, ῆς ἡ звук, голос
φῶς, τός τό світло
φωτίζω просвітлювати, освітлювати

Χ

χαίρω радіти
χαλεπός 3 важкий, тяжкий, лихий, грізний
χαρά, ᾶς ἡ радість
χαρακτήρ, ῆρος ὁ знак, прикмета, особливість, характер
χάρις, ιτος ἡ втіха, вдячність, витонченість, благодать
χείρ, ρός ἡ рука
χῖ τό (indecl.) хі (назва букви ***χ***)
χίλιοι 3 тисяча
χοῖρος, ου ὁ свиня
χόρος, ου ὁ хор, танок, танець
χρεία, ας ἡ потреба, необхідність, нестача
χρηστός 3 чесний, корисний
Χριστιανός, οῦ ὁ християнин
Χριστός, οῦ ὁ Христос, досл. Помазаник (= євр. Месія)
χώρα, ας ἡ країна
χωρίζω розділяти
χωρίς *(gen.)* без, крім

Ψ

ψαλμός, ου ὁ 1) псалом; 2) гімн, хвалебна пісня

ψεῦδος, ους τό обман
ψηφίζω рахувати
ψυχή, ῆς ἡ дух, душа
ψυχικός 3 бездуховний; душевний, психічний

Ω

ὦ τό омега (*остання літера грецького алфавіту*)
ὧδε так, таким чином; тут
ὠκεανός, οῦ ὁ океан
ὥρα, ας ἡ година
ὡς як, наче
ὡσεί приблизно, біля
ὥσπερ як, як ніби, наче
ὥστε так що, подібно до того як

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

Навчальне видання

Автори:

ОЛІЩУК Роксоляна Леонідівна
(кандидат філологічних наук, доцент кафедри класичної філології Львівського національного університету імені Івана Франка)

ЧАКАЛ Інеса Степанівна
(кандидат філологічних наук, доцент кафедри румунської та класичної філології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича)

КУРС ДАВНЬОГРЕЦЬКОЇ МОВИ (З ЕЛЕМЕНТАМИ НОВОЗАВІТНОГО РОЗМОВНОГО КОЙНЕ)

Навчальний посібник
для студентів-богословів

(Українською та давньогрецькою мовами)

За авторською редакцією

Підписано до друку 05.09.2025. Формат 60x84/8.
Папір офсетний. Друк цифровий. Ум.-друк. арк. 28,4.
Обл.-вид. арк. 30,5. Тираж 50. Зам. Н-067.
Видавництво та друкарня Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2
e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №891 від 08.04.2002 р.